T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatih Selami MAHMUTOĞLU

AİLE İÇİ ŞİDDETİN BOŞANMA DAVALARINA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

BURCU AKHAN

İstanbul - 2009

ÖNSÖZ

Tez çalışmama katkılarından dolayı Danışmanım Prof. Dr. Fatih Selami MAHMUTOĞLU'na ve bana emeği geçen herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sevgili dedem ve nenem’e

ÖNSÖZ ii
İÇİNDEKİLER iv
ŞEKİL LİSTESİ x
KISALTMALAR xiii

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

GİRİŞ VE AMAÇ 1

II. BÖLÜM

AİLE KAVRAMI, TÜRK AİLE HUKUKUNUN GELİŞİMİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

A. AİLENİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ
1. GENEL OLARAK AİLE 2
2. AİLENİN TANIMI 3
3. AİLENİN ORTAK KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ
a) Aile Evrenseldir 6
b) Aile Duygusal Bir Temele Dayanır 6
c) Aile Şekillendirme Özelliğine Sahiptir 7
d) Ailenin Kapsamı Sınırlıdır 7
e) Aile Sosyal Yapıda Çekirdek Özelliği Taşır 7
f) Aile Üyelerinin Sorumlukları Vardır 7
g) Aile Sosyal Kurallarla Çevrilidir 7
h) Aile Sürekli ve Aynı Zamanda Geçici Bir Tabiata Sahiptir 7
4. AİLE TİPLERİ
a) Toplumsal Açıdan Aile Tipleri 8
1) Klan Ailesi 8
2) Zadurga Ailesi 8
3) Pederşahi 9
4) Pederi Ailesi 9
5) Modern Aile 10
6) Geçiş Ailesi 10
a) Hane Halkı Sayısına Göre Aile Tipleri 11
1) Büyük Aile 11
2) Küçük Aile 11
b) Eş Adedine Göre Aile Tipleri 11
1) Tek Eşlilik (Monogami) 11
2) Çok Eşlilik (Poligami) 11
i. Bir Koca, Birden Fazla Kadın (Poligami) 11
ii. Bir Kadın, Birden Fazla Erkek (Poliandri) 12
c) Otorite Ölçülerine Göre 12
1) Ana Ailesi (Maderi Aile) 12
2) Bölünmez Asabe 12
3) Baba Ailesi 13
4) Ataerkil Ailesi 13
d) İkamet Esasına Göre 13
1) Patrilokal (Baba Çevresi) 13
2) Matrilokal 13

3) Neolokal 13
e) Evlenme Şekillerine Göre 14
1) Endogami (Grup İçi) 14
2) Exogami (Grup Dışı) 14
3) Levirat 14
4) Sororat 14
5. AİLENİN İŞLEVLERİ 15
a) Biyolojik İşlevi 15
b) Ekonomik İşlevi 15
c) Koruyuculuk İşlevi 15
d) Psikolojik İşlevi 15
e) Dini İşlevi 15
f) Statü Sağlama İşlevi 15
B. TÜRK AİLE HUKUKUNUN GELİŞİMİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ
1. TÜRK AİLE HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ
a) İslamiyet Öncesi Türkler Aile Yapısı 16
b) İslamiyet Sonrası Türk Ailesi 18
c) Osmanlı Toplumunda Aile 20
d) Türkiye Cumhuriyeti' nde Aile 21
2. AİLE HUKUKU' NUN TEMEL İLKELERİ
a) Süreklilik ve Birlik İlkesi 23
b) Zayıfların Korunması İlkesi 24
c) Düzenleme Serbestisinin Bulunmaması İlkesi 24
d) Devletin Müdahaleciliği İlkesi 24
e) Eşitlik İlkesi 25
3. TÜRK HUKUKU' NDA "AİLE" KAVRAMI
a) Medeni Kanunda Aile 26
1) Dar Anlamda Aile 26
2) Geniş Anlamda Aile 26
3) En Geniş Anlamda Aile 26
b) Ceza Kanunu' nda Aile 26
c) Anayasa' da Aile 27
1) 1961 Anayasası' nda aile 27
2) 1982 Anayasası' nda aile 28

III. BÖLÜM

ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDET KAVRAMI

A. ŞİDDET KAVRAMI 30
1. GENEL OLARAK 30
2. ŞİDDETİN KAVRAMI 31
3. ETİMOLOJİK YÖNDEN ŞİDDET 33
4. ŞİDDETİN ÇEŞİTLERİ 34
B. AİLE İÇİNDE ŞİDDET 38
1. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TANIMI 38
a) Fiziksel Şiddet 39
b) Cinsel Şiddet 39
c) Duygusal Şiddet 39

d) İhmal 39
e) Ekonomik Şiddet 39
2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ 40
a) Aile İçi Şiddetin Biyolojik Nedenleri 40
b) Aile İçi Şiddetin Psikolojik Nedenleri 40
c) Aile İçi Şiddetin Sosyal Nedenleri 41
3. KADINA YÖNELİK ŞİDDET 41
a) Fiziksel Şiddet 43
b) Duygusal Şiddet 48
c) Cinsel Şiddet 52
d) Ekonomik Şiddet 58
e) Sözel Şiddet 59
4. NAMUS (TÖRE) CİNAYETLERİ 59
5. DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDET VERİLERİ 70
6. ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET 72
a) Genel Olarak 72
b) Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Tanımı ve Çocuk Üzerinde Etkileri 76
c) Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin (Çocuk İstismarının) Çeşitleri 82
1) Fiziksel Şiddet (Fiziksel İstismar) 82
2) Cinsel Şiddet (Cinsel İstismar, Cinsel Sömürü) 85
i. Aile İçi Cinsel İstismar "Ensest" 87
ii. Çocukların Cinsel Sömürüsü 90
3) Duygusal Şiddet (Duygusal İstismar) 95
4) İhmal 97
7. DÜNYADA ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET VERİLERİ 97
8. YAŞLIYA YÖNELİK ŞİDDET 101
a) Yaşlı İstismarı ve İhmalinin Çeşitleri 102
b) Yaşlıların İstismar Edilmesinin Sebepleri 103
c) Yaşlı İstismarında Yaşlı ve Bakım Veren Açısından Risk Faktörleri 104
9. DÜNYADA YAŞLIYA YÖNELİK ŞİDDET VERİLERİ 105

IV. BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETİN HUKUKSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

A. AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE 4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN
1. GENEL OLARAK 107
2. MEDENİ KANUN İLE DÜZENLENEN HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ 107
3. 4320 SAYILI KANUNLA DÜZENLENEN HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ
a) Genel Olarak 108
b) 4320 Sayılı AKDK ile 5636 Sayılı Kanunla AKDK'daki Değişiklikler 110
c) 4320 Sayılı AKDK'na Göre Verilen Kararın Niteliği 117
d) 4320 Sayılı AKDK'da Usule İlişkin Kurallar 117
1) Görev ve Merci 117
2) Yetki 118
3) 4320 Sayılı AKDK' da Yargılama Usulü 118
4) 4320 Sayılı AKDK' na İtiraz 118
e) 4320 Sayılı AKDK' da Esasa İlişkin Kurallar 119
1) Genel Olarak Tedbir Çeşitleri 119

2) Tedbirin Süresi 119
3) Nafaka 119
4) Kararın Yerine Getirilmesi (İcra ve İnfaz) 120
5) Koruma Kararına Uymamak 120

B. MEDENİ KANUN' DA AİLE İÇİ ŞİDDET 120
1. HAYATA KAST NEDENİYLE BOŞANMA 121
2. PEK KÖTÜ VEYA ONUR KIRICI DAVRANIŞ NEDENİYLE BOŞANMA 122
a) Pek Kötü Davranış (Maddi Nitelikte) 122
b) Onur Kırıcı Davranış (Manevi Nitelikte) 123
3. MEDENİ KANUN YÖNÜNDEN ÇOCUĞUN KORUNMASI 124
C. TÜRK CEZA KANUNU' NDA AİLE İÇİ ŞİDDET 125
1. ÖLDÜRME EYLEMİ 125
2. YARALAMA EYLEMİ 128
3. AİLE DÜZENİNE KARŞI SUÇLAR 129
4. CİNSEL SUÇLAR 131
5. ŞEREFE KARŞI SUÇLAR 135
D. ULUSLAR ARASI BELGELERDE VE SÖZLEŞMELERDE KADIN VE ÇOCUK HAKLARI VE AİLE İÇİ ŞİDDET 133
1. ULUSLAR ARASI BELGELERDE KADIN HAKLARI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET 133
a) Türkiye' de Kadın Hakları 135
b) Dünyada Kadına Yönelik Şiddet ve Uluslararası Belgeler ve Sözleşmeler 142
2. DÜNYADA ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET VE ULUSLAR ARASI BELGELER VE SÖZLEŞMELER 144
a) Uluslar arası Sözleşme ve Protokoller 144
b) BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 145
c) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Satışı,
d) Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili Ek Protokol 147
e) Avrupa Konseyi BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin
f) Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi 147

V. BÖLÜM

BOŞANMA DAVALARI VE BOŞANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

A. BOŞANMA DAVALARI 151
B. MUKAYESELİ HUKUKTA BOŞANMA 151
C. BOŞANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI 152
1. MADDİ TAZMİNAT 152
a) Maddi Tazminatın Şartları 152
1) Boşanmaya Karar Verilmiş Olması 152
2) Talep Şartı 152
3) Bir Zararın Doğmuş Olması 153
i. Beklenen Menfaat İhlali 154
ii. Zararın Tespiti 154
4) Tazminat İsteyen Tarafın Kusursuz veya Az Kusurlu Olması 155
b) Maddi Tazminatın Miktarı 156
c) Faiz 157

d) Maddi Tazminatın Ödenme Biçimi 157
e) Maddi Tazminatın İstenmesinde Zamanaşımı 157
2. MANEVİ TAZMİNAT 158
a) Manevi Tazminatın Şartları 158
1) Talep Şartı 158
2) Tazminat İsteyen Tarafın Kişilik Hakkı Zedelenmiş Olmalıdır 158
3) Davalı Taraf Kusurlu Olmalıdır 160
4) İlliyet Bağı 160
b) Manevi Tazminatın Miktarı 160
c) Manevi Tazminat Davasında Zamanaşımı 161
d) Maddi, Manevi Tazminatta Görevli ve Yetkili Mahkeme 161
3. YOKSULLUK NAFAKASI 162
a) Yoksulluk Nafakasının Koşulları 162
1) Taraflardan Biri İstemde Bulunmalıdır 162
2) İstemde Bulunan Tarafın Kusuru Daha Ağır Olmamalıdır 162
3) Nafaka, Nafaka Yükümlüsünün Mali Gücü Oranında Olmalıdır 163
4) Boşanma Yüzünden Yoksulluğa Düşme Tehlikesiyle Karşılaşmış Bulunmalıdır 164
b) Yoksulluk Nafakasının Süresi 166
c) Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi 166
d) Yoksulluk Nafakasının Gelecek Yıllara Göre Belirlenmesi 167
e) Yoksulluk Nafakası-Faiz 168
f) Yoksulluk Nafakalarında Takas-Haciz 168
g) Yoksulluk Nafakasının Kaldırılması 168
1) Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Kalkması 168
2) Yoksulluk Nafakasının Mahkeme Kararıyla Ortadan Kalkması 169
h) Yoksulluk Nafakasında Görevli Mahkeme 169
i) Yoksulluk Nafakası Davalarında Yetkili Mahkeme 169
j) Yoksulluk Nafakası Davalarında Zamanaşımı 169

VI. BÖLÜM

MATERYAL VE METOD 171
a) Araştırmanın Amacı 171
b) Araştırmanın Metodu 171
c) Veri Toplama Tekniği 171
d) Veri Değerlendirme Tekniği 171

VII. BÖLÜM

BULGULAR 172

VIII. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ 184

IX. BÖLÜM

ÖZET 189

SUMMARY **190**

X.BÖLÜM

KAYNAKÇA **191**

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1 : Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 45

Şekil 2 : Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 46

Şekil 3 : . Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 46

Şekil 4 : Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 47

Şekil 5 : Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 47

Şekil 6 : Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 48

Şekil 7 : Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 49

Şekil 8 : Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 50

Şekil 9 : Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 50

Şekil 10 : Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 51

Şekil 11 : Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 51

Şekil 12 : Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 52

Şekil 13 : Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler 55

Şekil 14 : Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün 55

Oluşturduğu Bölgesel istatistikler

Şekil 15 : Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün 56

Bölgesel istatistikler

Şekil 16 : Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün 56

Bölgesel istatistikler

Şekil 17 : Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün 57

Oluşturduğu Bölgesel istatistikler

Şekil 18 : Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. KSGM'nün 57

Bölgesel istatistikler

Şekil 19 : Töre ve Namus Cinayetleri Yıllara Göre Dağılımı (2003- 2007) 67

Şekil 20 : Sebeplerine Göre Töre Ve Namus Cinayetleri Dağılımı 67

Şekil 21 : Töre ve Namus Cinayetleri İllere Göre Dağılım (İlk On İl) 69

Şekil 22 : **:** Bakırköy Aile Mahkemeleri'nin dava dosyalarının konularına göre tasnifleri 172

Şekil 23 : Şiddet içeren dosyalar. 173

Şekil 24 : Davacı tarafın tespiti 173

Şekil 25 : Tarafların evlilik sürelerinin tespiti 174

Şekil 26 : Taraflardan erkek olanın yaşının tespiti 174

Şekil 27 : Taraflardan kadın olanın yaşının tespiti 175

Şekil 28 : Taraflar arasındaki yaş farkının tespiti 175

Şekil 29 -30: Tarafların doğum yerleri 176

Şekil 31 : Şiddet mağduru kadınların meslekleri 177

Şekil 32: Ailelerine şiddet uygulayan erkeklerin meslekleri 178

Şekil 33: Şiddete maruz kalan kadınların öğrenim durumları 179

Şekil 34: Ailelerine şiddet uygulayan erkeklerin öğrenim durumları 179

Şekil 35: Tarafların Sosyo-ekonomik durumlarının tespiti 180

Şekil 36: Müşterek çocuk sayılarının tespiti 180

Şekil 37: Müşterek çocukların yaşı 181

Şekil 38: Tazminat-nafaka isteminin tespiti 181

Şekil 39: Boşanma davalarında verilen hüküm çeşitleri 182

Şekil 40: Velayetin kime verildiği 182

Şekil 41: Aile içi şiddet çeşitleri 183

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

Any. : Anayasa

A.e. : Aynı Eser

A.g.e. : Adı Geçen Eser

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AKDK: Ailenin Korunmasına Dair Kanun

BK: Borçlar Kanunu

BM : Birleşmiş Milletler

bs: bası

C. : Cilt

CEDAW: Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

CMK : 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

Çev. : Çeviren

ÇHS : Çocuk Hakları Sözleşmesi

ÇKK : 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

E. : Esas

Ed. : Editör

f. : Fıkra

haz.: Hazırlayan

HKG: Hukuk Genel Kurulu

HD: Hukuk Dairesi

HMUK : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

İHB : İnsan Hakları Başkanlığı

ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü

K. : Karar

KSSGM: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

m. : Madde

Mah. : Mahkeme

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

M.S: Milattan Sonra

NCCAN: Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi

RG : Resmi Gazete

s. : Sayfa

S: Sayı

SOBAG : Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu

T. : Tarih

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

TİKA: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TÜBAKKOM: Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı

UNODC: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Dairesi

UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuklar Yardım Fonu

UNVAC: Birleşmiş Milletler Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırma Raporu Özeti

vd: Ve devamı

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

Y: Yargıtay

YHGK: Yargıtay Hukuk Genel Kurul Kararı

YKD: Yargıtay Kararları Dergisi

I. BÖLÜM: GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan aile, bütün medeniyetlerin ve toplumların yapıtaşıdır. İlk çağlardan günümüze kadar geçen zaman diliminde, önemini hiçbir zaman yitirmeden ayakta kalabilen evrensel bir kurum olan aile, evlilik bağıyla kurulur. Bu kurumda aile bireyleri sosyalleşerek toplumla bütünleşmeleri sağlanmaktadır. Her toplum kendini oluşturan sağlıklı, huzurlu ve güçlü ailelere dayanmaktadır. Toplumların geleceği, sağlıklı ve huzurlu aile ortamlarında büyüyen bireylerde saklıdır. Ailenin toplum içindeki bu önemi sebebiyle Anayasa'mızın "ailenin korunması" başlıklı 41.maddesinde, ailenin, aile bireylerinin özellikle anne ve çocukların devlet tarafından korunacağı düzenlenmiştir.

Aile içi şiddet ise aile ve insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Aile içi şiddetin mağdurları ve şiddeti uygulayan failleri hemen hemen herkes olabilir. Bu konuda ne mağdurun dini, ırkı, milliyeti ne de failin eğitim veya sosyo-ekonomik durumu önemlidir. Her toplumda, her millette ve her kesimde aile içi şiddet olayları gözlemlenmektedir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile içi şiddet toplum ve toplum düzeni tehdit eden sosyal bir problemdir. Devletler bu sorunları aşabilmek için çeşitli kanunlar çıkartmakta, bu konuda özel düzenlemelere gitmekte, uluslar arası konferans düzenlemektedir. Yapılan hem ulusal hem de uluslar arası çalışmalar neticesinde kamuoyunun dikkati, "aile içi şiddet" konusuna çekilmesi sağlanmıştır.

Araştırmamızın ilk bölümünde aile kavramı, ikinci bölümünde ise şiddet kavramları tanımlanmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise aile içi şiddet mağdurları özellikle kadın ve çocuğa uygulanan şiddet çeşitleri incelenecektir. Kadına yönelik şiddette, toplumumuzun kanayan yarası olan namus (töre) cinayetleri ve bu cinayetlere ilişkin araştırmalara değinilecektir. Üçüncü bölümde aile içi şiddet 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Türk Medeni ve Türk Ceza Kanun'ları açısından incelenecektir. Dördüncü ve son bölümde ise boşanma davaları ve boşanmanın hukuki sonuçlarından olan maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakası konuları anlatılmaya çalışılacaktır.

II. BÖLÜM: AİLE KAVRAMI, TÜRK AİLE HUKUKUN GELİŞİMİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

A. AİLENİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

1- GENEL OLARAK AİLE

İnsanın toplumsal bir varlık olması, onun dayanışma, yardımlaşma ve güvenliğini sağlamak içgüdüsüyle diğer insanlarla bir arada yaşamasını zorunlu kılmıştır. Bu zorunlu birliktelik önce insan topluluklarını, topluluklar aileyi, aile de içinde yaşadığımız toplumu meydana getirmiştir.

Toplumun yapıtaşı sayılan aile, insan hayatının başlaması ile birlikte var olmuş, bütün toplumlarda bulunan en eski ve ilk topluluk biçimidir. Bugüne kadar kurulmuş olan bütün medeniyetlerde, bütün hukuk sistemlerinde ve dinlerde aileye ilişkin hükümler hep en önemli yeri tutmuş olup, aile toplumsal düzen bütününün en önemli bir parçası sayılmıştır.

Aile, insanın dünyaya ilk gözlerini açtığı andan başlayarak son nefesini vereceği zamana kadar insanın kişiliğini, inancını, kimliğini kazandığı bir ortamdır. Kişinin çevresi ile ilk teması doğumu ile birlikte katıldığı aile ortamında başlar; çocuk ile ailesi arasında başlayan etkileşim süreci "sosyalleşme" diye tanımlanır.[1] Aile bireyleri ilk olarak aile ortamında sosyalleşmeye başlarlar. Bireylerin sosyalleşerek gerçek anlamda toplumsal varlık olmalarını sağlayan aile aynı zamanda evrensel bir sosyal kurumdur.

Toplumun temel kurumlarının en önemlisi kabul edilen aile, sosyal ve tarihi bir olgudur. Diğer kurumlar gibi aile de var olduğu bütünün bir parçasıdır. Bir bütün olarak toplum düzeni tarihsel süreç içinde nasıl köklü değişikliklerden geçmişse aile de ona bağlı olarak köklü nitelik ve yapı değişikliklerinden geçmiştir.[2] Zamana ve mekana göre değişiklik gösterebilen aile, yıprandığı dönemler olsa da, yapısı gereği direnmiş, tekrar güçlenmiş ve asla yok olmamıştır.

---

[1] Gökçe Birsen, "**Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları I, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç,** Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991, C:5/1, s.205

[2] Latife Kabaklı Çimen, **Türk Töresinde Kadın ve Aile,** 1.bs., İstanbul, IQ Sanat ve Yayıncılık, 2008, s.17

İnsanlık tarihi boyunca var olan ve değişmeler karşısında sürekliliğini her zaman koruyan aile, toplumların oluşmasını ve gelişmesini sağlar. Aile, toplumun varlığının devam etmesinde de önemli görevler üstlenerek, ekonomik yaşama yön vermiş, sosyal ve siyasi yaşamı düzenlemiştir.[3]

Aile, toplum kültürünü muhafaza ve idame ettirme özelliğiyle de toplumların sosyal yapısını yansıtan bir örnek göstergedir.

Toplum ve kişi arasındaki bağı sağlama görevini yerine getiren aile, insanlığın varlığı ve yeni nesillerinin oluşumunda da başlıca unsur olmuştur. Böylesine önemli görevleri üstlenmiş olan ailenin evrensel bir tanımını yapmak çok güçtür. Hukuk, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi birçok bilim dalı aile ile ilgilenmiş, kendi alanları doğrultusunda aileyi tanımlamaya, çeşitlerini ve fonksiyonlarını belirlemeye çalışmışlardır. Ailenin tanımı, bilim dallarının yanı sıra zamana, toplumlara, dinlere, coğrafyaya göre de farklılıklar göstermiştir.

2- AİLENİN TANIMI

Aile kavramı; yapısı ve işlevi zamana ve yere bağlı olarak değişen bir kurumu ifade eder. Bu sebeple, evrensel bir kurum olan ailenin her yerde ve her zaman geçerli olan tanımını vermek mümkün değildir. Aile ilgili yapılan tanımlar onun farklı kategoriler içinde yer almasını sağlar. Yapacağımız her tanımlama aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri kabul ederek sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk, sosyal bir kurum ya da sosyal bir yapı şekli olarak farklı biçimlerde kabul edilmektedir.[4]

Gökçe'ye göre "aile ana-baba ve çocuklar ve her iki tarafın kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir. Eşler çocuk sahibi oldukları anda itibaren aile sadece bir birlik olmaktan çıkıp daha kapsamlı bir anlam kazanır. Çocuk için aile onu daha büyük çaptaki topluluklara hazırlayan küçük bir topluluk modeli olmaktadır."[5]

---

[3] Ömer Demirel, Adnan Gürbüz, Muhiddin Tuş, "**Osmanlılarda Ailenin Demografik Yapısı,"** **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, 3 c., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C: 1, s.97

[4] Çimen, **a.g.e,** s.17

[5] Gökçe, **a.g.e,** s.20

Ozankaya'ya göre ise; "Aile, içinde insan türünün belli biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar ailenin biçimine göre başka yakınlar arasında belli ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal kurumdur."[6]

Oğuzman ve Dural da aileyi, insanın tabi olarak içinde yaşama ihtiyacı duyduğu ilk topluluk olduğunu ifade ederek günümüz ailesini "küçük aile" denilen eşler ile evlenmemiş çocuklardan oluşan sosyal yapı şekli olarak tanımlamaktadır.[7]

Gökçe'nin Mac Iver ve Page'den aktardığına göre aile "Seks ilişkilerine dayalı, çocuk dünyaya getirmek ve bu çocukları yetiştirme özellikleri gösteren bir gruptur." Winch'e göre ise, "aile kuşak ilişkileri esnasında ana, baba ve çocuktan meydana gelen bir gruptur ve neslin devamı çerçevesinde yapılanmıştır." Summer ve Keller'e göre de "aile en az iki neslin bir arada bulunduğu, kanbağı ile karakterize edilen küçük sosyal bir örgüttür."[8]

Aile bir milletin uzun süre varlığını devam ettirmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Aynı zamanda sosyal kurumlarının bütünleşmesinde en önemli rollerden birini yerine getirmektedir. Bu yönüyle Ziya Gökalp aileyi "toplumun en küçük modeli olarak görmekte, güçlü aileyi güçlü millet ve devletin temeli olarak kabul etmektedir." [9]

Aile, sosyal bir fenomen olarak insanların meydana getirdikleri, insan hayatının başlaması ile birlikte var olan en eski ve ilk topluluk biçimidir. Aile, ilk dönemlerde toplumun bütün işlevlerini içine almaktadır. Devlet, din, eğitim kurumları, ekonomik örgütler gibi önemli kurumlar aile içinde oluşturulmakta, kişilerin bu kurumlara olan ihtiyaçları aile tarafından

---

[6] Özer Ozankaya**, Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1979, s. 233

[7] Kemal Oğuzman-Mustafa Dural, **Aile Hukuku**, 2.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998, s.1-3

[8] Gökçe, **a.g.e,** s.205-223

[9] Çimen, **a.g.e,** s.19

karşılanmaktadır. Bu nedenle eski çağlarda aile, toplumun kendisi olarak tanımlanabilir. Aile, zamanla toplumsal işlevlerinin bir kısmını toplum lehine kaybetmiştir.[10]

Toplumlardaki sosyo-ekonomik ve kültürel değişiklikler, o toplumların aile yapısında önemli değişmelere sebep oluyorsa da, değişiklikleri beraberinde getiren bu sosyal, politik, kültürel akımlarının karşısında aile, görevlerinin birçoğunu devlet başta olmak üzere sosyal kurumlara devretmiştir. Devletin büyük ölçüde ailenin görevlerini üstlenmesi (sosyal sigortalar, sosyal yardımlar, eğitimde resmi okullar vs.) ailenin önemini azaltamamıştır. Aile, günümüzde hala insan topluluklarının en önemli çekirdeği olarak varlığını sürdürmektedir.[11]

Aile toplumun esasını oluşturur. Fransız sosyolog Le Play', atomun maddeye göre değeri ne ise ailenin de toplum için aynı değerde olduğunu ifade ederek, sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden meydana geleceğini öne sürmüştür. Toplumsal huzursuzlukların giderilmesinde, toplumlarda barış ve istikrarın, dirliğin kısaca mutluluk ve huzurun sağlanmasında güçlü bir ailenin rolünün önemini vurgulamıştır.[12] Le Play'in aile-toplum ilişkisini, atom-madde benzetmesine karşın Ünlü Tanzimat aydını Namık Kemal ise bu ilişkiyi oda-ev şeklinde yapmıştır. Memleketin evlerini (toplum) bir evin odalarına (aile) benzetir. Her odasında devamlı bir nefret, her gün kavga olan evlerde rahatın, mutluluğun olmayacağını, huzurun, dirlik ve düzenin kalmayacağını iddia eder. Ona göre sağlam ve dirlikli bir aile toplumsal barış ve esenliğin de güvencesidir.[13]

İlkel toplumlardan siyasi örgütlenmeye geçiş ile birlikte toplum, devlet niteliğine kavuşur. Toplumu oluşturan aile, bireyi devlete bağlayarak ve ulus bilincinin özünü meydana getirir. Bu yönüyle Ziya Gökalp; aileyi toplumun en küçük modeli olarak görmekte, güçlü aileyi güçlü millet ve devletin temeli olarak kabul etmektedir.[14] Nitekim Mustafa Kemal Atatürk 1924 yılında yaptığı konuşmasında "içtimai hayatın başlangıcı ve içtimai kuvvetinin temelinin aile olduğunu ifade ederek aile hayatındaki bozukluğun içtimai, iktisadi ve siyasi acze neden olacağına işaret etmiştir.[15]

---

[10] Mehmet Ali Uçar, **Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası,** 1 bs., İstanbul, Yetkin Yayınları, 2003, s.22
[11] Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, 5.bs, Ankara, Turhan Kitabevi, 2004, s.4
[12] İsmail Doğan, "**Yoksulluk ve Aile", Günümüzde Aile Sempozyumu,** Der: Ömer Çaha, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007, s.374
[13] **A.e** s.374
[14] Çimen, **a.g.e**, s.19
[15] Çimen, **a.g.e**, s.19

Yaradılışı gereği sosyal bir varlık olan insan için toplumsal hayat ne kadar önemli ve gerekli ise bir toplum içinde de o toplumun çekirdeğini oluşturan aile kurumu o kadar hayati bir öneme sahiptir. Aileye verilen bu önem ulusal ve uluslararası hukuk normlarında yerini alarak, birçok devletin anayasası başta olmak üzere kanunlarında aile ve ailenin korunmasına yönelik maddeler içermiştir.[16]

Günümüzde başta ülkemizde olmak üzere tüm dünya ülkelerinde aile kurumun problemleri olduğu gerçektir. Teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan değişim süreci tüm sosyal kurumları etkilediği gibi aile de bu süreçten kaçınılmaz olarak nasibini almıştır. Boşanma davalarının sayısında artış, parçalan aileler, aile içi şiddetin toplumun her kesiminde giderek yaygınlaşması, toplumda aile kurumunun yoksa sonunun mu geldiği endişesini yaratmıştır. Her ne kadar ailenin zaman içinde kalkacağı konusunda bu tür endişeler varsa, bu, görülebilen bir gelecek için sadece bir ütopyadır. Aile kurumu, insan toplulukların en önemli yapıtaşı olarak varlığını her daim sürdürecektir. [17]

3- AİLENİN ORTAK KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Aile birçok yönleriyle diğer sosyal yapılardan farklı kendine özgü bir takım özellikleri bulunan sosyal bir örgüttür. Toplumsal yapıdan fazlasıyla etkilenen bu bünyede bir takım değişiklikler meydana gelmekle beraber onun kendine has özelliklerinde bir devamlılık söz konusudur.[18]

Bu çerçevede ailenin karakteristikleri sekiz ana grupta toplanmıştır.[19]

a) Aile evrenseldir.

Aile, bütün sosyal kurum ve biçimler içerisinde evrenselliği en fazla gösteren bir yapıya sahip olmakla birlikte, her insan bir aileye mensuptur.

b) Aile duygusal bir temele dayanır.

Aile, aslı insanın genetik kimliğine dayalı olarak tezahür eden, nesli devam ettirme, annelik, akrabalık, arkadaşlık, ebeveynlik gibi birincil duygularla temellendirilmiş olup bu birincil

[16] Uçar, **a.g.e**, s.22
[17] Öztan, **a.g.e,** s.4
[18] Gökçe, **a.g.e**, s.207-208
[19] **A.e**, s.208-209

duygular, ırk gururu, romantik sevgi, şefkat v.b. türden ikincil duygularla motive edilmektedir.

c) Aile şekillendirme özelliğine sahiptir.

Çocuğun kişilik yapısı aile içinde gelişir. Bireydeki sosyalleşme olayı aile içinde gerçekleştiğinden ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri kişilik gelişmesinin bir parçası olduğundan hayat boyu yetişkine arkadaşlık edecektir.

d) Ailenin kapsamı sınırlıdır.

Aile biyolojik koşullar çerçevesinde sınırlı bir büyüklüğe sahiptir. Şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğüdür. Bu durum özellikle modern toplumlardaki, küçük ailelerde açıkça gözlenir.

e) Aile sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır.

Aile, sosyal yapının en temelinde yer alır ve çekirdek bir kimliğe sahiptir. Toplumların hepsi aile ünitelerinden meydana gelmektedir.

f) Aile üyelerinin sorumlukları vardır.

Aileyi oluşturan bireylerin hepsinin aileye karşı sorumlulukları vardır. Aile üyeleri, toplumsal değer yargıları tarafından kendilerine yüklenilen sorumlulukları yaşamları boyunca yerine getirmek zorundadırlar.

g) Aile sosyal kurallarla çevrilidir.

Aile, kendisini çevreleyen toplumsal yapının kurallarıyla kuşatılmıştır. Kuruluşundan başlamak üzere sona erişine kadar ki sürede yasalar ve toplumsal değer yargıları tarafından sürekli olarak denetlenmektedir.

h) Aile sürekli ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir.

Aile kurum olarak devamlılık ve evrensellik özelliğini gösterir. İki kişinin kurdukları bir birliktelik olarak ise toplumdaki diğer örgütler içindeki en geçici ve değişken olanıdır. Aile

yaklaşımındaki bu iki görüşün çelişkili bir durum göstermesi ailenin sosyolojik olarak yerinin saptanması konusunda karşılaşılan zorlukların uygulamaya yansıyan bir örneğidir.

4- AİLE TİPLERİ

Aile kavramı evrenseldir ancak toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi, aynı toplum içinde kendi aralarında da farklılık gösterir. Bu sebepten dolayı, aile tiplerinin belirlenmesinde hangi kriterlerin kullanılacağı hep tartışılmış ve farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Temel olarak bu sınıflandırmalarda üretim biçimlerine, büyüklüklerine, eş adedine, toplumsal açıdan incelenmiştir.

Bu araştırmamda, aile tipleri altı sınıflandırma halinde incelenip haklarında kısaca bilgiler verilecektir.

a) Toplumsal Açıdan Aile Tipleri

1) Klan Ailesi

Ailenin ortaya çıkışı insanlık tarihinin bilinen ilk toplum özelliğini gösteren klan topluluklarında görülmüştür.[20] İlk çağlarda toplum oluşmadığından, toplumun günümüzde üzerine almış olduğu yükümlülüklerin tümünü klan yerini getirmektedir. Siyasi, hukuki, dini, ailevi ihtiyaçların tümü klan tarafından karşılanmaktadır.[21] Klan ailesi "totemizme" dayanır. Bu toplum tipinde aynı toteme inanan klan üyeleri aynı atadan türediklerine inanırlar. Klan ailesi üyeleri arasında zorunlu akrabalık vardır. Klan adetlerine göre, klan ailesi üyeleri akraba kabul edildiğinden birbirleriyle evlenmeleri yasaklanmış olup, dini yönden de haram kabul ediliyordu. Klan üyeleri ancak aynı toteme bağlı olmayan diğer klan üyeleriyle evlilik yapıyordu.

2) Zadurga Ailesi

Toprağa bağlı olmayan klanlar yerleşik hayata geçince farklı aile tipleri ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak totem dini yerine ecdad dini, totem akrabalığı yerine kan hısımlığı seçilmiştir. Ailenin çerçevesi daralarak sınırları küçülmüş ve klandan ayrılmıştır.[22] Ancak klan ailesi üyeleri gibi ayrı bir malvarlıkları ve hukuki kimlikleri yoktur. Zadurga ailesinin geçim

---

[20] Remzi Gemici, **Gömeç ve Burhaniye Adliyelerine 2002-2004 Yıllarında İntikal Eden Aile içi şiddet Davalarına İlişkin Dosyaların İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, İstanbul, 2006, s.5

[21] Uçar, **a.g.e,** s.25

[22] Sezen Ünlü, **Aile Yapısı ve İlişkileri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:688, 1993, s.15

kaynağı klan ailesindeki gibi toplayıcılık değil; tarımdır. Zadurga ailesinde aile reisi o ailenin erkek üyelerinden biridir. Zadurga ailesi üyelerinin malvarlıkları zadurga topluluğuna ait olup, aile reisi tarafından idare edilir.[23] Bu aile yapısı daha sonraki pederşahi aile yapısının da başlangıcı olmuştur.[24]

3) Pederşahi

Pederşahi, baba hakimiyetinin ön planda olduğu aile tipidir. Her tabaka bir aile oluşturup, bireylerin tek başlarına mülkiyet hakkı yoktur. Akrabalık kandaşlığa dayanıp anne tarafının ataları hiçbir mevki sahibi olamaz. Akrabalık babadan geçmektedir. Ecdad dinine bağlılık vardır. Aile reisi, ecdad dininin sembolüdür. Baba aileye ve aile üyelerinin özel yaşamlarına ait her türlü karar yetkisine sahiptir.[25]

Pederşahi aile tipinin en belirgin örneği tarihte Roma ailesinde görülmektedir. Roma ailesi, kan akrabalığına değil; hukuki bir esasa dayanır. Aile, aynı baba egemenliğine tabi olanlardan oluşur.

Baba, imparator gibi sınırsız yetkilere sahip olup aile üyelerini üzerinde mutlak bir otoriteye sahip olmaktadır. Baba aynı zamanda ailenin yargıcıdır. Aile babası, suç işleyen aile bireylerini yargılama ve cezalandırma yetkisine sahiptir; suçlu bulduğu aile bireylerini dövebilir, hapsedebilir ve hatta öldürebilir. Bunun yanı sıra, baba yeni doğan çocuğunu terk edebilir, atabilir, onu büyüdüğü zaman zincir altına koyabilir, satabilirdi.[26] Bu dönemde aile babalarının mutlak yetkilerine herhangi bir biçimde karışmak söz konusu olmadığı gibi, bu yetkileri denetleyecek bir makam da bulunmamaktadır.[27]

Hristiyanlığın kabulünden sonra bu aile tipinde yumuşama görülmüş, aile üyelerine kötü davranan babalar cezalandırılmaya başlamıştır.[28]

4) Pederi Ailesi

Pederşahi aile tipi, değişen sosyal yapıyla birlikte yerini pederi aile tipine bırakmıştır. Pederi aile ile pederşahi aile arasında önemli farklar bulunmaktadır. Öncelikle Pederşahi aile,

---

[23] Uçar, **a.g.e**, s.26
[24] Ünlü, **a.g.e**, s.15
[25] **A.e,** s.15
[26] Abdulkadir Donuk, , **"Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile", Aile Yazıları**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991, C:5/1, s.291
[27] Gemici, **a.g.e**, s.6
[28] Donuk, , **a.g.e**, s.292

babanın sultasına dayandığı halde; pederi aile, velayet esasında baba hukukunun hakim olduğu bir aile tipidir.[29]

Pederi Aile tipinde baba yine söz sahibi olmakla beraber, annenin de aile işlerinde fikri alınmıştır. Miras ve akrabalık iki taraflıdır; yani hem baba soyu, hem anne soyunu takip eder.[30] Ziya Gökalp, "Türk Ailesinin Bünyesi" makalesinde pederşahi aile yapısının Türklerde hiç görülmediğini belirterek, pederşahilik devrini yaşamadan pederi aile tipine geçildiğini ifade etmiştir.[31]

5) Modern Aile

Günümüzde bireyleri koruma fonksiyonunun devlete geçmesiyle birlikte aile küçülmüştür. Modern aile, aile sınırlarının daralması, ailenin laikleşmesi ve otoritenin devlete geçmesinden doğan, günümüzde görülen aile tipidir.

Modern aile; eşler ile evlenmemiş çocuklardan meydana gelir. Bu ailede kararlar ortak alınıp bireysellik ve bireysel gelişme önemlidir.[32] Modern ailede, maddi ve manevi, mutlak ortaklık esası yerine bireysellik ağır basmakta olup, aile demokratik temelli eşitlikçi bir yapıya sahiptir.[33]Ailenin modern ve demokratik aile yapısı geçişinde sanayi devrimi ve değişen ekonomik koşullar önemli bir rol oynamıştır. Aile yalnız karı, koca ve çocukların büyük bir iş bölümü çevresinde birbirlerinden ayrı olarak kazandıklarını beraberce tüketme yeri haline gelmiştir.[34]

6) Geçiş Ailesi

Toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş üretime doğru geçişin yeni başladığı, hızla geliştiği ve buna bağlı olarak toplumsal yapısı ve yaşam biçimi kavramlarının değişmekte olduğu toplumlarda rastlanan aile tipidir. Bu aile bir yandan kır ailesinin alışkanlıkları, tutumları ve değer yargılarıyla, diğer yandan kent hayatının etkisinde kalan bir aile tipini meydana getirir.[35]Tam olarak ne kır ailesinin ne de kent ailesinin özelliklerine sahip değildir.

---

[29] Ali Güler, "**İlk Yazılı Türkçe Metinlerde Aile ve Unsurları," Sosyo-kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi,** Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C:1, s.70
[30] Uçar, **a.g.e,** s.27-28
[31] Ünlü, **a.g.e**, s.18
[32] Çimen, **a.g.e,** s.30
[33] Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, 4.bası, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası 1982, s.1
[34] Uçar, **a.g.e**, s.28
[35] Çimen, **a.g.e,** s.31

b)Hane Halkı Sayısına Göre Aile Tipleri

1) Büyük Aile

Birkaç kuşağın bir arada oturduğu bu aile çeşidinde üretim-tüketim ve ortak mülkiyet vardır. Anne, baba, evli çocuklar ve kardeşlerden oluşur. Zimmerman'a göre geniş ailede, çocuklar evlense de coğrafi olarak mümkün olduğu kadar eve yakınlıklarını korurlar. Bu durum aile bağlarının kopmasına engel olduğu gibi, aile bireyleri arasında bütünleşmeyi sağlar.[36]

2) Küçük Aile

Küçük aile; eşler ile evlenmemiş çocuklardan meydana gelir. Çocukların fiziksel ve ekonomik açıdan gelişimlerini tamamlayarak evden ayrılmaları ile yeniden küçülen bir niteliğe sahiptir. Çağımız bağımsız modern aile yapısını temsil etmekle kimi zaman daha büyük bir ailenin alt birimi olarak da görülebilmektedir.[37]

c) Eş Adedine Göre Aile Tipleri

1) Tek Eşlilik (monogami)

Tek eşlilik, aile hukukunun gelişmesinin son aşamasında ulaşılan bir biçim olmuştur. Bir erkeğin tek kadınla, bir kadının da tek erkekle evlenmesi ve evlilik ilişkisi devam ettiği sürece tek eşle evli kalması anlamına gelir.[38]

2) Çok Eşlilik (poligami)

i. Bir Koca, Birden Fazla Kadın (Poligami)

Poligami; bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesidir. Kabile ve aşiretlerde yağma yoluyla elde edilen kadınların fazlalığı nedeni ile bu tip, çok eşlilik biçimi doğmuş, zaman içinde de erkeğin erkek çocuk sahibi olma arzusu, kadınların işgücünden faydalanılmak istenmesi, toplumsal saygınlığın artırılması gibi çok farklı sebeplerle poligami çeşitli toplumlarda varlığını sürdürmüştür.[39]

---

[36] Özer Ozankaya , **Toplum ve Bilim**, Tekin Yayınevi, 6.bs., İstanbul, 1986, s.292
[37] Ünlü, **a.g.e,** s.21
[38] Çimen, **a.g.e**, s.36
[39] Halil Cin, **"Tarih Boyunca Kadının Hukuki Statüsü Açısından Türk Kadınının Durumuna Kısa Bir Bakış",** Prof. Dr. Jale G. Akipek'e Armağan, Konya 1991, s. 19

ii. Bir Kadın, Birden Fazla Erkek (Poliandri)

İnsan toplulukları arasında ender olarak görülen bir aile tipidir. Bir kadının birden fazla erkekle evlenmesidir. Bu tür evliliğe ancak Tibet'te ve Hindistan'daki Todolar arasında rastlanmaktadır.[40] Tibet tipi poliandride; aile mülkünün bütünlüğünün sağlanması amacı ile erkek kardeşlerin bir kadınla evlenmesi söz konusu olmakta iken; yine Todo tipi poliandride ise; kız çocuklarını öldürme gelenekleri sonucunda kadın nüfusunun azlığı nedeni ile erkeklerin bir kadını paylaşmak zorunda kalmalarından dolayı bu tip çok eşlilik söz konusu olmuştur.[41]

d) Otorite Ölçülerine Göre

1) Ana Ailesi (Maderi Aile)

Ana ailesinde; annenin kardeşleri, çocukları ve diğer akrabaları aynı evde yasarlar. Aile reisi, ananın erkek kardeşidir. Akrabalık ilişkisi ana tarafından sürer. Baba eve misafir olarak gelir. Çocukların baba ile hukuki ve sosyal ilişkisi yoktur. Bu haliyle ana ailesi, ana akrabalığının geçerli olduğu dayı otoritesi altında bir aile tipidir.[42]

2) Bölünmez Asabe

Bu aile tipi, kardeşler arasında kocalık ortaklığı olarak da adlandırılır. [43] Bu topluluğa bağlı olanlar kendilerini kardeş sayar. Sekiz göbeğe kadar baba tarafından akrabalarla evlenmek yasaktır. Bu yasak anne tarafı için dört göbektir. Klanlardaki totem bağı yerini kan bağına bırakmıştır. Çocuk doğduğu andan itibaren asabenin malı olmuştur. Özel mülkiyetçilik yoktur, yani mülkiyet ortaktır. Bu durumda akrabalığın önemi artmıştır. Mal ve kanbağı, kan davasını önemli bir hale getirmiştir.

---

[40] Çimen, **a.g.e**, s.36
[41] Birsen Gökçe, **"Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım",Aile Yazıları IV**, Evlilik Kurumu ve İlişkileri, Bilim Serisi 5/4, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 388.
[42] Birsen Gökçe, **"Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991, C:5/1, s.215
[43] Ziya Gökalp, **Türk Uygarlığı Tarihi**, haz: Yusuf Çotuksöken, İnkilap Kitabevi, İstanbul ,1991, s.227

3) Baba Ailesi

Anne ve babanın beraber oturduğu bu aile modelinde kadın belli bir konuma sahiptir. Çocuklar üzerinde anne ve babanın hakkı eşittir. Miras hem anne hem de baba tarafından eşit şekilde hak olmaktadır.[44]

4) Ataerkil Ailesi

Ataerkil ailede, mutlak bir baba hakimiyeti söz konusudur. Baba otoritesini dinden alır ve dini geleneklerin sürdürülmesi ile görevlidir, din atalarının kültürüdür; kadının hiçbir söz hakkı bulunmamakla birlikte, erkeğin atalarının dinine bağlıdır. Ataerkil aileye Roma ve Çin aile yapısında rastlanmıştır.[45]

e)İkamet Esasına Göre

1) Patrilokal (Baba Çevresi)

Bu evlilik tipinde evlenen kadının, erkeğin sosyal, kültürel, dini ve coğrafi çevresine katılması demektir. Bu aile tipi, evlenen kadın, erkeğin ailesinin evinde oturması şeklinde tanımlanabilir.

2) Matrilokal

Bu aile tipinde ise Patriokal'in tersine evlenen erkeğin, kadının çevresine girmesi söz konusudur.

3) Neolokal

Evlenen çiftlerin ebeveynlerinden ayrı olarak yeni bir yerleşim birinde oturdukları aile tipidir.[46]

---

[44] Gökalp, **A.g.e**, s.229

[45] Rezan Şahinkaya**,** "**Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılıklar Gösterirler", Aile Yazıları I**, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara,1991, s. 38.

[46] Mazhar Bağlı- Aysan Sever, " **Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirat ve Sororat"**, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, C:2 Sayı:8, Ankara, 2005, s.9

f) Evlenme Şekillerine Göre

1) Endogami (Grup İçi)

Evlenecek birey, eşini bağlı olduğu grubun içinden seçer. Bu durum, bazı kapalı cemiyetlerde çok katı bir şekil alarak, kutsal kanın dışarıya karışmaması için en yakın akraba ile evlenme kaidesi halini almıştır.[47]

Bu evlilik tipinin eski Mısır'da uygulandığı görülmüştür. Mısır firavunları kral soyu karışmasın diye kız kardeşleriyle hatta kendi kızlarıyla bile evlenebilmekteydi.[48]

2) Exogami (Grup Dışı)

Endogami evlilik tipinin aksine birey, eşini bağlı olduğu grubun içinden değil, dışından seçer. Bu kaide daha sonraları yakın akraba ile evlenme yasağı haline gelmiştir. Böylece, çok yakın akrabalarla yapılabilecek evliliklerin meydana getireceği sıkıntılar bu evlilik şeklinin yaygınlaşmasını sağlanarak giderilmek istenmiştir.[49]

3) Levirat

Dul kadının ölmüş olan kocasının erkek kardeşi ile evlenmesi/evlendirilmesidir. Bir erkek öldüğünde geride eşi ve çocukları kalıyorsa, bunlara daha iyi bakacak ve aile bütünlüğünü de bozmayacak bir evlilik yaptırılma amacına yönelik olarak yapılan bu evlilikler, genelde evliliği yapanlardan çok, ailenin kararı ile gerçekleşmektedir.[50]

4) Sororat

Karısı ölen erkeğin ergen olan baldızı ile evlenmesine sororat denir. Sororat, çocuklara en iyi anneliği yapacak kişinin çocukların teyzesi olabileceği düşüncesinden hareketle yapılır ve burada da amaç kız alıp veren ailelerin arasında kurulmuş olan akrabalık ilişkisinin devamını sağlamaya yöneliktir. Evliliğin, bireysel işlevlerinden çok toplumsal işlevleri birinci düzeyde bir hedef olduğundan bu evliliklerde ailelerin kararı daha ön plandadır.[51]

---

[47] Birsen Gökçe, **"Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım",Aile Yazıları IV**, Evlilik Kurumu ve İlişkileri, Bilim Serisi 5/4, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 387.
[48] Çimen, **a.g.e**, s.51
[49] Gökçe, **a.g.e**, s.387.
[50] Bağlı/ Sever , **a.g.e**, s.7
[51] **A.e**, s.7

5- AİLENİN İŞLEVLERİ

Aile evrensel bir kurum olarak toplumsal yapının çekirdeği, özü durumundadır. Bir milletin hem nesillerinin hem de kültürünün devamını sağlamaktadır. Ailede her üyenin sorumlulukları bulunmakta ve aralarındaki ilişkiler sevgi ve fedakarlığa dayanmaktadır. Geleneksel ailenin görevlerini altı ana grupta toplamak mümkündür.[52]

a) Biyolojik İşlevi : Bu görevle neslin devamı sağlanmakta ve bu şekilde ailenin varlığı korunmaktadır.

b) Ekonomik İşlevi : Aile üyelerinin ihtiyaçlarını aile içinde karşılamaya çalışır. Aile üyeleri ekonomik işbölümü vardır. Gelir aile reisinde toplanır, aynı şekilde harcama da aile reisi tarafından tek elden yapılır.

c) Koruyuculuk İşlevi: Ailenin üyelerini koruma görevi de bulunmaktadır. Bu koruyucu hem ekonomik yönden hem de dışarıdan gelebilecek her türlü maddi ve manevi zararlara karşı korumadır. Böyle bir koruma aile üyelerinin güvenliğini de sağlamaya yöneliktir.

d) Psikolojik İşlevi: Aile sevgi, şefkat ve güvenin ilk doğal kaynağıdır. Kişinin kendisine huzur ve güven içinde hissettiği bir ortamdır. Ailenin bu işlevi aile üyeleri arasında duygusal bir bağın oluşmasını sağlar. Ailede oluşturulan sevgi saygı ve güven ortamı aynı zamanda ailenin diğer işlevlerini de temel oluşturur.

e) Dini İşlevi : Aile üyelerine dini bilgiler vermek, dini eğitimlerini sağlamaktır. Aile hem dini bilgileri hem de uygulamaları aktarır.

f) Statü Sağlama İşlevi: Bireyin toplumdaki statüleri öncelikle aileleri tarafından belirlenir. Ailelerin soyu, ekonomik durumu, eğitim düzeyi, oturduğu yer, çocuğun statüsünün ilk belirleyicileridir. Ailenin sunduğu olanaklarla çocuk daha ileriki yıllarda kendi çabasıyla yeni statüler kazanır.

---

[52] Birsen Gökçe, **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı Ve Toplumsal Kurumlar**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1996, s.156-157

Zaman içinde toplumsal yapıda meydana gelen değişmeler ailenin işlevlerinin de değişmesine neden olmuştur. Ailenin geleneksel işlevlerinden bazıları ya da bazı yönleri toplumdaki çeşitli başta devlet olmak üzere kurum ve kuruluşlara devredilmiş ya da aile ile bu kurumlar arasında paylaşılmıştır. Ancak bu kurumlarla sürdürdüğü ilişkiler ve katıldığı etkinliklerle aile bu işlevlerinden tümüyle vazgeçmediğini görmekteyiz.[53]

B. TÜRK AİLE HUKUKUN GELİŞİMİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

1- TÜRK AİLE HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türk aile sistemi üç uygarlık içinde oluşmuştur. Bunlar; İslamiyet öncesi Türk aile yapısı, İslamiyet sonrası ve İslam kimliği içinde Türk ailesi, Batı uygarlık alanı doğrultusunda Türk aile yapısıdır. İncelemede bu sınıflandırmaya esas olmakla beraber İslam kimliği içinde ayrı bir yer tutan Osmanlı ailesi ayrıca ele alınacaktır.

a) İslamiyet Öncesi Türkler Aile Yapısı

Tarihin en eski kavimlerinden biri olan Türkler de aileye verilen değer, asırlar boyunca Türk toplumun en güçlü kaynağı olmuştur. Türk efsane ve hayat anlayışında aile kutsaldır.Aile toplum içerisinde ve devlet yapısında önemli bir konuma ve değere sahiptir.[54]

Türk aile yapısı hakkında ilk bilgiler Orhun anıtlarının metinleri ve Oğuz kağan destanından alınmaktadır.[55]

Bu kaynaklardan edinilen bilgilere göre;

- Türk anlayışına göre evlenme ve yuva kurma, toplumun ve devletin temeli idi.
- Ana, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile, Türklerde en eski ve en yaygın aile modelidir.
- Türk ailesinin temeli exogamye (grup dışı evlilik) dayalıdır. Dede Korkut hikayeleri de bunu kanıtlamaktadır.

---

[53] Ünlü, **a.g.e**, s.8
[54] Çimen, **a.g.e,** s.116
[55] Ünlü, **a.g.e,** s.17

- Türklerde görülen dışarıdan evlilik ve çekirdek aile yapılanması, tek eşle evliliği beraberinde getirir.
- Türklerde çok eşlilik sık rastlanmayan bir durumdur. Ancak ilk eşin çocuğu olmadığı durumlarda rızası alınarak ikinci bir evlilik gerçekleşiyordu. Bunun yanı sıra yerleşik hayata geçen Türklerde çok zenginlerin birkaç hanımla evlendikleri görülmüştür.
- Türk ailesi kan akrabalığına dayalıdır.
- Türklerde kadının aile içinde önemli bir yeri vardır. Masallarda, efsanelerde ve halk hikayelerinde kadının kocasının yanında olduğu görülmektedir. Kocanın olmadığı durumlarda kadın onun görev ve yetkilerini üstlenir.

İslamiyet öncesi Türk aile yapısı ile ilgili görüşlere, Fransız tarihçisi Grenard, Fransız sosyologu Richard ve bunların görüşlerini kendi sosyoloji sisteminde eriten Türk sosyologu Ziya Gökalp da rastlanmaktadır.[56]

Fransız sosyolog Richard, Türklerde tek tip aile bulunmadığını, sosyal ve ekonomik şartlara göre birkaç aile tipine rastlandığını ifade eder. Richard'a göre; Yakut Türklerinde aile, maderi aile (ana ailesi) tipindedir. Kırgız Türklerinde ise aile pederşahi olup, akrabalık bağlarında baba esas alınmıştır. Altay Türklerinde ise her iki aile tipinin arasında olduğunu belirtir. [57]

Fransız tarihçi Grenard'ın görüşleri, Çin Türkistan'ında 19.yüzyıl sonlarında yapılan araştırmaları yansıtır. Grenard'ın görüşleri kısaca şöyledir:[58]

- Doğu Türkistan da kadın kapalı değildir.
- Kız hayat arkadaşını seçmekte serbesttir.
- Ekonomik hayatta kadın ve erkek işbirliği, yardımlaşma söz konusudur.
- Kadın baba evinden getirdiği malın sahibidir.
- Türklerde çok eşlilik yaygın değildir.

[56] Uçar, **a.g.e**, s.42
[57] **A.e** s.42
[58] Ünlü, **a.g.e,** s.18

Grenard'a göre Türk ailesi pederşahi özelikte olup Çin istilası ve sosyo-ekonomik hayata geçilmesi gibi sebeplerden dolayı pederi aile yapısına geçilmiştir. Türk aile yapısı ve hukuku üzerinde araştırmalar yapan Ziya Gökalp, Grenard ve Richard'ın görüşlerini reddetmektedir. "Türk Ailesinin Bünyesi"adlı makalesinde pederşahi ailenin Türklerde hiç görülmediğini ve maderi aileden (ana ailesi) pederi aileye geçildiğini ifade etmektedir.[59]

b) İslamiyet Sonrası Türk Ailesi

M.S sekizinci yüzyılda Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Türk aile tipinde, eski Türk geleneklerinin etkinliği halen devam etmekle beraber, bu dönemde İslam hukuk kurallarının aileyi yönlendirdiği görülmektedir. Türklerin İslamlaşmasından sonra Batıya yönelmesi, bu bölgede bulunan İran, Arap ve diğer ulusların aile yapılarından da etkilenmesine sebep olacaktır.[60]

İslam Hukuku içerisinde aile hukukun önemli bir yeri vardır. İslamiyet'te hayatın çeşitli alanlarına dair pek çok düzenleme, Kur'an ve sünnette ortaya konan genel ilkeler ve amaçlar çerçevesinde ihtiyaçlara, zaman ve şartlara göre İslam toplumun takdirine bırakılırken evlilik ve aile ilgili belli başlı düzenlemelerin doğrudan Kur'an tarafından belirlenmiş olması; İslam dininin aile kurumuna atfettiği değerin bir ifadesidir.[61]

İslamiyet'e göre aile, toplumun en küçük birimini oluşturan dini ve sosyal kurumdur. Kur'an'a göre ise aile kurumunun nesil yetiştirmek, insanda doğal olarak var olan biyolojik ihtiyacı gidermek, arkadaşlık, yardımlaşma, savunma olmak üzere beş ana görevi vardır.[62]

İslam ailesinde genel olarak tek eşlilik hakim ise de, çok eşlilik de uygun kabul edilmektedir. İslam Hukuku'nun dört eşe kadar evlenme izni vermesi, o dönemde bundan fazla sayıda kadınla evlilikleri yasaklamak ve toplum yapısındaki bazı dengeleri kurmak açısından olumlu değerlendirilmekte ise de, eşler arasında adaletin sağlanamayacak olması ve kadın haklarının

---

[59] Uçar, **a.g.e**, s.42
[60] Gemici, **a.g.e,** s.9
[61] Fahrettin Atar, "**İslam Hukukunda Aile", Günümüzde Aile Sempozyumu,** Der: Ömer Çaha, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007, s.151
[62] Ali Özek, **İslam Hukukunda Aile", Günümüzde Aile Sempozyumu,** Der: Ömer Çaha, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007, s.33

ihlali nedeniyle de ailenin sağlığı açısından eleştirilmektedir. İslam aile hukukunun uygulandığı yerleri bakıldığında, Kur'an'ın çok eşlilik için verdiği izin, uygulamada çok az kullanılmaktadır.[63]

İslam ailesinde koca, ailenin reisidir. İslam anlayışına göre; bu reislik şefkat ve merhamet reisliği olup hakimlikten ziyade hadimlik (hizmet) reisliğidir. Ailenin kurulmasıyla birlikte ailenin nafakası tamamen erkeğe, evin idaresi, yani çekip çevirme, düzenleme işi ise kadına aittir. Çocukların terbiye edilmesi her iki eşin görevleri arasında sayılmıştır.[64]

İslam ailesinde mal ayrılığı esastır. Aile kurulmazdan önceki mallar kadının kendisine aittir. Kadının şahsına ait olan taşınır ve taşınmaz mal ve geliri üzerinde kocanın hiçbir hakkı olmadığı gibi kadın kendisine ait olan mallarının kullanımı ve idaresinde eşinden izin almak gibi bir durum söz konusu değildir. Ayrıca İslam dini kadının ve çocukların geçimini, bunların kendilerine yetecek kadar malvarlıkları olsa bile yine kocaya yüklemiştir.[65]

Ailenin oluşmasında asıl olarak herhangi bir kurumun onayı gerekmemektedir. Kur'an ve Sünnet'e aykırı olmayan (yakın kan akrabalığı bulunmayan) hallerde eşler evlenebilir. Evlilik, tarafların rızası, reşit olmayanların anne ve babasının onayıyla gerçekleşmektedir. Evlilik, nikah denen şekle bağlı sözleşmeyle yapılabilir ve açıklık ilkesi hakimdir.

İslam hukukunda üç türlü boşanmadan söz edilebilir. Birincisi kocanın tek taraflı irade beyanıyla yapmış olduğu boşanmadır ki, gerçekleşmesi için bir mahkeme kararına gerek yoktur. Buna "talak" denilir. İkincisi, karı kocanın anlaşarak boşanmasıdır ki buna da "muhalaa" adı verilir. Üçüncü tür boşanma ise belirli nedenlerin varlığı durumunda tarafların mahkeme kararıyla boşanmalarıdır. "Tefrik veya kazai boşanma" denilen bu tür boşanmada diğer ikincisinin aksine, kocanın ayrılmaya razı olması şart değildir; hakim kararı boşanmanın gerçekleşmesi için yeterlidir.[66]

---

[63] Uçar, **a.g.e**, s.45
[64] Çimen, **a.g.e,** s.86
[65] **A.e** ,s.81
[66] M. Akif Aydın, "**Osmanlılarda Aile Hukukunun Tarihi Tekamülü",** Sosyo-kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, 3.c., Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C:2, s.441

c) Osmanlı Toplumunda Aile

Osmanlı ailesi kavramı tıpkı Osmanlı kültürü kavramı gibi oldukça geniş bir anlamı ifade etmektedir. Her şeyden önce bu aile Türk ve Müslüman aile ile sınırlı olmayıp imparatorluk bünyesinde farklı coğrafya ve iklimlerde yaşamlarını sürdüren farklı sosyal kökenden ve dinden gelirse gelsin varlığı, üyesi olduğu kompartımanın varlığıyla anlam kazanan gayrimüslim ya da Müslüman tüm unsurları içermektedir. Millet sistemi içinde sosyal yapının harcını oluşturmuş olan bütün unsurlar bağlı oldukları kendi hukuklarının düzenlemelerine tabi olmuşlardır. [67]

Osmanlı aile hukuku, esas olarak İslam aile hukukun altı asırlık bir uygulamasından ibarettir. Bu nedenle İslam hukukundan bağımsız bir Osmanlı aile hukukundan söz edilemez. Osmanlı devletinde İslam hukukunun yanı sıra örfi bir hukukun varlığını savunan araştırmacılar, bu hukukun daha çok kamu hukuku alanlarında var olduğunu, özel hukukun ve özellikle aile hukukun tamamen İslam hukuku esaslarına göre düzenlendiğini kabul ederler.[68]

Osmanlı ailesi genel olarak anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile görünümündedir. Yapılan incelemeler, Osmanlı ailesinin bir İslam ailesi örneği olarak çok evliliğin serbest olmasına rağmen, genellikle tek eşle evlilik yaptığını, birden fazla evlilik oranının % 10 dolaylarında olduğunu göstermiştir. Bu oranın köylerde kentlere oranla daha düşük olmasının sebebinin gelir ve servet farklılığından kaynaklandığı söylenebilir.[69]

Osmanlı Devleti'nde 19.yüzyıl batılılaşma hareketlerinin etkisiyle toplumun kültürel yapısında oluşan değişim, aileyi de etkilediğini görmekteyiz. Ancak aile kurumundaki değişmeler yapısal olmaktan çok aile bireylerinin rol ve işlevlerinde olmuştur. Aile bireylerinin rol ve işlevlerindeki bu değişmeler en çok çocuk ve kadınla ilgilidir. Bu değişimlerin başında kadının toplumsal yaşama girişi ve çocuk haklarının gündeme gelmesidir. [70]

Osmanlı Devleti'nde batılılaşma çabalarının yoğun bir şekilde yaşandığı dönem olan Tanzimat'la birlikte değişen sosyal hayata ayak uydurabilmek için pek çok konuda olduğu

---

[67] N.Sinan Turan, "**Osmanlı Devleti'nde Aile Birliğinin Kuruluşu",Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan**, İstanbul, 2001, sayı:1-2, s.936

[68] Aydın, **a.g.e**, s.434

[69] Gemici, **a.g.e**, s.10

[70] Uçar, **a.g.e**, s.47-48

gibi aile hukukunda da yeniden düzenlemeler yapılmış ama aile hukuku kanunlaştırılmadan kalmıştır.[71]

Tanzimat'la başlayan çağdaş anlamdaki kanunlaştırma hareketinin son halkasını 1917 yılında çıkarılan " Hukuk-i Aile Kararnamesi" teşkil eder. Bu kararname hem Osmanlı hukukunda hem de İslam hukukunda Aile Hukuku'yla ilgili ilk kanunlaştırma hareketidir.[72]

İlk Türk Aile Hukuku "code" unu teşkil eden 157 maddelik Hukuk-i Aile Kararnamesinde sadece müslümanlar için değil hristiyanlar ve museviler için de ayrı hükümler vardır. Bu kararnameyle, aile hukuku ile ilgili konularda "Şeriye Mahkemeleri" yetkili kılınmıştır. Evlenme ve boşanmalarda devlet kontrolü gelmiş olup çok eşlilik sınırlandırılmış, kadına da boşanma hakkı tanınmıştır. [73]

d) Türkiye Cumhuriyeti'nde Aile

1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesinin yürürlükten kaldırılmasından sonra 4 Ekim 1926 tarihli Türk Kanunu Medenisinin kabulüne kadar başarılı olamayan 1923 ve 1924 tarihli kanun tasarılarının dışında, Türkiye aile kanunundan mahrum kalmıştır.[74]

1926 yılında, döneminin kanunları arasında en iyisi olarak kabul edilen İsviçre Medeni Kanunu'ndan iktibas yoluyla "Türk Medeni Kanunu" kabul edilmiştir. Kabul edilen Medeni Kanunu'n getirdiği aile anlayışında; kadın erkek eşitliği benimsenmiş; aile, hukuk sisteminde devleti ilgilendiren sosyal bir kurum olarak belirlenmiştir.[75]

4 Ekim 1926 yılında kabul edilen Türk Medenî Kanunu, aile yaşamını demokratikleştirdi. Bu kanunla birlikte aile hukukuyla ilgili getirilen başlıca yenilikler şunlar olmuştur:[76]

---

[71] Turan, **a.g.e,** s.946

[72] Mehmet Ünal, **"1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi", Aile Yazıları**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991, C:5/1, s.376-377

[73] Gemici, **a.g.e,** s.11

[74] Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, "**Türk Aile İçtimaiyatı", Aile Yazıları I**, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, s.18

[75] Bilge Öztan**,** "**Medeni Kanun'un Kabulünün 70'nci Yılında Aile Hukuku",** A.Ü.H.F.D., C. 44, S.1-4, Ankara 1995, s. 79

[76] Özer Ozankaya, **Sosyoloji**, Doğan Yayıncılık, Ankara 1999, s.122

- Erkek, kadın her vatandaşa eşini seçme özgürlüğünü tanıdı. Böylece aile, karı ile kocanın gerçek arkadaşlığı ve kararlarda ortaklığı üzerine dayandırıldı.
- Medenî yasa, kadına, kocasının tek karısı olma hakkını getirerek, çok eşlilik kaldırıldı.
- Evlenme yaşı, evlenmeye uygun biyolojik ve ruhsal gelişme çağına uygun bir düzeyde saptandı.
- Evlenmenin, kesinlikle devletin resmî görevlisi tarafından, herkese açık bir nikahla yapılması zorunlu kılındı.
- Boşanmayı isteme hakkı kadına da tanındı.
- Miras hakkı ve çocuklar üzerinde velilik hakkı bakımından kadını erkekle eşit hak düzeyine yükseltti.
- Şahitlik konusunda erkek ve kadın eşit hale getirildi.

Cumhuriyet Dönemi ailesi cumhuriyetin temel felsefesine uygun olarak batılılaşmanın dayattığı kültürel dönüşümleri yaşamış, bu çerçevede modernleşmenin etkisi ile şekillenmiştir. Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında Türk ekonomik ve toplumsal yapısı, kırsal ekonomiye dayalı, geleneksel geniş ailenin ya da ataerkil geniş ailenin kısmen de geçici geniş ailenin egemen olduğu durumda idi. Nüfus, daha çok kırsal kesimde yoğunlaşmış olup, kentleşme yaygın değildi.

Sanayileşme çok hızlı olmadığı için çekirdek ailenin gelişimi ise yavaş bir seyir takip etmekteydi. Bu dönem toplumun yapılanma aşamasında olduğu için aile açısından fazla çeşitlenmelerin olmadığı, yozlaşmaların fazla görülmediği, devrimlerin yerleşmekte olduğu, çağdaş toplum olma çabasının yoğunlaştığı bir dönemdi. Bu nedenle aile yapısında nispeten istikrarlı bir dönem yaşanmıştı.[77]

1950'li yıllardan günümüze değin Türk ailesi ise oldukça farklılaşmış, çeşitlenmiş bir görünüm kazanmıştır. Bununla birlikte yine de kendine özgü yönleri olan bir ailedir. Bu dönemin en önemli özelliği, sanayileşme hareketinin hızlanmasıdır. Sanayileşmeye bağlı olarak yoğun bir iç göç yaşanmış, kırsal nüfus kentlere taşınmıştır.[78] İnsanların kentlere

[77] Çimen, **a.g.e**, s.317
[78] **A.e** s.318

taşınmasıyla büyük aileler çekirdek aileye dönüşmeye başlamıştır. Günümüzde bu dönüşüm devam etmekle beraber aynı zamanda yaşadıkları yerlere göre adlandırılan; kırsal aile, gecekondu ailesi ve kentsel aile gibi aile tipleri varlığını da sürdürmüştür.[79]

2-AİLE HUKUKU'NUN TEMEL İLKELERİ

Aile hukukunun mahiyeti itibariyle diğer özel hukuk dallarından farklı olması nedeni ile aile hukukuna egemen olan birtakım temel ilkeler mevcuttur. Bu ilkeleri beş başlık altında inceleyebiliriz:

a) Süreklilik ve Birlik İlkesi

Aile hukukunda süreklilik ilkesi, tarafların karşılıklı iradeleri ile aralarındaki ilişkiyi ortadan kaldıramayacaklarını ifade eder.[80]

Medeni hukukun diğer dallarında da, özellikle borçlar hukukunda kira, hizmet veya vekalet sözleşmelerinde süreklilik söz konusu olmasına karşın, aile hukukunun süreklilik ilkesinden farklı olarak, taraflar serbest iradeleri ile anlaşarak, bazen de tek taraflı irade açıklaması ile sözleşmeye son verebilirler.[81]

Aile hukukunun süreklilik ilkesi beraberinde birlik ilkesini de getirmiştir. Birlik ilkesi gereğince, aile üyelerinin birbirleri ile bağlantı kurması ile bir birlik meydana gelmektedir.[82] Medeni Kanunu'muz aileyi tıpkı bir tüzel kişi gibi ele almış ve korumuştur. Keza; evlilik birliğinin devamını sağlamak amacı ile eşlere birtakım sorumluluklar yüklenerek (md. 185/II), birliğin eşler tarafından birlikte temsiline yer verilerek (md.188), yine evlilik birliğinin menfaatlerini korumak için gerekli önlemleri alma bakımından hakime yetki verilerek (md.195 vd.) evlilik birliğinin korunması amaçlanmıştır.[83]

---

[79] Uçar, **a.g.e**, s.73
[80] Bilge Öztan , **Aile Hukuku**,5.bası, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2004, s. 16
[81] Turgut Akıntürk, **Aile Hukuku**, 11.bası, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2008, C:2, s.9
[82] **A.e** s.9
[83] Öztan, **a.g.e**, s. 16

b) Zayıfların Korunması İlkesi

Aile hukukunda, zayıf konumda olanların korunması ilkesi gereğince, çocuklar ana babaya karsı korunmaktadır.[84] Medeni Kanunu'muzdaki son değişiklik ile kadın erkek eşitliğine dayanan düzenlemeler getirildiğinden, kadının kocasına karsı korunmasını içeren hükümlere yer verilmemiştir.[85]

Zayıfların korunma ilkesinin gereği olarak, velayet hakkını kötü kullanan anne babaya karşı çocuğun korunması için hakime gereken önlemleri alma yetkisinin tanınması, çocuğun mallarının korunması, evlilik dışı çocuğun hukuki durumunun düzenlenmesi, vesayet kurumunun sıkı şartlar altına alınması kabul edilmiştir.[86]

c) Düzenleme Serbestisinin Bulunmaması İlkesi

Medeni hukukun diğer dallarında olduğu gibi taraflar "irade serbestisi" gereğince, aile hukukunu ilgilendiren ilişkilerini serbestçe belirleyemezler. Aile hukuku ilişkilerinde "numerus clausus" (sınırlı sayılı) ilkesi geçerlidir.[87] Kanunda düzenlenmemiş hiçbir ilişki veya kurum tarafların iradeleri ile kurulamaz. Düzenleme serbestisinin bulunmaması ilkesine örnek vermek gerekirse; esler kendi aralarında kanunda düzenlenmeyen bir mal rejimi belirleyecek şekilde anlaşma yapamazlar, yalnızca kanunda düzenlenmiş olan mal rejimlerinden herhangi biri üzerinde seçim yapma hakkına sahiptirler.[88]

d) Devletin Müdahaleciliği İlkesi

Toplumun temelini ailenin oluşturduğu göz önüne alındığında, aile hukuku ilişkilerine devletin müdahalesi kaçınılmazdır.[89] Her ne kadar aile hukuku özel hukukun bir dalı olmasına karşın kamu gücünün müdahalesi aile hukuku ilişkilerinin düzenlenmesinde etkili olmuştur.

Aile ilişkilerinin kurulmasında, devamında ve sona ermesinde ailenin sürekli ve düzen içinde varlığını sürdürebilmesini sağlamak amacı ile gerekli devlet müdahalesinde

---

[84] Aydın Zevkliler-Ayşe Havutçu**, Medeni Hukuk Temel Bilgiler,** 5.Bası, SeçkinYayıncılık, Ankara,2003, s.219
[85] Akıntürk, **a.g.e**, s.10
[86] Öztan , **a.g.e**, s. 16
[87] Zevkliler-Havutçu**, a.g.e**, s.219
[88] Akıntürk, **a.g.e**, s.11
[89] **A.e**, s.11

bulunulmuştur.[90] Örnek vermek gerekirse; evliliğin ancak yetkili kılınmış devlet memuru önünde yapılması halinde geçerli olacağı, kurulan bir evliliğin devletin yargı organı olan mahkemelerin verdiği kararla sona ermesi, hükümsüzlük hallerinde mutlak butlan davasının Cumhuriyet Savcısı tarafından re'sen açılabileceği, soybağı ve vesayet ilişkilerindeki anlaşmazlıklarının çözümünün mahkemelere bırakılmış olması, devletin otoritesini göstermektedir. Ayrıca devletin aile hayatını denetim ve kontrol altında tutarak, yani çocukların ve eşlerin birbirlerine karşı korunmasında, mahkemeler veya vesayet organları aracılığı ile müdahalesini gözler önüne sermektedir.[91]

e) Eşitlik İlkesi

Çağdaş aile hukuku ilişkilerinde, eşler arasında eşitlik ilkesi söz konusudur. Uluslararası platformda Birleşmiş Milletler Teşkilatı' nın 10 Aralık 1948 tarihinde kabul etmiş olduğu "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" ile insan kişiliğinin onur ve değerine, kadın ve erkeklerin hak eşitliğine, sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, geniş özgürlükler içinde yaşam şartlarına imkan tanıyacak nitelikte eşitlik tanınması gerektiği; yine 3 Eylül 1981 tarihinde Birleşmiş Milletlerin "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) ile kadın-erkek ayrımına karşı önlemler alınması gerektiği kabul edildiğinden, Türkiye Cumhuriyeti Devleti de dahil olmak üzere taraf olan devletlerin hukuksal düzenlemelerinde eşitlik ilkesi esas alınmıştır.[92]

Tüm bu düzenlemelerin etkisi altında, 22.11.2001 tarihli 4721 sayılı Medeni Kanunu'muz ile eski kanunumuzda toplumsal nedenler ile zayıf olarak görülen kadının korunması ve yine evlilik birliğinin düzeni ve devamlılığının sağlanması amacı ile benimsenmiş olan kadın erkek arasındaki eşitliği bozucu düzenlemeler kaldırılarak eşler arası eşitlik tam anlamıyla sağlanmıştır.[93]

---

[90] Zevkliler/Havutçu**, a.g.e,** s.219
[91] Akıntürk, **a.g.e**, s.12
[92] Gürkan Ülker,"**Türkiye'de Kadının Toplumsal ve Hukuki Statüsü**", Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Hukukta Kadın Sempozyumu, Ankara 2000, s. 43-45
[93] Zevkliler/ Havutçu**, a.g.e**, s.220

3-TÜRK HUKUKU'NDA "AİLE" KAVRAMI

a) Medeni Kanunda Aile

Medeni Kanunu'muzda "Aile Hukuku" kitabında aile, birbirinden farklı üç anlamda düzenlenmiştir.[94]

1) Dar Anlamda Aile

Dar anlamda aile; sadece eslerden oluşan birlikten meydana gelir ki; bu birliğe ayrıca "evlilik birliği" de denilmektedir.

Medeni Kanunu'muzun 185 ve devamı maddelerinde, evlilik birliği hüküm altına alınmıştır. Bu birliğin tüzel kişiliği olmamasına karşın birliği meydana getiren eşlere bir takım sorumluluklar yüklenmiştir.

2) Geniş Anlamda Aile

Geniş anlamda aile; dar anlamda aileye çocukların dahil olması ile meydana gelir ki; ayrıca geniş anlamda aileye "velayet ailesi" de denilmektedir. Medeni Kanunu'muzda geniş anlamdaki aile, 335-363 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Ana baba ve çocukların birbirlerine karşı olan hak ve sorumlulukları hüküm altına alınmıştır.

3) En Geniş Anlamda Aile

En geniş anlamda aile ise; eşler ve çocuklardan başka gerek kayın hısımları gerekse sözleşme ilişkisi nedeni ile işçi, çırak, hizmetçi veya benzeri sebeplerle ev halkı olarak bir çatı altında yaşayanlardan meydana gelir. Medeni Kanunu'muzda 367-370 maddeleri arasında "ev düzeni" adı altında düzenlenmiştir.

b) Ceza Kanunu'nda Aile

Aile kurumu, özel hukukun konusunu oluşturmasına karşın ceza hukukunun da koruması altına alınmıştır. Ceza hukuku, aileyi oluşturan kişilerin birbirlerine karşı sahip oldukları ailevi haklarla birlikte, aile topluluğunun aileye dahil olmayan kişiler karşısında sahip oldukları hakları da korumaktadır.

---

[94] Öztan, **a.g.e**, s. 3

Yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Türk Ceza Kanununda, ailenin tanımı yapılmamış ise, 259. maddesinde, "karı koca ile usul füru ve kardeş ve kız kardeş ve amca ve dayı ve hala ve teyzelerle yeğenler ve bunlar derecesindeki sıhri yakınların" akraba olduğu şeklinde bir düzenlemeye yer verilmişti.[95]

Yeni Türk Ceza Kanunumuzda, ailenin tanımı yapılmamakla birlikte eski kanunumuzda düzenlenen "aile efradına fena muamele" suçunun karşılığı olan 232.maddesinde, "kötü muamele" başlığı altında "aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse"nin cezai müeyyideye tabi tutulacağı hükme bağlanarak, "geniş anlamda aile kavramı "kabul etmiştir. Ayrıca yeni bir düzenleme ile kanunun 233. maddesinde, "Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali" başlığı altında "aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğü"nün ihlali de suç olarak tanımlanmış ve ailenin ceza hukuku bağlamında korunması kapsamı da genişletilmiştir. [96]

c) Anayasa'da Aile

Aile, toplumun çekirdeğidir. Kişinin topluma kazandırılmasında ailenin verdiği eğitim büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle de aile hayatı ve burada yer alan kişilerin davranış ve ilişkileri ne kadar sağlıklı olursa, topluma kazandırılacak gelecek kuşaklarda o denli sağlıklı ve topluma yararlı kişiler olur. Aile, bir açıdan toplumun geleceğini yakından ilgilendirmektedir. Bu sebeple, hemen hemen bütün hukuk sistemleri aile ile yakından ilgilenmekte, onun sağlıklı ve düzenli olması için gereken önlemler devletler tarafından alınmaktadır.[97] Türkiye de hem 1961 hem de 1982 Anayasaları'nda, aileyle ilgili düzenlemeler yapmış ve Türk ailesi, devletin koruyuculuğu altına girmiştir.

1) 1961 Anayasası'nın 35.maddesine göre aile şu şekilde düzenlenmiştir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir."

---

[95] İbrahim Ekdemir**, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve Diğer İlgili Kanunlar**, Ankara, 2005, s. 352;
[96] **A.e** s.352-354
[97] Aydın Zevkliler**, Medeni Hukuk**, Seçkin Kitabevi, 6. bası, Ankara 1999.s.735

"Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."

Böylece aile, Türk hukukunda ilk kez anayasal güvence altına alınmıştır. Bu maddeyle, ailenin toplumun temeli olduğu kabul edilmiştir. Aynı zamanda devlet ve diğer kamu tüzel kişilerine ailenin, annenin ve çocuğun korunması yükümlüğü getirilerek, devlet bunu yerine getirirken gerekli örgütlenmeyi sağlamak zorunda olduğu ifade edilmiştir.

2) 1982 Anayasası'nın "Ailenin Korunması" başlığının altında 41. madde şöyle düzenlenmiştir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır."

"Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."

Anayasa ile korunan aile, ancak Medeni Kanun hükümlerine göre kurulmuş ailedir. Açıklamak gerekirse Medeni Kanun hükümlerine göre, belli formaliteler yerine getirildikten, yani evleneceklerin MK 142. uyarınca yetkili memur önünde serbest iradeleriyle evlenme isteklerini açıklamalarıyla vücut bulur. Devletin Türk toplumunun temeli olarak koruma görevini üstlendiği aile öncelikle bu ailedir. Fiili birlikte yaşam bu koruma içine girmemektedir.[98]

1982 Anayasası, 1961 Anayasası'nın 35.maddesinde olduğu gibi, aileyi toplumun temeli olarak kabul etmiştir. Ayrıca yine devlete ailenin, annenin ve çocukların korunması için tedbir alma ve her türlü örgütlenmeyi yapma görevini yüklemiştir. Anayasadaki "korunan çocuk" kavramı geniş yorumlanmakta, sadece evlilik içinde doğan çocuklar değil, evlilik dışında doğan çocuklar ve evlat edinilenlerde "korunan çocuk" kavramına dahil edilmektedir. Anayasa bütün çocukların korunacağını garanti etmiştir.[99]

---

[98] Erol Cansel, "**Türk Ailesinin Anayasanın 41.Maddesine göre İncelenmesi"**, SÜHF, Prof. Dr. Akipek'e Armağan, Konya 1991.s.407

[98] Cansel**, a.g.e,** s.407

[99] Öztan, **a.g.e**, s. 7

1982 Anayasası, ise "ailenin huzur ve refahı"nı korunması gerekli bir kavram olarak değerlendirmiştir. Ayrıca yine 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, ülkemiz açısından son derece önemli olan aile planlamasının öğretimi ve uygulamasını sağlamak için devlete yükümlülük getirilmiştir. Nüfusun artması, kıt kaynakların yeterli olmaması, sağlık sorunlar ve çok çocuklu ailelerde çocukların bakımı için gerekli özenin gösterilmeyeceği endişesi, bu tedbirin çocuğun ve gelecek nesillerin korunması düşüncesinden kaynaklandığını gösterir.[100]

[100] Uçar, **a.g.e**, s.70-71

III. BÖLÜM: ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDET KAVRAMI

A. ŞİDDET KAVRAMI

1- GENEL OLARAK

Şiddet, insan hayatının her alanında var olan evrensel bir olgudur. Onun evrenselliği, kişiye ve topluma yönelik zarar verici niteliğinden kaynaklanmaktadır. Cole, şiddetin insanlık tarihini, siyasal şiddet, etnik şiddet ve sınıf şiddeti şeklinde kapladığını söylemektedir. İnsanlığın başlangıcından beri, şiddet bir türüyle, bir şekilde insanlar arasında var olmuştur. İnsanlığın gelişmesiyle birlikte şiddet, buna ayak uydurarak günümüze kadar ulaşmıştır.[101]

Tarihte şiddet üzerine kurulmuş toplumsal düzenler ortaya çıkmıştır. Fakat bunlar uzun sure ayakta kalamamışlar, toplumları da felaketlere sürükleyerek yıkılmışlardır. Buna, yakın tarihten Mussolini İtalyası'nı, Hitler Almanyası'nı ve Stalin Rusyası'nı örnek verebiliriz. Zaten hiçbir şiddet eylemi, yaşamın akışını değiştiremez, bu akışı durdurur ya da yavaşlatır gibi göründüğü noktada hızlandırır. Bu yüzden;

Atinalı ünlü devlet adamı filozof Solon ***"Şiddetin ürünleri kalıcı değil" der.***

Tolstoy ise ***"Doğru kendini şiddete dayanmadan ortaya koymalıdır. Şiddetten destek almayan bir doğru, kendini daha kolay benimsetecektir. Savunduğumuz şeyin doğru olması yeterli değildir, doğruyu doğru savunmak önemlidir. Bunun ilk koşulu da şiddetten uzak durmaktır."*** der.

Shakespeare Kral Richard II'de, ***"şiddet ateşleri; kendi kendilerini yakar"*** demektedir.[102]

Şiddet her geçen günle birlikte artarak yaşadığımız bir kavram olarak günlük yaşamımıza yerleşmiştir. Herhalde yaşadığımız yirminci yüzyıl başka şeylerin yanında şiddetin de yüzyılı

---

[101] Bülent Kocadaş, "**Şiddet ve Terör Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme**", Polis Dergisi, Yıl:10 Sayı:10, 2004, s.1
[102] **A.e,** s.1

olarak anılacaktır. Devletin şiddetinden bireyin şiddetine kadar her boyutta karşımıza çıkmaktadır. Suçla iç içe geçen şiddetin her yerde ve sürekli olarak yaşama yerleştiği de korkutucu olan ama yadsınamayacak bir gerçektir.[103]

Gelişen teknolojilerle birlikte, hızla değişen toplumlarda, şiddetin yöntemi ve öğrenildiği araçlar da değişmektedir. Günümüzde, iletişim araçlarının şiddeti, her yönüyle öğrettiği ve bireyleri kışkırttığı düşüncesine pek çok düşünür katılmaktadır.

2- ŞİDDETİN KAVRAMI

Şiddet, tanımlanması oldukça güç kavramlardan biridir. Söz konusu güçlük, şiddetin insanlık kadar eski bir kavram olmasından, insan düşüncesiyle beslenmesinden ve çok yönlü boyutları olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, şiddeti bir olgu olarak, kaynağı, nedenleri, boyutları ve ortaya çıkış biçimleri açısından ele alıp incelerken, her toplum ve her zamanda geçerli olabilecek standart bir şiddet tanımlaması ve sınıflanmasına ulaşmanın da mümkün olmadığı görülecektir.[104]

Şiddet, bir kişinin başkasına fiziksel acı vermek ya da yaralamak kastıyla yaptığı davranış olarak tanımlanabilir.[105] Sherrod, bir davranışın şiddet özelliği gösterip göstermediğine karar verirken, o davranışın kasıtlı olması, kötü niyetle yapılmış olması, karşıdaki bireye zarar vermesi, bireyin davranışının kötü niyetle yapılmış olduğunu düşünmesi, gibi kriterler açısından değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sherrod'a göre bir davranışın şiddet olarak kabul edilmesi sadece bu kriterle değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ortama da bağlıdır.[106]

Goswami'ye göre şiddet, fiziksel saldırganlıkla eş anlamlıdır. Şiddet; yaralama, zarar verme ya da bireyi ve toplumu etkilemeye yönelik bir harekettir. Şiddet genellikle gayri meşru güç

---

[103] Oğuz Polat**, Krimonoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, 1 bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s.55
[104] Seçil Büker –Ayşe Kıran**, Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet**, Alan Yayınları, İstanbul.,1999,s.17
[105] Tülin Günşen İçli, **"Ailede Kadına Karsı Şiddet ve Kadın Suçluluğu**", Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1995, s.2
[106] Satı Demir, "**Aile İçi Şiddetin Çocuk Açısından Değerlendirilmesi**",Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1997, s.3

kullanma olarak da düşünülmektedir. Gayri meşru güç kullanımı, siyasi düşünürlere, ordu ve polise göre farklı anlamlar ifade eder. Bu sebeple, şiddetin tanımını yapmak güçtür.[107]

Michaud'a göre şiddet, "karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı, doğrudan veya dolaylı veya dağınık olarak diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya ahlaki bütünlüğüne, mallarına, simgesel ve sembolik kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır.[108]

Steinmetz'e göre, bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelendirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki davranış ve muamele biçimi şiddettir.[109]

Bir kişinin diğerini rıza ve arzusu dışında zor kullanarak kendi iradesine tabi kılması şiddetin diğer bir tanımıdır.

Holmes'a göre şiddet, verimsiz bir sistemin harcanmış enerjisidir. Birbirine karşılıklı bağımlı olan sistemler verimli biçimde işlemezse şiddet ortaya çıkar. Yıkıcı, yok edici saldırganlığın bir biçimi olan şiddet, Arıkan'ın işaret ettiği gibi, kişilere ya da nesnelere çeşitli boyutlarda zarar vermeyi içeren, güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire, amaçsız olabilen toplu ya da bireysel görülebilen bir olgudur.[110]

Psikiyatristlere göre şiddet, "derin bir mahrumiyet duygusuna, mutlak gerekli olan şeye sahip olunmadığı duygusuna tepki olarak doğan bir davranıştır. Psikiyatrlar, "engellenme" dolayısıyla "doyumsuzluğun" şiddet ve saldırganlık yarattığını kabul etmektedirler.[111]

Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'nda ise şiddet şöyle tanımlanmaktadır: "Bir kişiye bir gruba ve topluma karşı yaralanmayla, ölüm ve psikolojik zararla, gelişme geriliği ile veya çöküntü ile sonuçlanacak fiziksel güç veya tehdit uygulamaktır."[112]

---

[107] Kocadaş, **a.g.e**, s.4
[108] **A.e**, s.4
[109] Aysel Yıldırım, **Sıradan Şiddet**, Boyut Kitapları, 1.bs, İstanbul, 1998, s.25
[110] **A.e**, s.25
[111] Kocadaş, **a.g.e**, s.4
[112] Demir, **a.g.e**, s.19

3- ETİMOLOJİK YÖNDEN ŞİDDET

Şiddet, Arapça'dan Türkçe'ye geçmiş bir kavramdır. Bir isimdir. Arapça'da "şeed'den" şeklinde okunmakta olup, Türkçe'de "şiddet" olarak okunur. Şiddet, Develioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe sözlüğünde dört şekilde kullanılmaktadır.[113]

1. Sertlik, Katılık
2. Fazlalık
3. Sıkılık
4. İnandırma, sözle yola getirme yerine kaba kuvvete başvurma.

Kamus-ı Türki'ye bakıldığında, "şiddet; sertlik, sert katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak geçmektedir. "Şedid" ise sert, katı ve şiddetli demektir. "Şeddat" da sertlik ve kızgınlığı ile tanınan ünlü eski Yemen hükümdarının adıdır. Ali Püsküllüoğlu'nun Türkçe Sözlüğü'nde şiddetin günümüzde kazandığı yeni anlamlarına da yer verilmektedir: karşıt tutumda, görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma, sertlik vs.. "Şiddet olayları" ise, insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler" olarak tanımlanmıştır.[114]

Yılmaz Hukuk Sözlüğü'nde şiddet olaylarını, "Toplumdaki barışı bozan ve kaba kuvvete dayanarak düzene başkaldırıcı olaylardır. Şiddet olaylarının yaygın hale gelmesi ülkede olağanüstü hal ilanına yol açabilir." şekli ile değerlendirilmiştir.[115]

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde ise şiddet, kelime anlamı olarak; yeğinlik, sertlik anlamında kullanılırken, yeğinlik, bir etkinliğin ya da bir gücün derecesi, şiddet olayı ise, çevreyi sindirmek için yaratılan olay olarak tanımlanmaktadır.[116]

Violentia; şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç demektedir. "Violane" fiili ise, şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamını taşır. Bu sözcükler "vis" ile bağlantılıdır. "*Vis*" ise, güç, erk, yetki, şiddet bedensel güç kullanımı demek olduğu gibi, nitelik, bolluk, öz ya da bir şeyin asıl yapısı anlamlarına da gelmektedir. Daha derine

---

[113] Ferit Develioğlu, **Osmanlıca ve Türkçe Lügat**, Aydın Kitabevi , 11.Baskı, Ankara, 1993, s.997
[114] Artun Ünsal, "**Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojis**i", Cogita Dergisi, Sayı:6-7, Kış-Bahar ,1996, s.29
[115] Ejder Yılmaz**, Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996 s.672
[116] www.tdk.org.tr (08.07.2009)

inilecek olursa, "vis" sözcüğünün etken güç, bir cismin gücünü kullanma olanağı yani etkinlik, değer, hayat gücü anlamlarını da kapsadığı görülür. Şiddet kavramının, Latince'de kullanıldığı şekliyle günümüzdeki kullanımı arasında bazı farklılıklar vardır.

Şiddet (violence) sözcüğünün İngilizce'deki ve Fransızca'daki anlamları karşılaştırıldığında, sözcüğün kavramsal olarak çift anlamlı ve göreli olduğu görülür. İngilizce'deki esas anlamı, fiziksel saldırganlıktır, yasadışı bir haksızlıktır. Fransızca'daki sözcüğün iki temel anlamı vardır. Biri İngilizce'deki anlama yakındır, öteki ise rıza göstermesini sağlamak için birine baskı uygulama fikrini ifade etmektedir. Bu ikinci anlamda dolaylı olarak ahlaki şiddetten söz edilmektedir.[117]

Oxford English Dictionary, 'şiddet' sözcüğünün yalnızca kullanım alanının bile çok geniş olduğunu belirtmektedir. Bu kullanımlar arasında, 'bedene zor uygulama', 'bedensel zedeleme' ye neden olma, 'kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama', 'bozma ya da uymama', 'rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme', 'anlamın çarpıtılması', 'büyük güç, sertlik ya da haşinlik', 'kişisel duygularda sertlik' ve 'tutkulu davranışlara ya da dile başvurma' bulunmaktadır.[118]

4- ŞİDDETİN ÇEŞİTLERİ

Genel anlamıyla şiddet aile içinde, sporda, sokakta, siyasette şiddet olarak sınıflandırılabilir. Ancak şiddet aile içindeki boyutuyla ele alındığı zaman fiziksel ya da biyolojik şiddet, duygusal ya da sosyal şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet olarak da ele alınabilir. E. Fromm, şiddet çeşitlerini şöyle belirtmiştir.[119]

—**Oyuncu Şiddeti**: Şiddetin en normal ve hastalıklı olmayan şeklidir. Bu şiddet türünün örneklerini daha çok ilkel kabile oyunlarında, bizim kılıç kalkan oyunlarında görmekteyiz. Burada amaç öldürmek değildir. Ancak oyunda olsa arkasında yatan temel güdü saldırganlıktır.

---

[117] Ünsal, a.g., s.29-30

[118] Mark Hobart, "**Şiddet ve Susku; Bir Eylem Siyasasına Doğru**", Cogita Dergisi, Çev:Yurdanur Salman, Sayı:6-7, Kış-Bahar, 1996, s.52

[119] Erich Fromm, "**Sevgi ve Şiddetin Kaynağı**", (Çev. : Selçuk Budak), Öteki Yayınevi, Ankara, 1994, s.19-32

—**Tepkisel Şiddet**: Bu şiddet türü kişinin kendisinin ya da başkalarının yaşamını, özgürlüğünü, onurunu, mülkiyetini, korumak için başvurulan bir şiddettir. En sık görülen şiddet biçimlerinden birisidir. Bu şiddet türü ölümün değil, yaşamın hizmetindedir. Amacı yok etmek değil, korumaktır. Tepkisel Şiddet'in bir başka yanı da engellemenin yarattığı şiddettir. Bir arzu veya ihtiyaç engellendiği zaman saldırgan davranışlar bas gösterir ve bu davranışların amacı engellenen amaca ulaşmaktır.

—**Kinci Şiddet:** Kinci şiddet'te zarar verilmiştir ve hiçbir şekilde savunma işlevi yoktur. Kinci şiddet toplum bazında olduğu kadar bireysel tabanda da görülür.

—**Dengeleyici Şiddet**: Genellikle güçsüz insanların üretkenliklerinin yerine koydukları şiddet türüdür. Kökleri güçsüzlükte yatan ve güçsüzlüğe karşı dengeleyici olan şiddettir. Yaratmayan insan yok etmek ister. Bu şiddet, yaşanmamış, sakat bir yaşamın zorunlu sonucudur. Cezalandırılma korkusuyla bastırılabilir ve hatta her türlü gösteri ve eğlencelerle saptırılabilir.

—**Arkaik(İlkel-Kana susamış) Şiddet**: Bu şiddet doğa ile arasındaki bağla henüz tamamen çevrili olan insanın kana susamışlığıdır. Arkaik anlamda yaşamın dengesi olabildiğince çok öldürmek ve yaşamı kana doyunca öldürülmeye hazır olmaktır. Bu şiddet türü özellikle savaş zamanlarında belli azınlıklarda, Aztekler'in verdiği insan kurbanlar gibi olaylarda ve kan davalarında görülebilir.

"Histoire de la violence" başlıklı çok kapsamlı bir incelemenin yazarı olan Fransız araştırmacı Jean-Claude Chesnais'in uluslararası polis örgütü Interpol'un sınıflandırmasının esas olan şiddet tipolojisi de şöyledir:[120]

I. Özel Şiddet:

1. Cürümsel Şiddet:

a. Ölümcül: Cinayetler, suikastler, zehirlemeler, idam vb.

b. Bedensel: İsteyerek darp ve yaralama

[120] Ünsal, **a.g.e**, s.35

c. Cinsel: Irza geçme (hem bedensel hem de psikolojik yıkımı unutulmamalı)

2. Cürümsel Olmayan Şiddet:

a. İntihar: (İntihar ve intihar teşebbüsü)

b. Kaza: (Trafik kazası dahil, ama kişiden kaynaklanan, bir kasıt yok)

II. Kolektif Şiddet:

1. Grup Şiddeti

a. Grubun bireylere karşı şiddeti: (Terör, medya terörü)

b. Grubun kendi içinde şiddet: (Aşiret kavgası, toplu intihar, örgüt kavgası)

c. Grubun karşı gruba şiddeti: (Kan davası, aşiretler arası savaş, stadyum ya da taraftar kavgası, mafyalar arası hesaplaşma, karşıt gruplar arasında terör, grev, ırk ayrımı)

d. Grubun iktidara karşı şiddeti: (Terör, siyasal ya da mafya terörü, başkaldırı, sokak çatışması, iç savaş, genel grev, gerilla savaşı, ihtilal.)

2. Devlet Şiddeti:

a. Devlet Terörü: İnsan hakları ihlalleri, baskı, tek yanlı propaganda, soykırım, ırk ayrımı.

b. Endüstriyel Şiddet: İş kazalarının sıklığı, çalışma koşullarının sağlıksızlığı, yetersiz sağlık ve güvenlik koşulları, aşırı gürültü, tehlikeli iş yeri-atom santrali- vb.

c. Uluslararası Şiddet: En son kertede şiddet (savaş), ve daha etkili olan uluslararası terör.

III. Birey ve Toplum İçin Tehdit Oluşturan Ancak Henüz Şiddet Sayılmayan:

1. Trafik Korsanlığı: (Sarhoş, kasıtlı kural ihlali.)

2. Mala Zarar: (Sindirmek ve korkutmak amacıyla)

3. Kronik Enflasyon: Pahalılık, işsizlik.

4. Uluslararası Gücün Diğerleri Üzerinde Şiddete Dönüşmesi: (Zorla peyk devlet konumuna sokma,- Eski Sovyetler Birliği ve komşu sosyalist ülkeler örneği-, hammadde kaynaklarının denetimi, dış ticaret hadlerinde aşırı dengesizlik, askeri müdahale ve geçici işgal- ABD ve Granada-). Ayrıca, ABD'nin IMF ve Dünya Bankası vasıtasıyla, gelişmekte olan ülkeler üzerinde ekonomik baskı oluşturması ve bu yolla onları kendilerinin birey "peyk devleti" haline getirme çabaları sayılabilir.

Bunların dışında Hirigoyen, "Sapkın Şiddet" adında başka bir şiddet türünden de bahsetmiştir. Hirigoyen'a göre Sapkın Şiddet; "Sapkın savunma sistemine sahip kişinin, zor bir seçimin zorunluluğunu göze alamadığı zamanlarda yani kriz zamanında ortaya çıkar." Bu durumda şiddet dolaylıdır ve diğer insanlara karşı olan saygı eksikliğinden kaynaklanır. Hirigoyen' a göre burada yermelerden, düşmanca imalardan, küçümseyici hareket ve hakaretlerden oluşan soğuk bir şiddet söz konusudur. Eğer bu ince şiddetlere cinayete kadar gidebilecek gerçek bir şiddet eylemi eklenirse, bu sapkın oyun çığırından çıkmış demektir. Sapkın şiddet tek yönlü bir şiddettir. Burada şiddeti uygulayan kişi kendisini diğerinden daha üstün görür. Şiddete uğrayan kişi ise bu olayı benimsemiştir. Aksi takdirde zaten bu iki yönlü şiddet olur ki bu durumda rakipler birbirlerine meydan okumayı ve çatışmayı kabul etmişlerdir.[121]

[121] Marie-France Hirigoyen**, "Manevi Taciz",** "Günümüzde Sapkın Siddet", (Çev.: Heval Buçak), Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.130-131

B. AİLE İÇİNDE ŞİDDET

Bu bölümde öncelikle aile içi şiddet tanımlanıp, genel olarak nedenleri sıralanacaktır. Aynı zamanda araştırmamızda "aile içi şiddeti" üç ana gruba ayırıp;

- Kadına
- Çocuğa
- Yaşlıya yönelik şiddet üç ana başlık altında açıklanmaya çalışılacaktır.

1- AİLE İÇİ ŞİDDETİN TANIMI

Aile içi şiddet, aile üyelerinden biri tarafından, ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fiziksel ve-veya psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutta zarar veren eylem ya da ihmaldir.[122]

Aile içi şiddet, aile bireylerinin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelendirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki hareket, davranış veya eylemler bütünüdür. Başka bir ifade ile aile olarak tanımlanmış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışı olarak da tanımlanabilir.[123]

Aile içi şiddet kısaca aile bireylerinden birisinin, ailenin diğer bireylerinin saldırısına uğraması olarak tanımlanabilir. Aile içi şiddet, dövme ve/veya yaralama, sakatlama, cinsel saldırı, tecavüz, öldürme gibi somut ve dolayısıyla kolay tespit edilebileceklerden; tespit edilmesi son derece zor olabilen sözel, duygusal, ekonomik şiddet eylemlerine kadar uzanabilmektedir. Aile içi şiddeti diğer şiddet türlerinden ayıran en önemli özellik bu şiddet türünün diğer şiddet türlerine oranla devamlılığının daha yüksek bir oranda olmasıdır.[124]

Aile içi şiddete maruz kalan aile üyelerinden biridir. Aile içi şiddetin en sık görülen şekli, eşler arasında erkeğin eşine uyguladığı ve ebeveynlerin çocuklarına yönelttiği şiddettir. Kişi, ailede kendini en huzurlu ve güvende hissettiği ortamda yaşamaktadır. Bu açıdan da, bu

---

[122] Timur Demirbaş**, Kriminoloji**, 2. bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s. 221.
[123] Uçar, **a.g.e**, s.95
[124] Celalettin Vatandaş, "**Aile Ve Şiddet, Türkiye'de Eşler Arası Şiddet**", Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, 2003, s.19

ortamda yaşanan şiddetin diğerlerine göre, kişide daha fazla karmaşık ve derin izler yaratacak travmalar oluşturması doğaldır ve aile içi şiddet bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Aile içinde güçlünün güçsüze yönelik saldırganlığın özellikle fiziksel olarak cezalandırılması olarak yaşanan şiddete maruz kalan başlıca üç grubun olduğu görülmektedir. Bunlar çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır.[125]

Aile içi şiddet, aile bireyleri üzerinde uygulama biçimi bakımından beş farklı biçimde gerçekleşir:[126]

a) Fiziksel şiddet: Aile içinde yetişkinlerin birbirlerine karşı uyguladıkları ve en yoğun yaşanan şiddet türüdür. Fiziksel olarak ağır zarar veren veya verebilecek olan her türlü eylemdir. Dövme, tokatlama, tekmeleme ve yakma gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.

b) **Cinsel Şiddet:** Seksüel isteklendirmelere bağlı olarak yapılan şiddet türüdür. İstenmeyen cinsel davranışlara zorlamak, tecavüz etmek, fuhşa zorlamak, güç kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, bekâret kontrolü yapmak gibi şekillerde ortaya çıkar.

c) Duygusal Şiddet: Sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık ve reddetme gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.

d) İhmal: Kişinin sosyal ihtiyaçlarını gidermeme biçiminde olup daha çok yaşlıların ve çocukların maruz kaldığı bir şiddet türüdür.

e) Ekonomik Şiddet: Ekonomik kaynakların ve paranın, aile bireyleri üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasını sağlayan şiddet türüdür.

---

[125] Polat**, Krimonoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, s.58-59

[126] Gülseren Ünal, ," **Aile İçi Şiddet**", Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, C:2 Sayı:8, Ankara,2005, s.78

2- AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ

Aile içi şiddetin çok çeşitli ve karmaşık nedenleri bulunmaktadır. Kolay anlaşılabilmesi açısından genel anlamıyla şiddetin, özel anlamıyla ise aile içi nedenlerini; biyolojik nedenler, psikolojik nedenler ve sosyal nedenler olmak üzere üç ana başlık altında toplamak mümkündür.[127]

a) Aile İçi Şiddetin Biyolojik Nedenleri

Biyolojik nedenler arasında, erkeklik hormonlarının etkisi, bazı akıl hastalıkları ile anti sosyal kişilik bozukluğu gibi ruhsal bozukluklar sayılabilir. Saldırgan yani şiddeti uygulayan aile bireylerinin büyük oranlarda erkek oluşu ve bu saldırgan davranışların ilerleyen yaşla birlikte azalmaya başlaması, erkeklik hormonlarının şiddet davranışında etkili olduğunu düşündürmektedir.

Sorumsuz, tepkici ve düşüncesizce hareket etme, vicdansızca ve suç niteliğinde davranışlar gösterme ve bunlardan hoşlanma biçimindeki tutumların görüldüğü anti sosyal kişilik bozuklukları da şiddetin biyolojik sebepleri olarak kabul edilmektedir.

b) Aile İçi Şiddetin Psikolojik Nedenleri

Aile içi şiddetin psikolojik faktörlerden kaynaklandığı bir dereceye kadar kabul edilmektedir. Mesela şiddet uygulayanların saldırganlığı ve şiddete uğrayan kadınların psikolojik olarak zarar gördüğü bilinmektedir. Bütün bunlara rağmen Straus'a göre şiddetin uygulandığı ailelerde psikolojik problemlerin oranı normal ailelerden fazla değildir. Bununla birlikte saldırıya uğrayan kadının bazı psikolojik özelliklerinin saldırıyı cazip hale getirdiği tartışılmaktadır. Walker'a göre katı cinsiyet rolü sosyalizasyonu sonucunda kadın çaresiz olmayı öğrenir. Böylece şiddetle karşılaştığı zaman onunla baş etme veya kaçma becerisi yoktur. Yani kadının çaresizliği erkeğin şiddetine katkıda bulunur. Bu öğrenilmiş çaresizlik kavramı şiddet olgusunda mağdurun sorumluluğunu gündeme getirmesi nedeniyle çok tartışılmıştır.

---

[127] Çimen, **a.g.e**, s.495-498

c) Aile İçi Şiddetin Sosyal Nedenleri

Şiddet uygulama, öğrenebilen bir davranıştır. En önemli öğrenme kaynağı ise, şiddeti uygulayan kişinin kendi ailesidir. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde, aile içi şiddetin uygulandığı bir ortamda yetişenlerin, şiddet gösterme eğilimine sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca şiddetin, toplum tarafında paylaşılan bir değer yargısı olarak kabul edilmesi ve kuşaktan kuşağa aktarılması da sosyal bir sebep olarak kabul edilmektedir. Toplumların sahip oldukları iletişim becerilerinin yetersizliği, duygu ve düşüncelerin kışkırtıcı biçimlerde ifade edilmesi alışkanlığı, bilinçsizce yapılan suçlamalar, hatalı namus ve ahlak anlayışları da şiddetin sosyal nedenleri arasında sayılabilir. Bunun yanı sıra; yoksulluk, hayat karşısında şanssız olmak, beklentilerin ve kazanılmış niteliklerin yetersizliği gibi sosyo-ekonomik baskı unsurları da şiddet uygulanmasına sebep olabilir.

Bireyler arası dinamikler de aile içi şiddeti etkileyen faktörlerdendir. Bunlar; düşük düzeyde evlilik içi tatmin, bireylerin saldırgan hareketler sergilemesi, ideolojik, ırk ve din farklılıkları, bir eşin özellikle kadının mesleğinin eşinden daha iyi olması, daha fazla gelirinin olması, iletişim kurma yoksunluğu (özellikle çocuk ve yaşlılarda), evliliğe duyulan aşırı bağımlılık ve her tür güçsüzlüktür. Çevresel stres faktörlerinin aile içi şiddette rol oynadığı ileri sürülmektedir. Çevresel stres faktörlerinin aile içi şiddette rol oynadığı ileri sürülmektedir. Bunlar; ekonomik, stres, iş stresi, işsizlik, zayıf sosyal ilişkiler olarak sıralanabilir.[128]

3- KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet aile içerisinde kadının eşi, babası, erkek kardeşi gibi herhangi bir aile üyesinden görmüş olduğu fiziksel, psikolojik, ekonomik ya da cinsel türden saldırılardır. Aile içi şiddet'in görülen en yaygın şekli aile içerisinde "kadına yönelik şiddet" tir.

Kadına karşı şiddet dünyada yaygın olarak görülen ve her ülkede karşılaşılan bir olgudur. Yapılan çalışmalar dünyada her üç kadından en az birinin dövülmüş, cinsel ilişkiye zorlanmış ya da başka şekilde istismar edildiğini göstermektedir.[129]

Aile içinde kadına karşı şiddet uygulayanların genelde kocalar olduğu görülmektedir. Ancak zaman zaman erkek çocukta aile içinde şiddet uyguladığı görülür. Özellikle erkek kardeşlerin kız kardeşlere karşı yapmış oldukları şiddet de söz konusu olabilir.[130]

---

[128] Çimen, **a.g.e**, s.498

[129] Oğuz Polat, "**Kadın ve Şiddet,Türkiye'de Kadın Sorunları Paneli**", İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, No:6 Yayına Hazırlayan: Bihterin Vural Dinçkol, İstanbul, 2003, s.87

Birleşmiş Milletler, 1991 yılında yayımladıkları bildirgede "kadına yönelik şiddeti" şöyle tanımlamıştır:[131]

"Kadına yönelik şiddet; kadınlarda, ister kamu alanlarında isterse özel yaşamlarında, fiziksel, cinsel ya da psikolojik yaralanma sonucunu doğuran veya böyle bir sonuç doğurmaya yönelik herhangi bir alandaki cinsiyete dayalı her türlü eylem, ihmal, kontrol edici davranış veya tehdit veya özgürlüğün keyfi bir biçimde kısıtlanmasıdır."

4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu"nda (4-5 Eylül 1995) ise **"kadına yönelik şiddet"** şöyle tanımlanmıştır:

"Kadınlara yönelik şiddet" terimi, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak kadınlara yönelik şiddet, aşağıdakileri kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir. Kadının uğradığı şiddet türleri, bu şiddetin faillileri ve şiddetin mekânı son derece geniş ve çeşitlidir. "Aşağıdakileri kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir" kaydıyla şöyle sıralanmıştır:[132]

a-) Dayak dâhil aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet evdeki kız çocuklarının cinsel istismarı, çeyizle bağlantılı şiddet, evlilikte tecavüz, kadının cinsel organına zarar verme ve diğer geleneksel uygulamalar, nikâh dışı şiddet ve istismarla bağlantılı şiddet;

b-) Tecavüz, cinsel taciz, iş yerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde sarkıntılık ve cinsel zorlama dâhil toplum içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadınların alınıp satılması ve fahişeliğe zorlanması;

c-) Nerede olursa olsun, devletin yürüttüğü veya göz yumduğu cinsel psikolojik şiddet;

---

[130] Polat**, a.g.e,** s.64

[131] Yıldırım, **a.g.e,** s.27

[132] http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/pekin.doc 113-115.maddeler (12.07.2008)

d-) Kadınlara yönelik şiddetin diğer türleri arasında, silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi, özellikle cinayet, sistematik tecavüz, cinsel kölelik ve gebeliğe zorlama vardır.

e-) Kadınlara yönelik şiddet hareketleri, aynı zamanda zorla kısırlaştırma ve düşüğe zorlama, kontraseptiflerin (doğum kontrolü) zorla/baskıyla uygulanması, kız bebeklerin öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet tespitini de kapsamaktadır.

Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konsey'in **"Aile İçi Şiddet Raporu" (1996)** ve yapılan açıklamalarda ise kadına yönelik şiddet çok geniş olarak değerlendirilmiştir. Buna göre; aile fertlerinin aile içinde kadına uyguladıkları fiziksel, psikolojik ve cinsel suistimalin örneklerine; uzuv tatiline yol açan müessir fiiller, tehdit, cebir, taammüden öldürme, küçük düşürücü sözler sarf etme, zorla cinsel ilişki, kundaklama, cinsel şiddet, ırza geçme, kadının çeyizleri ile ilgili şiddet, kazanç elde etmek için kadını fahişeliğe zorlamak ve aile içi şiddet sayılabilecek her türlü suç ve davranış olarak açıklanan, WHO'nın da 1993 tarihli raporundaki, "***kadının birlikte yaşadığı erkeğin ona uyguladığı her türlü fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet'tir."*** şeklindeki aynı tanımdır.[133]

Kadına yönelik şiddetin çeşitleri ele alındığında fiziksel, psikolojik, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet ayrı ayrı incelenmelidir.

a) Fiziksel Şiddet

Kadının eşi veya partneri tarafından, fiziksel saldırıya maruz kalmasıdır. Bu tür bir istismara maruz kalan kadınlar genellikle ciddi bir sorun olmadığı sürece acil servise veya doktora başvurmazlar.[134]

Şiddetin en açık biçimi, fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddet; tekme, tokat, yumruklama, sopayla dövme, itip kakma, çimdikleme biçiminde olabilir. Fiziksel saldırı aracı olarak şiddet uygulayan, kendi bedenini el ve ayaklarını kullandığı gibi başkaca herhangi bir aracı da

---

[133] Yakup Yıldız, **Hukuki Açıdan Aile İçi Şiddet Olgusu** , Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Adlı Tıp Enstitüsü, s.8-9

[134], Ercüment Aksoy, Gürsel Çetin, Mehmet Akif İnanıcı, Oğuz Polat , M. Şevki Sözen , Fatih Yavuz, "**Aile İçi Şiddet**", Birinci Basamak İçin Adli Tıp El Kitabı, Türk Birliği Tabipler Yayını,Polat Matbaası, Ankara, 1999, s.132

fiziksel şiddet vasıtası yapabilmektedir. Bunlar; hortum, sopa, demir çubuk, baston, oklava gibi araç-gereç olabilmektedir.[135]

Aktaş'a göre; kadının yüzüne yakıcı (asit gibi) bir madde dökme, bedeninin herhangi bir yerinde sigara söndürme, askı, elektrik süpürgesinin hortumu, kemer ya da sicimle dövme de fiziksel şiddet grubunda değerlendirilebilir. Silah, bıçak, balta …vb öldürücü aletleri kullanmak ise ölümle sonuçlanabilecek en tehlikeli fiziksel şiddet durumudur.[136]

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Ocak 2009 yılında yayınladığı özet raporunda, kadının eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından aşağıdaki davranışlara maruz kalması durumunda kadına yönelik fiziksel şiddetin varlığını kabul eder:[137]

- Tokat atma ya da bir şey fırlatma
- İtme, tartaklama ya da saç çekme
- Yumruklama ya da bir cisimle vurma
- Tekmeleme, sürükleme ya da dövme
- Boğazını sıkma ya da bir yerini yakma
- Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü', Türkiye genelinde kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı ve türleri, nedenleri ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi edinmeyi amaçlamış bu sebeple yaklaşık 150 kadın görüşmeci güvenli ve duyarlı bir şekilde bilgi toplanabilmesi için dikkatlice eğitmiştir. Eğitilen bu görüşmeciler, Ağustos ve Ekim 2008 tarihleri arasında ülke genelinde (Ülke, 12 bölgeye ayırmış: İstanbul, Batı Marmara, Doğu Marmara, Ege, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Orta Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu) 51 ilde 24048 hane ziyaret ederek, 17168'den fazla hane halkıyla ve 15-59 yaş arasındaki yaklaşık 12795 kadınla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmişlerdir. Bu araştırmasını 2009 yılında özet rapor ve basın bülteni olarak yayınlamıştır. KSGM'nün bu araştırmasına göre;[138]

---

[135] Yıldız, **a.g.e**, s.9
[136] Aliye Mavili Aktaş, "**Aile İçi Şiddet**" 1.bs, Elma Yayınevi, İstanbul, 2006, s.34
[137] http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf, s.5, (12.07.2009)
[138] http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/basin_bulteni_1102.pdf (13.07.2009)

- Türkiye çapında yapılan araştırmada her 10 kadından 4'ünün eşinden fiziksel şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır.
- Evlenmiş kadınların hayatındaki en yaygın şiddet eşlerinden gördükleri şiddettir.
- Kadınların yüzde 39'u fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (tokatlanma, itilme, yumrukla vurulma, boğazının sıkılması, bir yerinin yakılması, silah, bıçak gibi aletlerle tehdit edilme ya da bunların kullanılması).
- Her 10 kadından biri gebeliği sırasında fiziksel şiddete maruz kalmıştır.

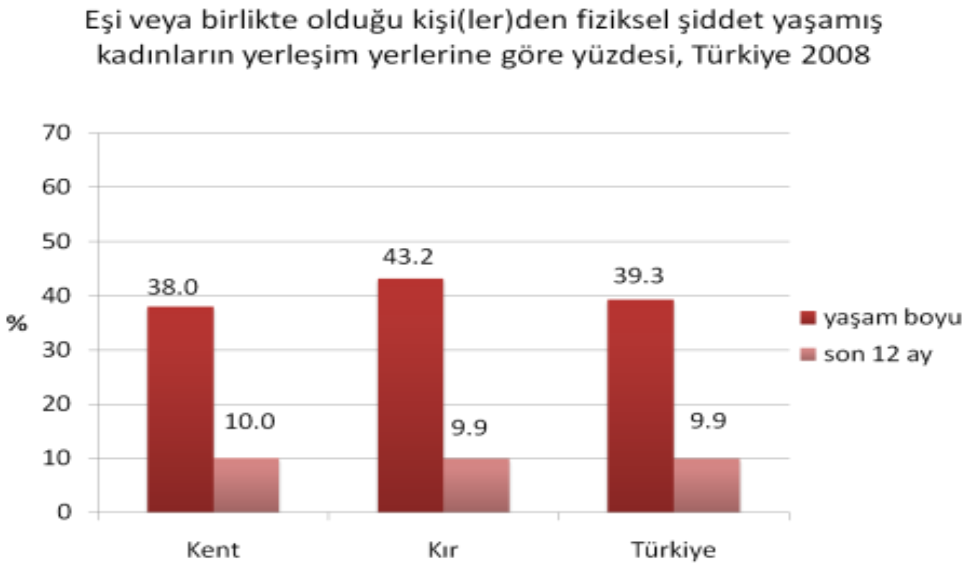


Şekil 1. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yaşamının herhangi bir döneminde)[139]

[139] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008.



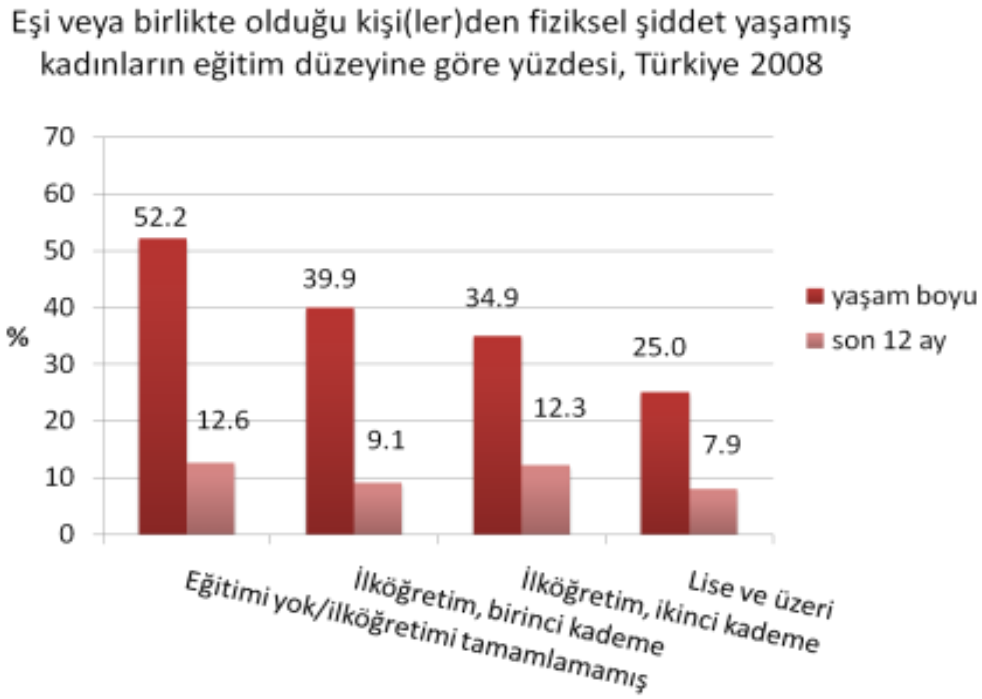
Şekil 2. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (son 12 ay içinde fiziksel şiddet)[140]



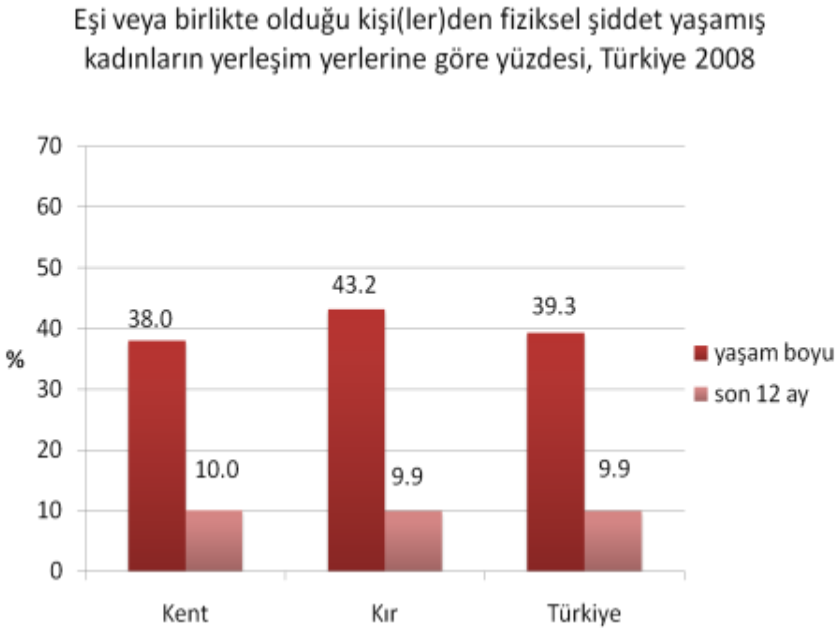
Şekil 3. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (eğitim durumlarına göre)[141]

[140] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008

[141] **A.e**

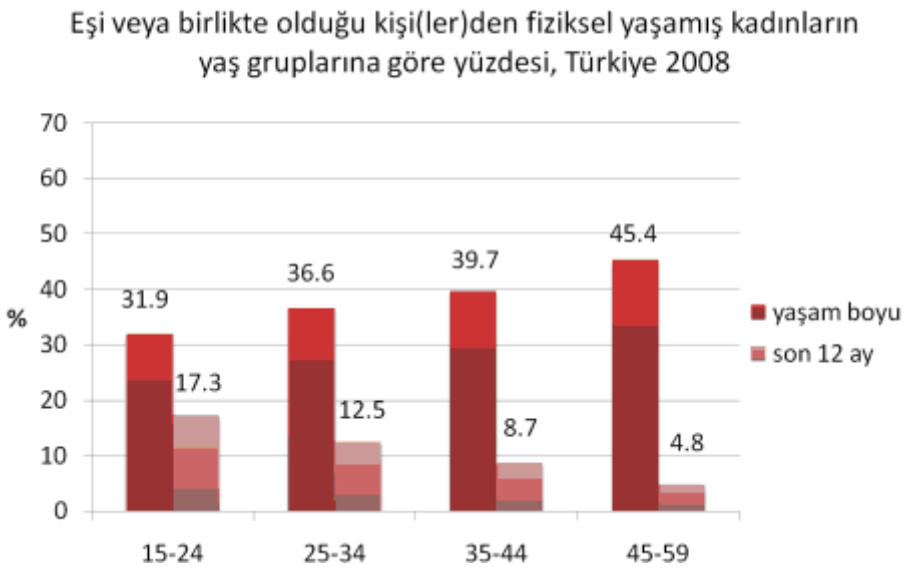


Şekil 4. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (refah düzeylerine göre)[142]



Şekil 5. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yerleşim yerlerine göre)[143]

[142] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008.



Şekil 6. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yaş gruplarına göre yüzdesi)[144]

b) Duygusal Şiddet

Duygusal şiddet adından da anlaşılacağı gibi şiddet uygulanan tarafı duygusal ve psikolojik yönden çökertmeyi hedefleyen ya da sonucunda kişinin duygusal bir çökkünlük yaşadığı bir şiddet türüdür. [145]

Fiziksel veya cinsel istismar ile birlikte olabileceği gibi tek başına da görülebilmektedir. Genellikle en yaygın duygusal şiddet şekilleri yetersiz ilgi, ihmal, anlayış göstermeme, sınırlı ve monoton bir yaşam alanına kapatma, aşağılama, bağırma, yetersiz olduğunu söyleme, çocuklara bakamadığını söyleme, patolojik ölçüde kıskançlık, korkutma, gizliliği bozma, batıl inançlar veya paranoya düzeyinde inanmama, ne yaptığını araştırma şeklinde kendini gösterir.[146]

Erkeğin kadına evi terk ederse intihar edeceğini, çocuklarına kaçıracağını söylemesi kadın için bir korku kaynağı olabilir. Kadını fiziksel güç kullanarak aşağılayıcı işler yaptırmaya

---

[143] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008.
[144] **A.e**
[145] Vatandaş, **a.g.e**, s.23
[146] Aksoy /Çetin/ İnanıcı/ Polat/ Sözen/ Yavuz , **a.g.e**, s.133

zorlamak (tabağını yalatmak gibi) kadını ailesinden ve arkadaşlarından ayırmak, davranışlarını kontrol etmek, temel fiziki ihtiyaçlarını (yemek, içmek…vb) gerçekleştirilmesine izin vermemek gibi davranışlar da kadına yönelik duygusal şiddetin örnekleri arasında sayılabilir.[147]

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Ocak 2009 yılında yayınladığı özet raporunda, kadının eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından aşağıdaki davranışlara maruz kalması durumunda kadına yönelik duygusal şiddetin varlığını kabul eder:[148]

- Hakaret ya da küfür
- Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme
- Kadına ya da çevresindekileri zarar vermekle korkutma veya tehdit



Şekil 7. Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (bölgelere göre yüzdesi)[149]

[147] Aktaş, **a.g.e**, s.35-36
[148] http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf, s.5, (13.07.2009)
[149] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008



Şekil 8. Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (son 12 ay içinde duygusal şiddet)[150]

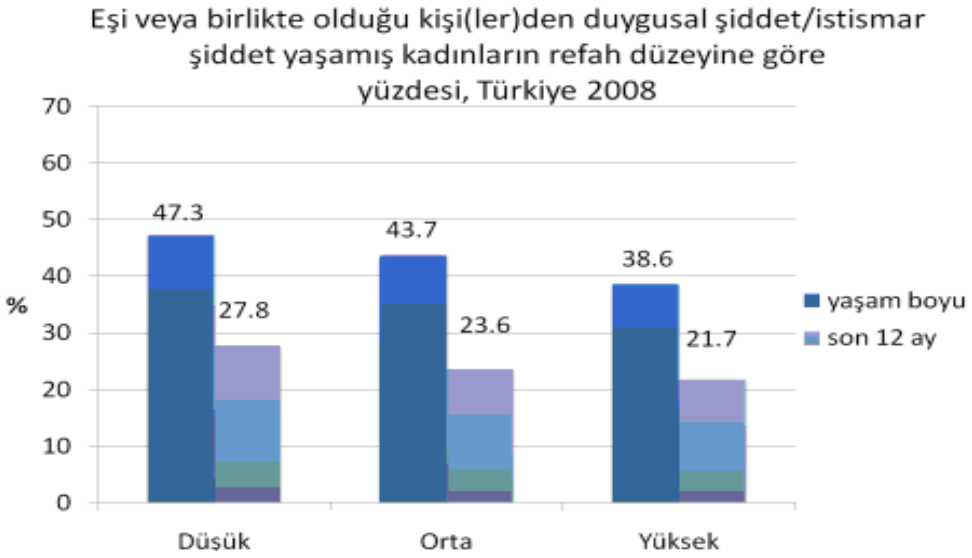


Şekil 9. Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (eğitim düzeyine göre duygusal şiddet)[151]

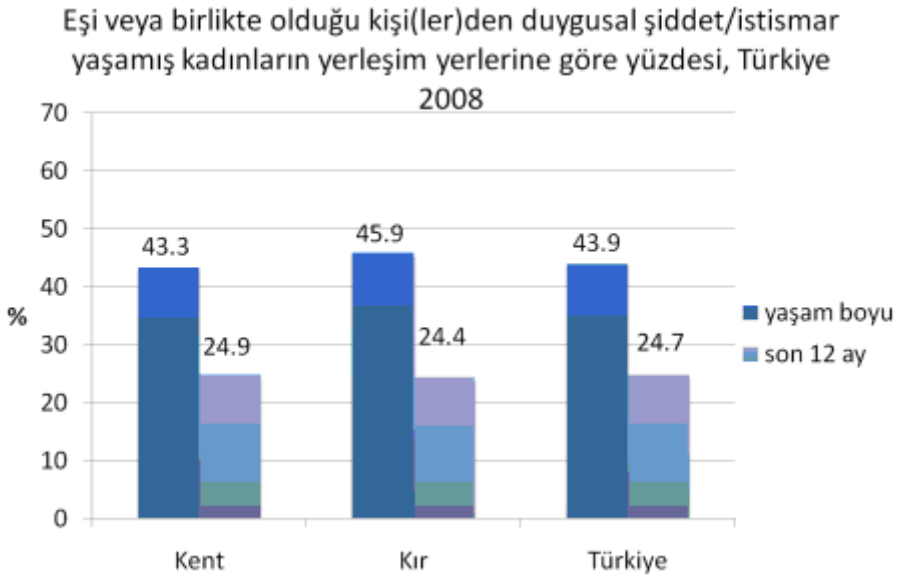
---

[150] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008

[151] **A.e**



Şekil 10. Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (refah düzeyine göre duygusal şiddet)[152]

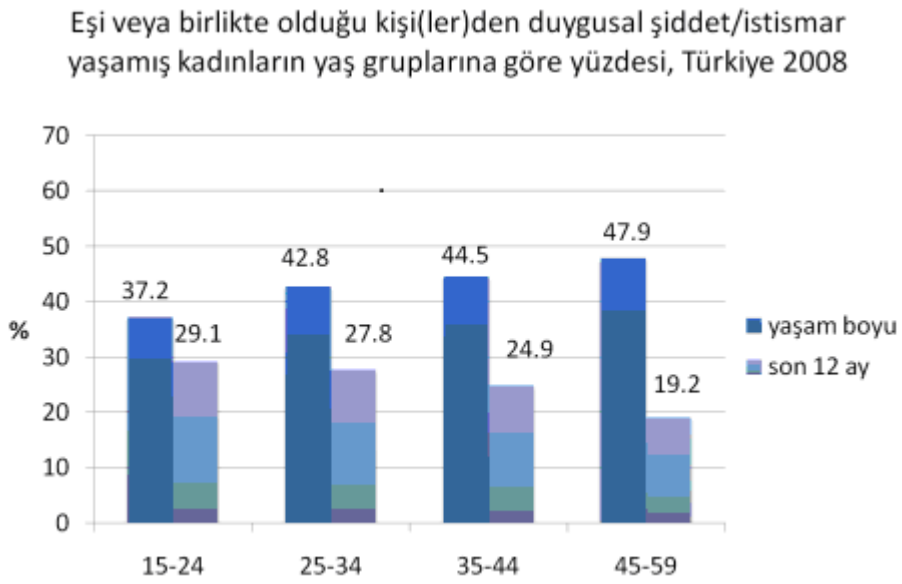


Şekil 11. Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yerleşim yerlerine göre duygusal şiddet)[153]

---

[152] **A.e**

[153] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008



Şekil 12. Kadına Yönelik Duygusal Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yaş gruplarına göre duygusal şiddet)[154]

c) Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Cinsel şiddetin varlığına işaret eden bazı davranışlar şunlardır; "kişiye cinsel bir eşyaymış gibi davranmak, aşırı kıskançlık ve şüphecilik göstermek, cinselliği bir cezalandırma yöntemi olarak kullanmak, açıkça karşı cinse ilgi göstermek, kaba kuvvet kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz etmek, istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlamak, fuhuşa zorlamaktır.[155]

Cinsel şiddet genellikle kadının hoşlanmadığı tarzda sözle taciz, şaka ve dokunmasıyla başlamaktadır. Bu tür şiddet, kadını cinsel ilişkiye zorlama, aşırı kıskançlık ve cinsel suçlama (aldatama, yetersizlik…) biçiminde olabilir. Cinsel şiddet olaylarında kadının grup sekse ya da anal sekse zorlanması veya ilişki sırasında acı veren obje kullanılması gibi sapma davranışları da görülebilir. Cinsel şiddete teşebbüs eden erkekler gerçekte kadını partner olarak görmezler. Bu nedenle de kadının ihtiyacını ve doyumunu dikkate almazlar. Onlar için kadının bedeni cezalandırma objesidir. Erkek genellikle dövdüğü kadına (eş ya da partner) diğer birlikteleriyle ilgili hikayelerini, bu kadınların ne denli mükemmel olduğunu abartarak anlatır. Amaç kadını, yediği dayağın yetersizliğinden ya da eksikliğinden kaynaklandığına

[154] **A.e**
[155] Uçar, **a.g.e**, s.82-83

inandırmaktadır. Bazen erkek pornografik dergi ve filmlerdeki yaşantıları eşiyle de yaşamak isteyebilir. Kadını hoşlanmadığı ilişkilere zorlayabilir. Kadın, eşinin bu tür isteklerinin cinsel istismar olduğunu düşünmeyebilir. Hatta kocasının istekleri karşısında kendi toleransının düşük olduğuna bile inanabilir. Bunun nedeni, eşinin cinsel ilişki isteğini reddetme özgürlüğüne sahip olduğunu bilmemektir. Çünkü eşiyle her istediğinde birlikte olması "kadınlık görevleri" arasındadır. Cinsel şiddet olayının büyük bir bölümü fiziksel şiddet ve öldürme ile sonuçlanabilir.[156]

Vatandaş'a göre bir erkeğin eşine yönelttiği cinsel şiddet üç farklı biçimden birisi şeklinde gerçekleşmektedir. Cinsel şiddetin biçimleri şunlardır:[157]

- İlk ve en yaygın biçimi cinsel ilişkide zor kullanmadır. Kadın ancak zor tehdidi ile cinsel ilişkiye razı olmakta ve bir nevi duygusal şiddete maruz kalmaktadır.

- Zorlamanın dışında fiziksel güç kullanılarak da cinsel ilişkide bulunmaktır. Fiziksel şiddette işin içine girdiği için kadında morluklar, kırıklar, yaralanmalar gibi izler görülebilmektedir.

- Cinsel şiddetin en ağır kısmıdır. Fiziksel şiddet ve sapıklık birleşerek sadistçe bir ırza geçme söz konusudur. Bu cinsel şiddet biçiminde genellikle pornografik kasetler kullanılmakta ve kadın filmde geçen sahneleri canlandırmaya zorlanmaktadır.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Ocak 2009 yılında yayınladığı özet raporunda, kadının eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından aşağıdaki davranışlara maruz kalması durumunda kadına yönelik duygusal şiddetin varlığını kabul eder:[158]

- Zorla cinsel ilişkiye girme
- Kadınların istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi

---

[156] Aktaş, a.g.e, s.34-35
[157] Vatandaş, **a.g.e** , s.24
[158] http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf, s.5, (13.07.2009)

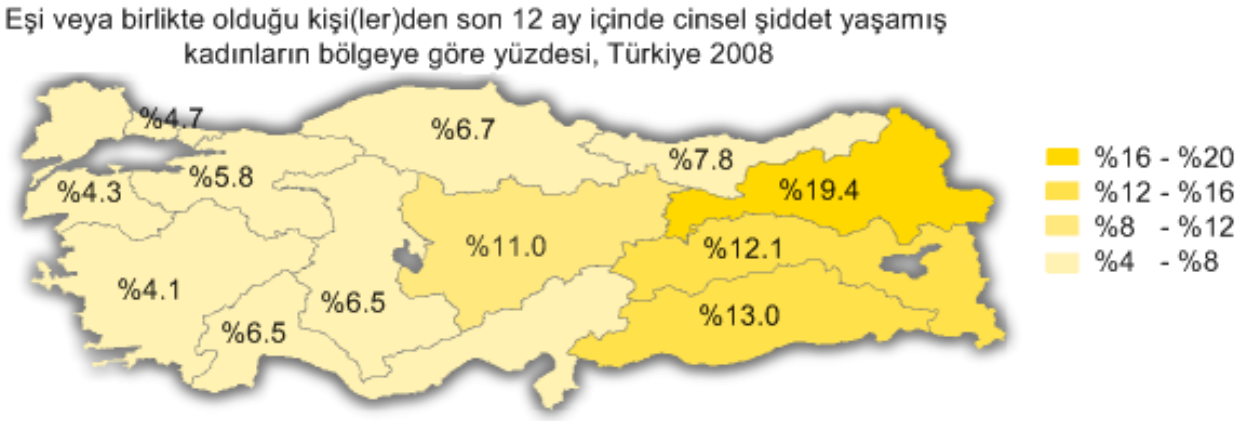
- Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlanma

Ağustos ve Ekim 2008 tarihleri arasında ülke genelinde KSGM'nün yaptığı araştırmaya göre;

- Kadınların yüzde 15'i cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. (zorla cinsel ilişkiye girilmesi, istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi, cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlanma)
- Cinsel şiddet birçok durumda fiziksel şiddet ile birlikte yaşanmaktadır; kadınların yüzde 42'si fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.
- Sadece eğitim düzeyi düşük olan kadınlar şiddete maruz kalmamaktadır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınlar arasında bile her 10 kadından 3'ü eşleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.
- Bu araştırma fiziksel ve cinsel şiddetin yanı sıra kadınların eşlerinden gördükleri duygusal ve ekonomik istismar bulgularını da ortaya koymuştur.
- Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan evlenmiş her 4 kadından biri yaşadığı şiddet sonucunda yaralanmıştır.
- Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış her üç kadından biri yaşamına son vermeyi denemiştir.
- Evli ya da bekar, her 5 kadından biri, 15 yaşından sonra ilişkide olduğu kişi dışındakiler (aileleri veya eşlerinin aileleri, akrabaları, okul ve iş yerinden tanıdıkları ve tanımadıkları kişiler) tarafından fiziksel şiddete ve yüzde 3'ü bu kişiler tarafından cinsel şiddete maruz kalmışlardır.
- Kadınların yüzde 7'si çocukluklarında cinsel istismar yaşadıklarını belirtmişlerdir. (15 yaşından önce)
- Evli ya da bekar, her 5 kadından biri, 15 yaşından sonra ilişkide olduğu kişi dışındakiler (aileleri veya eşlerinin aileleri, akrabaları, okul ve iş yerinden tanıdıkları ve tanımadıkları kişiler) tarafından fiziksel şiddete ve yüzde 3'ü bu kişiler tarafından cinsel şiddete maruz kalmışlardır.



Şekil 13. Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (bölgelere göre cinsel şiddet)[159]

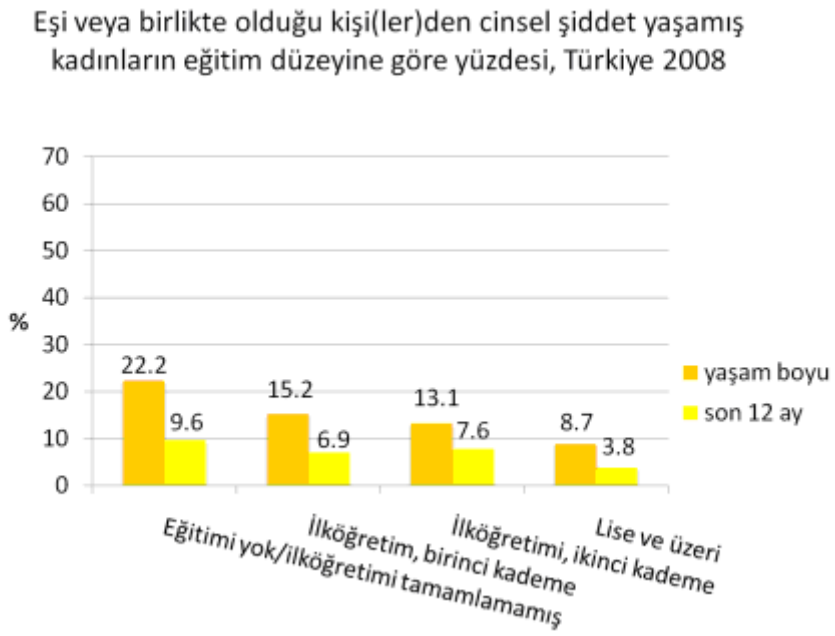


Şekil 14. Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (son 12 ay içinde)[160]

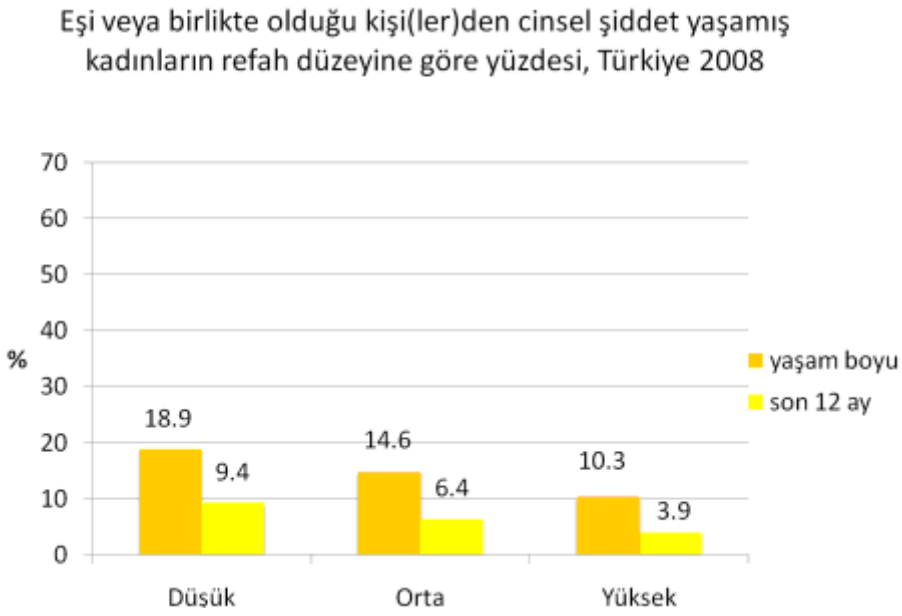
---

[159] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008

[160] **A.e**

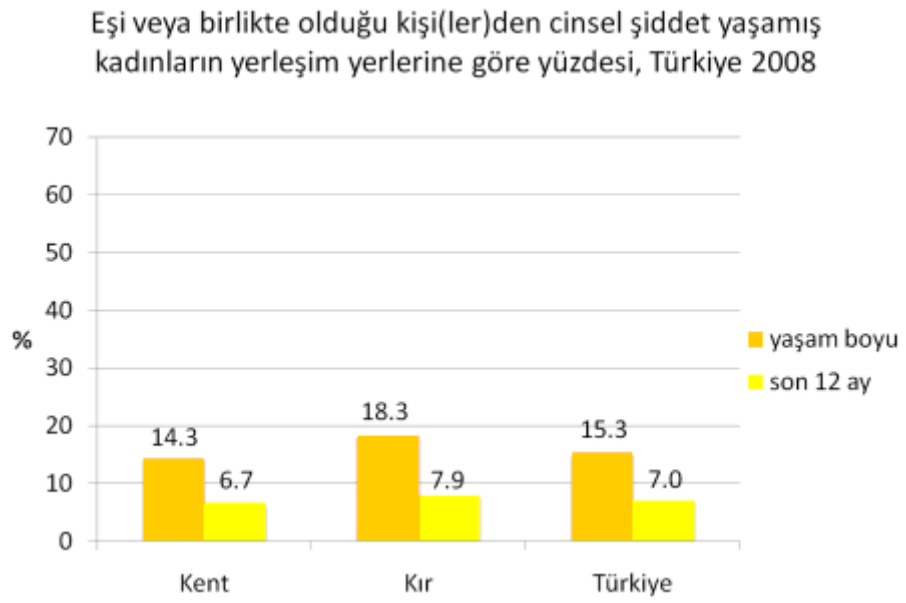


Şekil 15. Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (eğitim duruma göre)[161]

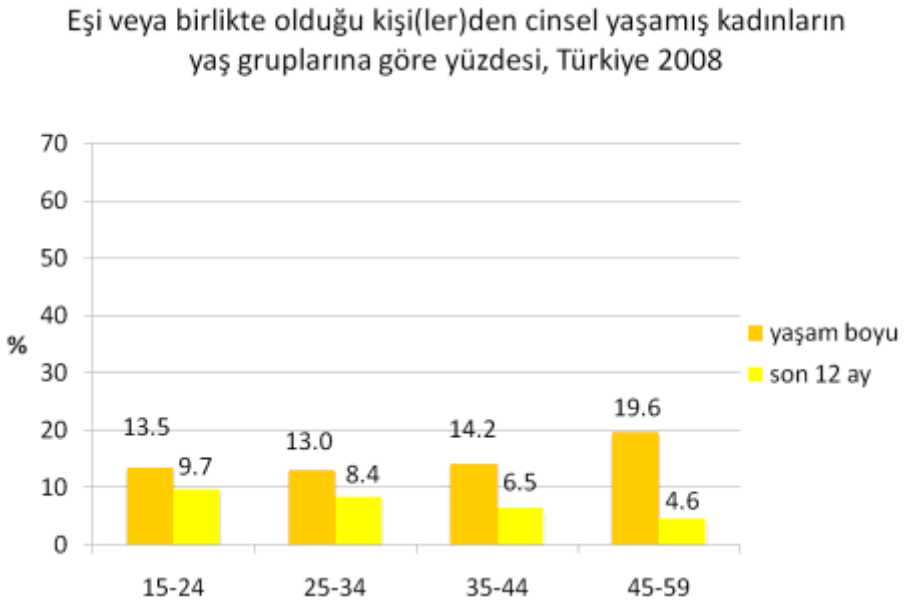


Şekil 16.Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (refah düzeyine göre)[162]

[161] **A.e**



Şekil 17.Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yerleşim yerlerine göre)[163]



Şekil 18.Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Konusunda T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Bölgesel istatistikler (yaş gruplarına göre)[164]

---

[162] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008

[163] **A.e**

d) Ekonomik Şiddet

Ekonomik istismarda, temelde ekonomik kaynaklar ve para baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Burada çalışan kadının parasını elinden alma, ekonomik anlamda onu kullanma şeklinde kendisini gösterir. Özellikle erkeğin çalışmadığı durumlarda çok fazla gözlenir.[165]

Aktaş'a göre, kocanın cüzdanını ve gelirini kadından gizlemesi ekonomik şiddettir. Erkeğin kendi parasını, ailenin ve kadının özel harcamalarında cimrice kullanarak kadını ve çocukları istedikleri hayat şartlarından mahrum etme pahasına saklı tasarrufa ya da özel harcamalar yapması da ekonomik şiddet sayılır.Erkeğin kazandığı parayı kendi özel zevkleri için (sevgiliyle yapılan kaçamaklar veya geziler, araba değişimi…vb.) harcayarak aile gelirinden kısıntı yapması da Aktaş'a göre yine ekonomik şiddettir. Kadın Dayanışma Vakfının 1998 yılında Ankara'nın gecekondu bölgelerinde yaptığı araştırmanın bulgularına göre kadınların %77'si kocasından çalışma izni alamamakta, %21'i ise kocasından ev harcamaları için yeterli parayı alamamaktadır.[166]

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Ocak 2009 yılında yayınladığı özet raporunda, kadının eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından aşağıdaki davranışlara maruz kalması durumunda kadına yönelik ekonomik şiddetin varlığını kabul eder:[167]

- Kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma
- Ev harcamaları için para vermeme
- Kadının gelirinin elinden alınması

---

[164] Kaynak: www.ksgm.gov.tr T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-Institut Public Sector GmbH and BNB Danışmanlık (2009), Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008

[165] Aksoy /Çetin/ İnanıcı/ Polat/ Sözen/ Yavuz , **a.g.e**, s.133

[166] Aktaş, **a.g.e**, s.36-37

[167] http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf, s.5, (13.07.2009)

e) Sözel Şiddet

Söz ve hareketlerin düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Sözel şiddete ilişkin davranışlardan en belirgini, kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsma ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaret ve sözler söylemektir. Kişiyi küçük düşürücü adlar takmak ve sık sık olumsuz bir şekilde eleştirmek ve alay etmek de sözel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Kadın Dayanışma Vakfı'nın yaptığı araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların %26'sı kocasının zekasını küçümsediğini ve aptalmış gibi davrandığını, yaklaşık yarısı kocasının başkalarının kendisine hakaret ettiği, %74 kocasının kendisine bağırdığını ve azarladığını, %12 kendisinin çirkin olduğunu söylediğini belirtmiştir.[168]

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun, "Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları", (1993), araştırmasında sözel şiddet(hakaret), kadına yönelik uygulanan şiddet türleri arasında %84 oranında en fazla uygulanan şiddet türüdür. Bu araştırmaya göre erkeklerin kadınlara uyguladıkları sözel şiddet, kentsel bölgede %62, kırsal alanda ise %49 dur[169]

4- NAMUS (TÖRE) CİNAYETLERİ

Başta Ortadoğu toplumları olmak üzere bazı toplumlarda, toplumun geleneklerine ve ahlak kurallarına uymadığı ve bu nedenle de ailenin namusunu kirlettiği gerekçesiyle çok sayıda kadın ve genç kız, kendi ailelerinin erkek üyeleri tarafından öldürülmektedir. Namus ya da töre cinayeti olarak adlandırılan bu cinayetleri işleyenlere genellikle bazı ülkelerde çok az ceza verilmekte hatta bazı ülkelerde hiç ceza verilmemektedir. Özellikle şeriat hukukunun uygulandığı ülkelerde namus cinayetleri tümüyle cezasız kalmaktadır. Örneğin İran'da evlilik dışı kurduğu ya da herhangi bir ahlaksız davranışta bulunduğu gerekçesiyle eşini, kızını ya da kız kardeşini öldüren bir erkek hiçbir şekilde cezalandırılmamaktadır.[170]

Namus gerekçesiyle işlenen cinayetlerin cezasız kalması yalnızca şeriat hukukunun uygulandığı ülkelerle sınırlı değildir. Bu konuda verilecek en çarpıcı örnek Brezilya'dır. Brezilya Ceza Kanunu, namus savunmasına yapılmasına izin vermektedir. Mahkemeler de

---

[168] Uçar, **a.g.e**, s.81-82

[169] Zet Nielsen, "**Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**", Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1995, s.13

[170] Songül Atak, "**Kadınların İnsan Hakları",** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000, s.64-65

namus kavramını çok geniş yorumlamak da ve kadınların evlilik normlarına uygun görülmeyen herhangi bir etkinin, erkeğin şiddet kullanarak cevap vermesini meşru kılan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Brezilya da kadınlara karşı işlenen cinayetlerin %80'inde namus savunması yapılmış ve bu savunmalar mahkemeler tarafından kabul edilmiştir. Namus gerekçesiyle eşlerini öldürdüklerini iddia eden erkekler genellikle kefaletle serbest bırakılmakta, bunların bir çoğu yargılama süresince tek bir gün bile hapis yatmamaktadır. Bu tür cinayetlerde haksız tahrikin varlığı kabul edilerek en fazla on sekiz ay hapis cezası verilmektedir.[171]

Ülkemizin belirli bölgelerinde kadına yönelik şiddetin en ağır şekli olarak namus gerekçesiyle işlenen cinayetler, kanayan bir yara olarak yıllardır devam etmektedir. Namus cinayetleri Türkiye'de daha çok, Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu bölgesindeki fakir ve kırsal kesimlerle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerin dış mahallerinde, kırsal bölgelerden gelen fakir insanlar tarafından işlenmektedir. Bu cinayetlerin arka planında sosyal, kültürel, ekonomik birçok sebep, tarih ve coğrafyadan gelen pek çok sebep bulunmaktadır. [172] Bu sebepleri aşağıdaki şekilde başlıklar halinde sıralayabiliriz:[173]

- Hukuka güvensizlik
- Kolektif şeref anlayışı
- Ekonomik ve sosyal şartlar
- Aşiret yapısı
- Ağalık-Şeyhlik
- Göç ve kent
- Akrabalık ilişkileri ve evlenme şekilleri
- Etnik yapı
- Namus kavramı

"Namus kavramı"nın önemi ve toplumda hala hayatiyetini koruyan bir kavram olması hususunda hemen herkes hemfikir olmasına karşın bu kavramların ne olduğu yani nasıl tanımlanacağı hususunda herkesin farklı tutumlar içinde olduklarını görmek mümkündür. Nüfusbilim Derneği'nce, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın desteğiyle, "namus cinayetleri ve toplumun namus anlayışını daha geniş bir çerçeveye oturtabilmek" amacıyla

[171] Atak, **a.g.e**, s.65
[172] Çimen, **a.g.e**, s.613
[173] **A.e,** s.619-633

2005 yılında İstanbul, Adana, Şanlıurfa ve Batman'ın farklı mahallelerini kapsayan bir araştırma yapıldı. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Nüfus Bilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun yapmış olduğu "Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri" adlı çalışma Kasım 2005 yılında bir rapor halinde Filiz Kardam başkanlığında kamuoyuna sunuldu. Türkiye'de dört ilde,(İstanbul, Adana, Şanlıurfa ve Batman) yapılan bu çalışma raporuna göre genel olarak namus anlayışları şu kategorilerde toplanmıştır.[174]

- Namus; kadın, kadın ve erkek arasındaki cinsel ilişki, kızların iffeti ve bekâreti ve evlilikteki sadakatle bağlantılı bir kavramdır. Kadınlar ailenin, toplumsal normların ve geleneklerin korunması adına erkeklerin kontrolü altında tutulurlar.

- Namus, toplumda, çalışma yaşamında ve aile içerisinde dürüst bir hayat sürmekle bağlantılı olan ahlaki değerleri ve uygun davranışları kapsaması gereken daha geniş bir kavramdır.

- Toplumumuzda genel olarak anlaşıldığı biçiminde namus, yıkıcı bir kavramdır; çünkü insanların özellikle de kadınların özgürlüğü, onların yalnızca aile içinde değil, tüm toplum içinde erkeklerin kontrolü altında olmaları sonucunda kısıtlanmaktadır.

- En yaygın namus anlayışı, kadınların hayatına sıkı bir kontrol getirerek ve ailedeki erkeklere onları bir mal gibi kullanma hakkını vererek kadınların ezilmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda kadınlar okula gönderilmemekte, erken yaşta evlendirilmekte, aileler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde değişim aracı olarak kullanılmakta, kocalarının ikinci eşlerini kabul etmek zorunda kalmakta ya da kendileri ikinci eş olarak gitmektedirler.

- Toplumsallaşma sürecinin ilk yıllarından itibaren kendi topluluklarında geçerli olan namuslu kadın davranışı normlarını öğrenen kadınlar bu kurallara uymadıkları veya

---

[174] Filiz Kardam,"**Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri"** (Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu), Katkıda Bulunanlar: Zeynep Alpar, İlknur Yüksel, Ergül Ergün, Nüfusbilim Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, İstanbul, 2005, s.24-25
http://www.nd.org.tr/custom/odesismc/NamusCinayetleri.pdf (14.07.2009)

biraz dışına çıktıkları koşullarda cezalandırılmayı hak ettikleri düşünmektedirler. Namus adına öldürülmeseler bile, yaşadıkları köy veya kasabayı terk etmeye veya kendilerine uygun olmayan kişilerle evlenmeye zorlanabilmektedirler.

- Namusun kadınların bedeni üzerinde kurulması ve kadın cinselliğinin erkekler tarafından kontrolü, özellikle kadının zina yaptığının bilindiği durumlarda, insanların kafasında namus cinayetleri bir anlamda meşrulaşmaktadır.

Çalışma raporunda yer alan erkeklerin "namus kavramına" yaklaşımından bazı örnekler:

Namus, şu anda yaşamamızın sebebidir, namus. Ya şu anda biz namus için yaşıyoruz yani. Namus olmazsa, bilmiyorum yani, yaşamanın bi anlamı yok herhalde. (...) Paran olmasın şerefin olsun. Budur yani." (Şanlıurfa, erkek üniversite öğrencileri grup görüşmesi, 19-22 yaş grubu, doğma büyüme Şanlıurfalı)

"Bana göre şu anda , bu zamanda bir insanın ilkokul, ... ilkokulu bitirmesi bence yeterlidir. Çünkü bayanlar dışarda çoğaldıkça, fitneler de çoğalır, fitneler çoğaldıkça zulümler artar. Zulümler de arttıkça insanlar helak oluyor. [……] yok şimdi çalışmak şöyledir yani, diyelim sizin, yani evli bir çift var, beraber çalışıyorlar o ayrı. Bi de o bayanın tek başına çıkıp da gezmesi, bi yere gitmesi, o iyi değil yani, ben uygun görmüyorum. Ama bi zaruri işi var burdan şuraya kadar gitmiş, o zaruri işini görmüş, onu demiyoruz." (Batman, erkek, 23 yaşında, lise terk, Diyarbakırlı)

"*Sonuçta bir kız için, burası için konuşuyorum, önemli olan her şeyi namusudur. Bekaretidir. Bekareti elden gittiği zaman kızın bir anlamı kalmıyor. (...) Bekareti olmayan bir kızın benim yanımda hiç bir önemi yoktur*." (Batman, erkek, 26 yaşında, lise mezunu, doğma büyüme Batmanlı)

"Demiş ki, eskiden bir söz var, demişler ki, 'Namuslu kadın,' ta dedelerimiz, babalarımız, demiş ki, 'Siyah çarşaflar giyiyorlardı, o namuslu bir kadındır' hayır öyle bir şey yok. (...) Kalbinde namus olacak ki isterse başı açık olsun, isterse kapalı olsun." (Batman, erkek, 35 yaşında, ilkokul mezunu, Siirtli)

"Kızdır, kaçabilir. Belki biz vermeyecektik. İsteseydi belki vermeyecektik. Ee, ama kız kendi gönlüyle gitmiş. Ee, bizim bunu öldürme hakkımız var mı? Kişinin hürriyetine kast etme yetkin var mı senin? Olmaması lazım." (İstanbul, erkek, 64 yaşında, Tuncelili)

"Ben boşanmaya karşıyım. Benim karım beni aldatırsa ya ben onu öldürecem, ya kardeşi varsa, abisi varsa, diyecem, 'Sen öldür.' Ya da ben öldürecem. Yani ben o kadının beni aldatmasını kaldıramam." (Batman, erkek, 34 yaşında, lise terk, Batman'ın bir köyünden)

"*Onu öldürüp kendimi de öldüreceğime boşarım. Çünkü, onu öldürdüğüm zaman kendimi de öldürüyorum. Çoluk çocuğumu da yok ediyorum."* (Batman, erkek, 40 yaşında, lise mezunu, doğma büyüme Batmanlı)

Çalışma raporunda yer alan kadınların "namus kavramına" yaklaşımından bazı örnekler:

"*Bizde namus kavramı şeydi yani, sadece cinsel ilişkiye girmek diyildir bizim için. Konuşmak, sinemaya gitmek, radyodan şarkı istemek bile bir ölüm kararıdır. Oldu böyle bir olay da, Urfa'da yaşandı; bir kız radyoya çıkıpta "bütün sevenler, sevilenlere" şarkısını armağan edince kadının ölüm kararı çıktı ve sokağın ortasında infaz edildi. Bir kadın Mardin'de, sinemaya gittiği için öldürüldü. (...) Ha, Batman'da bi tane yaşanan, şimdi aklıma geldi, kız pantolon giyip düğüne gittiği için öldürüldü*." (Batman, kadın, 31 yaşında, STK üyesi)

"*Namıs hepsinden eyidir! Namısın kıymetini bilmedir. Yaa. Akıllı kadın, namısını rezil etmez, namusının kıymetini bilir. Erkekten gendi gendine korur. (...) E çok gezen kadın eyi değildir… Evinde oturacah. Yani, fazla, dışarılara açık, gitmek; dışarı gitmek, fazla, yabancı erkeklerlen konuşmak, eyi değil. (...) Seheb [yani sahip, kadının sahibi olan babası, amcaları, erkek kardeşleri] için de şerefiyi koruyacaksan*."
(Şanlıurfa, kadın, 70 yaşında, okuma yazması yok, doğma büyüme Şanlıurfalı)

"Mesela bizim anketlerin %70'inde 'namus nedir?' (sorusuna), 'kadındır'. Bunu diyen kadınlar." (Batman, kadın, kadın STK çalışanı)

"Boyun eğiyorsa kadın olarak namusludur, boyun eğmiyorsa, karşı çıkıyorsa, intihar ediyorsan, sevdiğine varmak için ölümü göze alıyorsan namussuzsun, (...) özgür ruha sahipsen namussuzsun." (Şanlıurfa, kadın grup görüşmesinden, 30 yaşında, ortaokul mezunu).

"Namus dediğinizde bu kocanın babanın, mahallede işte, abilerin egemenlik alanı anlamına geliyor, yani kişiyle birebir ilgili değil aslında toplumla ilgili bir şey." (İstanbul, kadın, 32 yaşında, avukat)

Namus burada kişilerin değil, erkeklerin, baba, kardeş, amca, dayı, onların tekelinde... belki üzerimizde farklı bir elbise, yaşantımızda, evlerimizde değişik bir yaşantımız oluyor. Farklı bir şeyimiz oluyor ama namus kavramında kesinlikle bir şey [bir değişiklik demek istiyor] söz konusu değil." (Şanlıurfa, kadın, STK'da yapılan kadın grup görüşmesinden, 26-45 yaş grubu)

"*Ama kötü koca da sokaklardan daha iyidir."* (Batman, kadın, 42 yaşında, okur-yazar, Siirtli)

[Kocasının kendisini dövdüğünü anlatıyor]... öyle yaptığı zaman çocuklarımı öldüresim geliyor, o hırsı çocuklarımdan alıyorum. (...) İstiyorum ki o anda kendimi öldürsem. (...) (bıkıp ailesine dönse) sahip çıkmazlar, doğu tarafında herkes öyle. Tabi, tabi. Ölüm var geri dönüş yok. Açsak, sürünsek de mecburuz, çare yok. Yaşayacaksın, bi de dayanacaksın." (Batman, kadın, 32 yaşında)

Namus cinayetlerinin dinamikleri veya namusa aykırı davranış karşısında çevrenin tepkilerini anlamamıza yardımcı olabilecek bir dizi faktörü sıralayabiliriz. Aşağıdaki faktörlerin, yaşanan her bir vakayı anlamak ve yorumlamak bakımından önemli olduğunu düşünüyoruz:[175]

- Kadının Medeni Hali: Evli kadınlar daha sert bir şekilde cezalandırılırken, bekâr kız için belki bir barışçıl çözüm önerilebilir.

[175] Kardam, **a.g.e,** s.43 http://www.nd.org.tr/custom/odesismc/NamusCinayetleri.pdf (14.07.2009)

- Tarafların Sosyal ve Ekonomik Durumları: Hali vakti yerinde güçlü bir aşirete mensup ailenin kızlarının, yoksul veya alt sosyo-ekonomik gruba mensup bir erkek ile namusa aykırı davranışı çok zor kabul edilmektedir. Ancak erkeğin ailesinin zengin olduğu koşullarda yüklü miktarda başlık parası verme gibi pazarlık imkânları doğabilmektedir.

- Sosyal Baskı/Sosyal Çevre: Akrabalık bağlarının güçlü olduğu ve insanların kendi dar çevreleri dışındaki ilişkilerinin çok sınırlı olduğu topluluklarda, ailelerin namusa aykırı davranışta bulunanlara karşı tavırları daha acımasız olmaktadır.

- Etnik ve Dinsel Kimlik: Kişinin ait olduğu aşiretin gücü ve etnik kökeni, ailesinin aşiret gücü bu tür olaylarda ailesinin tepkisini ve olayı çözme biçimini de etkilemektedir.

Yapılan bu çalışmada namus cinayetleri konusunda kişilerin farklı yaklaşımları ve tepkileri olduğu görülmüştür. Bu yaklaşımlar dört kategoride toplanabilir.[176]

a) Namus Cinayetlerine Tam Destek Verenler: Bunlar açıkça namusa aykırı davranışta bulunanların öldürülmesi gerektiğini savunurlar.

b) Namus Cinayetlerine Şartlı Destek Verenler: Bunlar öldürmenin doğru olmadığını, kimsenin öldürmek istemeyeceğini ancak böyle bir davranışla karsılaşınca ne yapacağını bilmediklerini söyleyen kişilerdir.

c) Namus Cinayetlerine, Sosyal Baskının Yol Açtığı Kaçınılmaz Bir Hareket Olarak Yaklaşanlar: Bu gruptaki insanlar özellikle sosyal baskı sonucunda namus için öldürmenin kaçınılmaz hale geldiğini savunmaktadırlar.

[176] Kardam, **a.g.e,** s.44-45 http://www.nd.org.tr/custom/odesismc/NamusCinayetleri.pdf (14.07.2009)

d) Namus Cinayetlerine Tamamen Karşı Olanlar: Bu gruptakilerin bir kısmı bu tür davranışlar görülse bile insanların öldürülmemesi gereğini savunurlar. Diğer bir kısım ise dini düşünceleri dolayısıyla "Allah' ın verdiği canı almaya kimsenin hakkı olmadığı" görüşündedirler.

Bu çalışmanın sonuç raporunda namus cinayetleri ile ilgili olayların nedenleri belirlenmiştir.[177]

Namus cinayetlerine neden olan faktörler arasında

- bu olayların görüldüğü bölgelerin sosyal ve ekonomik geri kalmışlığı,
- feodal yapının ve aşiret bağlarının hala devam ettiği toplulukların sosyo-kültürel özellikleri,
- yoksulluk, işsizlik,
- okuma yazma bilmemek,
- güçlü gelenekler, akraba evliliği,
- genç yaşlarda zorla evlendirme gibi
- erkeklerin kadın cinselliği üzerinde denetim hakkında sahip oldukları nedenler sayılabilir.

Namus veya töre cinayetleriyle ilgili diğer bir kapsamlı bir araştırma da T.C Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından yapılmıştır. İnsan Hakları Başkanlığı, seksen bir ilin İnsan Hakları Kurulları'nca kendilerine iletilen raporları değerlendirip, "2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu" başlığı altında 25 Haziran 2008 tarihinde yayınlamıştır.[178]

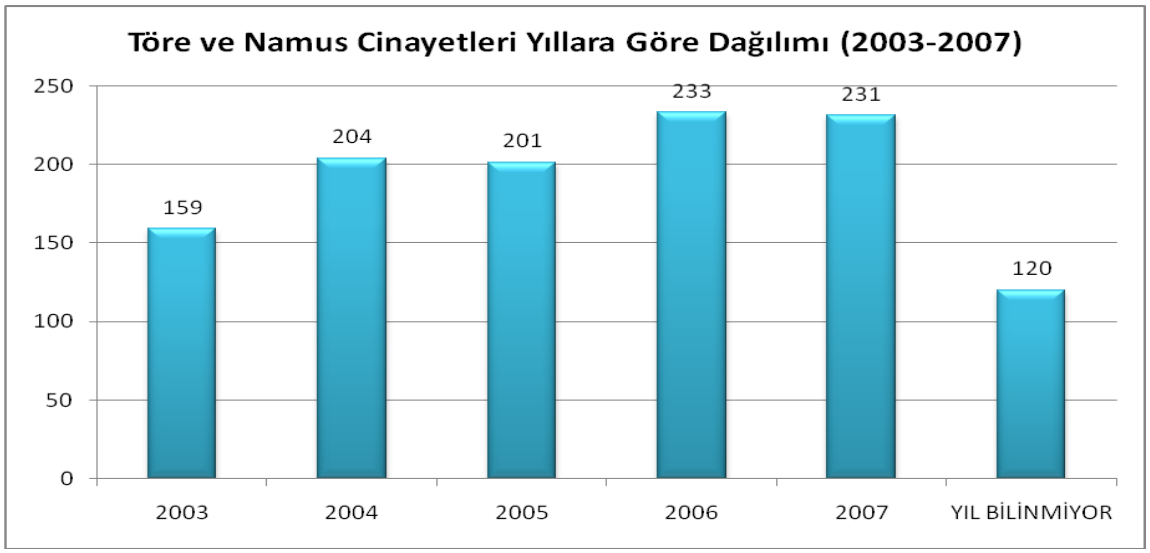
Bu rapora göre her yıl yaklaşık 200'ü aşkın insanımız bu cinayetlere kurban gitmektedir. 81 İl İnsan Hakları Kurullarından alınan raporlar dikkate alındığında bu konuda, 2006 yılına göre 2007 yılında töre ve namus cinayetlerinde ciddi bir değişiklik gözlenmemektedir. Şöyle ki; 2003 yılında töre ve namus cinayetine kurban gidenlerin sayısı 159 iken 2006 yılında bu sayı

---

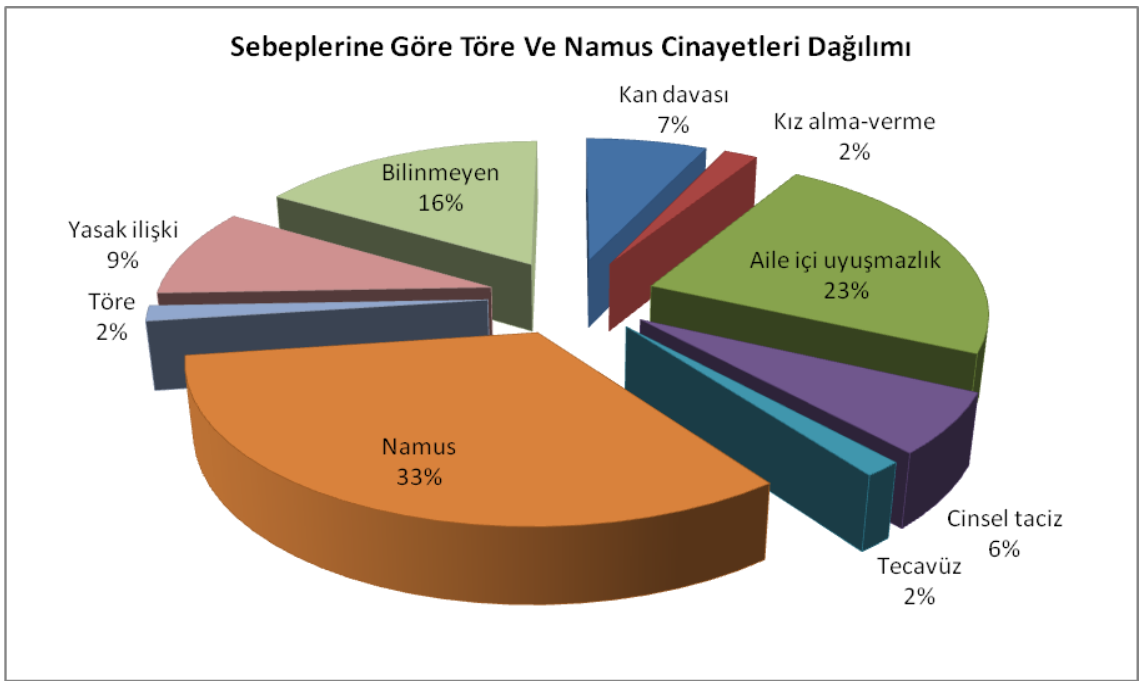
[177] **A.e,** s.45-46

[178] T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, "**2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu**", Ankara ,2008, s.2 http://www.ihb.gov.tr/bilgi_bankasi/raporlar_reports/ihb_raporlar%FD/tore_namus_cinayetleri_raporu_02_07_2008.doc (14.07.2009)

233, 2007 yılında ise 231 olmuştur. Son 5 yılda töre ve namus cinayetlerinden ölenlerin sayısı 1100'ü aşmış durumdadır.



Şekil 19: Töre ve Namus Cinayetleri Yıllara Göre Dağılımı (2003- 2007)



Şekil 20: Sebeplerine Göre Töre Ve Namus Cinayetleri Dağılımı

Töre ve namus cinayetlerinin faktörü olarak, kadının ataerkil geleneksel yapıdan kaynaklanan özellikle namus kavramıyla tanımlanan cinselliğe ilişkin kendisinden beklenen rollere aykırı davranmasıyla veya başka bir ifadeyle cinselliğe ilişkin geleneksel toplumsal normlardan ciddi sapmalar durumunda ortaya çıkan nedenler sayılabilir.

(Dar anlamda) namus sebebiyle işlenen cinayet sayısı 370'i geçmektedir. Bu, toplam sayının % 30'unu aşkın bir orana tekabül etmektedir. Yasak ilişki sebebiyle ölenlerin sayısı 106, cinsel taciz sebebiyle öldürülenlerin sayısı 72 ve tecavüz nedeniyle öldürülenlerin sayısı ise 18'dir. Yasak ilişki, tecavüz, cinsel taciz gibi sebeplerin de namusla ilgili sebepler sayılması durumunda (geniş anlamda namus kavramı) ise sayının çok daha fazla olacağı ve oransal olarak % 50' yi aşacağı aşikârdır. [179]

Bu rapora göre töre ve namus kaynaklı cinayetlerin psiko-sosyolojik sebepleri olarak şu hususlar ön plana çıkmaktadır: [180]

1. Evli kadının kocası harici bir başka kişi ile cinsel ilişki yaşaması ve birlikte yaşaması,
2. Çok evlilikten kaynaklanan sorunlar,
3. Boşanmış dul bir kadının eski kocasının akrabası veya yakın komşusu ile evlenmesi,
4. Bekâr bayanın evlilik öncesi cinsel ilişki yaşaması,
5. Kadına rızası dışında aile baskısı ile evlilik yaptırılması,
6. Evli kadının zorla kaçırılıp tecavüze uğraması,
7. Erkeğe yönelik sosyo-kültürel baskılar,
8. Aile içi şiddetin bireyler üzerinde doğurduğu çeşitli sorunlar.

- Töre ve namus cinayetleri en çok İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Diyarbakır, Antalya gibi nüfus yoğunluğu fazla ve yoğun göç alan büyük illerde görülmektedir. Son beş yılda gerçekleşen töre ve namus cinayet sayısı sırasıyla; İstanbul'da 167 (%15), Ankara'da 144 (%13), İzmir'de 121 (%11), Diyarbakır'da 69 (%6), Bursa'da 58 (%5) ve Antalya'da 46 (%4)'dır. Tüm Türkiye'de gerçekleşen töre ve namus cinayetlerinin yarısından fazlası sadece bu illerde gerçekleşmiştir.

---

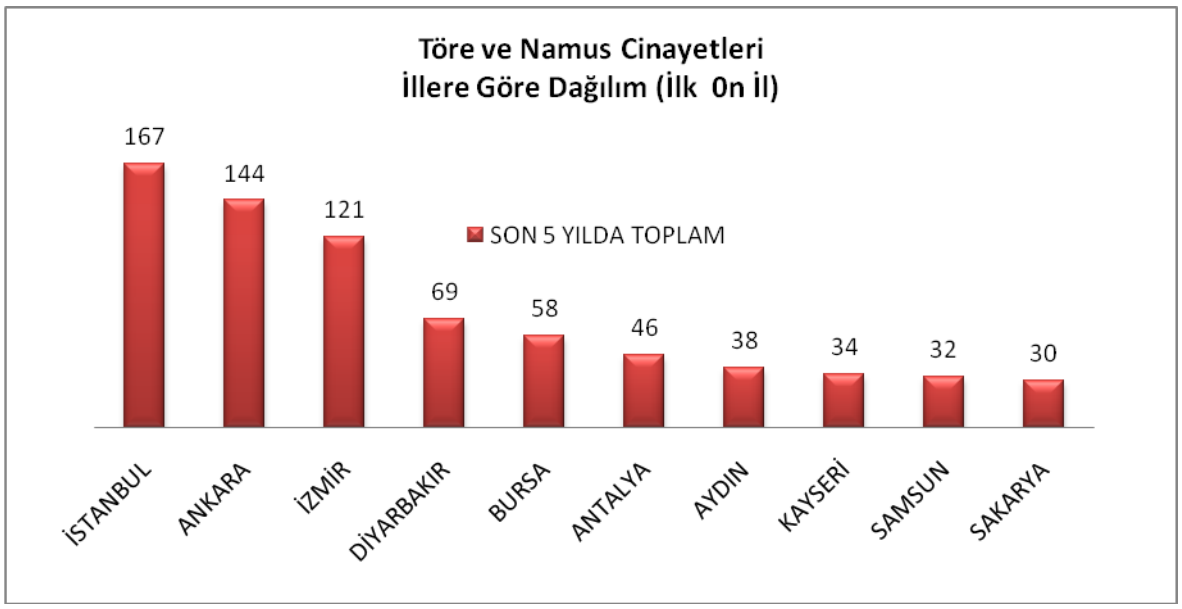
[179] T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, **a.g.e,** s.4 http://www.ihb.gov.tr/bilgi_bankasi/raporlar_reports/ihb_raporlar%FD/tore_namus_cinayetleri_raporu_02_07_2008.doc (14.07.2009)

[180] **A.e**, s.4

- İstanbul açısından dikkati çeken önemli bir husus, 2007 yılında, 2006 yılına göre, gerçekleşen töre ve namus cinayetleri sayısının neredeyse iki katı bir orana yükselmesidir. 2006'da bu sayı 27 iken 2007 'de bu sayı 53'e çıkmıştır. Bu, başka bir deyişle, İstanbul'da her hafta yaklaşık bir kişinin töre ve namus cinayetine kurban gittiğini göstermesi açısından ilgi çekicidir.

- Töre ve namus cinayetlerinin bu illerde görülmesinin nüfus dışında belki de en önemli açıklayıcısı bu illerin her yıl artan bir şekilde göç alan, göç olgusunun ve göçten kaynaklanan sorunların -özellikle yetersiz barınma olanakları, eğitimsizlik, işsizlik, yoksulluk, kalabalık aileler vs.- yoğunlukla yaşandığı iller olmasıdır.

- En katı formlarının kadının cinsiyet rolleri üzerinde odaklandığı geleneksel zihniyet ve yaşam kalıpları, göçle birlikte ağırlaşan sorunlarla birlikte, yeni bir ortama uyum sağlamada, yeni çevre, kentleşme ve sosyal koşullar içerisinde varlığını sürdürebilmede ciddi sorunlarla karşılaşmakta ve sonuçta daha katı ve daha acımasız hale dönüşebilmektedir.[181]



[181] T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, **a.g.e**, s.5
http://www.ihb.gov.tr/bilgi_bankasi/raporlar_reports/ihb_raporlar%FD/tore_namus_cinayetleri_raporu_02_07_2008.doc (14.07.2009)

Şekil 21: Töre ve Namus Cinayetleri İllere Göre Dağılım (İlk On İl)

Töre ve Namus Cinayetleri Konusunda Bazı Değerlendirmeler[182]

- Töre ve namus cinayetinin hem faillerinin hem de mağdurlarının sayısı eğitim seviyesi düştükçe artmaktadır.

- Töre ve namus cinayetlerinde sadece kadınlar değil, erkekler de mağdur olabilmektedir. Hatta ölen erkeklerin sayısı kadınlara göre daha fazladır.

- Töre ve namus cinayetlerinin failleri büyük oranda erkekler olmakla birlikte kadınlar da bazen fail konumunda olabilmektedir.

- Sanılanın aksine, cinayetleri işleyenler/sanıklar içerisinde çocukların oranı oldukça düşüktür (%9). Cinayetleri işleyenler/sanıklar daha çok 19–35 yaş aralığındadır.

Töre ve namus cinayetlerine ilişkin cezaların arttırılması veya yüksekliği bu fiilleri işleyen veya işleyecek kişiler üzerinde yeterince caydırıcı etki yaratmamaktadır. Bu suçları işleyenler pişmanlık duymamaktadır. Geleneksel kalıplarla belirlenen namus anlayışı bu kişiler için toplumsal ve bireysel varoluş anlamına gelmektedir.

5- DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDET VERİLERİ

Şiddet sadece ülkemizdeki kadınlar için değil bütün dünya için problemdir. Bu konuda yapılan araştırmalar kadına yönelik aile içi şiddetin ne kadar büyük oranda mevcut olduğunu gözler önüne sermektedir. Araştırmalardan bazılarına göz atılacak olunursa;[183]

-Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2002 yılı raporlarında belirtilen tahminlere göre, tüm dünyada üç kadından biri yaşamlarının bir döneminde dövülüyor, cinsel ilişkiye zorlanıyor ve

[182] **A.e**, s.9-10
[183] Tuğba Altun, Kadının Statüsü ve Kadın Sağlığı, http://www.thb.hacettepe.edu.tr/arsiv/2000/sayi_4/baslik3.pdf (13.07.2009)

diğer yollarla tacize uğruyor. Tacizi yapan kişi genellikle kendi ailesinden biri ya da tanıdığı bir kişidir.

-Dünyada 55 bin kadın aile içi şiddet nedeniyle hayatını kaybetmektedir.

- Yılda 700.000 kadın tecavüze uğrarken, her 8 saniyede bir kadın fiziksel şiddete maruz kalmakta, her 6 dakikada bir kadın tecavüze uğramaktadır.

- Dünyada her yıl en az 3.5 milyon kişi şiddette maruz kalmaktadır. Şiddetten kaynaklanan yaralanmaların tedavi giderleri ve iş gücü kayıpları her yıl 500 milyar dolara mal olmaktadır.

-Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların %30'u yaşamları boyunca en az bir kez dövülürken, Santiago'da her 5 kadından 4'ü fiziksel, duygusal, cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bu kadınların yarıdan fazlası üç kereden fazla dövülmektedirler.

- ABD'de her 18 dakikada bir kadın dövülmekte ve 6 dakikada bir bir kadının ırzına geçilmektedir

- ABD'de şiddet uygulayan bir eşle yaşayan kadınların, diğer kadınlara göre 5 kat daha fazla intihar teşebbüsü bulunmaktadır.

-Kenya'da 1990 yılında yapılan araştırmada kadınların % 41 'inin kocalarından düzenli olarak dayak yediği belirlenmiştir. [184]

-Avusturya'da 1985'te 1500 boşanma davasının %59'unda, ev içinde kadına yönelik şiddet, boşanma nedenlerinde önemli rol oynamaktadır

-1992 yılında Şili'de cinsel suç işleyenlerin %72'sinin bu suçu yakından tanıdıkları kişilere karşı işlediği ortaya çıkmıştır.

-1993 yılında Mısır'ın İskenderiye kentinde öldürülen kadınların %47.1'i akrabaları tarafından tecavüze uğradıktan sonra öldürülmüştür.

- 2001-2002 Britanya suç araştırması sonuçlarına göre, İngiltere ve Galler'de şiddet içeren suçların dörtte biri aile içinde işlenmiştir. Eşler arasındaki şiddetin kurbanlarının %81'i kadın ve %18'i erkektir.

- Koreli kadınların üçte ikisi eşlerinden düzenli olarak dayak yemektedir.

- Öldürülen kadınların %40-70'i yakın ilişkide olduğu partneri tarafından öldürülmektedir

- Fransa'da şiddet kurbanlarının %95'i kadınlardır ve bu kadınların %51'ine beraber oldukları erkekler şiddet uygulamaktadır.

---

[184] Çimen, **a.g.e**, s.500-546

- Dünya genelinde her 4 kadından biri hamilelik sırasında eşi tarafından isteği dışında cinsel ilişkiye zorlanmaktadır.

- Japonya'da, istismar yaşamış 613 kadının % 57'sinin fiziksel, duygusal ve cinsel şiddetin hepsine maruz kaldığı görülmüştür.

-Kamboçya'da kadınların %16'sı eşleri tarafından fiziksel olarak istismar edildiklerini, % 8'inin bu sebeple yaralandıkları belirtilmiştir.

-İngiltere'de kadınların %25'i, hayatları boyunca eşleri, eski eşleri ya da erkek arkadaşları tarafından yumruklanmaktadır.

-Kanada'da kadınların %51'i on altı yaşına gelene kadar en az bir kere fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalıyor. Evli veya birlikte yaşayan çiftlerde kadının 1/3'ü eşinden veya birlikte yaşadığı erkekten şiddet görüyor.

-Uluslararası Af Örgütü'nün açıkladığı rapora göre, Fransız'da her dört günde bir, bir kadın aile içi şiddet sebebiyle ölüyor. Raporda Fransız hükümeti, polisi, yargı kurumları, doktorları ve sosyal görevlileri bu konuda yeterince eğitmediği gerekçesiyle eleştiriliyor.

-Aile içi şiddete uğrayanların ancak %35'i bu durumu başkalarına söyleyebilmektedir.

-İtalyan Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün 1999 verilerine göre, kadınların % 50'si erkek şiddetiyle karşılaşmaktadır.

-Fransa'da 500 bine yakın kadın ev içi şiddete maruz kalmaktadır. Şiddet gören her 100 kadından 69'u bu konuyu dile getirememektedir. Her yıl 25 bin kadın tecavüze uğramaktadır.

-Çek kadınlarının % 38'i şiddete uğramaktadır.

-Portekiz'de kadınların % 52.8'i eşlerinin şiddet uyguladığını belirtmektedir.

-Almanya'da bir yılda kocası tarafından öldürülen kadın sayısı 300'dür.

6- ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET

a) Genel Olarak

Çocuk" kavramı, tarihte toplumun yapılarına, kültürlerine, inançlarına, ekonomilerine göre değişen bir kavramdır.[185] Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre ise; "Ulusal kanunlarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır."

[185] Ali İnan Naim , **Çocuk Hukuku** ,İstanbul, 1968, s. 3

Çocuk nedir? sorusunu yanıtlamaya çalışan Bob Franklin bu konuda basit tanımlar yapmanın kolay olmadığından bahseder. Çünkü çocukluk deneyimlerinin çeşitliliği düşünüldüğünde, bu çeşitliliği yakalayacak basit formüller bulmak hiç de kolay olmamaktadır. Bu yüzden Franklin çocukluğa ilişkin beş noktayı ortaya koymaya çalışır.[186]

Birincisi, çocukluk herhangi sabit bir döneme ait tek bir evrensel deneyim değildir. Daha çok tarihsel olarak değişen kültürel bir yapıdır. Franklin'e göre çocukluk, tarihsel gelişim süreci içerisinde kültürel çeşitliliğin ve göreceliğin bir yansımasıdır.

Çocuğu ya da çocukluk dönemini tanımlamada yaşanan güçlüklerden ikincisi ise, çocuğun farklı toplumlarda, çeşitli (cinsel, cezai ya da seçimle ilgili) faaliyetler açısından farklı yaşlarda yetkin sayılması sorunudur.

Üçüncüsü ise, çocuğun negatif bir bakış açısıyla, ***"yetişkin olmayanlar"*** şeklinde değerlendirilmesidir. Oysa çocukluk dönemini 0–18 yaş arası olarak ele alınırken, bu dönemin son aşamalarında çocuklar çocukluktan çok erginliğe daha yakın tutum ve davranışlar sergilemektedir.

Dördüncüsü, çocuk teriminin iktidarla olan ilişkisidir. Bu bakış açısından hareketle çocuk mecaz anlamda, iktidar olanlara rağmen, iktidar olamayan güçsüz bir grubu ifade etmek için kullanılır.

Beşincisi ve sonuncusu ise, tarihsel gelişim süreci içerisinde, çocuğa yönelik bakış açısında meydana gelen değişme olmaktadır. Eskiye göre bu gün çocukluğun, yaşamın özel bir evresi olarak ele alınmasının nedeni, modern toplumların çocuğa bakış açısıdır. Bu bakış açısı çocukluğu, yaşam eğrisini ikiye ayıran yapay iki dönemden birincisi olarak ele alırken, çocukluğun masumiyetine, zayıflığına, basitliğine, çaresizliğine ve akıl dışılığına da vurgu yapar.

[186] Bob Franklin, **Çocuk Hakları**, Çev. Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993, s 21-27

Franklin çocukluğa ilişkin bu tespitinden sonra çocukları içerisinde bulundukları toplumu yansıtan heterojen bir grup olarak tanımlamaktadır. Franklin'e göre çocuklar ırk, sınıf, cinsiyet vb. farklılıklar ile birbirlerinden ayrılmalarına rağmen çocuk olma statüsü etrafında birleşerek politik, ekonomik, yasal, eğitimsel ve evle ilgili ortak kısıtlamalara maruz kalmaktadırlar.[187]

Çocuk, doğduğu andan itibaren ailesiyle kurduğu etkileşimden çıkardığı sonuçları özümseyerek, kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturmaktadır. Toplumların geleceği olan çocuk ve gençlerin her yönden sağlıklı yetiştirilmeleri, kişilik gelişimleri için çok önemlidir.[188]

Nesillerin iyi yetişmesi, ana ve babaların tutumlarına bağlıdır ve onların eseridir. Bu nedenle ana babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar, çocuğun yetiştiği ortam, çevresindeki diğer yetişkinlerin davranışları çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesi açısından önemlidir.

Ana babaların çocuklarına karşı tutumları, kendi kişilik özelliklerinden, içinde yetiştikleri sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullardan, eğitim düzeyinden, çocuklarına ait özelliklerden ve içinde bulundukları toplumun geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinden etkilenmektedir.

Çocuğun büyüme sürecinde ailesinin ona göstermiş olduğu tutum ve davranışlar onun gelecek için iyi bir yetişkin olarak hazırlanmasını sağlar. Çocuk sevgi dolu, huzurlu, fikirlerine değer verilen bir ortamda yetişirse gelecekte bu özelliklere sahip bir birey olacak oysa fikirleri önemsenmeyen, ailesi tarafından ihmal edilen, huzursuz bir ortamda yetişirse de buna paralel özelliklere sahip biri olacaktır. Çocuğa şiddet uygulanması halinde ise, çocuğun duygusal yaşantısını ve kişiliğini direkt olarak etkilemekte, çocuğun ilerideki yaşantısında sağlıksız bir kişilik geliştirmesine neden olabilmektedir

Şiddet olgusu, sosyal bilimcilerin yıllardır ilgisini çeken ve çeşitli araştırmalara kaynak olan bir konudur. Son yıllarda bu konunun bir boyutu olan aile içi şiddet olayları ülkemizde gerek

[187] Franklin, **a.g..e** , s 15
[188] Pınar Bayhan, **Sosyal Hizmet Dergisi**, Sayı 8, Ankara, 1998, s. 24

kadın örgütleri gerekse kitle iletişim araçları aracılığıyla kamuoyunun da dikkatini çekmektedir. Aile içi şiddetin önemli bir öğesi de çocuklara yöneltilen şiddet davranışlarıdır.

Genelde çocukların, her toplumun geleceğini ve gelişimini belirleyici önemli bir kaynak oluşturdukları kabul edilen bir gerçektir. Bu nedenle hem bireylerin hem de toplumların, korumasız, güçsüz, kendi haklarını savunamayan bir çocuğun, ondan sorumlu bireyler ve kurumlar tarafından ihmal ve terk edilmesini, ya da kötü amaçlar doğrultusunda kullanılmasını ve sakat kalana kadar dövülmesini kabul etmeleri ve hatta düşünmeleri oldukça güçtür. Bu nedenle günümüze kadar süregelen bu tür olaylar karşısında hem bireylerin hem devletlerin "sessiz kalmayı" yeğledikleri görülmüştür. [189]

Çocukların erişkinler tarafından kötüye kullanılmaları tarihte tekrarlanmış olan ve dini, coğrafi, etnik ve ekonomik sınırlar tanımayan evrensel bir olgudur. İnsanlık tarihinde geriye doğru bakıldığında, farklı kültürlerde, farklı çağlarda çocuğun bir "mal" gibi algılanıp çeşitli biçimlerde kötüye kullanıldığı görülür. Bu çerçevede, çocukların doğar doğmaz babaları tarafından öldürülmeleri, köle olarak sunulmaları, tanrılara adak olarak verilmeleri ve boğaz tokluğuna çalıştırılmaları gibi örnekler çoğaltılabilir.[190]

Çocuklara erişkinler tarafından uygulanan şiddetin tarihçesi antik çağlara kadar uzanmaktadır. Ancak bu konu ile ilgili çalışmaların gün ışığına çıkması ancak yüz yıllık bir geçmişi kapsamaktadır. Ispartalılarda sağlıklı olmayan bebeklerin öldürülmesi sıklıkla uygulanırken, Roma'da, babalara çocuklarını öldürme, satma ve terk etme gibi haklar kanunla tanımaktaydı. Eski Yunan'da babaya ırkın özelliğini korumak amacıyla çocuğuna kötü davranmak ve gerekirse öldürmek için izin verilmiştir. Eski yunan hekimi Soranus, ebelere doğumda her çocuğu iyice muayene etmelerini ve yetiştirilmeye değer görülmeyen çocukların ölüme terk etmelerini önermiştir. Yine M.S II.yüzyılda Efes kentinde yaşamış bir hekim, Gynaecology adlı kitabında, sakat ya da erken doğan bebeklerin öldürülmesini önermiştir.

İskoçya ve Hindistan'da ikiz doğumlar, utanılacak bir talihsizlik olarak kabul edilirdi. Bu yüzden de bu ülkelerde ikiz doğum yapan kadınlar ayrı iki erkekle ilişki kurdukları düşünülerek suçlanırdı.[191]

---

[189] Şeyda Kozcu, "**Çocuk İstismarı ve İhmali"**, Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum, Derleyenler: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem Bilim Serisi 5/III, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1991, s.379

[190] **A.e,** s.379

[191] Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s.130-131

Tarih boyunca gayrı meşru çocukların da istismara uğramayı ve kötü davranılmayı hak eden çocuklar olarak kabul edildiği görülmektedir. Bazı toplumlarda çocukların yaşamaları birçok testlerden geçtikten sonra mümkün olabilmekteydi. Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi ülkelerde bebekler nehre atılır; meşru ve güçlü iseler yaşamaya hakları olduğu, su üzerinde kalmayı başaramazlarsa ölmeyi hak ettikleri düşünülürdü. İnsanlık tarihine baktığımızda tüm dönemlerde, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha çok istismar edildikleri ve öldürüldükleri görülmektedir. Özellikle Çin'de kız çocuklar ekonomik nedenlerle satılmakta ya da işgücüne fazla katkıları olmayacağı gerekçesiyle öldürülmekteydiler. [192]

İlk İngiliz yasalarına göre çocuk satışı kabul görüyordu. Elizabeth dönemi Fakirler Kanunu, çocukların ana babalarından ayrılıp satılmalarını öngörüyordu. Endüstri Devrimi sırasında çocukların satılıp paralarının alınması yasaldı. Bu çocuklar zincirlerle makinelere bağlanıp çalıştırılıyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri'nde da durum aynıydı. 1628 de Massachusetts kolonisi, İnatçı Çocuk Yasa'sına göre asi bir çocuğun öldürülmesini kabul ediyordu.

Bu tür uygulamalara karşı çocukların korunmaları gerektiği düşüncesi, ancak 19.yüzyılın sonlarında ciddi ve önemli bir sosyal sorun olarak ele alınmaya başlamıştır. Bu dönemde İngiltere ve A.B.D'de çocukları istismardan, kötü muameleden koruyan yasa düzenlemeleri yapılmış, örgütler kurulmuştur. Konuya bilim çevrelerinin dikkati ise ilk kez Amerikalı çocuk doktoru C.Henry Kemple tarafından çekilmiştir. Kemple'nin "örselenmiş çocuk sendromu" (Battered child syndrome) adlı makalesi (1962) konuya verilen önem ve ilgiyi daha da arttırmıştır. Önceleri yalnızca tıp çevrelerinin dikkatine çeken bu konu günümüzde özellikle batılı ülkelerde, hukukçular, eğitimciler , psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları gibi farklı disiplinlerce yoğun bir biçimde incelen ciddi boyutlu bir sorun olarak kabul edilmektedir. [193]

b) Çocuğa Yönelik Aile içi Şiddetin Tanımı Ve Çocuk Üzerinde Etkileri

Çocuğa yönelik şiddetten bahsedilirken genellikle 'çocuk istismarı' kavramı kullanılmaktadır. Çocuk istismarının tanımı kültürlere göre farklılık göstermektedir. Bunun nedeni; çocuklara bakmanın farklı kültürlerde farklı şekillerde tanımlanmasıdır. Bu yüzden farklı kültürlerde çocuk istismarının ne olduğu ve hangi davranışları kapsadığı tanımlanmalıdır. Örneğin;

[192] Polat, **a.g.e,** s.131-133
[193] Kozcu, **a.g.e**, s.380

Afrika'da kız çocuklarının güzel gözükmesi yüzlerinde yapılan kesici aletle oluşturulmuş yara izleriyle sağlanmaktadır ya da Zulu kabilesinde 18 yaşına basan her genç erkek bunun ispatını yanaklarındaki iki izle kanıtlamaktadırlar. Bu toplumlarda bu tip davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilmezken, özellikle Amerika, Avrupa gibi ülkelerde bu tip davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir[194]

Çok geniş anlamda, çocuk istismarını belli bir zaman içerisinde bir yetişkin tarafından çocuğa o kültürde kabul edilmeyen bir davranışın uygulanması; diğer bir deyişle çocuğun büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde engelleyen her türlü davranış olarak tanımlayabiliriz. Bu davranışlar ülke içinde veya ülkeler arasında farklı boyutlarda gözlenebilir. Bu tip davranışların iki değişkene bağlı olduğu görülmektedir. Birinci faktör; zaman içerisinde farklılıklar, ikinci faktör ise bu davranışların kültürler arasında farklılık göstermesi ve ülkeden ülkeye değişiklikler göstermesidir.[195]

Çocuk istismarı tanımlarında problemlere yol açan dört temel faktörün olduğu belirlenmiştir. Bunlar: [196]

1) Eylemin ne tip bir hareket olduğu,

2) Eylemin bir zarara yol açıp açmadığı,

3) Bu hareketin sonuçlarının bir zarara yol açıp açmayacağının öngörülmüş olması,

4) İstismarcının çocuğun bakımıyla ilgisi olup olmadığı; yani çocuğa bakmakla yükümlü olup olmadığı önemlidir."

Çocuk istismarını, çocuğa yönelik her türlü şiddet olarak tanımlayabiliriz. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1985 yılında çocuk istismarı hakkında ortak bir tanımın yapılabilmesi için konunun uzmanlarıyla bir toplantı yapmıştır. Bu toplantı sonunda çocuk istismarı şu şekilde tanımlanmıştır:

---

[194] Oğuz Polat, **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 28
[195] Oğuz Polat, **Adlı Tıp**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s.144
[196] Polat, **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar**, s. 29-30

"Çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen ülkesi, toplum veya bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir."

Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı tanım aynı zamanda çocuğun istismar veya şiddet olarak algılamadığı veya yetişkinlerin istismar olarak kabul etmediği davranışları da içine almakta ve davranışın mutlaka çocuk tarafından algılanması veya yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması şartı aranmamaktadır.[197]

Birçok yazar çocuk istismarını değişik şekillerde tanımlamıştır.[198]

Kempe 1962'de çocuk istismarını "hırpalanmış çocuk sendromu" olarak tanımlamış ve çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, özellikle de anne ve babanın çocuğa yönelik şiddet eylemlerini ve çocukta oluşturdukları lezyonları içerdiğini ifade etmiştir.

Hellnes 1970 yılında çocuk istismarını şu şekilde tanımlamıştır; "Çocukla bakıcısı arasında çocuğun fiziksel veya gelişimsel durumuna yansıyan ve bir kaza sonucu ortaya çıkmayan, etkileşim ya da etkileşim eksikliğidir."

Helfner ve Kempe birlikte 1972 yılında şu tanımı yapmışlardır; "Çocuk istismarı ve ihmali, anne-babaların veya çocuktan sorumlu kişilerin giriştiği veya yerine getirmeyi ihmal ettiği eylemler sonucunda çocukların kaza – dışı hasara uğramasıdır." Avery ve First'e göre; "Çocuk istismarı çocuklara karşı uygulanan her türlü kötü tutumdur."

Chadwick'e göre; "Bir erişkin tarafından gerçekleştirilen, herhangi bir çocuğun zarar görmesine neden olacak bir tutum veya davranış ya da yine çocuğun zarar görmesiyle sonuçlanacak olan ilgi eksikliği, istismar ya da ihmal olarak tanımlanabilir. "Kaza dışı" terimi özellikle "bilinçli olarak" anlamında kullanılmaktadır. "Bilinçli" terimini kullanmak oldukça zor ve iddialı olduğu gibi, oldukça büyük bir sorumluluk gerektirmektedir; çünkü çocukta

---

197 **A.e**, s. 27
198 Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s.88

gözlenen bir yaralanma ya da tahribatın gerçekten bilinçli olarak yapıldığını ileri sürmek oldukça zordur."

Helfer'e göre çocuk istismarı; "Aile bireyleri arasındaki iletişimin ya da iletişim eksikliğinin çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerine zarar vermesidir."

Ludwig'e göre; "Anne ve babanın tutumlarının birçoğu istismar olarak tanımlanabilir. İstismar kelimesi çoğunlukla çocukları döven, aç bırakan ya da aşırı derecede sınırlandıran (hapseden, bağlayan) anne babalar için kullanılmaktadır. İstismar kelimesi çocuğunu kısa süre de olsa başıboş bırakan ya da belli değerleri vermeye çalışırken kontrolünü kaybeden anne ve babaların tutumunu nitelemek için de kullanılmaktadır."

Schmitt ve Krugman ise; "Çocuk istismarı çocukların ya da ergenlik dönemindeki genç bireylerin anne ve babaları ya da kendilerine bakmakla yükümlü olan bireyler tarafından kötü davranış ve tutumun uygulanmasıdır." şeklinde ifade etmişlerdir.

Polat ise; "0 – 18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza – dışı ve önlenebilir bir davranışa maruz kalması çocuk istismarıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzmanı tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir."[199]

Yapılan araştırmalar çocuk istismarına daha çok sakat çocukların, ikiz çocukların, zor doğan çocukların, evlilik dışı doğan çocukların, kız çocukların (özellikle Hindistan – Çin – Taiwan gibi toplumlarda), hızlı sosyokültürel değişim içinde büyüyen çocukların, sürekli gebe kalan kadının çocuklarının, ebeveyninden daha iyi eğitim alan çocukların, işsiz aile çocuklarının, fakir aile çocuklarının, barınma koşullarına sahip olmayan ailelerin çocuklarının maruz kaldığını ortaya çıkarmıştır.[200]

[199] Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s.53
[200] Oğuz Polat, **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar**, s. 34

Çocuk istismarı insan eyleminden kaynaklanan bir olaya bağlı olarak oluşmaktadır. Çocuk istismarına yol açan eylem yasaklanmış ve önlenebilir olmalıdır. Örneğin; gelişmekte olan bir ülkede çocuğunun imkansızlıklar içerisinde menenjitten ölümünü olanaksızlıklar yüzünden izlemek zorunda kalan ebeveynin bu durumu çocuk istismarı olarak kabul edilmemekteyken, gelişmiş bir ülkede bu durum ortaya çıktığında bu durum çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir.[201]

Aile içinde çocuklara uygulanan şiddetin tanımı ve algılanması toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi kişilere göre de farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılık, kişilerin dinsel inançlarından, görgü ve deneyimlerinden, anne – babalık yaklaşımlarından, sosyo-ekonomik ve kültürel temellerine göre farklılık gösterebilir. Örneğin doğu kültürlerin "dayak cennetten çıkmadır" sözü ceza olarak dayak olayına olumlu bakılabildiğinin göstergesidir.[202]

Ülkemizde şiddetin bir "terbiye" biçimi olarak algılanması, bunun hem aile içinde hem de kamusal yaşamda meşru olarak görülmesi; şiddetin hem tekrarlamasına hem de gizlenmesine yol açmaktadır. Sözde "terbiye" adı altında çocuklar dayak yemekte, bodrum gibi karanlık odaya kapatılmakta, yakılmakta, ağızlarına biber sürülmekte, aç bırakılmakta, azarlanmakta, aşağılanmaktadır. Evinden kaçan çocukların yarıya yakını evdeki dayaktan yakınmaktadır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada 14 yaşın üstünde olanların neredeyse dörtte üçü çocukluğunda dayak yedikleri belirlenmiştir.[203]

Çocukların hayatında şiddet sadece sağlıklarını değil gelişimlerini etkilemektedir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın yaptığı bir çalışmaya göre ülkemizde ailelerin üçte birinde aile içinde fiziksel şiddet vardır. Şiddet uygulanan hanelerin dörtte üçünde çocukların şiddete tanık oldukları saptanmıştır. Şiddete maruz kalan çocuklarda, sosyal uyum azlığı, anti sosyal davranışlar, okul devamlılığında azalma, dikkat azlığı, okul başarısında düşüklük, riskli davranışlar, başkalarına şiddet gösterme, düşük benlik saygısı, güvensizlik, okula gitmeye korkma, yeme bozuklukları, sağlık problemleri, alkol ve madde bağımlılığı, intihar girişimi, huzursuzluk, depresyon, hatalı cinsel seçimler (erken cinsel ilişki,

---

[201] **A.e,** s. 35
[202] Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s.87
[203] Ruhan Düşünsel, **Çocuklara Yönelik Şiddet, Suistimal ve İhmal'in Önlenmesi**, Türkiye Milli Pediatri Derneği, Ankara, s.2 http://www.millipediatri.org/News.aspx?newsId=186 (15.07.2009)

fahişelik, birden fazla cinsel eş) kendine zarar verme, suç işleme gibi davranışlar gözlemlenmiştir.[204]

Aile içi şiddetin olduğu ortamlarda büyüyen çocuğun büyüdüğü zaman şiddet kurbanı veya istismarcısı olma olasılığının daha fazla olduğu da kanıtlanmıştır. Ayrıca bu çocuklar, madde kullanımı, intihar ve evden kaçma açısından büyük risk altındadırlar.[205]

Sonuç olarak, şiddet küçük yaşta aile içinde öğrenilmekte; şiddet şiddeti doğurmaktadır. Kocasından dayak yiyen kadınlar çocuklarını (özellikle erkek çocuklarını) daha fazla dövmektedir. Çocukluğunda şiddetle karşılaşanlar, büyüdüklerinde şiddet uygulamaktadır. Katillerin neredeyse hepsi çocukken aile içi şiddetle karşılaşmışlardır. Bu nedenle şiddet yalnız bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorundur.[206]

- **Televizyon ve Çocuk**

Kendilerine yönelik fiziksel ya da duygusal bir saldırı olmasa bile çocukların şiddetle tanışmaları "televizyon yoluyla" da olmaktadır. Özellikle sinema ve televizyonda izlenen şiddet sahneleri, çocukları derin etkilemekte olup Türkiye ve diğer ülkelerde yapılan birçok araştırmanın bulguları da bu görüşü desteklemektedir. Televizyon dizilerinde veya haberlerde gösterilen şiddet sahnelerinin çok fazla olması çocukların şiddeti sıradanlaştırmasına sebep olmaktadır.[207]

Türk televizyonlarında, şiddet ve saldırganlık sıklığı dünya televizyonları ile aynı düzeydedir. Ülkemizde 1995 yılında yapılan bir çalışmada bir haftalık programlarda yer alan olguların üçte ikisinin az ya da çok bir şiddet eylemi içerdiği gösterilmiştir. Bunların üçte birinde şiddet eylemi suç kapsamı içindedir. Ülkemizde şiddeti en açık haliyle görsel bir malzeme haline getiren "reality show"lar en fazla 12-19 yaş grubu tarafından izlenmektedir. Çocukların televizyon izleyebileceği saatlerde şiddet kullanmaya özendirici programlar yayınlanmakta, şiddet görüntülerin daha çok yabancı film ve çizgi filmde yoğunlaştığı ve bu görüntülerin çocukları çok fazla etkilediği bildirilmektedir.[208]

---

[204] **A.e**, s.2
[205] Oğuz Polat, **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar**, s. 42
[206] Düşünsel, **a.g.e**, s.2
[207] Vatandaş, **a.g.e**, s.15
[208] Düşünsel, **a.g.e**, s.2 http://www.millipediatri.org/News.aspx?newsId=186 (15.07.2009)

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda televizyonda şiddet içerikli programları izleyen çocuklarda agresif davranışların arttığı saptanmıştır. Çocukken televizyon şiddeti ile karşılaşan çocukların erişkin döneminde suç teşkil eden şiddet uyguladıkları gösterilmiştir. Çocuklar televizyondan şiddet içeren tutumları ve davranışları öğrenmekte; gerçek yaşamdaki şiddete karşı duyarsız duruma gelmekte; "şiddet kurbanı olma" korkusu gelişmekte; şiddet içeren televizyon programlarını seyreden çocukların şiddet uygulayan karakterlerle kendilerini özleştirmeleri ve bu karakterler gibi davranmalarına neden olmaktadır.[209] Çocukların bu davranışlarına ABD'de yaşanmış iki örnek verebiliriz:[210]

- 1995 yılında ABD'nin Teksas eyaletinde televizyonda "Robin Hood" çizgi filmlerini izleyen 13 yaşındaki çocuk Noel'de bütün çocukların oyuncağa kavuşması için babasının tüfeğini alarak bir oyuncak yüklü kamyonun önünü kesip, aracın sürücüsünü yaralamıştır.
- 1996 yılında ABD'de 14 yaşında bir çocuk şiddet öğeleri içeren bilgisayar oyununu izledikten sonra arkadaşını öldürmüş daha sonra da kendini vurmuştur.

Ülkemizde bir haftalık sürede tüm TV kanallarının yayınlarında 400 dizi ve film üzerinde yapılan araştırmada 200 tanesinde çeşitli şiddet içeren öğeler olduğu belirlenmiştir.[211]

c) Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin (Çocuk İstismarının) Çeşitleri

Çocuğa yönelik aile içi şiddet başlıca dört şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; fiziksel, cinsel, duygusal, şiddet ve ihmal' dır.

1) Fiziksel Şiddet (Fiziksel İstismar)

Fiziksel şiddet ya da istismar en geniş anlamda "çocuğun kaza dışı yaralanması" şeklinde tanımlanabilir. En sık rastlanılan olgu çocuğa fiziksel şiddet uygulamak, dövmek şeklindedir. "Vücutta fiziksel hasara neden olan ekimozların, kırıkların, yanıkların ve benzeri her türlü lezyonların ortaya çıkmasına yol açan istismar" fiziksel istismardır. Fiziksel istismarda çocuğun kaza dışı yaralanması ve örselenmesi söz konusudur. En yaygın rastlanılan ve

---

[209] **A.e**
[210] Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, "**Çocuk-Şiddet-Suç",** Eğitim Sen Yayınları, Ankara, 2006, s.18 http://www.egitimsen.org.tr/down/siddet.pdf (15.07.2009)
[211] **A.e**

belirlenmesi en kolay olan istismar tipidir. Bir tokattan çeşitli objelerin kullanımına uzanan cezalandırma yöntemlerini kapsar.[212]

Fiziksel istismar, dayağı, kültürlerinde disiplin yöntemi olarak kabul etmiş toplumlarda daha sık olarak görülmektedir.

Fiziksel istismar şu alt başlıklar altında incelenmektedir; [213]

i) İstismarı yapan kişilere göre;

- *Ebeveyn tarafından istismar (Parental Abuse) :* Aile içinde çocukların kaza-dışı yaralanmaları sonucu ortaya çıkar.

- *Kurumda istismar (İnstitutional Abuse) :* Okul, yuva, yetiştirme yurdu veya kamp gibi kurumlarda yönetici ya da öğretmenler tarafından uygulanan istismar olgularıdır.

ii) Fiziksel istismarın uygulanma şekline göre;

- *Aletsiz Saldırılar :* Bunlar istismarın bir alet kullanılmaksızın yapıldığı olayları kapsamaktadır. Tokat, yumruk, itip – kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme gibi uygulamalar ile çocukta lezyonların oluştuğu gözlenmektedir.

- *Aletli Saldırılar :* Bu tür saldırılar ise istismarın bir alet kullanılarak, çocukta çeşitli lezyonların oluşturulduğu durumlardır. Kullanılan araçlar genellikle kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası (telefon, tava, vb.), hortum, sigara, ütü gibi."

Fiziksel istismar sonucu vücutta oluşacak hasarlar, uygulanan şiddetin derecesine göre farklı lezyonlar şeklinde kendini gösterir. Bu hasarlanmalar hafiften ağır derecedeki lezyonlara göre şu şekilde olabilmektedir; sıyrık, ekimoz, kırıklar ve iç organ yaralanmalarıdır. Bu lezyonların yerleri ile oluşum zamanları olayın bir kaza sonucu yaralanma mı; yoksa istismar sonucu

[212] Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s.90
[213] Polat, "**Fiziksel İstismar**", s. 59-60

yaralanma mı olduğunu belirleyecek en önemli ipuçlarıdır.[214] Bazı lezyonlar özellikle istismarı akla getirmelidir:[215]

- Halka şeklinde ekimozlar (kablo ile dövülmeye bağlı)
- Ellerde halkasal yanıklar (sigaraya bağlı)
- Sıcak suya batırmaya bağlı yanıklar
- Bileklerde, boyunda ipe bağlı yaralar
- Ellerde kollarda ısırık izleri
- Morarmış gözler, yırtık dudaklar, çatlak dudaklar.

Çocuğun fiziksel istismarına yol açan en önemli olaylardan birisi sarsılmış bebek sendromudur (Shaken Baby Syndrome). Sarsılmış bebek sendromu, genellikle küçük bebeklerin aşırı kızgınlık içinde kollarından tutulup sarsılmasıyla, çok güçlü olmayan boyun kaslarının başı sabit tutamaması sonucu beyine giden damarların yırtılması ile beyinde kanama meydana gelmesidir.[216] Buna bağlı olarak ölümler meydana gelebilmektedir. Bu sendromun teşhisi travma bulgusu olmadığından dolayı zordur. Sarsılmış bebek sendromuna özellikle altı aydan küçük bebeklerde rastlanılmaktadır. Araba kazaları sonucunda da bu tip olgulara rastlanabilmektedir. Bu nedenle ebeveynler uyumsuz bir öykü anlattıklarında ve sendroma küçük bir travmayı sebep olarak gösterdiklerinde, şüphelenmek gereklidir. Starling ve arkadaşlarının yaptıkları bir araştırmada, olguların %60'ından babaların, üvey – babaların ve annenin erkek arkadaşının sorumlu olduğu ve olguların sadece %12'sinde failin anne olduğu ortaya çıkmıştır.[217]

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 1995 yılında yaptığı "Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları" adlı çalışmasında 7-14 yaş grubundaki çocukların yaklaşık % 40'ı anne ve/veya babaları tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Aynı araştırma annelerin babalara göre çocuklara daha fazla şiddet uyguladığını ortaya koymuştur. Bu araştırmaya katılan 14 yaşından büyüklerin % 8.5'i sık sık, % 31.2'si ise arada bir çocukluklarında aileleri tarafından dövüldüğünü bildirmiştir. Erkek çocuklar, kız çocuklarına göre fiziksel şiddete

---

[214] Polat, "**Fiziksel İstismar**",s. 60
[215] Aksoy/ Çetin/ İnanıcı/ Polat/ Sözen/ Yavuz , **a.g.e**, s.135-146
[216] Polat, **a.g.e**, s. 85
[217] **A.e**, s.86

daha çok maruz kalmaktadırlar. Türkiye'de ailelerin % 46'sında çocuklara yönelik fiziksel şiddet izlenmektedir.[218]

2) Cinsel şiddet (Cinsel İstismar, Cinsel Sömürü)

Cinsel istismar çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor olandır. Çoğunlukla gizli kalan ve gün yüzüne çıkmayan cinsel istismar özellikle kısa ve uzun dönemli etkileri açısından önemli bir olgudur.

Cinsel istismar, çocuk istismarı tipleri içinde saptanması en zor olanıdır. Çocukların cinsel istismarı ile ilgili çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bu nedenle karışıklığı önlemek amacıyla NCCAN (Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi) 1991 yılında bir tanım geliştirmiştir ve bu tanım birçok yazar tarafından benimsenmiştir. NCCAN'ye göre;

"Çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin cinsel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismarı olarak kabul edilir. Cinsel istismar diğer bir çocuk tarafından da, eğer bu çocuğun diğeri üzerinde belirgin bir gücü veya kontrolü söz konusuysa veya bariz bir yaş farkı varsa, gerçekleştirilebilir."[219]

Cinsel istismar kavramı yerine "cinsel sömürü" terimi de kullanılmaktadır. Bu terimin kullanılması doğrudur; çünkü çocukların gelişmekte olan kişilikleri hiçe sayılmakta ve hiçbir seçim hakkı verilmeksizin ilişkiye zorlanılmaktadır.[220] Ayrıca cinsel sömürü, cinsellik yoluyla para kazanmayı da içerir.

Cinsel istismara uğrama, cinsiyetler arasında farklılıklar göstermekte ve kızlarda üç kat daha fazla görülmektedir. Büyük bir çoğunlukla cinsel istismar kurbanı, kızdır. Bununla birlikte, erkek çocukların istismarının açığa vurulması kızlara oranla daha az olabilmektedir. Cinsel istismar %77 olasılıkla aile, %11 diğer akrabalar, %5 bakımla ilgisi olmayan kişiler, %2 ise çocuğun bakımı ile ilgilenen diğer kişiler tarafından uygulanmaktadır. Faillerin çoğu 20-40 yaşları arasında olup, hafif derecede kadın üstünlüğü vardır, ancak sadece cinsel istismar açısından bakıldığında erkekler daha ön planda yer almaktadır. Kurbanın cinsiyeti ne olursa olsun faillerin çoğu erkektir ve kurban tarafından kim oldukları bilinmektedir. İstismarcıların

[218] T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Aile İçi Şiddetin Sebep Sonuçları**, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Yayın No: 86, 1995, s.204-205
[219] Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s.209
[220] Polat, "**Çocuklarda Cinsel İstismar**", ,s. 94

birçoğu da çocukluklarında, ya cinsel istismara uğramışlardır ya da ev içerisinde şiddet olgusu vardır. Cinsel istismarcı birey genelde düşük eğitim ve sosyoekonomik düzeye sahiptir. Aile genelde tek ebeveynden oluşmaktadır.[221]

Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaşa göre dağılımları incelendiğinde; %30'unun 2-5, %40'ının 6-10, %30'unun 11 - 17 yaş grubunda olduğunu görüyoruz. Bir başka deyişle olguların %70'ini küçük yaş grubu oluşturmaktadır. İstismara maruz kalan çocuklarda kız/erkek oranı 3'tür. Yurt içi yayınlarda ise kız/erkek oranı birbirine yakın bulunmuştur. İstismarcıların %96'sı erkek, %80'i de çocuğun tanıdığı birisidir.[222]

Cinsel istismarın çocukta dört önemli etkiyi aynı anda yarattığı belirtilmektedir:[223]

1.Zedelenmiş cinsellik: Bu durumda hem cinsel duygular hem de cinsel tutumlar normal gelişimlerinden sapabilmektedir.

2.İhanet: Çocukları cinsel yönden istismar edenler genelde onların tanıdığı ve sevdiği kişilerdir. Bu durum çocukta şiddetli bir şekilde ihanete uğramışlık duygusunu ortaya çıkarmakta, çocukta korku, üzüntü, güven kaybı ile ruhsal çöküntü görülebilmektedir.

3.Acizlik: Çocuk isteği ve iradesi dışında cinsel istismara maruz kaldığı için kendisini aciz ve çaresiz hissedecektir. Bu da çocukta, öfke, endişe, korkulu rüyalara, bedensel şikayetlere, suça yönelmelere, öğrenme güçlüklerine ve intikama neden olabilmektedir.

4.Damgalanmak: Cinsel istismar olayına eşlik eden, kötülük, utanç ve suçluluk gibi kavramlar zamanla çocuğun benlik algısına karışarak onun kendisini böyle algılamasına neden olabilmektedir.

---

[221] Nimet Ovayolu, Özlem Uçan, Selver Serindağ, **"Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri",** Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 2007, s.15

[222] İ.Hamit Hancı, Çağlar Özdemir, http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukcinselistismar.htm (17.07.2009)

[223] Fatma Ünal, "**Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali",** Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**,** Yıl: 12, S: 1, Ankara, 2008, s.13

Cinsel istismarın tüm etkilerinin damgalanma duygusuyla birleştiği durumlarda ise, çocukta büyük bir soyutlanma duygusu da yaşanabileceği ifade edilmektedir.

Cinsel istismarın nedenlerini inceleyen bir grup araştırmacı, konuyu aile-içi ve aile-dışı cinsel istismar olmak üzere iki boyuta ele almıştır. Aile içi cinsel olayların % 80'inin çocuğun önceden tanıdığı kişiler tarafından (akraba, komşu, arkadaş) gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Çocukla erişkin arasında cinsel istismar sürecini inceleyenler, genelde istismar eden kişinin, çocuk üzerinde güç sahibi olduğuna çocuğa hediye ve rüşvetle kandıran ya da fiziksel şiddetle tehdit eden ve çocuğun işbirliğin yapmasını sağlayan biri olduğuna dikkat çekmişlerdir. Çocuğun sevgi ve ilgi gereksinimi ve istismarı gerçekleştiren kişiye duyduğu sadakat bu tür işbirliğinin arkasındaki temel nedenler arasında sayılmaktadır.[224]

i) Aile İçi Cinsel İstismar "Ensest"

Kelimenin Latince aslı "incestus" olup sıfat olarak pis, kirlenmiş, temiz olmayan anlamına gelmektedir. Ayrıca ahlaksız, uygunsuz, iffetsiz, suçlu karşılığında da kullanılmaktadır. İsim olarak da kirlilik, iffetsizlik, uygunsuzluk demektir. Dilimizde karşılığı olmayan bu kelime Arapça'da "fücur"la karşılanmaktadır. Osmanlı – Türkçe sözlüğünde fücur; günah, zina olarak karşılık bulmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise; günahın her çeşidi olarak ifade edilmektedir.[225]

Ensest binlerce yıldan bu yana bazı istisnalar hariç bir tabu olarak görülmüştür. Tarihsel açıdan bakıldığında Peru, Mısır ve Japonya'da kraliyet ailesinin saflığını korumak için bu yolun meşru olarak kullanıldığı görülmektedir. İlk çağ kavimlerinden Banklar'ın öğretilerinden o çağlarda ensestin meşru olduğu anlaşılmaktadır. Eski Yunan mitolojisinde ise iki tanrı kardeş Zeus ile Hera'nın cinsel ilişkide bulunmaları çok doğal bir olay olarak anlatılmaktadır. Eski Mısır papirüslerinde de gene iki kardeş tanrı olan Uziz ile Osiris aralarında çiftleşerek Horos'u yaratırlar. Roma imparatorluğu döneminde Kral

[224] Kozcu, **a.g.e**, s.383
[225] Polat , **"Ensest",** s. 159

Guarthigirmus'un kızı ile evlenerek bir oğul sahibi olduğu tarih kitaplarında belirtilmektedir.[226]

İskoçya'da bilinen en eski kavim olan Diktenler'de erkeğin kızkardeşiyle yatarak bir çocuk sahibi olması ve üvey oğulların üvey annelerinden çocuk sahibi olmaları çok doğal karşılanan bir eylemdi. Mısırlıların da eski dönemde kardeş arası evlilikleri yeğledikleri papirüslerden çıkartılan metinlerde belirtilmektedir. Firavunların kardeşleriyle evlenmeleri tanrısal sıfata en uygun evlilik olarak kabul edilmekteydi. Perulular ve Hawaililer'in de kan saflığını korumak için akraba evliliği yaptığı bilinmektedir.[227]

Bu gün bu terim toplumumuzda "evlenmeleri, ahlakça ve hukukça, dince yasaklanmış (nikah düşmeyen) yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunmaları" anlamında kullanılmaktadır.[228]

Ensest geleneksel olarak biyolojik olarak akrabalığı olan aile bireyleri arasındaki ilişki olarak değerlendirilmektedir. Bu ilişki türü tarihte hep yasaklı bir tabu olarak görülmüştür. Klasik ensest ilişki sadece kan bağına dayanmaktadır. Yakın ilişkilerin kurulmuş olduğu, ebeveyn bağının ve güvenin oluşmuş olduğu veya ebeveynlerle olan ensest ilişki uzun yıllar boyunca görülmezlikten gelmiştir. Bu nedenle son yıllarda ensestin daha genel bir yaklaşımla çocukta cinsel istismar olarak değerlendirilmesi ve cinsel ilişki dışında daha geniş anlamda cinsel içerikli davranışları da içermesi gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır.[229]

Ensest vakalarının çoğu annelerin çocuklarındaki davranış sorunları sonucu çocuklarını bir uzmana götürmeleri sırasında araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Olayın kurbanlarının suçluluk, utanma ve dışlanma korkuları olayın bildirilmesini engellemektedir. Bu durum genellikle başka araştırmalar yapılırken rastlantı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ise en çok tartışılan olayın sosyo-ekonomik boyutunun olup olmadığı, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde daha sık yaşanıp yaşanmadığı yönündedir. Ensestin sosyo-ekonomik düzeye bağlı olarak değişip değişmediği konusunda veri bulunamamıştır. Ancak yapılan araştırmalar, aile içi cinsel istismarda kişilik özelliklerinin önem kazandığını göstermektedir. Bunun yanı

---

[226] Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s.288-289
[227] **A.e,** s.289
[228] Polat , **"Ensest",** s. 159
[229] Gülümser Gültekin Akduman, Canan Ruban, Barış Akduman, **"Çocuk ve Cinsel İstismar",** Adli Psikiyatri Dergisi, Cilt:3 Sayı:1, Ankara, 2005 s. 6/9 http://www.adlibilimciler.org/belgedergi/adlipsikiyatri20050109.pdf (18.07.2009)

sıra ensest vakalarının çoğunluğunu baba ensesti oluşturmaktadır. Anne ensesti oldukça nadir görülmektedir.[230]

Ensest konusunda düşünülen risk faktörleri ise;[231]

- Alkolik baba,
- Annenin hasta olması veya evi terk etmesi,
- Yetişkinlerin çocukla aynı odayı ya da yatağı paylaşmaları,
- Kız çocuklarının babalarından ayrı yaşamaları,
- Aile bireylerinde görülen psikiyatrik bozukluklar,
- Annenin gece çalışmak zorunda olması nedeni ile çocuklara baba ya da üvey babanın bakması ,
- 6 - 8 yaşlarında ve kız çocuk olmak,
- Küçük kızda aniden gelişen baştan çıkarıcı tavırların varlığı,
- Anne veya babanın ya da her ikisinin ailesinde daha önce ensest ilişkinin varlığı,
- İktidarsızlık ve psikopati'dir

Ensestin çocuklar üzerindeki etkileri:[232]

Ensestin çocuk üzerindeki etkileri; çocuğun saldırganla olan ilişkisine, seksüel aktivitelerin şekline, çocuğun işbirliğine, şiddet kullanımına, fiziksel zararın varlığına, çocuğun yaşı ve gelişim basamağına ve travma öncesi psikolojik gelişimine bağlı olarak değişmektedir. Ailenin olaya tepkisi de konu üzerinde etkileyici rol oynar. Ensest dışı cinsel istismara uğramış çocuklarda olduğu gibi parmak emme, tırnak yeme, enüresis (altını ıslatma), enkopresis (dışkı kaçırma) gibi davranışlara sık rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra fobiler ve uyku bozuklukları, kız çocuklarda erkek çocukların yanında güvensizlik ve anksiyete (kaygı) belirtileri, bulantı, kusma, karın ağrıları, baş ağrıları gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Daha büyük

[230]Gültekin Akduman / Ruban/ Akduman, **a.g.e** s. 6/9)
[231] Ovayolu/ Uçan/ Serindağ, **a.g.e**, s.16
[232] Gültekin Akduman / Ruban/ Akduman, **a.g.e** s. 6/9

çocuklarda; suçluluk hissi ve depresyon görülebilir. Suçluluk hissi, olayın kendisinden değil aile fertleri ile daha sonra yaşanan olaylardan kaynaklanır.

ii) Çocukların Cinsel Sömürüsü

Son zamanlarda çocuğa yönelik cinsel istismar tipleri içerisinde görülme sıklığı açısından çok büyük artış görülen olgulardan biri çocukların ticari olarak cinsel sömürüsüdür. Bu istismar tipinde, çocuktan cinsel açıdan yararlanılmakta ve aynı zamanda bu durumdan maddi çıkar elde edilmektedir.

1996 yılında Çocukların Cinsel Açıdan Sömürülmesine Karşı Dünya Kongresi'nde şu tanım belirlendi: "Çocukların cinsel açıdan sömürülmesi çocuk haklarının çok ciddi bir ihlalidir. Çocuğa veya üçüncü kişilere para ve benzeri verilmesi karşılığında çocuğun yetişkin tarafından cinsel olarak taciz edilmesidir. Çocuk cinsel ve ticari bir obje olarak görülür. Çocukların cinsel açıdan sömürülmesi çocuğa bir çeşit şiddet uygulamaktır ve günümüzde köleliğin bir çeşidi sayılmaktadır." [233]

Çocukların cinsel açıdan sömürülmesi aşağılayıcı, onur kırıcı ve çocuğun hayatını tehdit eden sonuçlar doğurur. Başlıca beş tip cinsel sömürü vardır:

1. Fuhuş,
2. Pornografi
3. Çocukların cinsel amaçlarla kaçırılması
4. Çocuk seksi turizmi
5. Erken evlilik vardır.

Çocuğun cinsel açıdan sömürülmesinin başlıca sebepleri şunlardır:[234]

[233]Oğuz Polat, **Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü**, s.1 (18.07.2009) http://ctcs-mucadele.org/wp-content/uploads/2008/10/cocuklarin-ticari-olarak-cinsel-somurusu.doc
[234] **A.e**, s.2-4

Fakirlik; en önde gelen sebeptir. Hızlandırıcı bir faktör olmasına rağmen, tek sebep olduğu söylenemez. Fuhuş sektöründe çok sayıda çocuk olmasına karşın, her fakir ailenin çocuğu bu pazara girmediğini de belirtmek gerekmektedir.

Ev içinde çocuğun sömürülmesi ve ilgisizlik; fuhuş sektöründe çalışan çocukların % 80' inin aile içinde psikolojik veya fiziksel olarak sömürüldüğünü ve çoğunluğun bir aile üyesi veya aile dostu tarafından cinsel şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Silahlı Çatışma; çocuklar genellikle silahlı çatışma, kaçış ve yer değiştirme dönemlerinde ailelerinden ayrılırlar. Beraberinde ailesi olmayan çocuklar cinsel taciz veya sömürüye açıktır. Günümüzde silahlı çatışmaların artıyor olması bu durumda olan çocukların da sayısının artacağını göstermektedir. Yapılan çalışmalar Kosova ve Afrika'daki mülteci kamplarından çok sayıda çocuğun kaybolduğunu göstermektedir. Silahlı çatışmaların olduğu ülkelerden daha güvenli ülkelere, örneğin Burma'da Tayland'a, Gürcistan'dan Türkiye'ye, genelevlerde çalıştırılmak üzere çocukların kaçırıldığı saptanmıştır. Kolombiya'da yaşı 12'ye kadar düşen kızların silahlı güçlerle korunabilmek üzere cinsel ilişkiye girdiği bilinmektedir.

.

AIDS Yetimleri; Unicef tahminlerine göre, 2000 yılının sonunda 15 yaşının altında olup bir veya iki ebeveynini AIDS yüzünden kaybetmiş olan çocukların sayısının 10.4 milyondur. Asya'daki gelişmeler aynı sorunun orada da tekrarlanacağını gösteriyor. Yetimler veya daha küçük kardeşlerine bakmakla yükümlü kalmış çocuklar cinsel sömürüye daha açıktır.

Ayrımcılık/ Etnik Farklılıklar ; Bazı toplumlarda azınlık gruplarından birine mensup olması, çocuğun cinsel sömürüye daha açık olmasına sebep olabilir. Buna tipik bir örnek Kuzey Tayland'da "tepe kavimi çocuklarının" fuhuş açısından yüksek risk grubu içinde kabul edilmeleridir. Bu kavimdeki kız çocuklarının belli yaşa geldikten sonra fuhuş alanına kendinden öncekiler gibi sokulduğu ve bunun rutin hale geldiği bildirilmektedir.

Sorumsuz Cinsel Davranışlar ; Asya'da çoğu ülkede küçük kızlarla cinsel ilişkiye girmenin kişileri AIDS'den koruyacağına veya bazen iyileştireceğine inanılmaktadır. Bu inanış da bu tip davranışların artmasına neden olmaktadır. Bu tür yanlış bilgiler veya mitlere Afrika ülkelerinde de sıklıkla rastlanmaktadır .

Zararlı Gelenek Görenekler; Erken evliliklere ek olarak, bazı ülkelerde, örneğin Güney Asya'da veya Guatemala'da toplumsal mekanizmanın sonucu olarak, fahişelik yapan annelerin kızları da fuhuş sektörüne girmektedir. Gana'da 10 yaşının altındaki kız çocuklar rahiplere hem işçi hem cinsel köle olarak verilmektedir; halen 4500 kız çocuğunun bu durumda olduğu tahmin edilmektedir.

1. Çocuk Fuhuşu

Bir bedel karşılığında çocuğun cinsel aktivitelerde veya cinsellik çatısının herhangi bir şeklinde çalıştırılmasıdır. Çocuk fuhuşunun nedenlerinden en önemlisi, evinde cinsel istismara maruz kalmış çocuğun sokağa sürüklenmesi ve sokakta egemen olan organizasyonların çocuğu alarak onu fuhuş yapmaya sürüklemesidir.

Çocuk fuhuşunun en sık rastlanılan tipleri; çocuk yaşta yapılan evlilikler, çocuk hizmetçi işçiler ve çocukların cinsel amaçlı ticari kullanımıdır.[235]

Çocukların cinsel açıdan sömürülmesi çok eski ve dünya çapında bir problemdir; bazı ülkelerin tarihi ve kültürünün yüzlerce yıllık parçasıdır. 1997 Asya Ekonomik Krizi ve Doğu Avrupa'da serbest pazar ekonomisine geçilmiş olması çocuklar açısından durumu daha da kötüleştirmiştir. Çocuk fuhuşunda yerel talep yani o ülkede ki kendi vatandaşının talebi her zaman önemli bir faktör olmuştur. Yabancı talep ise eğer sadece istatistiklere bakarsak daha az önemlidir. Ancak çoğu ülkede çocuğun cinsel sömürüsüne karşı savaşanlar öncelikle yabancı tacizcilerle savaşmaktadırlar. Bunlara ek olarak, ordu personeli, barışçı kuvvetler ve yardım çalışanları da çocukların cinsel olarak sömürülmesine önemli bir etken oldukları gözükmektedir. Buna tipik bir örnek Filipinler'de 1970 ve 1980'lerde açık olan Amerikan Deniz Üssü bölgesinde çocuk fuhuşunun çok artmasıdır. Üs kısa bir dönem için kapanmış ancak ordu çalışmaları için tekrar açılmıştır. Üstelik bir anlaşma ile ordu personelinin Filipinlerde işledikleri suçlardan yargılanmamalarını sağlamakta idi. Kamboçya'ya 1990'larda Birleşmiş Milletler Güçleri'nin gelmesiyle çocuk fuhuşunda artış olmuştur. Kosova'da NATO kuvvetlerinin varlığı ise bölgedeki bar ve gece kulüplerinin sayısını artırmıştır. Yaşı 16'ya kadar düşen kız çocukları esir tutularak askerlere ve iş adamlarına zorla satıldığı kaydedilmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan bir rapora göre,

[235] Polat, "**Çocuklarda Cinsel Sömürü",** s. 210

çocuk fuhuşu silahlı çatışma dönemlerinden sonra Barış Kuvvetlerinin gelmesiyle artış göstermektedir.[236]

2. Çocuk Pornosu

Çocuğun bir cinsel obje olarak kullanıldığı görüntüsel ve/veya sesli materyallerdir.

Temelde iki tipi vardır: Birincisi, baştan çıkarıcı ve çıplak görüntülerin kullanılması, ikincisi ise çocukların cinsel ilişki içinde gösterilmesidir.[237]

Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 34, sözleşmeye taraf ülkelerin çocuğun pornografik olarak malzeme ve bir gösteri aracı olarak sömürüsünü önlemek için harekete geçmelerini istemektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 35. maddesi ise; çocukların bu amaçla kaçırılmasının veya satılmasının engellenmesi gerektiğini belirtmektedir.

"Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), çocuğun cinsel açıdan sömürülmesinin en kötü çalışma tiplerinden biri olduğunu belirtmekte ve 18 yaşının altında bu tür işlerde çalışmanın engellenmesi için devletlerin tüm gerekli hareket planlarını oluşturmasının ve acilen uygulamasının önemini vurgulamaktadır. Bu durum onur kırıcı muamele sayıldığı için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesine ve Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesine aykırıdır."[238]

3. Çocukların Kaçırılması

Kandırma, güç kullanarak, bir borcu sebep göstererek ya da korkutarak, taciz ya da cinsel sömürü amaçlı, zorla fuhuş ya da başka kölelik biçimli hayat için kişinin yerinin değiştirilmesidir. [239]

Kayıp ve Sömürülen Çocuklar Ulusal Merkezi kaçırılan çocukların dört kategoride incelenebileceğini belirtmektedir. Bu kategoriler;

---

[236] Polat, **Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü**, s.5-6
[237] Polat, "**Çocuklarda Cinsel Sömürü",** ,s. 21
[238] Polat, **Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü**, s.1
[239] Polat, "**Çocuklarda Cinsel Sömürü",** s. 222

a- Kendi isteğiyle evden kaçanlar ya da kayıp durumunda olanlar,

b- Ebeveynlerin çocuğunu kaçırması,

c- Bilinmeyen kişiler veya aileden olmayanlar tarafından kaçırılma,

d- Bilinmeyen kayıplardır.

Çocukların kaçırılması günümüzde uluslar arası bir boyut kazanmıştır. Kaçırılan kişilerin çoğu fuhuş sektöründe ya da porno endüstrisinde çalışmaya zorlanır; bazıları ise zorla evlendirilebilmektedir.

4. Çocuk Seks Turizmi

Çocuk seks turizmi yapan kişi kendi ülkesinden çocuklarla cinsel ilişkiye girdiği genellikle daha az gelişmiş bir ülkeye seyahat eden kişidir. Çocuk seksi turistleri her türlü sosyal altyapıdan gelirler; evli bekar, kadın erkek, zengin turist veya bu iş için para biriktiren kişiler, belli bir ülkeyi belli amacı için seçen pedofiller veya gezisini özel olarak bu sebep için düzenlemeyenler gibi bir çok farklı grupta karşımıza çıkabilmektedir.[240]

Çocuk seksi turistlerinin gittikleri ülkeler değişmektedir. Bir ülkede kontrollerin sıklaştığını fark edenler komşu bir ülkede şanslarını denemektedirler. Tayland ve Kamboçya buna örnek iki ülkedir. Kosta Rika Tayland'ın arka bahçesi olarak internette pazarlanmakta ve Amerika'da internetten bunun için ucuz yerler ilan edilerek geziler düzenlenmektedir. Sadece 1999 yılında Kosta Rika'ya bu amaçla 5000 turist geldiği saptanmıştır**.**[241]

5. Erken Evlilik

18 yaşının altındaki çocuk ve gençlerin evlenmesidir. Batı Afrika ve Güney Asya'da ergenlik öncesi evlilikler doğal karşılanmaktadır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da geleneksel hayat sürdürenlerin arasında görülmektedir. Bazı çocuklar erken evliliğe zorlanır, bazıları da

---

[240] Oğuz Polat, **Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü**, s.7 http://ctcs-mucadele.org/wp-content/uploads/2008/10/cocuklarin-ticari-olarak-cinsel-somurusu.doc19.07.2009

[241] **A.e**, s.7

mantıklı bir seçim yapamayacak kadar küçüktür. Çocukların seçme şansı olmadığı ve bir yetişkin çocukların yerine karar verdiği için bazen bu tür evliliklere "zorla evlilik**"** de denir**.**

Yoksulluk yaşanan yerlerde evlilik aile için bir ekonomik kurtuluş anlamına da gelebilir. Irak'ta uygulanan ambargolar yüzünden halkın fakirleşmesiyle birlikte kızların evlenme yaşının küçüldüğü görülmektedir. Erken yaşta evlenen kız çocuklarının çoğu ev içi şiddete maruz kalmakta, terkedilmek, daha sonra yoksulluğa düşerek fuhuşa itilmektedir. Bazı durumlarda, örneğin Iran'da evlilik zaten kalıcı bir bağ olarak görülmemektedir. Geçici Evlilik denen kısa dönemli sözleşmelerle aslında çocuk fuhuşu yapılmaktadır. Bangladeş'te ve Kamboçya'da ise polis raporlarına göre belki de binlerce kız çocuğu sözde zengin koca adayları tarafından kandırılıp **sahte evlilik** ilişkisi kurulmakta ve daha sonra bu kişiler tarafından genelevlere bu kız çocukları satılmaktadır.[242]

3) Duygusal Şiddet (Duygusal İstismar)

Gündelik yaşamda en sık rastlanan istismar tiplerinden birisi olan duygusal istismar; anne, baba ya da çevredeki diğer yetişkinlerin çocuğun yetenekleri üstünde istek ve beklentiler içinde olmaları ve saldırganca davranmaları olarak tanımlanır.[243]

Duygusal istismarın oluşumunun iki temel nedene dayandığı belirlenmiştir. Bunlar;

- " Kendilerine bakmakla yükümlü kişiler tarafından olumsuz olarak etkilendikleri tutum ve davranışlara maruz kalmaları,

- Gereksindikleri ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılmalarıdır."[244]

Duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismardan iki özelliği ile ayrılmaktadır. Bunlar;

- " Fiziksel ve cinsel istismarda olduğu gibi somut fiziksel bulguların bulunmayışı,

---

[242] Polat, **Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü**, s.8

[243] Yaşar Tıraşçı, Süleyman Gören**, "Çocuk İstismarı ve İhmali",** Dicle Tıp Dergisi Cilt:34, Sayı:1, Diyarbakır, 2007, s.72
http://www.dicle.edu.tr/fakulte/tip/dergi/yayin/14.Cocukistismariveihmali.pdf (19.08.2007)

[244] Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s. 321

- Tek başına bulunabileceği gibi çoğu olguda diğer istismar türleri ile birlikte bulunduğu tespit edilmiştir. Cinsel ya da fiziksel istismara uğramış bir çocuk aynı zamanda duygusal istismara da maruz kalmaktadır."[245]

Diğer istismar türlerine göre duygusal istismar tanımlanması daha karmaşık, en zor ancak en sık rastlanan istismar türüdür. Çocuğa bağırma, reddetme, aşağılama, küfretme, yalnız bırakma, yanıltma, korkutma, yıldırma, tehdit etme, duygusal bakımdan ihtiyaçlarını karşılamama yaşın üzerinde sorumluluklar bekleme, kardeşler arasında ayırım yapma, değer vermeme, önemsememe, küçük düşürme, alaylı konuşma, lakap takma, aşırı baskı ve otorite kurma, bağımlı kılma ve aşırı koruma görülen duygusal istismar türleridir.[246]

Duygusal istismar oluşturan nedenlere göz attığımızda temel olarak kültürel ve sosyal yapının rol oynadığı görülmektedir. Duygusal istismar toplumun tüm katmanlarında rastlanmaktadır. Ama özellikle toplumdan yalıtılmış olarak yaşayan ailelerde daha yoğun ve sık rastlandığı tespit edilmiştir. Duygusal istismar riskini arttıran faktörler ise şu şekilde sıralanabilir; yoksulluk, işsizlik, suçluluk, gecekondu tipi evlerde yaşama'dır. Bu tip ailelerin ebeveynlerinde gergin, saldırgan ve tehdit eden bir profilin bulunduğu gözlemlenmektedir.[247]

.

Duygusal istismar tek başına var olduğu gibi fiziksel ve cinsel istismarın hasarı ortadan kalktığında bile devam edebilir. Bu tür davranışlara maruz kalan çocuklarda aileden uzaklaşma, gergin olma, bağımlı kişilik geliştirme, değersizlik duyguları geliştirme, uyumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunma gibi durumlar ortaya çıkabilir. Bunların yanı sıra duygusal istismar, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişmelerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu çocuklarda normal zihinsel kapasite olmasına karşın, öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklılığı gibi sorunlar görülmektedir. Dolayısıyla duygusal istismar çocuğun hem kişiliği hem de başarısını olumsuz yönde etkilemektedir .[248]

---

[245] **A.e,** s.321
[246] Tıraşçı/ Gören, **a.g.e**, s.72
[247] Polat, **Çocuk ve Şiddet**, s. 332
[248] Tıraşçı/ Gören, **a.g.e**, s.72

4) İhmal

İhmal, ailenin ve ya çocuktan sorumlu kişilerin, çocuğa karşı en temel yükümlülüklerini yerine getirmemesi olarak tanımlanır. İstismar ve ihmali birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır.Bu nedenle bazı yazarlarca "eylemsizlik" şeklinde de tanımlanmaktadır.[249]

Aral-Gürsoy'a göre çocuk ihmali genelde ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde de tanımlanabilir. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması sonucunda onların en üst düzeyde gelişimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması, anne baba olarak çocuğa karşı danışmanlık görevinin yeterince yerine getirilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışına örnek olarak verilebilir.[250]

Çocuk ihmali olarak görülen davranışların çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri son yıllarda yapılan araştırmalarla ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin; Çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalar sonucunda da ailesi tarafından ihmal edilen çocukların suça yönelme olasılıklarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre; çocuklarına karşı ilgisiz, sevgi ve şefkatten yoksun ya da onları açık bir şekilde reddeden 42 annenin %33,3'ü, 68 babanın %30,9'unun çocukları suça itilirken; bu biçimde davranmayan 339 annenin %17,4'ü, 286 babanın %16,1'inin çocuklarının suça itildiği ortaya çıkmıştır. Smith ve Walters tarafından babalar ve ailedeki işlevleri konusunda derlenen araştırma sonuçlarına göre erkek çocukların suçluluğuna, anneden çok babaların katkıda bulunduğunu göstermektedir."[251]

7- DÜNYADA ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET VERİLERİ

UNICEF'in 2009 yılında yayınladığı raporuna göre, dünya genelinde 150 milyon kız ve 73 milyon erkek çocuğu sekse zorlanıyor. Rapor, dünya genelinde çocuklara karşı uygulanan cinsel istismarın boyutlarını gözler önüne seriyor. UNICEF'in verilerine göre, sadece

---

[249] Kozcu, **a.g.e**, s.384

[250] Neriman Aral, Figen Gürsoy, "**Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmali ve İstismarı"** Milli Eğitim Dergisi, sayı:151, Ankara, 2001 http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/aral_gursoy.htm (19.07.2009)

[251] Derya Kurtay, "**Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi**" s.7, http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukistismariveonlenmesi.doc (19.07.2009)

Filipinler'de her yıl 100 bine yakın çocuk fuhuşa zorlanıyor. UNICEF ve Kenya hükümetinin 2006 yılındaki bir araştırmasına göre ise Kenya kıyılarındaki turistik merkezlerde yaklaşık 15 bin genç fahişe olarak çalıştırılıyordu. Kızların yüzde 10'u 12 yaşın altındaydı. Müşterilerin üçte ikisini ise sanayileşmiş ülkelerden gelen zengin turistler oluşturuyordu. Araştırmanın ardından Kenya hükümeti, çocukların istismarı ile daha kararlı mücadele edeceğini açıkladı, ancak çabalar yetersiz kalmıştır.[252]

Birleşmiş Milletler 2008 Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırma Raporu'nda (UNVAC) şu bilgiler yer almaktadır:[253]

* Okul çağındaki çocukların yüzde 25 ile 65 arasında değişen bir bölümü son 30 gün içinde sözel ya da fiziksel anlamda zorbalığa/akran istismarına maruz kaldığını belirtmiştir. Dövme, sopayla vurma gibi fiziksel cezalar birçok ülkedeki okullarda standart uygulama durumundadır ve bu tür uygulamalar genellikle okul terklerine yol açmaktadır.

* Kurumlar, gözaltı ve tutuk evleri gibi yerlere yerleştirilmiş çocuklar işkence, dayak, tecrit, kısıtlama, tecavüz ve taciz dahil olmak üzere kendilerinden sorumlu personelin şiddetine maruz durumda kalabilmektedir.

* Tüm dünyada her yıl 150 milyon kadar kız ve 73 milyon kadar erkek tecavüze ya da cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bunların failleri de genellikle çocukların aile çevrelerinde bulunan kişilerdir. 133 ila 275 milyon arasında çocuğun aile içi şiddete tanık olduğu tahmin edilmektedir.

* Aile içinde sert ceza biçiminde uygulanan şiddet gerek sanayileşmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde yaygın görülmektedir. Tüm bölgelerden çocuklar, anne babalarının ve bakıcılarının elinde uğradıkları fiziksel ve psikolojik zarar konusunda bildirimde bulunmaktadır.

---

[252] http://www.jurnal.net/yasam/2009/06/07/cocuklara-yonelik-cinsel-istismar-artiyor.htm (19.07.2009)

[253] **Birleşmiş Milletler Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırma Raporu Özeti** (UNVAC), 2008, http://www.0-18.org/sayilar/060.htm (19.07.2009)

* Her yıl 50 binden fazla çocuk öldürülmektedir: Şiddet sonucu meydana gelen yaralanmalar nedeniyle hastanede tedavi altına alınan çocuk sayısı 1-2 milyondur.

* Çocukları hedef alan şiddet eylemlerinin çoğunluğu çocukların yaşamlarının bir parçasını oluşturan kişilerden yani anne babalar, öğretmenler, okul arkadaşları, işverenler ve çocuklara bakan kişilerden kaynaklanmaktadır.

* Çocuklara yönelik şiddetin yasaklandığı ülke sayısı yalnızca 16'dır. Böylece dünyadaki çocukların ezici bir çoğunluğu şiddete karşı yeterli yasal korumadan yoksundur.

* Çocuklara yönelik şiddet topluma ağır bir maliyet getirmekte, yaşam boyu sürebilecek toplumsal ve sağlıkla ilgili sorunlara yol açmaktadır. Bunların arasında travma sonrası stres bozuklukları, depresyon, anti sosyal ve saldırgan davranış, akciğer, karaciğer ve kalp rahatsızlıkları, okul ve çalışma yaşamında yetersiz performans, akranlarla sorunlu ilişkiler ve suça yönelme yer almaktadır.

Yapılan diğer bir çalışmada ise çalışmada Orta ile Doğu Avrupa ve Bağımsızlığını Yeni Kazanmış Devletler'den her yıl 175000'den fazla kadın ve kız çocuğunun ticaretinin yapıldığı belirtilmektedir. 1995 yılında, sadece Batı Avrupa'ya ticareti yapılan kadın ve kız çocuğunun sayısının yılda 500.000 olduğu düşünülmektedir.[254]

Merkezi Viyana'da bulunan Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Dairesi'nin (UNODC) hazırladığı rapora göre, ticareti yapılan kadın ve kız çocuklarının yüzde 79'u fuhuşa ya da köle işçiliğe zorlanıyor. [255]

Rusya Federasyonu'ndan çocuk ticareti 1989'dan beri bir patlama içerisindedir; uluslararası seks pazarındaki Doğu Avrupalı çocukların sayısı Asyalı ve Latin Amerikalı çocuklardan daha fazladır. Devlet Kurumlarından çıkan çocuklar ticaretlerinin yapılması açısından en büyük risk altında bulunmaktadırlar. Çocuk ticaretinin yanında, uluslararası bazda evlat edinilen çocuklar istismarı da endişe verici bir meseledir. Geçen yıl, Rusya'da 6.000'den fazla

[254] Polat, **Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü,** s.8 (19.07.2009)
[255] http://www.jurnal.net/dunya/2009/03/05/insan-ticaretinin-kurbani-kadinlar/çocuk/ (19.07.2009)

çocuk yabancılar tarafından evlat edinilmiştir. Bu ani artış, bu çocukların gerçek anlamda evlat edinilmedikleri şüphesini doğurmaktadır.[256]

Dünyanın diğer bölgelerine oranla, Doğu Avrupalı erkek çocuklar çocuk fahişeliği kurbanları içinde büyük oranda yer almaktadır. Bu çocuklar, çoğunlukla seks turizmi için bölgeyi ziyaret eden yabancılar tarafından fahişe olarak kullanılmaktadır. Bu durum, Estonya, Rusya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da da bildirilmektedir. Estonya'da turizmdeki yakın zamanda kaydedilen gelişmeyi takiben çocuk seks turizmi patlama yaşamıştır. Başlıca kurbanlar erkek çocuklardır ve bu suçu işleyenler de en başta Finli ve Almanlardır. Estonya'da 1997-1999 arasında 881 çocuk seks turizmi olgusu bildirilmiştir. Finlilerin Rusya'daki çocuk seks turizmindeki artışın da arkasındaki kişiler oldukları belirtilmektedir.[257]

İtalya ve Hollanda'da da çocuk fahişeliği ciddi bir problemdir. İtalya'da, 2000-2500 çocuk kurban durumundadır. Hollanda'da, Hollanda Toplumsal Cinsel Araştırma Enstitüsü çocuk fahişelerin % 65.1'inin Hollanda orijinli veya sürekli oturma iznine sahip kişiler olduğu bulgusunu elde etmiştir. Çocuk kurbanlara ilişkin kesin rakam tahminleri 500-2000 arasında değişmektedir. Ayrıca da, Hollanda'da fahişeliğe sevkedilmiş 1000 erkek çocuk bulunduğu yolunda tahminler vardır.[258]

Ferhunde Öktem'in 2008 yılında kamuoyuna sunduğu rakamlara göre ise;[259]

- Dünyada her bir dakikada yaklaşık 500 çocuk tacize ya da cinsel şiddete uğruyor.
- Her bir dakikada dünyada yaklaşık 500-600 çocuk aile içi şiddete tanık oluyor.
- Her bir saatte dünyada 230 çocuk yaralanarak hastanelik oluyor.
- Her bir saatte dünyada yaklaşık altı çocuk öldürülüyor.

---

[256] Polat**, Çocukların Ticari Olarak Cinsel Sömürüsü,** s.11
[257] **A.e**, s.10
[258] **A.e** s.7
[259] Ferhunde Öktem, "**Çocuk İstismarı Ve İhmali",** 2008. http://bianet.org/bianet/cocuk/106126-prof-dr-oktem-cocuga-yonelik-siddet-onlenebilir-ve-ortadan-kaldirilabilir (19.07.2009)

8- YAŞLIYA YÖNELİK ŞİDDET

Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, kronolojik ve sosyal yönleri ve sorunları olan bir süreçtir. Yaşlılık, fizyolojik bir olay olarak ele alınıp, fiziksel ve ruhsal güçlerin bir daha yerine gelemeyecek şekilde kaybedilmesi, organizmanın iç ve dış etmenler arasında denge kurma potansiyelinin azalması, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesi şeklinde tanımlanabilir.[260]

Dünya Sağlık Örgütü'nün 1998 yılı Dünya Sağlık Raporu'nda yaşlanma; özürlülüklerin artması ve başkalarına daha fazla bağımlılaşma şeklinde tanımlanmaktadır.[261]

Beklenen yaşam süresinin uzaması ve doğurganlığın azalması gibi nedenlerle yaşlı nüfus tüm dünyada hem sayısal olarak hem de toplam nüfus içindeki payı yönünden artmaktadır. Örneğin 1970'de dünyada 60 yaş ve üzerindeki yaklaşık 291 milyon kişi toplam nüfusun %8'ini oluştururken, aynı grup 2000 yılında 585 milyon kişiye ulaşacak ve toplam nüfus içinde %9'luk paya sahip olacaktır. Türkiye'de de benzer bir durum söz konusudur. 65 yaş ve üzeri nüfus genel nüfusun %.2'sini oluştururken 1990'da %4.0'a yükselmiştir, bu oranın 2010 yılında %6.1 'e,2020 yılında %7.7'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir.[262]

Yaşlı nüfustaki bu artış nedeniyle gün geçtikçe yaşlılıkla ilgili sorunlara daha sık karşılaşılması da kaçınılmazdır. Eski dönemlerde geleneksel geniş aile sistemi yürürlükteydi. Değişen toplum yapısıyla aileler küçüldükçe ve ailenin genç kuşakları kendi çekirdek ailelerini kurup, anne ve babalarından uzaklaştıkça yaşlılık dönemi önemli bir psikososyal sorun haline gelmiştir. Bu sorun son günlerde dünya boyutunda tartışılan ve ABD'de 20 kişiden birini inciten bir durum olan yaşlı istismarı ve ihmali konusu gündeme gelmiştir[263]

---

[260] Aynur Uysal, **"Dünyada Yaygın Bir Sorun:Yaşlı İstismarı ve İhmali"** Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, C:2 Sayı:5, Ankara,2002 , s.40

[261] Sibel Erkal, "**Aile İçi Şiddet ve Yaşlılar" ,** s.2-3 http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/yaslivesiddet.pdf (19.07.2009)

[262] Uysal, **a.g.e**, , s.40

[263] **A.e**, s.40

a) Yaşlı İstismarı ve İhmalinin Çeşitleri

Yaşlı istismarı özellikle son on yıl içerisinde üzerinde durulan bir aile içi şiddettir. Her toplumda, her kültürde ve her ekonomik düzeyde görülebilen istismar sadece aile içinde veya genel nüfusta değil, sağlık ve sosyal hizmetlerin verildiği kurumlarda da görülen fiziksel ve psikolojik olarak yaşlıya zarar verme ve ondan faydalanma şeklinde kendini gösteren ciddi toplumsal bir sorundur.[264]

Yaşlı istismarı ve ihmali genel olarak 6 şekilde görülmektedir:[265]

1) Fiziksel istismar: Yaşlı bireye bakan veya yaşlının güvendiği bir konumda olan kişi tarafından yaşlıya kasıtlı olarak ağrı, acı verici her türlü bedensel uygulama fiziksel istismar olarak kabul edilir. Kişilere karşı yapılan dövme, çarpma, tokat atma, tekmelemek, eşya fırlatmak, ısırmak gibi her tür fizik eylem bu sınıflama içerisindedir.

2) Duygusal/Psikolojik istismar: Yaşlının güvendiği konumda olan birisi tarafından kasıtlı olarak ruhsal açıdan acı verme psikolojik/ duygusal istismar olarak kabul edilir. Sevgi, şefkat, ilgi, onay, destek gibi duygu ve duygusal ihtiyaçların göz ardı edilmesi, küçümsenmesi, inkar edilmesini içermektedir.

3) Ekonomik istismar: Güvendiği konumda olan birisi tarafından yaşlı bireyin para veya malının kötüye kullanılması veya çalınması ekonomik istismar olarak kabul edilir.

4) İhmal: Yiyecek ve günlük hizmetlerde bakım sorumluluğunu yerine getirmede yetersizliktir.

5) Terk Edilme. Yaşlı bireyin bakımından sorumlu olan kişi tarafından terk edilmesidir.

6) Kendi kendini ihmal: Yaşlının kendi kendine dikkat ve özeni sağlamada yetersiz olmasıdır.

---

[264] Nazan Koştu, "**Yaşlı İstismarı ve İhmalinin Önlenmesinde Halk Sağlığı Hemşiresinin Rolü**", Özveri Dergisi http://www.ozida.gov.tr/ozveri/ov4/ov4yasliistismari.htm (19.07.2009)
[265] Erkal, "**a.g.e,** s.4-5 http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/yaslivesiddet.pdf (19.07.2009)

b) Yaşlıların İstismar Edilmesinin Sebepleri:

Yaşlı istismarıyla çalışan araştırmacılar, yaşlıların neden istismar edildiğini aşağıdaki sebeplere bağlamıştır:[266]

- Yaşam süresinin uzaması, bakıcılara sorumluluk yükler, bu da yaşlının istismarına yol açabilir. Bu durum özellikle bakıcının banyo ve tuvaletini yaptırma gibi yaşlının bedensel gereksinimlerini gerçekleştirmek zorunda olduğu durumlarda daha geçerlidir.

- Uzun zamandır işsiz olma gibi ekonomik problemler, bakıcının yaşadığı gerilimi arttırabilir ve ekonomik istismar ihtimali artar. Bunun yanı sıra, genelde daha az kaynak demek olan ekonomik yetersizlik, akrabaları yaşlı bireyin bakımına yardım etmeye yöneltebilir.

- Yaşlılık konumunun daha düşük olduğu kültürel değişimler ve bunun sonucunda gençlerden daha az saygı görme istismar olasılığını arttırabilir.

- Madde bağımlılığı veya akıl/ruhsal bozukluklar gibi problemler, yaşlıların ihmal edilmesine ve bazen istismarına neden olabilir.

- Toplumsal olarak ayırıma tutulmuş yaşlıların sayısında artma ki bu da daha fazla yaşlının yalnız ve istismara açık olmasına yol açar.

- Yaşlı kadınlar daha çok istismar edilmektedir, çünkü kadın nüfusu erkeklerden daha fazladır. Bunun yanı sıra, kadınlar ekonomik olarak diğerlerine daha çok bağımlıdır.

- Ev koşullarının iyi olmaması istismara katkıda bulunabilir.

- Ailede şiddet öyküsünün olması, şiddetin gerilime bir yanıt olarak kullanıldığı anlamına gelebilir.

[266] Uysal, **a.g.e,** s.43-44

- Kurumlarda yaşayan yaşlılar, güçsüz ve incinebilir olabilirler ve personel düşük ücretli, yetersiz ve aşırı çalışıyor olabilir. Bu faktörler yaşlı istismarını oluşturabilecek bir ortam yaratır.

c) Yaşlı İstismarında Yaşlı ve Bakım Veren Açısından Risk Faktörleri

Yaşlı istismarı ve ihmalinde hem yaşlı hem de bakım verenden kaynaklanan bazı risk faktörleri de bulunmaktadır.[267]

Yaşlı Bireyden Kaynaklanan Durumlar (Risk faktörleri)

- Bağımlılık ve yetersizlik hali (sağlık sorunları, ekonomik nedenler vb)
- Kalabalık aile ortamı içerisinde yaşaması, statü ve güç kaybına uğraması
- Dul veya boşanmış olması
- Yalnız yaşaması ve izole olması
- Cazip maddi kaynağının olması
- Mental yetersizliğinin ve özürlülüğün olması
- İleri yaşlarda olmasıdır. (70-75 ve üzeri).

İstismar Eden Kişiden Kaynaklanan Durumlar (Risk faktörleri)

- Üstlendiği bakım rolünü benimsememesi ve zorunlu yapması
- Bakım verdiği kişiyle zıt olması ve kırgın roller üstlenmesi
- Kişilik problemleri (düşük benlik saygısı, düşünce ve davranışlarının kontrol edememe)
- Parasal ve tıbbi problem, evlilik çatışması, işsizlik gibi dış stresörler
- Madde bağımlısı olması
- Şiddet ve istismarı çözüm olarak algılamasıdır.

[267] Koştu, **a.g.e,** http://www.ozida.gov.tr/ozveri/ov4/ov4yasliistismari.htm (19.07.2009)

9- DÜNYADA YAŞLIYA YÖNELİK ŞİDDET VERİLERİ

Bazı kişiler yaşlı istismarının, geleneksel aile yapı ve değerlerinin yitirilmesinin bir ürünü olarak batı kültürüne özgü olduğunu düşünebilirler. Aslında yaşlı istismarı, tarih boyunca dünya çapında her kültürde varlığını sürdürmüştür. Bazı geri kalmış ülkelerde yaşam süresinin kısa olması ve bundan dolayı da yaşlı nüfusunun az olması nedeniyle yaşlı istismarı da ender olarak görülmektedir. Ancak her ülke, yaşlı nüfusu az da olsa, yaşlıların kolayca incitildiğine ilişkin olguları rapor etmektedir.[268]

Her geçen gün kaygı verici oranda artan ***"yaşlılara yönelik şiddete"*** kamuoyunun da dikkatini çekmek amacıyla, yaşlı insanların ekonomik ve sosyal durumunu iyileştirmeyi hedefleyen Birleşmiş Milletler **"**Yaşlanma-2002 Uluslararası Eylem Planı'nda " yer alan amaca uygun olarak 15 Haziran "Dünya Yaşlılara Şiddet ve Suistimal Farkındalık Günü" olarak ilan edildi.[269]

Sağlık çalışanlarının çoğunluğu çocuk istismarına karşı uzun zamandan beri duyarlı olurken, yaşlıların istismarı ancak 1970'li yıllarda toplumun dikkatini çekmiş ve devlet düzenleyicilerinin bu konu ile ilgilenmesinin ilk örneği Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmektedir. ABD'nde yaşlı istismarı, 1978 yılında kapalı kapılar ardından çıkıp, aile içi şiddet konusu kapsamında ulusal düzeyde duyurulmuş ve 1979 yılında özel yaşlı istismarı yasası oluşturulmuştur.[270]

Gelişmiş ülkelerde, yaşlılar çoğunlukla aile üyelerinden dolayı risk altındadır. Nitekim Amerika'da 1996 yılında yapılan Ulusal yaşlı istismarı çalışmasında da yaşlılara şiddet uygulayanların üçte ikisinin yetişkin çocukları ve eşleri olduğu belirtilmiştir.[271]

ABD'de yaşlı istismarına ait ilk istatistiklerin toplandığı 1987 yılından 1994 yılına kadar yaşlı istismar ve ihmali vakalarının %206 arttığı saptanmıştır (117.000'den 241.000'e çıkmıştır). Yaşlılara yönelik kötü muamele tiplerine baktığımızda: %58.5 ihmal; %15.7 fiziksel istismar; ekonomik istismar; %7.3 duygusal istismar; %5.1 diğer; %6 bilinmiyor ve %5 cinsel istismar yer almaktadır. İstismarı uygulayan kişilerin %52'si kadın, %48'i de erkektir. Yine kurbanların çoğunluğu da kadınlardır (%62.1). [272]

---

[268] Uysal, **a.g.e**, , s.40
[269] http://bianet.org/bianet/insan-haklari/107645-yaslilara-yonelik-siddet-sonlandirilmali (19.07.2009)
[270] Uysal, **a.g.e**, , s.40
[271] Erkal, **a.g.e**, s.6 http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/yaslivesiddet.pdf (19.07.2009)
[272] Uysal, **a.g.e,** s.41

Bachman ve arkadaşlarının Amerika'da 1992-1994 yıllarını kapsayan yaşlı bireyler üzerinde yaptıkları bir araştırmada özellikle yaşlı kadınların şiddet sonucunda daha fazla yaralanmaya maruz kaldığı ve tıbbi bakıma gereksinimleri olduğu belirtilmiştir.[273]

Her yıl 25 Kanadalı'dan birinin istismar veya ihmal kurbanı olduğu bildirilmektedir ve bildirilen olgulardan ekonomik istismar yaşlı istismarının en yaygın şekli olarak görülmekte ve olguların %40'ını oluşturmaktadır. %38 oranında utandırma, taciz ve sosyal ayırım şeklinde görülen duygusal istismar ve %23 oranında da fiziksel istismar yer almaktadır.[274]

De Sauza ve arkadaşları tarafından 2007 yılında yapılan Brezilya'nın Fortaleza şehrindeki yaşlılara karşı uygulanan şiddete ilişkin kayıtların analiz edildiği bir çalışmada; 424 kayıttan, 284'ünde (% 67) yaşlıların terk edildiği belirtilmiştir. Şiddet biçimleri arasında % 38 ile umursamazlık,% 19 ile sözlü saldırı, % 16 ile fiziksel saldırı bulunmaktadır.[275]

İngiltere'de ise 65 yaş üstü yaşlıların %5'inden fazlasının ailesinden birisi ya da yakın akrabası tarafından sözel; %2'sinin fiziksel; %2'sinin de ekonomik olarak kötü muamele gördüğü saptamıştır.[276]

.

[273] Erkal, **a.g.e**, s.7 http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/yaslivesiddet.pdf (19.07.2009)
[274] Uysal, **a.g.e**, s.41
[275] Erkal, **a.g.e,** s.7
[276] Uysal, **a.g.e**, s.41

IV. BÖLÜM: AİLE İÇİ ŞİDDETİN HUKUKSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

A. AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE 4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

1- GENEL OLARAK

Toplumun temeli olarak Anayasa'da yerini bulan aile, bir özel hukuk ilişkisine dayanmasına rağmen taşıdığı bu toplumsal işlevi nedeniyle devletin ilgisini her zaman çekmiştir. Anayasa'nın 41.maddesi ile düzenlediği üzere devlet, ailenin huzur ve refahını sağlamak yükümünü bu nedenle üstlenmiştir. Devletin bir sosyal hak olarak tanıdığı bu çerçeve imtiyaz çeşitli düzenlemelerde kendini gösterir. Bu konudaki düzenlemelerin başında kuşkusuz Medeni Kanunu'muz gelmektedir.[277]

Kanun koyucu, ailenin korunması amacıyla yürürlükten kalkan Medeni Kanun'un 161-163. maddelerinde, 1.1.2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni Medeni Kanunu'nun ise 195-201. maddelerinde evlilik birliğini koruyucu tedbirleri düzenlemiştir. Bu düzenlemelerden ayrı olarak da, sorunun çözümünde tedbirin önemi nedeniyle, özel olarak aile içi şiddeti koruma amaçlı 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu düzenlemiştir.[278]

2- MEDENİ KANUN İLE DÜZENLENEN HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ

Evlilik birliğinin korunması açısından eşler, evlilik birliğini kurduktan sonra, bu birliğin kendine yüklediği görevleri, evlilik birliği devam ettiği sürece yerine getirmekle yükümlüdürler. Evlilik birliğinden doğan hak ve yükümlülüklerin çoğu, temelde eşlerin sahip oldukları kişisel değerleri dolayısıyla kişilik haklarını bir kişilik değeri olarak evlilik bağı da dahil olacak şekilde koruma amacı yönünde yapılandırılmıştır. Bu yapılanma dolaylı olarak evlilik birliğinin varlığını da güvence altına almayı amaçlamaktadır Bu bağlamda evlilik

---

[277] Kudret Güven, **"4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Getirdiği Hukuki Tedbirler"** Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, c:2 sayı:1-2, Ankara,1998, s.1

[278] Uçar, **a.g.e**, s.133

birliğinin korunması açısından, Türk Medeni Kanunun'da eşlerin ihlal etmemekle yükümlü oldukları görevlerini yerine getirmelerini sağlamak için, cezai yaptırımlar öngörülmediği, başvurulacak son çarenin boşanma müessesesi olduğu belirtildiğinden bu son çareye başvurmadan önce de, eşlerden birinin hakimin yardımını talep edebileceği genel durumlar Türk Medeni Kanunu'nda 195 ila 201. maddeleri arasında belirtilmiş ve hükümler arasında hakim tarafından alınabilecek çeşitli tedbirler düzenlenmiştir. [279]

Esas itibariyle, bu tedbirler eşler arasındaki anlaşmazlıkların doğumunu önleyip, aralarında vaki bulunan veya bulunması muhtemel sorunları ortadan kaldırarak, ortaya çıkan huzursuzluklar nedeniyle tamamen yabancılaşmalarını önlemeyi amaçlamaktadır.[280]

Boşanma ve ayrılık davaları sırasında da hakim tarafından bu geçici hukuki himaye tedbirlerine (MK.195-201) başvurulabilecektir. Bu tedbirler geçici nitelikte olmaları nedeniyle hüküm kesinleşinceye kadar devam ederler.

3- 4320 SAYILI KANUNLA DÜZENLENEN HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ

a) Genel Olarak

Aile içi şiddetin günümüzde büyük bir sorun olduğu ve Medeni Kanun'daki evlilik birliğini koruyucu hükümlerinin aile içi şiddeti önlemede yetersiz kaldığı da bilinen bir gerçektir. Aile içi şiddetin önlenmesi için en önemli rol, kolluk kuvvetleri ve yargıya düşmekte olup aile kurumunu aile içi şiddete koruma amaçlı 4320 Sayılı Ailenin Korunması Dair Kanun düzenlenmiştir.[281] 14.01.1998 tarihinde yürürlüğe giren bu kanunla aile içi şiddete gecikmeksizin müdahale amaçlanmıştır.

Aile içi şiddet kavramı yasal anlamda ilk kez 4320 Sayılı Yasada kullanılmış ve bu tarihe kadar genel hükümlerle çözülmeye çalışılan aile içi şiddet önlem alınması gereken bir olgu olarak saptanmıştır. Aile koruma kanunu, ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda, Norveç gibi ülkelerde 1970 yıllarda düzenlenmiştir. Aile içi şiddeti önlemek amacıyla yapılan

---

[279] Öztan , **a.g.e,** s. 210
[280] **A.e,** s.210
[281] Gemici, **a.g.e**, s.36

bu düzenleme Türkiye dâhil birçok ülkeye kaynak olmuş, Malezya 1994 yılında Türkiye ise 1998 yılında uygulamaya geçmiştir.[282]

Kanun'un konusu *aile içi şiddetin önlenmesi* yoluyla ailenin korunmasıdır. Kanunun, Meclis Genel Kurul'unda görüşülmesi sırasında aile içi şiddetin önemli bir toplumsal sorun olduğu, şiddet kurbanlarının da genellikle kadınlar ve çocuklar olduğu vurgulanmıştır. Kadınların, şiddete uğradıklarında bu durumu açıklamayı gururlarına yedirememeleri veya sosyal ve ekonomik koşulları şiddet gördükleri evin dışında yaşamaya olanak vermediğinden suskunluğu tercih ettiklerine de değinilmiştir. Ayrıca çocukların da, aile büyüklüklerinin kendilerine uyguladıkları şiddeti kader olarak kabullendikleri ve bunun ileride kendilerinin de şiddet uygulayan kişiler olarak yetişmelerine neden olduğu belirtilmiştir.[283]

Meclis görüşmelerinde şiddetin en büyük nedeninin eğitimsizlik olduğu belirtilmiştir. Bunun dışında geleneksel aile tipinden anne- baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye geçmiş, toplum kesimlerinde ekonomik koşulların yetersizliği, kent yaşamının getirdiği sıkıntılar, kültür çatışmalarının ortaya çıkardığı sosyal ve kavramsal sorunların bireyleri bir takım psikolojik rahatsızlıklara ve toplumsal gerginliklere ittikleri ve bunun sonucunda da şiddetin doğduğu tespiti yapılmıştır. Bu görüşmelerde özellikle değinilen konulardan birisi de kadın ve çocukların aile içinde duygusal, sözel, ekonomik ve fiziksel şiddete uğradıklarında, aldıkları terbiye ve geleneksel davranış biçimi gereği yasal merciilere şikâyette bulunmaktan kaçındıklarıdır.[284]

Kanun yürürlüğe gireli neredeyse on bir yıl olmasına rağmen yeterince tanınmadığı ve dolayısıyla yeterince uygulanmadığı da bir gerçektir. 2006-2007 yılları arasında gerçekleştirilen ve toplam 18 ay süren, TÜBİTAK'ın Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG) tarafından desteklenen ve *Ayşe Gül Altınay* ile *Yeşim Arat* tarafından yapılan "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet" konulu niteliksel araştırma ve alan araştırmasına göre kanundan haberi dahi olmayanların oranı, Türkiye ortalamasında %42,8, Doğu'da ise %65;

[282] Uçar, **a.g.e** , s.149
[283] **A.e**, s.148
[284] Gemici, **a.ge** , s.36-37

Kanundan faydalananların oranıysa duyanların içinde % 7,5, tüm kadınların içinde %4,3 dür.[285]

b) 4320 Sayılı AKDK İle 5636 Sayılı Kanunla AKDK'Da Yapılan Değişiklikler

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 14.01.1998 de kabul edilmiş, 23233 sayılı ve 17.01.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe girmiştir. Kanun çok kısadır ve toplam dört maddeden oluşmaktadır. Son iki madde yürürlük tarihi ve uygulamaya ilişkin olup geriye iki madde kalmaktadır. Birinci madde aile içi şiddetin mağdur veya Cumhuriyet savcısının bildirmesi üzerine aile mahkemesi hakiminin hükmedebileceği tedbirleri açıklamakta; ikinci madde ise hükmedilen tedbir kararının infazını ve tedbir kararına muhalefet halinde, ihlal edene uygulanacak yaptırımı düzenlemektedir.[286]

Uygulamada kanunun içeriği eleştirilere uğramış, farklı yorumlara neden olması da işlevinin yerine getirilmesinde duraksama yaratmıştır. İşte bu nedenlerle 1988 yılında yürürlüğe giren AKDK; dokuz yıl sonra 04.05.2007 günlü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5636 sayılı kanunla değişikliğe uğramıştır. Kanunun adı her ne kadar "Ailenin Korunması", ise de Uluslararası Hukuk'ta, şiddete uğrayan kişi açısından olaya bakıldığında "Koruma Emri" veya "Geri Durma Emri"dir. Çünkü Uluslararası Hukuk'ta, şiddete uğrayan kişi açısından olaya bakıldığında "Koruma Emri", saldıran kişi açısından bakıldığında "Geri Durma Emri" denen koruma-önleme kararları verilmektedir.[287]

Araştırmamda 4320 sayılı AKDK ile 5636 sayılı kanunla AKDK'da yapılan değişiklikleri madde madde kıyaslanıp değişiklikler anlatılmaya çalışılacaktır.

- 4320 sayılı AKDK'ya göre;

[285] Ali Akın, **"Kadına Şiddet Ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Açısından Konuya Bakış"**, Adalet Yüksekokulu 20.Yıl Armağanı, Beta Basım Yayım, İstanbul , 2001, s.273
[286] **A.e**, s.272-273
[287] İzzet Doğan, " **Kadına Yönelik Şiddeti Uluslararası belgeler, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Bu Yasada Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme**", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:82 Sayı:2008/3, İstanbul, 2008, s.1229

Madde 1 *- Türk Kanunu Medenisinde öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde,* ***Aile Mahkemesi Hakimi(2)*** *re'sen meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir...*

- 5636 sayılı AKDK'da yapılan değişikliklere göre;

Madde 1 - *Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya* ***mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin (1)*** *aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir…*

1. 4320 sayılı kanunda şiddetten zarar görenler; eşlerden biri, çocuklar ve aynı çatı altındaki diğer bireyler olarak gösterilmişken şimdi bunların arasına, mahkemece ayrılık kararı verilen, yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan, evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireyleri de katılmıştır.

2. Ayrıca 4320 sayılı AKDK'da adı geçen "Sulh Hukuk Hakimi" ibaresi, 9/1/2003 tarihli ve 4787 sayılı Kanunla "Aile Mahkemesi Hakimi" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Doğan'a göre aile bireylerinden eşlerin ve çocukların aile içi şiddetten korunması için kanunun değişiklikten önceki halinde yanlış bir anlatım nedeni olan "aynı çatı" altında yaşamaları koşulunun aranmasına son verilmesi olumlu bir gelişme iken yapılan değişiklikle ayrı yaşayan aile bireylerinden eş ve çocukların yanında boşanan eşlerin de korunma kapsamına alınmamasını ise büyük bir eksiklik olduğunu dile getirmiştir.[288]

[288] Doğan, **a.g.e**, s.1229-1230

- 4320 sayılı AKDK'ya göre;

Kusurlu eşin;

a)Diğer eşe veya çocuklara aynı çatı altında yaşayan aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,

c) Diğer eşin, çocukların veya aynı çatında altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,

d) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,

e) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,

f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesini veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması,

Yukarıdaki hükümlerin tatbiki maksadıyla uygulanması öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti cezaya hükmedileceği hususu kusurlu eşe ihtar olunur.

Hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak tedbir nafakasına hükmeder.

Birinci fıkra hükmüne göre yapılan başvurular harca tabi değildir.

- 5636 sayılı AKDK'da yapılan değişikliklere göre;

Kusurlu eşin veya **diğer aile bireyinin (1);**

a) **Aile bireylerine (2)** karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile **bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta (3)** olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,

c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,

ç**)** Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,

d) Varsa silah veya benzeri araçlarını **genel kolluk kuvvetlerine (4)** teslim etmesi,

e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak **şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde (5)** bu maddeleri kullanmaması,

f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması (6).

Yukarıdaki hükümlerin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur.

Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi (7) tedbir nafakasına hükmedebilir.

Bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icraî işlemler(8) harca tâbi değildir."

1. 4320 sayılı kanunda şiddet uygulayan kişi olarak yalnızca kusurlu eş sayılırken değişiklikle diğer aile bireyleri de şiddet uygulayan kişiler olarak kabul edilmiş olup değişiklikle aile içi şiddetin failinin kapsamı genişletilmiştir.

Karınca'ya göre bu değişikliğin amacı, aile içi şiddeti gerçekleştirenlerin yalnızca eşler olmadığı, bir aile olarak aynı çatı altında oturan, kayınvalide, kayınpeder, kayın birader amca, dayı, teyze, hala, hatta bu son sayılanlardan daha sıklıkla bizzat çocukların da diğer aile bireyine, birlikte veya tek olarak şiddet uygulayabildiği hususu gözetilmesidir. [289]

[289] Eray Karınca, "**Ailenin Korunmasına Dair Kanunda 5636 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler",** http://www.turkhukuksitesi.com/makale_825.htm (24.07.2009)

2. Kanunda değişiklikten önce şiddete karşı korunanlar olarak eş ve çocuklar veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri gösterilmiş iken 5636 sayılı kanunla metindeki eş ve çocuk sözcükleri kaldırılarak aile bireyleri koruma kapsamı genişletilmiştir.

Karınca'ya göre bu değişiklikle, aile içi şiddet mağdurunun kapsamı; eşlerin yanında, çocukları ve birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba, kardeş veya diğer aile bireylerini de içerecek biçimde genişletilmiştir.[290]

3. Şiddetten zarar görenlerin yalnızca aile konutunda, sadece ortak konutta korunmaları yeterli görülmediğinden zarar görenlerin yaşadıkları, çalıştıkları veya sığındıkları yerlerde de korunmalarının gerektiği kanunla getirilen başka bir değişikliktir.

Doğan'a göre, asıl olan şiddet mağduru kadın ve çocukların yalnızca aile konutunda, ortak konutta değil geçici bile olsa sığındıkları her yerde korunmalarıdır. Bu nedenle koruma kararı verildikten sonra, mağdur o koruma kararında belirtilen adresten ayrılırsa, yeni bildireceği adres için de o koruma kararının geçerli olması gerekmektedir.[291]

4. 4320 sayılı AKDK'da kullanılan zabıta sözcüğü yerine "genel kolluk" sözcüğü kullanılmıştır.Genel kolluk, belediye sınırları içerisinde polis, belediye sınırları dışındakilerde ise Jandarma güvenlik birimleridir.

5. 4320 sayılı AKDK'da alkollü veya uyuşturucu kullanmış olarak kusurlu eşin ortak konuta gelmemesi ve ortak konutta bu maddeleri kullanmaması şeklindeki düzenleme, 5636 sayılı kanunla "kusurlu eşin ve diğer aile bireylerinin alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak şiddetten zarar görenlerin yaşamakta olduğu konuta veya iş yerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması" şeklinde değiştirilmiştir.

6. 5636 sayılı kanunun (f) bendiyle, şiddetten koruma önlemlerine yeni bir önlem eklenmiş olup şiddet uygulayanın bir sağlık kuruluşuna muayene ve tedavi için başvurmasının sağlanması öngörülmüştür.

---

[290] **A.e**
[291] Doğan, **a.g.e**, s.1229-1230

Doğan'a göre bu değişiklikle, şiddet uygulayanın bir rahatsızlığı varsa bu durum saptanarak şiddet uygulayanın tedavisinin yapılması yolu ile uygulayacağı şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır.Hakim şiddet uygulayanın tedavisin sağlanması için bu kişilerin il veya ilçe sağlık müdürlüklerine başvurması gerektiğini kararında belirtmesi gerekir. Sağlık müdürlükleri tarafından muayene edildikten sonra bu kişiler istedikleri takdirde özel sağlık kurumlarında da tedavilerini devam ettirebilirler. Tedavinin sonucunun tedaviyi yapan resmi veya özel sağlık kurulu tarafından Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesi gerekmektedir.[292]

7. 4320 sayılı AKDK'nın düzenlemesine göre, hakim şiddetten zarar görenlerin yaşam düzeylerini göz önünde bulundurularak tedbir nafakasına karar verir.5636 sayılı kanunun düzenlemesine göre bu hüküm, "şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hakim bu konuda şiddetten zarar görenlerin yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce TMK'nun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydı ile talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir" şeklinde değiştirilmiştir.

Bir başka anlatımla hakim nafaka konusunda istemle bağlı değildir.

8. Kanundaki değişiklikten önce birinci fıkra kapsamında yapılan başvurular için harç alınmıyordu, yeni düzenlemede "birinci fıkra" sözcüğü yerine "bu kanun kapsamındaki başvurular" denilerek kapsam genişletildiği gibi ayrıca "verilen kararın infazı için yapılan icrai işlemlerden de" harç alınmayacağı belirtilmiştir. O halde bu değişiklikle kanun hükümlerine göre nafakanın tahsili için harç ödenmemesi gerekmemektedir.

- 4320 sayılı AKDK'ya göre;

Madde 2 *- Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler.*

[292]Doğan, **a.g.e** , s.1231

Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

Cumhuriyet başsavcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. ***Bu davanın duruşması yer ve zaman kaybına bakılmaksızın 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır. (1)***

Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eşe ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

- 5636 sayılı AKDK'da yapılan değişikliklere göre;

Madde 2 - *Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını* ***genel kolluk kuvvetleri (2)*** *marifeti ile izler.*

Koruma kararına uyulmaması halinde ***genel kolluk kuvvetleri****, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.*

Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar.

Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.(3)

1- 4320 sayılı Kanun'da yer alan 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkındaki Kanun'a yapılan gönderme, bu yasa 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 18. maddesi ile yürürlükten kaldırıldığından yeni düzenlemede yer almamıştır.

2- Birinci fıkra da açıkladığım gibi "zabıta" sözcüğü yerine 5636 sayılı kanunla yapılan değişikle "genel kolluk" sözcüğü kullanılmıştır. Genel kolluk, belediye sınırları içerisinde polis, belediye sınırları dışındakilerde ise jandarma güvenlik birimleridir.

3- 5636 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikte kanunun uygulanmasına ilişkin hususların yönetmelik ile düzenleneceği hükme bağlanmıştır.Yönetmelik henüz çıkarılmamıştır. Ancak özellikle Cumhuriyet savcılarının soruşturma, kolluk kuvvetlerinin de önleme yahut adli görevleri sırasında aile içi şiddeti öğrenmeleri durumunda bunu gecikmeksizin aile mahkemesi hâkimine bildirmeleri için yönetmelikte açıklama ve ayrıntılı düzenlemelerin yer alması faydalı olacaktır.[293]

c) 4320 Sayılı AKDK'na Göre Verilen Kararın Niteliği

4320 sayılı kanun, ihtiyati tedbir niteliğindedir. Bu kanun'a göre verilen tedbir kararlarının HUMK madde 101 ve devamında düzenlenen ihtiyati tedbirlerden ayrı, kendine özgü ve temyizi kabil olmayan, bir tedbir kararı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla HUMK madde 109'da davadan önce alınan ihtiyati tedbir kararlarında on gün içinde esasa dair dava açılması zorunluyken, kanuna göre alınan tedbir kararından sonra esas hakkında herhangi bir dava açılması gerekmez; dava açılmaması tedbiri ortadan kaldırmaz ; hâkimin tayin ettiği süre boyunca tedbir geçerlidir.[294]

d) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Usule İlişkin Kurallar

1) Görev ve merci

Kararı verecek mercii, aile mahkemesi hâkimidir. Kanun'un ilk şeklinde bu sulh hukuk hâkimi idi. Ancak daha sonra 09/01/2003 tarih ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un yürürlüğe girmesi ve aile mahkemelerinin kurulması üzerine aynı Kanun madde 9 ile "sulh hâkimi" ibaresi "aile mahkemesi hâkimi" olarak değiştirilmiştir.

---

[293] Akın, **a.g.e**, s.280-281
[294] **A.e**, s.275

2) Yetki

Kanunda düzenlenmemiştir. HUMK'un 104.maddesindeki "geçici önlemlerin en az giderle ve en çabuk nereden alınması olanaklı ise bu önlemlere o yer mahkemesi tarafından karar verilir" kuralının kıyasen 4320 sayılı kanundaki tedbirler içinde uygulanması zorunludur.[295]

3) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Yargılama Usulü

Kanun "bildirme"den bahsettiği için yazılı başvuru şart değildir. Dilekçe yoksa hakim sözlü başvuruyu tutanağa bağlamalıdır. Gelen talep, değişik iş defterine kaydedilir; esasa girilmez. Hâkim şiddetin bildirilmesi üzerine hemen karar vermelidir. 4320 sayılı kanundaki amaç, aile üyelerinin aile içi şiddetten korunması, şiddetin bıçakla keser gibi kesilmesidir. Bu yüzden;

- Duruşma açılmasına,
- Tarafların çağrılmasına veya dinlenilmesine,
- Şahit dinlemeye,
- Rapor alınmasına,
- Delil toplamaya gerek yoktur.

Soyut bir iddia ve sadece bir dilekçe olsa dahi delil toplamak gerekmez. Bu kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icraî işlemler aile içi şiddet mağdurlarını başvurusunu kolaylaştırmak için harca tâbi değildir. [296]

4) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a İtiraz

4320 sayılı kanun'a göre verilen tedbir kararı, kendine özgü tedbir niteliğinde olduğundan kararı veren hakime itiraz mümkündür. İtirazı hem kusurlu birey, hem mağdur yapabilir.

Hatta üçüncü şahısların da itiraz etmesine engel yoktur. İtiraz, tedbirin kaldırılması, iptali, değiştirilmesi, süresinin uzatılması veya kısaltılması gibi konularda olabilir. Amaç şiddetin önlenmesi ve ailenin korunmasıdır. Uygulamada bazen mağdur kadın, tedbirin amacına ulaştığını, kocasıyla arasının düzeldiğini belirterek tedbirin kaldırılmasını talep etmektedir.[297]

---

[295] Doğan, **a.g.e**, s.1233
[296] Akın, **a.g.e**, s.276
[297] Akın, **a.g.e**, s.276

e) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Esasa ilişkin kurallar

1) Genel olarak tedbir çeşitleri

4320 sayılı kanuna göre aile mahkemesi hakimi olayın özelliğini göz önünde tutarak kanunda öngörülen tedbirlerin bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir. Hakim uygulanacak tedbiri re'sen seçer. Taleple bağlı olmayıp talepten aza, çoğa veya daha fazlasına hükmedebilir.

Aile mahkemesinin hakimi vereceği tedbirler, sınırlı ve sayılı değildir. Kanun'da "…veya uygun göreceği başka tedbirlere de hükmedebilir…" denilmektedir. Buna göre olayın mahiyetinin gerektirdiği kanunda hiç sayılmamış başka tedbirlere de hükmetmek mümkündür. Örneğin aynı çatı altında yaşayan eşlerden birinin sözel şiddet uygulayan kayınvalidesinin, konutun belirli bir odasını kullanmasına karar verebilir. Uygulamada tedbir olarak en çok şiddet uygulayanın ortak konuttan uzaklaştırılması ile birlikte, yasada sayılan diğer önlemlerin uygulanmasına karar verilmektedir.[298]

2) Tedbirin süresi

Kanunda belirtilen tedbirler ya da uygun görülecek diğer tedbirlerin, uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez. Altı aylık sürenin başlangıcı kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceğinin şiddet uygulayan eş ve diğer aile bireyine uyarının (ihtar) yapıldığı gündür. Hükümde belirtilen süre henüz bitmeden, şiddetin tekrarlanması olasılığı varsa sürenin bitmesinden itibaren başlamak üzere yeni bir karar verilebilir.[299]

3) Nafaka

Tedbire hükmeden hâkim, tarafların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak önceden TMK'na göre nafakaya hükmedilmemesi kaydı ile mağdur kişi yararına talep olmasa dahi nafakaya da hükmedebilecektir.

4) Kararın yerine getirilmesi (icra ve infaz)

[298] Doğan, **a.g.e**, s.1235
[299] Doğan, **a.g.e**, s.1235

Kararın uygulanmasını Cumhuriyet savcılığı sağlar. Karar, muhataba kolluk güçleri vasıtası ile tebliğ edilir. Kararda belirtilen tedbirin uygulama süresi tebliğden itibaren başlar. Tedbirin uygulanmasını kolluk kuvvetleri izler. [300]

5) Koruma kararına uymamak

Kanun'un ikinci maddesinde koruma kararına uymama bir suç olarak düzenlenmiş ve yaptırıma bağlanmıştır. Suç re'sen soruşturmaya tabi olup şikayete bağlı değildir. Cumhuriyet savcısı koruma kararına uymayan aile bireyi hakkında sulh ceza mahkemesinde kamu davası açar.

Fiil başka bir suç oluştursa bile -örneğin etkili eylem, hakaret, hürriyeti kısıtlama gibi- koruma kararını ihlal eden aile bireyine 3 aydan 6 aya kadar hapis cezası verilir. Bu durumda faile hem genel hükümlere göre ceza verilecek; hem de sulh ceza mahkemesince Kanun'un 2. maddesinden ceza verilecektir. Genel hükümlerin ihlali, niteliğine göre sulh ceza mahkemesinin dışında asliye ceza veya ağır ceza gibi başka bir mahkemenin görev alanına girebilir. Suçun oluşumu için koruma kararının faile tebliğ edilmesi ve failin kararda belirtilen tedbiri ihlal etmesi yeterlidir. Örneğin evden uzaklaştırılmasına karar verilen kusurlu eşin tedbir kararını tebellüğ ettikten sonra tedbire konu eve girmesi suçun oluşması için yeterlidir. Ayrıca tedbir kararının birden çok ihlalini Yargıtay ayrı suç olarak değil, müteselsil suç olarak değerlendirmektedir.[301]

B. TÜRK MEDENİ KANUN'UNDA AİLE İÇİ ŞİDDET

Medeni Kanun'un 162. maddesine göre "Eşlerden her biri diğeri tarafından, **hayatına kastedilmesi** veya **kendisine pek kötü davranılması** ya da **ağır derecede onur kırıcı davranışta bulunulması** sebebiyle boşanma davası açabilir" denilmektedir. Bu kanun maddesi üç ayrı boşanma sebebini aynı madde içinde düzenlemiştir. Bunlar hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranıştır.

1.1.2002 tarihinden önce yürürlükte olan Medeni Kanun'un 130.maddesinde düzenlenen hüküm "Cana Kast ve Pek Fena Muamele" başlığını taşımakta ve iki ayrı boşanma sebebini düzenlemekteydi. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, kaynak İsviçre Medeni

[300] Akın, **a.g.e**, s.280
[301] **A.e**, s.280

Kanunu'nda "hayata kast, zulüm ve işkence, namus veya şerefi ağır surette ihlal " şeklinde düzenlenmiştir.[302]

Yukarıda saydığımız üç husus beraberinde aile içi şiddeti getirmektedir. Bu durumlardan hangisi görülürse görülsün medeni kanun, bütün bu davranışlara maruz kalan aile içi şiddet mağduru eşe boşanma davası açma hakkını vererek aile içi şiddetin mağduru eşi hukuksal açıdan korumaktadır.

1- HAYATA KAST NEDENİYLE BOŞANMA

Hayata kast, eşlerden biri tarafından diğerinin hayatına karşı yapılmış acı sonuç doğuran davranışlardır. Örneğin eşini öldürme girişiminde bulunmak, onu intihara teşvik etmek veya zorlamak gibi eylem ve davranışlar "hayata kast" kavramına girerler. Fakat bu mahiyette olmayan fiiller, örneğin öldürme tehditleri hayata kast sayılmaz.[303]

Hayata kast, özel ve mutlak boşanma sebeplerindendir. Bu itibarla eşlerden birinin diğerinin hayatına kast ettiği ispat edilirse, boşanmaya karar verilmelidir. Hakimin ortak hayatın bu yüzden diğer eş için çekilmez hale gelmiş olup olmadığını araştırmasına gerek yoktur.[304]

Hayata kast hareketinin önceden düşünülmüş olması veya ani bir kararla yapılması arasında fark yoktur. Eşlerden birinin diğerini öldürmek niyetiyle hareket etmesi yeterlidir. Fiil, yapma şeklinde olabileceği gibi yapmama şeklinde olabilir. Örneğin yaralı bir eşin hayatını kurtarmak için gerekeni yapmaması "hayata kast" sayılır.[305]

Kişinin fiilinin ve kullandığı araçların öldürmeye elverişli olup olmaması önemli değildir. Ölümü değil, ağır yaralamayı dahi gerçekleştiremeyecek araçlarla yapılan ve henüz kalkışma haline gelmeyen eylemler, öldürme amacını açık olarak gösteriyorsa bir boşanma nedeni olacaktır.[306]

---

[302] Uçar, **a.g.e**, s.140
[303] Akıntürk, **a.g.e**, s.249
[304] **A.e**, s.249
[305] Öztan , **a.g.e**, s.382
[306] Uçar, **a.g.e**, s.130

Hayata kast, kusura dayanan bir boşanma sebebidir; bu bakımdan eşinin hayatına kast eden tarafın ayırt etme gücüne sahip olması gereklidir.[307] Hayata kast nedeniyle dava açma hakkı, davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Affeden tarafın dava hakkının olmayacağını yine kanunda belirtilmiştir.

2- PEK KÖTÜ VEYA ONUR KIRICI DAVRANIŞ NEDENİYLE BOŞANMA

MK'nun 162.maddesinde hükme bağlanan pek kötü ve onur kırıcı davranıştan, pek kötü davranış maddi nitelikte olup onur kırıcı davranış ise manevi niteliktedir.

a) Pek Kötü Davranış (maddi nitelikte) (fiili hareketler; zülüm ve işkence)

Maddi nitelikteki pek kötü davranış, eşe yapılan eziyetler, onun bedensel ve ruhsal sağlığını tehlikeye düşürecek davranışlar; eşini hapsetmek, aç bırakmak, dövmek ve anormal cinsel ilişkiye zorlamak gibi ağır hareketlerdir.[308]

Pek kötü davranış, mutlak bir boşanma sebebi olup bu nedenle ortak yaşamın davacı için çekilmez hale gelmiş olup olmadığı araştırılmayacağından pek kötü davranışın zulüm ve işkence boyutunda olması şarttır. Davalı tarafından gerçekleştirilen eylemin pek kötü davranış sayılıp sayılmayacağını hakim belirleyecektir. Hakim, davacı ve davalının karakterlerini, kültür düzeylerini, sosyal niteliklerini, eğitim durumlarını, yaşadıkları çevrenin yargı ve geleneklerini, yöresel yaşam ve davranış biçimlerini dikkate alarak davalı tarafından davacıya yapılan eylemin pek kötü davranış sayılıp sayılmayacağına karar verecektir.[309]

Pek kötü davranış, kusura dayanan boşanma sebebidir. O halde, bu davranışlarda bulunan eşin ayırt etme gücüne sahip bulunması gereklidir. Aynı zamanda pek kötü davranış mutlak boşanma sebeplerindendir.Bu itibarladır ki, ayrıca ortak hayatın pek kötü davranış yüzünden diğer eş için çekilmez hale gelmiş olup olmadığının hakim tarafından araştırılmasına gerek yoktur.[310]

---

[307] Akıntürk, **a.g.e**, s.249
[308] **A.e**, s.249
[309] Uçar, **a.g.e**, s.130-131
[310] Akıntürk, **a.g.e**, s.251

Yargıtay, çeşitli nedenlerle kocası tarafından dövülen kadınların açtığı bir çok davada evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğuna, bu şartlar altında eşlerin birlikte yaşamaya zorlanamayacağına hükmetmiştir.[311]

b) Onur Kırıcı Davranış (manevi nitelikte)

Evlilik, karşılıklı sevgi, saygı, sadakat esaslarına dayanan bir birliktir. Bu nedenle eşin onur ve haysiyetine (manevi varlığına) kasıtlı olarak diğer eş tarafından yapılan bir eylem, boşanma sebebi olabilir.Eylemin söz veya yazı ile yapılmış olması önemli değildir.Onur kırıcı davranışta önemli olan eylemin doğrudan doğruya eşin namus ve onuruna yönelik olmalıdır.[312]

Eylemin onur kırıcı davranış sayılması için kusurlu eş tarafından kasten yapılmış olmalıdır. Eylemin ceza hukuku bakımından suç oluşturması zorunlu değildir.Maddi nitelikteki pek kötü davranıştan onur kırıcı davranışın farkı, pek kötü davranışların yeterli ağırlığı yoksa eylemin tekrarlanması koşulu aranırken, onur kırıcı davranışlarda duruma göre tek olay yeterlidir.[313]

Namus ve onurun ihlalinin bir boşanma sebebi olması içine eylemin hem objektif hem de subjektif bakımlardan ağır olması gerekir. Objektif bakımdan, eylemin sadece kaba, kötü olması yeterli değildir. O çevrede yaşayan kimselerin göz önünde yapılan davranışın ağır bir hakaret sayılıp sayılmayacağı hususu araştırılmalıdır. Subjektif bakımdan, eyleme muhatap olan ve eylemi yapan eşler açısından da eylem onur kırıcı davranış olarak kabul edilmekte midir, başka bir ifadeyle eşin kasıtlı olarak diğer eşi tahkir etmek amacıyla mı hareket edilip edilmediğine bakılmalıdır.[314] Mesela eşin kocasını haksız yere hırsız diye ihbarı, topluluk içinde ona hakaret etmesi veya kocanın karısının sadakat mükellefiyetini ihlal ettiğini devamlı tekrarlayarak (gerçeğe aykırı şekilde) ona hakaret etmesi gibi örneklerde hem objektif hem subjektif bakımdan onuru ağır surette zedelenen eşin bu sebeplerden dolayı açacağı boşanma davasında hakim tarafların boşanmalarına karar vermek durumundadır.[315]

---

[311] Uçar, **a.g.e**, s.131
[312] Öztan , **a.g.e**, s.385-386
[313] Uçar, **a.g.e**, s.131
[314] Öztan, **a.g.e**, s.386
[315] **A.e**, s.387

Onur kırıcı davranış, kusura dayanan boşanma sebebidir. O halde, bu davranışlarda bulunan eşin ayırt etme gücüne sahip bulunması gereklidir. Bunun yanı sıra, manevi nitelikteki onur kırıcı davranış mutlak boşanma sebeplerindendir. Bu sebepten dolayı, ayrıca ortak hayatın onur kırıcı davranış yüzünden diğer eş için çekilmez hale gelmiş olup olmadığının hakim tarafından araştırılmasına gerek yoktur.[316]

3- MEDENİ KANUN YÖNÜNDEN ÇOCUĞUN KORUNMASI

"Çocuğun Korunması" Medeni Kanunu'nun ikinci kitabın ikinci kısım 1.bölümün altıncı ayrım olan velayet başlığı altında c bendinde düzenlenmiştir.

Medeni Kanunu'nun 346. maddesine göre, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemlerin hakim tarafından alınacaktır.

Medeni Kanun'un 347. maddesinde çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hakimin çocuğu anne – baba yanından alınarak bir ailenin yanına veya kuruma yerleştirilebileceği düzenlenmiştir.

Medeni Kanun'un 348. maddesi velayetin kaldırılması kurumunu düzenlemektedir. Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa veya ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, özürlü olması, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velâyet görevini gereği gibi yerine getirememesi,(Birinci fıkra) veya ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması(İkinci fıkra) hallerde hakimin çocuğun velayetinin kaldırılmasına karar vereceğini düzenlemektedir.

a) İstismar eden anne – baba ise *velayetin kaldırılması*, vasi ise *vasiliğin iptali*,

b) İstismar edilen çocuk hakkında *korunma tedbirlerinin alınmasına* hükmedilebilir.

[316] Akıntürk, **a.g.e**, s.251

c) İstismar edenin aynı zamanda *tazminat* sorumluluğu söz konusudur."[317]

C. TÜRK CEZA KANUNU'NDA AİLE İÇİ ŞİDDET

Toplumun yapıtaşı olan aile, devlet tarafından koruma altına alınmıştır. Devlet, aileye Anayasa'nın 41. maddesi ile anayasal güvence sağlandıktan sonra çeşitli hukuk alanlarındaki (medeni kanun, ailenin korunmasına dair kanun gibi) birçok yasal düzenleme ile de güçlü ve sağlıklı bir aile yapısı ile huzurlu aile bireylerinin yetiştirilmesini kendisine amaç edinmiştir. Türk Ceza Kanunu'nda aile içinde şiddet ile ilgili özel düzenlemeler getirmemekle beraber aile içi şiddeti cezayı ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir.[318]

1 Haziran 2005 tarihinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle 765 sayılı Türk Ceza Kanunu mülga hale gelmiştir. Araştırmamda hem 5237 sayılı TCK hem de 765 sayılı TCK'ndaki aile içi şiddetin cezayı ağırlaştırıcı nedenlerini kıyaslayarak incelenecektir.

1- ÖLDÜRME EYLEMİ

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan birçok düzenlemenin 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanun'a aktarılmadığı görülmektedir.

765 sayılı TCK'da "**adam öldürmek cürümleri**" başlığı altında 448'den 455. maddelere kadar toplam sekiz maddede öldürme suçları düzenlenmişti.

5237 sayılı TCK'da ise **"hayata karşı suçlar "**başlığı altında 81'den 85. maddelere kadar, toplam beş madde altında öldürme suçları düzenlenmiştir.

Burada madde sayısının azalmasının nedeni, eski kanunda iki maddede yer alan (449 ve 450) ağırlaştırıcı sebeplerin, tek maddede toplanmasının (md. 82) yanı sıra; 451.maddedeki "birleşik hallerde ölüme sebebiyet" haline ilişkin hükmün ve 453. maddede düzenlenmiş bulunan "namus için çocuk öldürme suçu"nun kaldırılmış olmasıdır.

Ayrıca eski 452. maddede düzenlenen kastı aşan adam öldürme suçu ise bu bölümden alınarak, yaralama suçunun yer aldığı bölümde, "neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama " başlığı altında düzenlenmiştir (md. 87/4).

---

[317] Aşkın Yaşar, "**Çocuk İstismarı ve İhmali Hukuksal Boyutu"**, Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2 (Önleme ve Rehabilitasyon), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.158

[318] Gemici, **a.g.e**, s.29

- "Adam öldürme" suçunun tanımı bakımından ise 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Suçun temel biçimi konusunda iki kanun arasındaki en önemli fark, bu suçtan dolayı faile verilecek ceza bakımındandır.[319]

765 sayılı TCK'nda kasten insan öldürmenin basit biçimi (md.448) için öngörülen ceza 24 yıldan 30 yıla kadar ağır hapis cezasıdır.

5237 sayılı TCK'nda kasten insan öldürme suçunun basit biçimi (md.81) için öngörülen ceza müebbet hapis cezasıdır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 450.maddesinde ise adam öldürme suçunun nitelikli hali düzenlenmiştir.Adam öldürme eyleminin üstsoy ve altsoydan biri aleyhine işlendiği takdirde failin idam cezasına mahkum edileceğini düzenlemiştir.[320]

Yine 765 sayılı TCK'nun 449.maddesi adam öldürme suçunun diğer bir nitelikli hali düzenlemiştir. Bu maddeye göre; eyleminin karı, koca, kardeş, babalık, analık, evlatlık, üvey ana, üvey baba, üvey evlat, kayınbaba, kayınvalide, damat ve gelinler hakkında işlenmesi halinde faile müebbet ağır hapis cezası verilmesini düzenlemekteydi.

Bu suçun nitelikli halleri 5237 sayılı TCK'nun 82 maddesinde de düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasının d bendine göre kasten insan öldürme eyleminin üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı, işlenmesi hâlinde failin, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edileceğini düzenlenmektedir.

Aynı zamanda eski kanunda mevcut olmamakla beraber, yeni kanunda getirilen nitelikli hallerden araştırma konumla ilgili olanlarını maddeler halinde aşağıda belirteceğim.

Bu suçun eski kanunda olmayan ilk kez düzenlenen nitelikli haller, yeni ceza kanunumuzun 82/1-e, f, j maddelerinde düzenlenmiştir.

---

[319] Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, R.Murat Önok, **"Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**", Seçkin Kitabevi, Ankara, 2008, s.122

[320] Ülkemizde idam cezası 03.08.2002 tarihinde yürürlükten kalkmıştır.Bu sebepten dolayı, 765 sayılı TCK'da düzenlenen idam cezası yerini 5237 sayılı yeni ceza kanununda "ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası"na bırakmıştır.

TCK md.82 maddesinin birinci fıkrasının e bendinde kasten öldürme suçunun çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde failin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edileceğini düzenlenmektedir.

TCK md.82 maddesinin birinci fıkrasının f bendinde ise kasten öldürme suçunun gebe olduğu bilinen kadına karşı ve yine 82.maddesinin 1.fıkrasının j bendinde töre saiki sebebiyle işlenmesi halinde faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilecektir.

- 765 sayılı TCK md.452 de "kastı aşan adam öldürme" suçunu düzenlemiştir. Bu madde, öldürme kastı olmaksızın mağdura yönelik darp ve diğer eylemler nedeniyle ölüm söz konusu olduğunda verilecek cezayı düzenlemiş;TCK 449.maddedeki kişiler aleyhine (karı, koca, kardeş, babalık, analık, evlatlık, üvey ana, üvey baba, üvey evlat, kayınbaba, kayınvalide, damat ve gelinler) işlenmesi halinde on yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezası verileceğini, TCK 450.maddedeki kişilere karşı (üstsoy, altsoy) işlenmesi halinde cezanın on beş yıl ağır hapis cezasından aşağı olamayacağını düzenlemekteydi.

5237 sayılı TCK md. 87/4 de yer alan "neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama" suçu, 765 sayılı TCK md.452 de "kastın aşılması suretiyle adam öldürme" suçunun" kriterlerine yakın bir düzenleme getirmiştir.

5237 sayılı TCK'nun 86.maddesinin 1.fıkrası "kasten yaralamanın" basit halini düzenlemiştir. Bu maddeye göre; kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan faile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmedileceği ifade edilmektedir.

5237 sayılı TCK'nun 86.maddesinin 3.fıkrasının (a) bendine göre "kasten yaralama suçu" üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı işlenmesi halinde faile verilecek olan bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasının yarı oranında arttırılacağı şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamadan(TCK md.87/4) kaynaklanan ölüm, şayet TCK md. 86/3'teki ifade edilen kişilere yani üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı işlenmişse o zaman failin cezası, on iki yıldan on altı yıla kadar hapis cezası olacaktır.

- 765 sayılı TCK'nun 453.maddesi namus için çocuk öldürme suçunu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, annesi tarafından şerefini kurtarmak amacıyla yeni doğmuş bulunan çocuğun öldürülmesi durumunda faile dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verileceği düzenlemekteydi.

Yeni ceza kanunumuzda bu hükmün kanuna alınmadığını ve hatta suçun belirtilen saikle işlenmesi halinde de hiçbir indirim öngörülmemiştir.

- Eski kanunumuzun 462 maddesinde "özel tahrik" hali düzenlenmekteydi. Bu maddeye göre zina halinde yakalanan, zina yapmak veya yasa dışı cinsel ilişkide bulunmak üzere olan ya da henüz zina yapmış ya da yasa dışı cinsel ilişkide bulunmuş olduğuna şüphe edilmeyecek şekilde görünen bir koca veya karı ya da kız kardeş tarafından işlenmiş olursa cezanın sekizde bir indirileceği öngörülmekteydi.

  Eski kanunumuzda düzenlenen "özel tahrik"e ilişkin hüküm yeni ceza kanunumuza alınmayarak bu hal için düzenleme yapılmamıştır.

2- YARALAMA EYLEMİ

765 sayılı TCK'nda yaralama suçunun basit şeklinin şikayete tabi olması karşısında 5237 sayılı TCK'nda yaralama suçunun basit de olsa üst soya, alt soya, eşe ve kardeşe karşı işlenmesi halinde şikayet şartı gerekmeksizin "re'sen soruşturulacağı" hüküm altına alınmıştır.

756 sayılı TCK'nun 456.maddesi, öldürme kastı olmaksızın bir kimseye cismen eza verilmesi, sağlığının bozulması veya akli melekelerinde karışıklığa neden olunmasını cezalandırmıştır. Yapılan eylem sonucunda, hamile kadının bebeğinin erken doğmasına neden olmuşsa faile verilecek ceza arttırılmaktaydı.

765 sayılı TCK'nun 457.maddesi ise bu suçun ağırlaştırıcı nedenlerini düzenleyerek md.449 ve md.450'ye atıf yapmaktadır. Bu madde birinci bendine göre, bu eylem md.449'da sayılan karı, koca, kardeş, babalık, analık, evlatlık, üvey ana, üvey baba, üvey evlat, kayınbaba, kayınvalide, damat ve gelinler hakkında işlenmesi halinde ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak verilmekteydi.

TCK. md 457'nin ikinci bendine göre ise bu eylemin üstsoy ve altsoydan biri aleyhine işlendiği takdirde faile verilecek ceza yarı oranında arttırılacaktı.

5237 sayılı TCK'nun 86.maddesinin 3.fıkrasının (a) bendine göre "kasten yaralama suçu" üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı işlenmesi halinde faile verilecek olan tıpkı 765 sayılı TCK'ndaki gibi hapis cezasının yarı oranında arttırılacağı şeklinde düzenleme yapılmıştır.

5237 sayılı TCK'nun 87.maddesinin 2.fıkrasının e bendine göre ise kasten yaralama eylemi, hamile bir kadına karşı işlenip de kadının çocuğunun düşmesine neden olmuşsa, faile verilecek olan cezanın iki kat arttırılacağı şeklinde düzenlenmiştir.

3- AİLE DÜZENİNE KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

765 sayılı TCK, "kişilere karşı işlenen suçları" ikinci kitabın dokuzuncu babında toplamıştır. Dokuzuncu baba giren cürümlerin hepsinde insan hayat, beden ve haysiyetine yöneltilebilecek bütün saldırılar ve bunları karşılayan cezalar yer almaktadır.[321]

765 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan "Aile Efradına Fena Muamele Suçu", ceza kanunun ikinci kitabının "**Şahıslara Karşı Cürümler**" başlığını taşıyan dokuzuncu babın, altıncı faslında yer alır.

765 sayılı TCK 477 ve 478. maddelerinde düzenlenen " aile efradına fena muamele suçuna", "Şahıslara Karşı Cürümler" bölümünde yer verilerek korunmak istenen hukuki menfaat, başkasının idaresi altında bulunan veya başkasının terbiye ve itaat yetkisine bırakılmış olan kişilerle ailesiyle birlikte yaşayan kimselerin, hayatını, beden tamlığını veya sağlığını herhangi bir zarar ve tehlikeden korumaktır.[322]

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan "Aile Düzenine Karşı Suçlar" ise kanunun ikinci kitabının **"Topluma Karşı Suçlar"** başlığını taşıyan üçüncü kısmın sekizinci bölümünde yer almaktadır.

- "Kötü muamele*"* başlıklı 5237 sayılı TCK md.232'nin 1.fıkrası,

756 sayılı TCK md.478'deki "aile efradına fena muamele" suçunun karşılığı "aynı konutta birlikte yaşayanların birbirlerine karşı kötü muamelesi" şeklinde;

- Aynı maddenin 2. fıkrası ise, 756 sayılı TCK md.477'deki "terbiye yetkisinin kötüye kullanılması" suçunun karşılığı olarak, "terbiye hakkından doğan disiplin yetkisinin kötüye kullanılması" şeklinde düzenleme yapılmıştır.

---

[321] Sulhi Dönmezer, "**Kişilere ve Mala Karşı Cürümler"**, 14.bası, İstanbul, Beta BasımYayın, l995, s.5
[322] Doğan Soyaslan**, "Ceza Hukuku Özel Hükümler",** 5. bası, Ankara,Yetkin Yayınevi, 2005, s.34-35

765 sayılı TCK'nun 477.maddesine göre, terbiye yetkisinin kötüye kullanılması ile ilgili olarak idaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, muhafaza etmek veya bir meslek ve sanatı öğrenmek için kendisine teslim edilen kişi üzerinde sahip olduğu terbiye hakkını veya itaat ettirmek yetkisini kötüye kullanarak o kişinin sağlığının tehlikeye girmesine neden olanlara verilecek ceza, on sekiz aya kadar hapis cezasıdır.

5237 sayılı TCK'nun 232.maddesinin 2.fıkrasında ise idaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmüştür.

765 sayılı TCK.md. 478 ise 477.maddede sayılan durumlar dışında ailesi ile birlikte yaşayan on iki yaşından küçük bir çocuğa veya aile bireylerinden her hangi birine yardımla şefkatle açıklanmayacak şekilde kötü davranışta bulunan kişiler otuz aya kadar hapis ile cezalandırılmaktadır. Bu kötü davranış neseben veya sıhren üstsoy ve altsoydan biri aleyhine gerçekleşirse ceza ağırlaşarak üç aydan üç seneye kadar hapis cezası olmaktadır.

5237 sayılı TCK'nun 232.maddesinin 1.fıkrasında ise aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmektedir. Bu maddenin gerekçesine göre her türlü kötü muamele suçun oluşmasını olanaklı kılmaz. Kötü muamelenin merhamet, acıma, şefkatle bağdaşmayacak nitelikte bulunması gereklidir.Yarı aç veya susuz bırakma, uyku uyutmama, zor koşullarda çalışmaya mecbur etmek gibi hareketleri kötü muameleye örnek olarak vermek mümkündür.[323]

- 5237 sayılı TCK'nun 233.maddesi "Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali"ni düzenlemektedir.

Bu maddenin birinci fıkrasına göre, aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiye, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile verileceği öngörülmektedir.

[323] Gemici, **a.g.e**, s.32

İkinci fıkrasında ise hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasının verileceği düzenlenmektedir.

Üçüncü fıkrasında ise velâyet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadî sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddî ve manevî özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verileceği öngörülmektedir.

4- CİNSEL SUÇLAR

Cinsel saldırı suçu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabı'nın İkinci Kısım, Altıncı Bölümü'nde "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında düzenlenmiştir

5237 sayılı TCK'da cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, "cinsel saldırı"(md.102) "çocukların cinsel istismarı"(md.103), "reşit olmayanla cinsel ilişki"(md.104) ve "cinsel taciz"(md.105) başlıkları altında dört ana grupta ele alınmıştır.

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda cinsel suçlar kanunda "Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhine Cürümler" başlığı altında düzenlenmiş olup bu suçlarda, ırza geçme, ırza tasaddi, sarkıntılık ayrımı yapılmış ve bu fiillerin cezalandırılması bakımından mağdurun yaşı göz önünde bulundurulmuştu.

- 5237 sayılı TCK'nun 102.maddesinde "cinsel saldırı suçu" düzenlenmiştir. Cinsel saldırı suçunun temel şekli 102. maddenin birinci fıkrasında tanımlanmıştır.Bu maddenin birinci fıkrasında cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden kişi, mağdurun şikâyeti üzerine iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmektedir.

Bu maddenin ikinci fıkrasında cinsel saldırı suçunun nitelikli hali düzenlenmiştir.Bu fıkrada, fiilin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi durumunda, bu fiili

gerçekleştiren kişiye yedi yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı ifade edilmektedir

Evlilik içi cinsel saldırı eskiden suç oluşturmamaktaydı.Ancak yeni ceza kanunumuzun 102.maddesinin ikinci fıkrasında cinsel saldırı fiilin eşe karşı işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikâyetine bağlı olup bu fiili gerçekleştiren kişiye yedi yıldan on iki yıla kadar hapis cezası öngörüleceği düzenlenmiştir.

Bu maddenin gerekçesinde evlilik birliğinin eşlere sadakat yükümlülüğünün yanı sıra karşılıklı olarak birbirlerinin cinsel arzularını tatmin yükümlülüğünü de getirdiğini ifade etmiştir. Buna karşılık evlilik birliği içinde bile cinsel arzuların tatmine yönelik talepler açısından tıbbi ve hukuki sınırlarının olduğu muhakkaktır. Bu sınırların ihlali suretiyle eş üzerinde gerçekleştirilen ve cinsel saldırı suçunun nitelikli halini oluşturan davranışlar, ceza yaptırımını gerekli kılmaktadır. Ancak evlilik içi cinsel saldırının soruşturma ve kovuşturmanın yapılması, mağdur eşin şikâyetine bağlı tutulması, çoğu durumda bu suçların kovuşturulmasını fiilen olanaksız hale getirmektedir.[324]

5237 sayılı TCK'nun 102.maddesinin üçüncü fıkrasının c bendinde ise cinsel saldırı suçunun üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı işlenmesi hâlinde, bu fiili gerçekleştiren kişiye verilecek olan cezanın yarı oranında artırılacağı öngörülmüştür.

765 sayılı TCK'nun 414, 415 ve 416. maddelerinde zorla ve rızayla ırza geçme ve tasaddi eylemleri suç olarak düzenlenmiş ve yaptırım altına alınmıştır. Bu kanunun 417.maddesinde zorla veya rızayla ırza geçme ve ırza tasaddi suçunun aile içinde yer alan usulden biri veya veli ve vasi tarafından işlenmesini ağırlaştırıcı sebep olarak kabul etmiştir.Bu eylemi yapan kişinin kanunen muayyen olan cezası yarısı kadar arttırılacaktır.

- 765 sayılı TCK'nın 414., 415., 416., 417. ve 418. maddelerinde yaptırıma bağlanan suçlar, 5237 sayılı Yeni Ceza Kanununun 103. maddesinde çocukların cinsel istismarı başlığı ile

[324] Tezcan/ Erdem/ Önok, **a.g.e**, s.287

düzenlenmiştir. Yeni Ceza Kanununda çocuklara yönelik cinsel davranışlar kazuistik bir yöntemle değil, cinsel istismar başlığı altında tek maddede düzenlenmiş bulunmaktadır.

5237 sayılı TCK'nun 103. maddesinin birinci fıkrasında cinsel istismar suçunun temel şekli düzenlenmiştir. Bu suç tipini basit cinsel istismar olarak da adlandırmak mümkündür. Buna göre, çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası verileceği öngörülmektedir.

Maddede ayrıca cinsel istismar da tanımlanmıştır. Buna göre cinsel istismar,

a- Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış ile,

b- diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışları, ifade etmektedir (md. 103/1). Şu halde;

-Onbeş yaşını tamamlamamış çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

-Onbeş yaşını tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

-Onbeş yaşını tamamlamış algılama yeteneği gelişmiş ve fakat on sekiz yaşını tamamlamamış çocuklara karşı cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, cinsel istismarı oluşturmaktadır.

Buna göre, onbeş yaşını tamamlamış ve algılama yeteneği gelişmiş çocuklara karşı rıza üzerine gerçekleştirilen cinsel davranışlar madde kapsamında cezalandırılan suçu oluşturmamaktadır.

Aynı maddenin üçüncü fıkrasına cinsel istismarın ilk nitelikli halini düzenlemektedir. Bu maddeye göre, cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde, bu eylemi yapan kişiye verilecek hapis cezası yarı oranında arttırılacaktır.

Cinsel istismarın, onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte maruz kaldığı fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan kişilere karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde bu eylemi yapan kişinin cezasının yarı oranında artırılmasını gerektiren diğer bir nitelikli hali düzenlemektedir. (m. 103/4). Ancak, bunun için, uygulanan cebrin en fazla kasten yaralama suçunun temel şeklini oluşturacak boyutta olması gerekir. Bu bakımdan, beşinci fıkraya göre, cinsel istismar için başvurulan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler de uygulanacaktır.

- 5237 sayılı TCK'nun 105.maddesi ise "cinsel taciz" ile ilgili hükümler içermektedir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre, bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adlî para cezasına hükmolunacaktır.

Bu maddenin ikinci fıkrası cinsel taciz suçunun nitelikli halini düzenleyerek cinsel taciz suçunun "aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfüzun kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi halinde bu eylemi yapan kişiye verilecek cezanın yarı oranında artırılmasını öngörmüştür.
Cinsel taciz suçunun nitelikli unsurlarının gerçekleştiği durumlarda, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikayetine bağlı değildir.

5237 s.TCK'nın cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bölümünde düzenlenen cinsel taciz suçu 765 s. TCK'nun 421. maddesindeki "söz atma" ve (bedeni temas olmaksızın yapılan) "sarkıntılık suçlarının" karşılığıdır. Bu maddeye göre, kadınlara ve erkeklere söz atanlar üç aydan bir seneye ve sarkıntılık edenler hakkında altı aydan iki seneye kadar hapis cezası verilmesini düzenlemektedir.

5- ŞEREFE KARŞI SUÇLAR

765 sayılı TCK 480. madde hakaret suçunu düzenlemiştir. Hakaret suçu, bir kimseye karşı belli bir fiil atılması yoluyla onu alçaltmak veya onun namus ve haysiyetine dokunmakla başlar. Burada ya mağdura duyurma ya da aleniyet söz konusudur.[325]

Bu kanunun 482. madde ise sövme suçunu düzenlemiştir. Sövme, belli ve özel bir eyleme dayanmaksızın bir kimsenin namus, şeref, şöhret, vakar ve haysiyetine saldırıdır. Bu suçun oluşması için aleniyet ilkesi şarttır. Bu nedenle aile içinde kalan ve aleni olmayan birçok sövme eylemi yargıya gönderilememektedir.[326]

Sövme ve hakaret suçu, 5237 sayılı TCK'nda "şerefe karşı suçlar" bölümünde yer almıştır. Bu iki suç arasında verilecek ceza açısından eski ceza kanunda olduğu gibi bir ayırıma gitmemiş ve her iki suçu da "hakaret" başlığı 125.maddede altında düzenlemiştir. Bu maddeye göre, kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüştür.

D. ULUSLARARASI BELGELERDE VE SÖZLEŞMELERDE KADIN VE ÇOCUK HAKLARI VE AİLE İÇİ ŞİDDET

1- ULUSLARARASI BELGELERDE KADIN HAKLARI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

a) Türkiye'de Kadın Hakları

Araştırmamızda, dünyada kadın haklarının gelişimini incelemeden önce Türkiye'deki kadın hakları ve kadın haklarının gelişimini anlatılacaktır. Ülkemizde 1843 yılından bu yana kadına verilen haklar başlıklar halinde şöyle gelişmiştir:[327]

---

[325] Uçar, **a.g.e**, s.128
[326] **A.e**, s.129
[327] http://www.tekplatform.com/hukuk/303327-turkiyede-adim-adim-kadin-erkek-esitligi.html , http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=2740 , http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/türkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%2005.05.2009.doc (29.07.2009)

- 1843 Tıbbiye mektebi bünyesinde kadınlar ebelik eğitimi almaya başladı.
- 1847 Kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniye yayımlandı.
- 1856 Köle ve cariye alınıp satılması yasaklandı.
- 1858 Arazi Kanunnamesinde mirasın kız ve erkekler arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükmü yer aldı. Böylece kadınlar ilk kez miras yoluyla mülkiyet hakkını kazandı.
- 1858 Kız Rüştiyeleri açıldı.
- 1869 Kadınlar için ilk sürekli yayın olarak nitelenen (haftalık) Terakk-i Muhadderat dergisi yayımlandı.
- 1869 Kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlandı.
- 1870 Kız öğretmen okulu Dar-ül Muallimat açıldı.
- 1871 Mecelle'nin (Osmanlı Medeni Kanunu) uygulanması için çıkarılan Hukuk-ı Aile Kararnamesi ile; evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması, evlenme yaşının erkeklerde 18, kadınlarda 17 olması, zorla evlendirmelerin geçersiz sayılması düzenlendi.
- 1876 Kanun-i Esasi (ilk Anayasa) kabul edilerek temel haklar düzenlendi. Kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirildi.
- 1897 Kadınlar ücretli işçi olarak çalışmaya başladı.
- 1913 Kadınlar ilk kez devlet memuru olarak çalışmaya başladı.
- 1914 Kadınlar tüccarlık ve esnaflığa başladı.
- İnas Darülfununu adı altında kızlar için bir yüksek öğretim kurumu açıldı.
- 1921 Darülfünunda karma öğretime geçildi.
- 1922 Yedi kız öğrenci Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptırarak eğitime başladı.
- Haziran 1923 Nezihe Muhittin'in başkanlığında ilk kadın partisi olan Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulması girişiminde bulunuldu, kadınlara oy hakkı tanımayan 1909 tarihli Seçim Kanunu gereğince valilikçe partinin kuruluşuna onay verilmediğinden dernekleşmeye gidildi.
- 29 Ekim 1923 Cumhuriyet ilan edildi. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte kadınların kamusal alana girmesini sağlayan yasal ve yapısal reformlar hızlandı.
- 3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğrenim Birliği) çıkarıldı. Böylece eğitim laikleştirilerek tüm eğitim kurumları Milli Eğitime Bakanlığı'na bağlandı. Kız ve erkekler eşit haklarla eğitim görmeye başladı.

- 1-7 Şubat 1926 Türk Medeni Kanunu'nu kabul edildi. Kanun ile erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemeler kaldırıldı, kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanındı. 4 Nisan 1926 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan kanun 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girdi.
- 1930 Belediye yasası çıkarıldı.Yasa ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- 1930 Kadın ve çocukların korunmasına ilişkin ilk düzenleme Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapıldı.
- 1930 Doğum izni düzenlendi.
- 10 Haziran 1933 kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kuruldu.
- 10-26 Ekim 1933 Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verildi.
- 5 Aralık 1934 Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakları verildi.
- 8 Şubat 1935 Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. Dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girdi, ara seçimlerde bu sayı 18'e ulaştı.
- 8 Haziran 1936 İş Kanunu yürürlüğe girdi. Kadınların çalışma hayatına düzenleme getirildi.
- 1937 Kadınların yeraltında ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması 1935 tarihli 45 sayılı ILO sözleşmesi ile yasaklandı.
- 1945 Analık sigortası (doğum yardımı) 4772 sayılı yasa ile düzenlendi.
- 1949 Yaşlılık sigortasının kadın ve erkekler için eşit esaslara göre düzenlenmesi 5417 sayılı yasa ile sağlandı.
- 1950 İlk kadın belediye başkanı (Müfide İlhan) Mersin'den seçildi.
- 1952 Sağlık Bakanlığı bünyesinde ana çocuk sağlığı hizmetleri verilmeye başladı.
- 1965 Gebeliği önleyici araçların satış ve dağıtımının serbest bırakılmasını ve tıbbi zorunluluk halinde kürtaj hakkı tanınmasını düzenleyen Nüfus Planlaması Hakkında Kanun çıkarıldı.
- 22 Aralık 1966 Eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlayan 1951 tarihli 100 sayılı ILO sözleşmesi onaylandı.
- 26.03.1971 tarihinde ilk kadın Bakan (Türkan Akyol) atandı.

- 1975 Birleşmiş Milletler tarafından Mexico City'de Birinci Dünya Kadın Konferansı düzenlendi ve bunu takiben 1975-85 yılları arasındaki dönem "Kadın On Yılı" olarak ilan edildi.
- 27 Mayıs 1983 10 haftaya kadar olan gebeliklerin kürtajla sona erdirilmesi ve gönüllü cerrahi sterilizasyon yöntemlerine izin verilmesi Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle sağlandı. Kürtaj için evli kadınlara kocadan izin alma koşulu getirildi.
- 1985 Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini (CEDAW) imzaladı ve sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girdi.
- 1985 5.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kadın konusu ilk kez bir sektör olarak yer aldı ve bu konuda politikalar belirlendi.
- 1987 Devlet Planlama Teşkilatı'nda Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu kuruldu.
- 1989 İstanbul Üniversitesi'nde ilk Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kuruldu. Bugün üniversiteler bünyesinde kurulan bu merkezlerin sayısı yurt çapında 13'e ulaştı.
- 24 Ocak 1989 İçişleri Bakanlığı kaymakamlık sınavlarına kadınların da alınacağını açıkladı.
- 29 Kasım 1990 Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan Medeni Kanunu'n 159.maddesi Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildi. İptal kararı 2 Temmuz 1992 tarih ve 21272 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 1990 Tecavüz mağdurunun hayat kadını olması halinde cezanın indirilmesini öngören Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürürlükten kaldırıldı.
- 14 Nisan 1990 Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, ilk kadın kütüphanesi ve bilgi merkezini açtı.
- 1990 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde, şiddete uğrayan kadınlara ve çocuklara destek hizmeti vermek üzere ilk kadın konukevleri açılmaya başlandı. 2000 yılı itibariyle bu sayı yediye yükselirken kapasiteleri 170'e ulaştı.
- 1990 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kadının statüsü ve Sorunları Başkanlığı kuruldu. 25.10.1990 tarihinde kadın sorunları konusunda ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) 3670 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak kuruldu ve 24.06.1991 tarihinde de Başbakanlığa bağlandı

- Eylül 1990 Yerel yönetimler kadın konusunda özellikle şiddete uğrayan kadınlara yönelik hizmet vermeye başladı. Türkiye'deki ilk kadın sığınma evi Bakırköy Belediyesi tarafından açıldı.
- 1991 48.Hükümet döneminde ilk kadın vali (Lale Aytaman) Muğla iline atandı.
- 17-20 Şubat 1992 Birleşmiş Milletler Uluslararası Kadının İlerlemesi İçin Araştırma ve Eğitim Merkezinin (INSTRAW) toplantısında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Türkiye'de kadın konusunda odak noktası olarak kabul edildi.
- 1993 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı işbirliği ile "Kadının kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal programı Projesi" uygulamaya başlandı. Kadının Statüsü ve Sorunları genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü proje kapsamında; eğitim programları, araştırma projeleri, pilot projeler ve istatistik/yayın faaliyetleri yürütüldü. 16 araştırma projesinin yanı sıra pek çok eğitim programı ve pilot proje desteklendi, araştırma projelerinin bir kısmı ve toplumsal cinsiyet temelinde farklı konularda oluşturulan özet göstergeler kitap haline getirildi. Ayrıca cinsiyete dayalı veri tabanı oluşturulması amacıyla Devlet İstatistik Enstitüsü'nde Toplumsal Yapı ve Kadın İstatistikleri Şubesi Kuruldu.
- 1993 İstanbul Üniversitesi'nde ilk Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı açıldı ve yüksek lisans programı vermeye başladı. Bugün Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı açarak Yüksek Lisans Programı veren üniversite sayısı dörde ulaştı.
- 1993 Kadın Dayanışma Vakfı, Altındağ Belediyesi'nin desteğiyle kadın dayanışma merkezi ve kadın sığınma evini açtı.
- 25 Haziran 1993 Türkiye'nin ilk kadın başbakanı (Tansu Çiller) hükümeti kurdu.
- 5-8 Aralık 1993 Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı ve Ankara Üniversitesi. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi işbirliği ile "Kadın Kimliği Kongresi" düzenlendi. Kongre gündemini; kadın emeğinin biçimleri, siyasette kadın kimlikleri, kadın bedeninin tanınması, kadın imgesinin üretimi ve dolaşımı, sanatın içinden kadın ve kadın örgütlenme biçimleri başlıklı konular oluşturdu.
- 1993 Halk Bankası'nca kadınları girişimciliğe özendirmek amacıyla kadınlara özel, düşük faizli kredi uygulaması başlatıldı.
- 1994 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde, şiddete uğrayan kadınlara hukuki ve psikolojik danışmanlık, girişimcilik ve el emeğinin değerlendirilmesi konularında hizmet vermek amacıyla Bilgi Başvuru Bankası (3B) kuruldu.

- 5 Nisan 1994 Dünya Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan İkraz Anlaşması gereğince başlayan İstihdam ve Eğitim Projesi'nin alt bileşenlerinden Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi (KİG) Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yürütülmeye başlandı. Proje kapsamında on altı araştırma projesi gerçekleştirildi, on üç tanesi kitap haline getirildi.
- 1994 Türkiye Kahire'de yapılan Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansına katıldı. Konferans'da kadının statüsü ve sağlık ilişkisini vurgulayan "üreme sağlığı" kavramı üzerinde duruldu ve kadın sağlığında "bütüncül" bir yaklaşım benimsendi. Bu yaklaşım doğrultusunda Sağlık Bakanlığı koordinatörlüğünde ilgili kesimlerden sağlanan katılımla "Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Eylem Planı" hazırlandı. 1998 yılında kamuoyuna sunulan Eylem Planı 6 ana çalışma grubu tarafından oluşturuldu. Kadının Statüsü grubunun koordinasyonunu Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü üstlendi.
- 1995 Kurulduğundan bu yana, açtığı kadın danışma merkezi ile şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık hizmeti veren Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, kadın sığınağını açtı.
- Şubat 1995 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce gönüllü kadın kuruluşları arasındaki iletişim ve dayanışmayı güçlendirmek, bilgiyi yaygınlaştırmak için aylık "Kadın Bülteni" çıkarılmaya başlandı. 11 sayı yayımlandı.
- 08-11Haziran 1995 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce Sinop'ta sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları temsilcileri, parlamenterler, gazeteciler ve akademisyenlerin katıldığı, "Türkiye'de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması" konulu dört gün süren bir toplantı düzenlendi. 4. Dünya Kadın konferansı öncesi yapılan bu toplantıda, kurumsallaşma, siyasal alan, çalışma yaşamı, kadın sağlığı ve eğitim konularında kadına yönelik politikalar belirlendi.
- 17-19 Temmuz 1995 Avrasya ülkeleri kadınları arasındaki işbirliğini geliştirmek, Pekin Konferansında Türkiye ile birlikte hareket edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla KSSGM ve Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı (TİKA) işbirliği ile "Pekin'e Giderken; Avrasya Ülkeleri Kadınları İşbirliği Kongresi" başlıklı bir toplantı gerçekleştirildi. Kongrenin sonuç bildirgesinde bir işbirliği grubu oluşturulması tavsiye edildi. Bu doğrultuda 27-29 Mart 1996 tarihleri arasında Ankara'da "Avrasya Ülkeleri Kadınları işbirliği Grubu Birinci Toplantısı" gerçekleştirildi. Toplantıda bu işbirliğinin kurumsallaşması için bir protokol hazırlandı, protokolün yürürlüğe girmesi için yedi katılımcı ülkenin imzasının tamamlanması gerekmektedir.

- 30 Ağustos 8 Eylül 1995 Türkiye Pekin'de yapılan ve 189 ülkenin katıldığı 4. Dünya Kadın Konferansı'na katılarak taahhütleri çekincesiz olarak kabul etti.
- 1996 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce, 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen eylem planı ve taahhütler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, gönüllü kadın kuruluşları, siyasal partiler, sendikalar, meslek örgütleri ve basının katılımı sağlanarak ulusal eylem planı hazırlandı.
- 1996 4. Dünya Kadın Konferansında verilen taahhütler gereğince Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda gönüllü kadın kuruluşlarının katılımıyla kadın sorunlarının yoğunlaştığı dört alanda; eğitim, sağlık, hukuk ve istihdam komisyonları oluşturuldu.
- 29 Haziran 1996 Anayasa Mahkemesi Türk Ceza Kanunu'nun erkeğin zinasını suç olarak düzenleyen 441. maddesini anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti. 27.12.1996 tarih ve 228600 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kararda verilen bir yıllık süre içinde yasal düzenleme yapılmaması nedeniyle erkeğin zinası 27.12.1997 tarihinden itibaren suç olmaktan çıktı.
- 1996 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde "Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı" kuruldu.
- 1997 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda 13 il valiliği bünyesinde "Kadının Statüsü Birimleri" kuruldu.
- 22 Mayıs 1997 Kadının evlendikten sonra kocasının soyadını almakla birlikte, kendi soyadını da kullanabilmesi Medeni Kanun'un 153. maddesinde yapılan değişiklikle sağlandı.
- 19.11.1997 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün önerisi üzerine İçişleri Bakanlığı'nca nüfus cüzdanlarında medeni hal kısmında "evli/ bekar/ dul/ boşanmış" gibi ifadelerin yerine sadece "evli" veya "bekar" ifadelerinin kullanılmasını düzenleyen genelge yayımlandı.
- 18 Ağustos 1997 Zorunlu temel eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkaran 4306 sayılı kanun yürürlüğe girdi.
- 13-14 Kasım 1997 Türkiye Cumhuriyeti, amacı uzman bakanların çalışma alanları ile ilgili konularda Avrupa Konseyi faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmalarını teşvik etmek olan Kadın-Erkek Eşitliğinden Sorumlu Avrupa Bakanlar Konferansı'nın dördüncüsüne ev sahipliği yaptı. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce İstanbul'da

gerçekleştirilen konferansa Avrupa Konseyine üye 40 ülkeden 38'i katıldı. 176 kişinin katıldığı konferans sonucunda üye ülkelerin eşitlik politikalarına yön verecek bir deklarasyon hazırlandı.

- 23 Haziran 1998 Anayasa Mahkemesi kadının zinasını suç olarak düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 440. maddesini anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti. Gerekçeli karar 13.03.1999 tarih ve 23638 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.
- 17 Şubat 1998 743 sayılı Türk Medeni Kanun'un yerini almak üzere Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısı Adalet Bakanlığı ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün ortaklaşa yaptığı bir toplantı ile kamuoyunun bilgisine sunuldu.
- 21 Ekim 1998 Adalet Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, ve kadın kuruluşlarının oluşturduğu gündem sonucunda bekaret kontrolünün, ancak takibi şikayete bağlı suçlarda, mağdurun rızası alınarak, ırza geçme gibi re'sen takip edilen suçlarda ancak hakim kararı ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısının yazılı izni ile yapılabileceğini düzenleyen bir genelge yayınladı.
- 1998 İçişleri Bakanlığı'nca nüfus cüzdanlarında yapılan düzenlemeye paralel olarak Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nce verilen dul ve yetim tanıtım kartlarındaki "Emekliye Yakınlığı" bölümünde yer alan "dul kadın vb." ifadelerin yerine sadece "eşi, kızı, oğlu, annesi, babası" gibi ifadelerin kullanılması sağlandı.
- 1998 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin ana hedefleri çerçevesinde Türkiye'de kadının durumunu değerlendirmek amacıyla bir Araştırma Komisyonu kuruldu ve hazırlanan rapor kitap olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yayımlandı.
- 17 Ocak 1998 Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.
- 1998 Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle aile reisinin beyanname vermesi esası kaldırılarak kadınların kocalarından ayrı olarak beyanname vermesi sağlandı.
- 1998 Ankara Barosu Kadın Hukuku Komisyonu tarafından Ankara Adliyesi içinde şiddete uğrayan kadınlara hukuki danışmanlık ve psikolojik destek hizmetleri vermek üzere Kadın Danışma Merkezi kuruldu.
- 1999 İstanbul Barosu Kadın Hukuku Komisyonu Kadın Hakları Uygulama Merkezi'ni kurdu.

- 20 Mart 1999 Barolar bünyesindeki Kadın Hakları/Hukuku Komisyonları arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla "Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı (TÜBAKKOM)" kuruldu. Giderek artan komisyonların sayısı 2001 yılı itibariyle kırk civarındadır. TÜBAKKOM bünyesindeki Kadın Danışma Merkezlerinin kurumsallaşmış olarak sayısı iki olmakla birlikte pek çok komisyon danışma hizmetleri de vermektedir.
- Eylül 1999 Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi'ni onaylarken koyduğu aile hukukunu ilgilendiren 15 ve 16. maddelerine ilişkin çekinceleri kaldırdı.
- 1999 Kadın erkek eşitliği açısından önemli değişiklikler içeren Medeni Kanun Tasarısı hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuldu.
- 14 Mayıs - 14 Haziran 2000 Kadın sorunlarını gündeme getirmek, tartışmalara her yöredeki kadınların katılımını sağlamak amacıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, valilikler, barolar, üniversiteler ve gönüllü kadın kuruluşlarının işbirliği ile ülke genelinde "2000 Yılı Kadın Toplantıları" adı altında panel, konferans, şenlik, sergi vb. yaklaşık 200 etkinlik gerçekleştirildi.
- 01 Mart 2000 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yapılan çalışma çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde "Kadın Erkek Eşitliği Daimi Komisyonu" kurulmasına dair hazırlanan teklif, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda görüşülerek, anılan Komisyon yerine "Kadın Erkek Eşitliğini İzleme Kurulu" kurulması yönünde karara varıldı. Kurulun oluşturulması TBMM içtüzüğünde değişiklik yapılmasına dair çalışmaların tamamlanmasını beklemektedir.
- 16 Mayıs 2000 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonu işbirliği ile Avrupa Birliğine uyum sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından Anayasanın değerlendirildiği "Avrupa Birliğine Giriş sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Kadın Erkek Eşitliği Politikaları" konulu panel düzenlendi.
- 5-9 Haziran 2000 Türkiye, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun sonuçlarının değerlendirilmesi, tam olarak uygulanmasının sağlanması, yeni eylem ve girişimlerin belirlenmesi amacıyla New York'ta yapılan "Kadın 2000:21.Yüzyıl İçin toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" konulu Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumuna katıldı. Türkiye tarafından teklif edilen, kadın erkek eşitliği bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi, kota uygulamaları ve diğer araçlarla olumlu ayrımcılık politikalarının geliştirilmesi, erken ve zorla evlendirme ile namus cinayetlerinin kadınlara

yönelik şiddet türleri arasında yer almasının yanı sıra diğer temel konulardaki önerilerin sonuç belgesinde yer alması sağlandı.

- 8 Eylül 2000 Ek İhtiyari Protokol Türkiye tarafından imzalandı. Onay aşaması için Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine alındı. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin daha etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Ek İhtiyari Protokol ile Sözleşmenin taraf devletler tarafından ihlali durumunda kişilere ve kişilerden oluşan gruplara başvuru hakkı tanınmakta ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine yapılacak şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.
- 21 Haziran 2001 TBMM Adalet Komisyonunca kabul edilen Türk Medeni Kanunu Tasarısı Genel Kurul'a sevk edildi.
- 22 Kasım 2001 Yeni Türk Medeni Kanununun TBMM tarafından kabul edildi.
- Kadın-erkek eşitliğini gözeten, cinsiyet ayrımcılığına son veren, kadınları aile ve toplum içerisinde erkekler ile eşit kılan, kadın emeğini değerlendiren bir düzenleme olan Medeni Kanun yeni şekliyle 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girdi.
- 30 Temmuz 2002 CEDAW Ek İhtiyari Protokolünün onaylandı.
- Personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamasına ilişkin "Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi" konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi 22 Ocak 2004 tarihinde 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi.
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik" 14 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi.
- Türk Ceza Kanunu Tasarısı 26.9.2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edildi.
- Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemelere yer veren Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005 tarihinde de yürürlüğe girdi.
- Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla 2005 yılında oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisinde Meclis Araştırma Komisyonu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülen Raporunu takiben, kadın erkek eşitliği, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamın her alanında kadının konumunun güçlendirilmesi ile kadına yönelik şiddetin önlenmesinin devlet

politikası haline getirilmesinin açık göstergesi olan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanmıştır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasına ilişkin 5840 sayılı Kanun, 24.03.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

b) Dünyada Kadına Yönelik Şiddet ve Uluslararası Belgeler ve Sözleşmeler

Kadına yönelik aile içi şiddet 1970'lerden önce bir sosyal problem olarak ele alınmamaktadır. 1960'ların sonu, 70'lerin başında (Vietnam savaşını izleyen yıllar) gelişmiş batı ülkelerinde görülen öğrenci hareketlerine paralel gelişen kadın hareketiyle birlikte; kadına yönelik aile içi şiddet sorunu, toplumsal ve hukuksal alanda tartışılmaya başlanmıştır.[328]

Kadına yönelik şiddet, İnsan hakları Bildirgesi dahil 1979'a kadar hiçbir sözleşmede yer almamıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde gelişen kadın hareketleriyle birlikte sorunun görünür, tartışılır olması ve dikkatlerin çekilmesiyle paralel giden süreçte, yani son yirmi yılda yoğunlaşan uluslararası gelişmeler Kapsamında "aile içi şiddet" sorunu işlenir olmaya başlamıştır. Sorun ilk kez 1975 yılında Meksika'da toplanan "Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı"nda gündeme getirilmiştir. Aynı yıl " Suçun Önlenmesi Ve Suçlulara karşı 5. BM Kongresi"nde, kadınlara yönelik bir cinsel şiddet biçimi olan tecavüzün büyük ölçüde gizli bir suç olarak kalmasına karşın, dünyanın birçok yerinde giderek arttığı kaydedilmiştir.[329]

Araştırmamızda kadınlara yönelik şiddeti engellemeye yönelik şimdiye kadar yapılmış uluslararası belgeler ve sözleşmeler başlıklar halinde aşağıda anlatılmaya çalışılacaktır;[330]

- Birleşmiş Milletlerde 1946 da kadın statüsü komisyonu kuruldu.
- 1975 yılında Mexico City'de I. Dünya Kadın Konferansı toplandı.
- Bunu takiben BM genel kurulunca 1975-1985 yıllarındaki dönemin kadın 10 yılı olarak kabul edildi.
- 1980 yılında 10 yılın ilk yarısını gözden geçirmek üzere II. Dünya Kadın Konferansı toplandı.

---

328 Yıldırım, **a.ge**, s.33
329 **A.e**, s.43-44
330 **A.e**, s. 44-45-46

- 1980'de Kopenhag'da toplanan BM Kadın On Yılı Dünya Konferansında (II.Dünya Kadın Konferansı) "Dayak ve Aile İçi Şiddet" başlıklı bir karar kabul edilmiştir.
- 1 Mart 1980 yılında "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açıldı.
- 1985 yılında III. Dünya Kadın Konferansı Nairobi'de düzenlenmesi, kadının 10 yıllık değerlendirilmesinin yapılarak örgütlenme kararı alındı.
- 16-26 Temmuz 1985 Nairobi'de yapılan Dünya Kadınlar Konferansı İleriye Dönük Stratejileri'nin Barış Bölümü'nde, kadına yöneltilmiş şiddet ve silahlı çatışmalarda kadınların korunmaları ilke olarak kabul edildi.
- 1993 yılında BM insan hakları komisyonunda kadına yönelik şiddet, "temel bir insan hakları ihlali" olarak sayılacağı kabul edildi.
- 5- 13 Eylül 1994 tarihleri arasında Mısır'ın başkenti Kahire'de toplanan, 187 üye ülkenin katıldığı BM-Uluslararası Nüfus Kalkınma Konferansı Aksiyon Programı; dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlara yönelik tüm ülkelerde yaşanan evrensel bir sorun olarak "Kadına Yönelik Şiddeti" kapsamına dahil etti.
- 30 Ağustos- 15 Eylül 1995 tarihinde Pekin'de IV. Dünya Kadın Konferansı toplanması ve Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu 189 ülke tarafından çekincesiz kabul edilmesi, yayımlanan bildiride ise öncelik taşıyan on iki kritik alandan birinin de "kadınlara yönelik her türden şiddet" olduğunun vurgulandı.[331],
- 5-9 Haziran 2000 tarihleri arasında New York'ta "Kadın 2000: 21. yy. için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" başlıklı BM genel kurulu özel oturumu gerçekleştirildi. Bu oturuma 188 ülke ve bu ülkelerden toplam 1500 sivil toplum kuruluşu ve 3000 temsilci katılmış olup toplantı sonucunda "Pekin +5 Siyasi Bildirgesi ve Sonuç Belgesini yayımlandı.[332]
- BM 2005 yılında " Pekin +10 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu Değerlendirme Toplantı"sı yapıldı. Uluslararası Kadın Konferansı'nda belirlenen hedefler konusunda kaydedilen gelişmelerin gözden geçirildiği komisyon toplantısında ağırlıklı olarak ele alacağı konuları; kadınların konumlarının güçlendirilmesi, kadın trafiği ve ticaretinin önlenmesi, kadın girişimciliğinin desteklenmesi olarak belirtmiştir.[333]

---

[331] Nazan Moroğlu, **Uluslar arası Belgelerde Kadın Erkek Eşitliği**, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2005, s.143
[332] **A.e** , s.145
[333] **A.e**, s.146-147

2- DÜNYADA ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET VE ULUSLARARASI BELGELER VE SÖZLEŞMELER

a) Uluslararası Sözleşmeler ve Protokoller :

Savaşların yarattığı olumsuzlukların ortadan kaldırılması ve insanlığın barış ve huzurlu bir dünyada yaşamak isteği sonucu kurulan Milletler Cemiyeti, ilk olarak 26 Eylül 1924 tarihinde "Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi"'ni kabul etmiştir. Ancak 1939 yılında yeni bir savaş çıkması Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bir süre ertelenmesine neden olmuştur. 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen "İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi"'nde çocukların hak ve özgürlüklerine yeterince değinilmediği için çocukların özel durumları ve özel korunma ihtiyaçları nedeniyle çocuklara özgü ayrı bir belge hazırlama çalışmaları başlatılmıştır.

20 Kasım 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 78 ülkenin temsilcilerinin katıldığı genel oturumda "Çocuk Hakları Sözleşmesi"'ni oybirliğiyle kabul etmiştir. Geçen otuz yıllık süre içinde üye ülkeler açısından bağlayıcı olan yeni bir uluslararası metnin hazırlanması gerekli görülmüş ve yapılan çalışmalar sonucunda 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, "Çocuk Hakları Sözleşmesi"ni oy birliği ile kabul etmiştir. 28 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılan sözleşme, aynı gün altmış bir ülke tarafından imzalanmıştır. 2 Eylül 1990'da yirmi ülke tarafından onaylanarak uluslararası bir yasa gücüyle yürürlüğe girmiştir.[334]

14 Şubat 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanan ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanan Sözleşme 9 Aralık 1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüş ve Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır.

---

[334] Aral/ Gürsoy **,a.g.e,** http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/aral_gursoy.htm (29.07.2009)

b) BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme :

Çocukların refahı alanında, çocukların yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi açılarından yeni yaklaşımlar ve standartlar getiren Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların yetiştirilmesinde toplumun, devletin ve ailenin sorumluluklarını, yeni ilke ve standartlarla açıklamaktadır. Bu ilke ve standartlarla "nitelikli insan"ın yetiştirilmesi temel hedef olarak belirlemiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılımı temel konular olarak ele alınmaktadır.[335]

Türk Hukuku bakımından, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 27.01.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TBMM, Sözleşmeyi onaylarken 17., 29. ve 30. maddeleri 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması'nın hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmuştur.[336]

Sözleşme önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır. [337]

Birinci Kısımda, 18 yaşın altındaki her insanın çocuk sayıldığı ve çocukların sahip oldukları haklar ve bunların gerçekleştirilmesi için devlete düşen görevler düzenlenmiştir (1 – 41 madde).

İkinci Kısımda, Sözleşme'de yer alan hakların taraf devletlerce uygun araçlarla yetişkinlere ve çocuklara yaygın biçimde öğretilmesi yükümlülüğü yer almaktadır (42- 45 madde).

Üçüncü Kısımda, Sözleşmenin yürürlüğe girmesi düzenlenmektedir. (46-54 madde)

Sözleşme birçok maddesiyle "çocuk ihmal ve istismarını" önleyen düzenlemeler getirmiştir. Bu maddeler şunlardır[338]:

- Madde 6 ile, taraf devletlerin her türlü sömürüye karşı çocuğu koruyan kurallar koyması düzenlenmektedir.

---

[335] Aral/ Gürsoy, **a.g.e**, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/aral_gursoy.htm (29.07.2009)
[336] http://www.0-18.org/hukuksal/bm_cocuk_haklari_sozlesmesi.doc (29.07.2009)
[337] **A.e**
[338] Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s.105-117

- Madde 16'da "Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz" şeklinde bir düzenleme vardır.

- Madde 19'da devletin çocuğu, çocuğun bakımından sorumlu kişilerin davranışlarından koruyacağı, çocuk istismarını önleyeceği ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlayacağı düzenlenmiştir.

- Madde 20'de devletin, aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak koruyacağı ve uygun aile bulmak ya da kurumlar aracılığıyla çocuğun bakımını sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

- Madde 25'te devlet tarafından ilgi, koruma ve bakımın gösterilmesi için belirli bir yere yerleştirilen çocuğun, bu tedbirlerin sonuçlarının düzenli olarak denetlenmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir.

- Madde 34, taraf devletlere çocuğun her türlü cinsel sömürüye karşı korunmasını görev olarak yüklemekte ve ulusal düzeyde ve ikili ve çok taraflı ilişkilerde de gerekli her türlü önlemi alması gerektiği düzenlemektedir.

- Madde 35'te, taraf devletlerin çocukların satılmalarını, kaçırılmalarını ve fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alması gerektiği düzenlenmiştir.

Bu sözleşme uluslar arası hukukta çocuk haklarına dair en kapsamlı belgedir.

c) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili Ek Protokol

Bu protokol, cinsel istismarın önlenmesi ile ilgilidir. Türkiye tarafından 09.05.2002 tarihinde onaylanmıştır.

Protokole göre; her taraf devlet hangi yolla olursa olsun, çocuğun cinsel istismarı, organlarının kar sağlamak amacıyla nakli, zorla çalıştırılması amaçları ile teklifi, teslimi ya da kabulü durumunda bu fiil ve faaliyetlerin ülke içinde veya ülke dışında veya ferdi veya örgütlü biçimde işlenmiş olup olmamalarına bakılmaksızın kendi suç ve ceza yasalarının tam anlamı ile kapsamı içine girdiğini garanti edecektir.[339]

Ayrıca Protokol, taraf devletlere mağdur çocukların korunması ve rehabilitasyonu konusunda yükümlülükler getirmektedir.

d) Avrupa Konseyi BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi [340]

Bu sözleşme, çocuklara BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile tanınan haklarının korunması için yargı mercileri önünde usule ilişkin haklar tanımaktadır. Sözleşme, özellikle çocukların aile hukukuna ilişkin davalarda ebeveynleri tarafından istismar edilmelerini engellemekte ve ebeveynleri ile çatışan veya örtüşmeyen çıkarları söz konusu olduğunda çocuğa temsilci tayinine olanak vermektedir.

Türkiye, bu sözleşmeyi boşanma davalarında, ayrılık davalarında, çocukların velayetine ilişkin davalarda, ana – baba ve çocuk arasında kişisel ilişki kurulmasına ilişkin davalarda ve babalığın mahkeme kararı ile kurulmasına ilişkin davalarda uygulayacağını beyan etmiştir.

---

[339] Aşkın, **a.g.e**, s. 155

[340] http://www.shcek.gov.tr/Cocuk_Haklari/Avrupa_Sozlesmesinin_Uygulanmasina_Dair_Kanun.asp (29.07.2009)

V. BÖLÜM: BOŞANMA DAVALARI VE BOŞANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

A. BOŞANMA DAVALARI

Mevzuatımızda, başta gerek 3444 sayılı ve gerekse 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda boşanmanın tanımına ilişkin bir hüküm yoktur. Boşanma, eşlerden boşanmak istemekte hakkı olan tarafın kanuni sebeplerine dayanarak dava açması üzerine evlilik bağının hakim tarafından sona erdirilmesidir.

Boşanma davası; eşler arasındaki hukuki ilişkiyi değiştiren, evlilik bağını hüküm kesinleşmesinden itibaren geleceğe etkili olarak sona erdiren inşai bir davadır. Boşanmadan itibaren eşler artık evli kişiler olmaktan çıkarlar, boşanmış kişiler olurlar.

B. MUKAYESELİ HUKUKTA BOŞANMA

İslam Hukuku'nda boşanma vardır; ancak kural olarak boşanma hakkı daha doğrusu eşini boşama hakkı kocaya tanınmış idi, kocaya tanınan eşini boşanma hakkı mahkeme dışıydı. Koca istediği zaman bu imkandan yararlanabiliyor, tek yanlı irade açıklamasıyla karısını boşayabiliyordu. Kocanın üç kez "boş ol" demesi boşanmak için yeterliydi. Boşanma dolayısıyla kadın, ne nafaka ne de tazminat talep edebiliyordu. Buna karşılık kadın, kural olarak kocasını boşama hakkına sahip değildi. İstisnai olarak nikah yapılırken kadının da eşini boşayabileceği şart edilmiş veya koca tarafından böyle bir hak sonradan tanınmış ise; kadın kocasını boşayabiliyordu.[341]

Roma Hukuku'nda, hakimin kararına gerek olmaksızın boşanmak mümkündü. Çünkü, Roma Hukuku'nda evlilik, tarafların iradelerine dayanan bir sözleşme ilişkisi olarak kabul ediliyordu. Bu itibarla gerek koca gerek karı tek yanlı irade açıklamalarıyla bu ilişkiye son verebiliyordu[342]

Musevi Hukuku, kocaya herhangi bir sebep göstermeksizin karısını boşanma hakkı tanımıştı.[343]

---

[341] Akıntürk, **a.g.e**, s.235
[342] **A.e**, s.236
[343] Akıntürk, **a.g.e**, s.236

Cermen Hukuku'nda, kocanın tek yanlı olarak karısını boşaması kadının evden uzaklaştırılması biçiminde olabiliyordu.[344]

C. BOŞANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

Boşanmanın hukuki sonuçları deyimiyle hakimin boşanmaya karar vermesi halinde ortaya çıkacak sonuçlar ifade edilmektedir. Boşanmanın, boşananın soyadının değişmesi, medeni halin değişmesi, mirasçılık sıfatının kaybedilmesi ve evlilik birliğinin dağılması gibi kişisel sonuçlarının olmasının yanında; ***maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası*** gibi mali sonuçları da bulunmaktadır.

1- MADDİ TAZMİNAT

Maddi tazminat davası MK md. 174/I hükmüyle düzenlenmiştir. *''Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen* ***kusursuz*** *veya* ***daha az kusurlu*** *taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir*.'' Dikkat çekmek gerekirse; Türk Medeni Kanunu tazminat davalarında "eş" yerine "taraf" deyimini kullanmıştır. Bundan anlaşılıyor ki; tazminat davası, boşanma davasından sonra da açılabilmektedir.

a) Maddi Tazminatın Şartları

1) Boşanmaya Karar Verilmiş Olması

Boşanma, evlilik birliğinin boşanma kararıyla sona ermiş olmasıdır. Boşanma davası, reddedilmiş ise maddi tazminata karar verilemez. Yasada 'boşanma yüzünden' denilmek suretiyle bu koşul açıkça vurgulanmıştır.

2) Talep Şartı

Boşanma nedeniyle maddi tazminata karar verebilmek için; bu tazminatın istenmiş olması gerekmektedir. Bu istem olmadan hakim kendiliğinden maddi tazminata karar veremez. HMUK md. 74, ayrıca 'taleple bağlılık kuralı' gereğince tazminat belirlenirken; hakim, istem miktarıyla bağlıdır, talepten fazlasına hükmedemez.

Ayrıca, *''maddi tazminat yabancı para esas alınarak istenemez''* [345]

---

[344] **A.e**, s.236

[345] Y.2 HD,10.02.99-13652/880

Maddi tazminat; kısmi olarak yani, fazlası saklı olarak istenemez. Maddi tazminat davası, boşanma davasının fer'i niteliğinde olduğundan boşanma kararı kesinleşmekle muaccel bir alacak haline gelir. Boşanma kararının kesinleşmesi tarihinden itibaren tazminatta faiz uygulanır.

Maddi tazminat istemi; boşanma davasının her aşamasında, yazılı olarak verilecek dilekçeyle ya da sözlü olarak tutanağa yazdırılarak istenebileceği gibi açılacak ayrı bir dava ile de istenebilir. Yargıtay bu konuya ilişkin bir kararında: *"Boşanma davasının fer'i niteliğinde olan tazminat ve yoksulluk nafakası, boşanma hükmü kesinleşinceye kadar her an istenebilir. Bu nedenle, iddianın genişletilmesinden söz edilemez. Boşanma davasına dayanarak maddi tazminat isteminde bulunmak, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan sadece hak sahibi kişi tarafından ileri sürülebilir. Bu yüzden, maddi tazminat isteminde bulunan taraf yargılama aşamasında bu hakkının bir kısmından ya da tamamından vazgeçebilir.''* [346]şeklinde görüş bildirmiştir.

3) Bir Zararın Doğmuş Olması

Maddi tazminat isteyebilmek için, **tazminat isteyen tarafın mevcut veya beklenen bir menfaatinin boşanma yüzünden zedelenmiş olması gerekmektedir.** Mevcut menfaatten maksat, evlilik birliği boşanmayla ortadan kalkmamış olsaydı, kusursuz veya daha az kusurlu olan tarafın sağlamaya devam edecek olduğu yararlardır. Kusursuz veya daha az kusurlu olan taraf boşanma sonucunda diğer tarafa ait malları iade etmek durumunda kalabilir. Örneğin, oturdukları ev kusurlu tarafa ait ise kusursuz veya daha az kusurlu olan taraf evden çıkmak veya eşiyle birlikte eşinin iş yerinde çalışıyorsa işi bırakmak zorunda da kalabilir. Bu yüzden mevcut menfaat kavramı kapsamına, maddi tazminat talebine hakkı olan tarafın, yeni bir ev kiralaması, eşya satın alması, bir konuta taşınmak için yapacağı masraflar dahil olur.

Boşanmada eşler kendi hayat standartlarını kendi kazançları ile sağlayabiliyorlarsa, maddi tazminat talebine gerek kalmaz. Maddi tazminat davasını, boşanmadan dolayı geniş anlamda mal varlığı zarar gören taraf açabilecektir. Tazminat davasında, eşin boşanma ile mevcut menfaatinde ortaya çıkan eksilmenin karşılanıp karşılanmayacağı araştırılır.

---

[346] Nazif Kaçak , **Açıklamalı İçtihatlı Boşanma, Nafaka, Velayet, Mal Rejimleri,** Kartal Yayınevi, 2004, Ankara, s.551

i)Beklenen menfaat ihlali

Eşin; eğer evlilik devam etseydi, ileride bundan sağlayacak olduğu bazı maddi imkanlardan, evlilik birliğinin dağılması üzerine yoksun kalmasıdır. Beklenen menfaate öncelikle miras hakkı girer. Ölüm halinde sağ kalan eşin kanundan doğan miras hakkı bulunmaktadır. Kanundan doğan miras hakkı saklı paydır. Eğer ölecek olan kusurlu eş, sağlığında eşine ölüme bağlı bir tasarrufta bulunmamış olsa dahi; eş, her halükarda mirastan saklı payını alır. (MK md.506) Mirasçı olma hususunda beklenen hakkı olan boşanmış eş, boşanma olmasaydı, diğer eşin mirasçısı olacağını ispat etmelidir. Eşin emekli maaşı, dul maaşı, ileride işinde terfi edecekse alacağı ücret farkı da beklenen menfaate girer.[347] Ayrıca, YHGK'nun 27.05. 1992 tarihli, 2-255 E., 352K. Sayılı kararında da görüleceği üzere; "Kanun, tazminat isteyen eşin mevcut ve hatta beklenen menfaatlerinin neler olabileceğini açıklamamıştır. Bu, toplumun genel yapısı, ülke ve yaşam gerçekleri göz önüne alınmak suretiyle ve herhalde evlilik birliğinin sürdüğü dönemde bir eşin diğer eşten yapmasını bekleyebileceği ölçüde makul, ciddi ve sürekli olmalıdır. Kabahatsiz eşin eğitim düzeyi, yaş itibarıyla evlenme şansını kaybetme oranı ve ileri sürülen isteğin başka bir yolla karşılanmasının mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi gerekeceği de kuşkusuzdur."

ii) Zararın Tespiti

Maddi tazminatın şartları mevcut ise; hakim, doğmuş olan zararın tamamını karşılayacak bir tazminata değil uygun bir tazminata hükmeder.[348] Boşanan kusursuz eşin, zararının tamamının ödenmesi söz konusu değildir; boşanma ile eşin bir zarara uğrayıp uğramadığı, uğramışsa bu zararın miktarı hakimin değerlendirmesiyle belli olur.[349]

İsviçre Federal Mahkemesi ve doktrini tarafından maddi zararın tespiti hususunda bazı kıstaslar geliştirilmiştir:

1- Evlilik kısa sürmüşse ve evlilikten çocuk doğmamışsa tazminat hüküm olunamaz. Bu takdirde kusurlu eşin, evlilik birliğindeki hayat standartlarını boşanmış kusursuz eşe sağlaması kendisinden beklenemez.

---

[347] İstanbul 1. Aile Mahkemesi E. 2004/440 K:2005/411 "Taraflar boşanmakla davacı, davalının en azından mevcut ve gelecekte beklenen desteğini boşanma nedeniyle yitirmiştir. İşte bu nedenle tarafların sosyal ve ekonomik durumları göz önünde bulundurularak maddi tazminata karar verilmiştir."

[348] HGK,27.5.1992,2-255/352 (YKD.1992,c.16,1526)

[349] Öztan, **a.g.e**, syf 487

2- Evlilik "uzun süre devam etmişse" ve bu evlilikten çocuklar doğmuşsa tazminat talebine hakkı olan eş evlilik devam ederken sahip olduğu yaşam standardını talep edebilir. Tazminatı ödemekle yükümlü olan eş, bu standardı sağlamakla yükümlüdür.

3- Tazminata hüküm olunurken boşanan eşin kendi geçimini sağlayıp sağlayamayacağı da göz önünde bulundurulur.

4- Tazminat talebine hak sahibi olan tarafın kişisel durumu göz önünde bulundurulur.

5- Tazminatla hükümlü olan eş diğer eşe uygun bir ödemede bulunuyor ve kendisi de evlenme sırasındaki yaşama standardında bir değişiklik yapmıyorsa ödenecek miktarda "evlenme sırasındaki yaşam standardı" esas alınır.[350]

4) Tazminat İsteyen Tarafın Kusursuz Veya Daha Az Kusurlu

Maddi tazminat isteyebilmek için, istemde bulunan tarafın **kusursuz** veya **daha az kusurlu** olması şarttır.[351] "Kusursuz taraf" deyimi nasıl anlaşılmalıdır? Doktrinde "kusursuz olma" deyiminde mutlak kusursuzluğun anlaşılmasının doğru olmayacağı kanaati yaygındır. Boşanma davalarında genellikle her iki tarafın da kusurlu olduğu durumlar çok fazladır. Bu yüzden, her ne kadar tazminat talep edilecek kişinin mutlak kusurlu olması gerekirse de; tazminat talep edecek tarafın tamamen kusursuzluğu aranamaz. Bakacağımız kıstas; tazminat talep edecek kişinin kusurunun evlilik birliğinin ortadan kalkmasını gerektirecek kadar büyük olup olmadığıdır. Tazminat isteminde bulunan tarafın kusurları varsa ve fakat karşı tarafın kusurları yanında ikinci derecede kalıyorsa; o halde hakim, kendisine verilen takdir yetkisini kullanarak tarafların kusurlarını belirler. (Dosyadaki taraf delilleriyle, fotoğraflarıyla, tanık ifadeleriyle...) Karşı tarafın da kusurlu bulunması halinde hakim, Borçlar Kanunu'nun 43 ve 44. maddelerini de göz önünde bulundurarak, tazminat miktarında indirime gider. Öte yandan tazminat talebinde bulunan tarafın, ağır kusuru var ise bu kişinin maddi tazminat talebi reddedilir.[352] Benzer şekilde; eşlerin eşit oranda kusurlu olması halinde maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddi gerekir.

---

[350] **A.e**, s.487-488

[351] İstanbul 1. Aile Mahkemesi E. 2004/440 K:2005/411 "Davacı davalının eşini bırakarak başka bir kadınla beraber yaşaması ağır kusurlu olmasını gerektirir. O halde boşanmada davacı- davalı ağır kusurludur. Davalı-davacının eşine karşı daha ağır veya eşit kusuru tüm dosya içeriğinde saptanamamıştır."

[352] Y.2.HD.10.03.2003 – 2028/3191 "Boşanmaya neden olan olaylarda, kocasına tüküren, ''boynuzlu, adi şerefsiz'' diye hakaret eden kadın da eşit kusurludur. Bu yön gözetilmeden tazminata hükmolunması yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.

b) Maddi Tazminatın Miktarı

Maddi tazminatın şartları mevcut ise; hakim, uygun bir tazminata hükmeder. Boşanma ile eşin bir zarara uğrayıp uğramadığı, uğramışsa bunun miktarı ve ödenecek ”uygun bir tazminat” hakimin değerlendirmesi ile belli olur. Hakim, bu değerlendirmeyi yaparken, tarafların sosyo-ekonomik durumlarını, düzenli gelirlerini ve eğitim düzeylerini inceler.

Maddi tazminat davası, boşanma davasının fer'i niteliğinde olabileceği gibi ayrı bir dava ile de talep edilebilir. Boşanma davası sırasında talep edilen maddi tazminat, boşanmanın fer'isi niteliğinde olup, ayrıca harç alınmaz ve bu istek sebebiyle taraflar yararına vekalet ücretine de hükmedilemez.[353] Boşanma davası devam ederken maddi ve manevi tazminat talep edilebilir. Bu istemler için ayrıca harç alınmaz, işlemler maktu harca tabidir. Ancak; maddi ve manevi tazminat davası, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile talep edilmiş ise, bu takdirde nisbi harca tabidir.

Mustafa Kıcalıoğlu, öğretide ve uygulamadaki görüş ve emsal uygulamada hareketle zararı belirlemede şu ölçütleri belirtmektedir:

-toplumun genel yapısı ve yaşam koşulları,

-tarafların evlilik birliği içindeki durumları sahip oldukları olanakları,

-oturulan evin bulunduğu yer ve özellikleri,

-aile bireylerin barınma, eğitim, beslenme gibi yaşam özellikleri,

-eşlerin çalışıp çalışmadıkları,

-malların idare ediliş biçimleri,

-boşanma nedeniyle eşin diğer eşin sosyal güvenlik kuruluşu olanaklarından yoksun kalması,

-eşin işyerinde çalışıyor ise boşanma nedeniyle işsiz kalınması,

-eşin kocasına güvenerek öğreniminden ve işinden ayrılmış olması,

-istenilen tazminatın başka yerde karşılanması olanağının bulunup bulunmadığı,

-eşin yeniden evlenme şansı ile tarafların ve boşanmaya neden olan olayların diğer özellikleri de göz önünde bulundurulur.[354]

---

[353] Y.2HD.22.01.2001- 15484/934

[354] Kaçak, **a.g.e**, s.553-554

c) Faiz

Uygulamada sıkça karşılaşılan sorunlardan biri de faiz sorunudur. Boşanma davası içinde istenen maddi ve manevi tazminatta faize, istek olması halinde ancak boşanma kararının kesinleştiği tarihten başlayacak şekilde hükmedilir. Eğer ilk derece mahkemesinin boşanma davası ile açılan tazminat davasına davalı taraf temyiz isteminde bulunsa ve Yargıtay'dan bir yıl sonra karar kesinleşse; bu takdirde davacı aradan geçen bir yıl boyunca faiz talebinde bulunamayacaktır. Çünkü, bu tazminat, boşanma kararının kesinleşmesi ile muaccel olur ve karar Yargıtay'dan dönmedikçe kesinleşemez. Bu itibarla; faiz, davanın açıldığı tarihte geçerli olan faize göre değil, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihteki faize göre takdir olunur. Fakat, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile tazminat istenmesi halinde ise faize istemin belirtildiği dava tarihinden itibaren hükmedilmesi gerekir.

d) Maddi Tazminatın Ödenme Biçimi

Maddi tazminatta ödenme biçimi MK md. 176'da düzenlenmiştir. Buna göre; "*irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz yaşam sürmesi halinde mahkeme kararıyla maddi tazminat veya nafaka ortadan kaldırılır*." (MK 176/3)

"Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda iradına azaltılmasına veya arttırılmasına karar verilebilir." (MK.176/4)

"Hakim istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğine karara bağlayabilir." (MK 176/5)

Kanun maddesinin de belirttiği gibi maddi tazminatın hangi durumlarda kalkacağı, artırılacağı ve azaltılacağı açık bir şekilde düzenlenmiş bulunmaktadır.

e) Maddi Tazminatın İstenmesinde Zamanaşımı

"Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar."(MK md.178)

Eski Medeni Kanun' da zamanaşımı süresi on yıl idi. Yeni düzenlenen bu kanun maddesine göre on yıllık bu zamanaşımı süresi kalkmıştır. Kanun koyucu, boşanma ile ayrılan eşler arasında açılacak davaların uzun zaman devam etmesini istememiş ve bir yıllık süre sınırı getirmiştir.

2- MANEVİ TAZMİNAT

Manevi tazminat davası MK m.174/ II hükmüyle düzenlenmiştir: *"Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir"*.

a) Manevi Tazminatın Şartları

1) Talep Şartı

Hâkimin manevi tazminata hükmedilmesi için öncelikli şart eşlerin boşanmış olmasıdır. Hâkim, manevi tazminatın istenip istenmeyeceğine re'sen karar veremez. Manevi tazminat boşanma davasının fer'i niteliğinde olduğu için yazılı olarak dilekçe ile ya da sözlü olarak duruşmanın her aşamasında taraflar tarafından istenebilir. Bunun yanında, harcı yatırılmak üzere açılacak ayrı bir dava ile de manevi tazminat istenebilir. Manevi tazminat, mirasçılara geçmeyen bir hak olduğu gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için hak sahibi kim ise ancak o kişi istemde bulunabilir. Maddi tazminat olduğu gibi aynı şekilde manevi tazminatta da boşanma kararının kesinleşmesi tarihinden itibaren faiz istenebilir; ancak bu bedel yabancı para olarak istenemez.

2) Tazminat İsteyen Tarafın Kişilik Hakkı Zedelenmiş Olmalıdır

Manevi tazminat istenebilmesi için her şeyden önce boşanmaya sebep olan olayların bir tarafın kişilik hakkını zedelemiş olması gerekmektedir. Eski Medeni Kanun m.143/ II uyarınca, tazminat isteyen tarafın kusursuz olması ve kişilik hakkının ağır şekilde zedelenmiş olması şartının gerçekleşmesi gerekmekteydi. Yeni Medeni Kanun'umuz ise bu konuda çok yerinde bir değişiklik yaparak bu iki kıstası ortadan kaldırmıştır. İlk olarak, Yeni Medeni Kanun'umuz tazminat isteyen tarafın kusursuz olması gerektiği şartını aramamış, kusurlu eşe de manevi tazminat davası açma hakkı tanımıştır. İkinci olarak ise, "zedelenmenin ağır

olması" şartı kaldırıldığı Yeni Medeni Kanun'umuz kişilik hakkının saldırıya uğramasını yeterli görerek ağır ihlali aramamıştır. Kanaatimce, Eski Medeni Kanun'un ağır zedelenme şartı manevi tazminatın hem içeriğini daraltması ve hem de bunu bir kaç Yargıtay örneğiyle sınırlanması manevi tazminatın içeriğine aykırılık teşkil etmekteydi.

Manevi tazminatın en önemli sebeplerinden biri de davacının kendi iç dünyasında meydana gelen ruhsal çöküntünün, kalp kırıklığının, bir şekilde karşı tarafı tazminata mahkum ederek mağdurun iç huzurunun az da olsa yerine getirilmesidir.

Manevi tazminat hiçbir zaman manevi kaybı yerine getirmez, üzüntüleri silip atmaz. Paranın işlevi kişilik hakları ve yararları zedelenen kimsenin duyduğu ağır manevi acıyı bir dereceye kadar yumuşatmaktır. Bu teselli, sadece bir tatmin aracıdır. Karşı tarafı tazminata mahkum edebilmek bir yerde kişilik ve haysiyete bağlılık ve onu koruma ve savunma azminin ifadesidir.[355]

Davacı tarafın kişilik hakkının hangi hallerde zedelenmiş olduğu, boşanmaya sebep olmuş bulunan olayların mahiyetine ve istemde bulunan tarafın duyduğu elem ve üzüntünün derecesine göre belirlenir.

Evin terk edilmesi, zina, eşlerin evlilik birliğinden doğan görevlerini yerine getirmemeleri nedeniyle doğan geçimsizlik gibi olaylar davacı eşin kişilik hakkını ihlal etmiş olmalıdır. Boşanmaya sebep olan olaylar MK. md.174. dışında, bir haksız fiil teşkil edebilir; bu durumda BK md.49'daki manevi tazminat hükmünden yararlanabilir. Canına kast, pek fena muamele, hakaret, toplum içinde küçük düşürülme gibi fiiller örnekler arasında sayılabilir. Ancak; iki kanun maddesi arasındaki farkın, Medeni Kanun hükmüne göre manevi tazminata hükmedilebilmesi için boşanma davasının açılmış olması gerekmektedir. Davalının başka bir kadınla yaşadığı dolayısı ile zina eyleminde bulunduğu, bunun da davacının kişilik haklarına saldırı sayılması gerektiği sonucuna varıldığından, davacı lehine manevi tazminata karar verilmiştir.[356] Buna karşılık eşinin zina işlemesine hiç aldırmayan, duyguları bundan rencide olmayan taraf,boşanma davası açsa bile manevi tazminat isteyemez.[357]

3) Davalı Taraf Kusurlu Olmalıdır

[355] Any. Mah. 11.2.1969
[356] İstanbul 1. Aile Mahkemesi E. 2004/440 K:2005/411
[357] Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku**, C.II Aile Hukuku, 1965, İstanbul, syf 259-260

Davacı tarafın boşanmada kusuru ağır ise, bu durumda onun bu eylemi "zarar görenin ağır kusuru" gibi değerlendirilerek, davacının uğradığını iddia ettiği zarar ile manevi tazminat istemi arasındaki illiyet bağı kesilir ve tazminat istemi oluşmaz. [358] Buna karşılık davacının kusuru ağır değilse o halde indirim sebebi olur (BK. m.44) Bu noktada 'eşit kusurluluk' ilkesinden bahsetmek gerekmektedir:

Eski Medeni kanunun yürürlükte olduğu dönemlerde Yargıtay 2. Hukuk Daire'sinin yerleşik içtihadı, boşanmaya neden olan olaylarda tarafların eşit kusurlu olmaları halinde manevi tazminata hükmedilmeyeceği yönündeydi. Yeni Medeni Kanun'un getirdiği düzenlemeyle, manevi tazminat davasında "kusursuzluk şartı" kaldırıldığından, tarafların eş kusurlu olmaları manevi tazminata engel teşkil etmeyecektir. Bu durumlarda, hakim, takdir yetkisini her somut olayın kendi özelliklerine göre kullanarak ya BK md. 44 uyarınca ya tazminatın bedelinde indirime gidecek ya da tazminatın verilmesinden tamamıyla vazgeçecektir.

4) İlliyet Bağı

Davacının uğradığı zarar ile boşanmanın şartları arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekmektedir. Davacının iddia ettiği manevi zarar boşanma dolayısıyla meydana gelmiş olmalıdır. Boşanma sonrası, davacının psikolojik bunalıma girdiği ve tedavi gördüğü kanıtlanmış olmalıdır.

b) Manevi Tazminatın Miktarı

Manevi tazminatın miktarını da maddi tazminatta olduğu gibi hakim belirler. Burada hakimin, istemde bulunan tarafın kişilik hakkının boşanma yüzünden ne suretle zedelenmiş olduğunu saptaması gerekir. Hakim, boşanmaya sebep olan olayın ağırlığına göre manevi tazminatın miktarını belirleyecektir. Diğer taraftan manevi tazminatın miktarının davalının mali gücüyle orantılı olması gerekir.

Manevi tazminatın miktarının belirlenmesinde hakim; zararının ağırlığını, oluş biçimini, kusur oranını, tarafların sosyoekonomik durumlarını, yaşlarını, evliliğin devam süresini, olayın diğer özelliklerini göz önünde tutar.[359] Hakim; aynı şekilde toplumun geleneklerine,

---

[358] Y.2.HD. 04.06.2002 – 6750/7499 "Toplanan delillerden **, kadının güven sarsıcı davranışlar içine girdiği** ve evlilik birliğinin temelden sarsılmasına sebep olan hadiselerde **ağır kusurlu** olduğu anlaşılmaktadır. Kusuru ağır olan eş yararına, yoksulluk nafakası ve manevi tazmnat hükmedilemez. Bu isteklerin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır."

[359] Aydın, Zevkliler, M. Beşir Acabey, K. Emre Gökyayla, **Zevkliler Medeni Hukuk**, 6.bs, Seçkin Yayıncılık Ankara, 2000, s.978,

adalet anlayışına, değer yargılarına, hakkaniyet kuralına, ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarını göz önünde tutarak manevi tazminata hükmetmelidir.[360]

Maddi tazminatın ödenme biçimi toptan veya irat biçiminde olabilirken, Yeni Medeni Kanun'un 176. maddesinin 2. fıkrasına göre; "*manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez."* Manevi tazminat sadece toptan ödeme biçiminde belirli bir meblağ olarak karar verilebilir.

Hakimin manevi tazminat olarak mutlaka belirli bir miktar paraya hükmetmesi şarttır. BK md. 49/ III de olduğu gibi hakim, paradan başka şeye hükmedemez. Çünkü MK. md. 174/II de açıkça uygun bir miktarda para ödenmesinden söz edilmektedir.

c) Manevi Tazminat Davasında Zamanaşımı

Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesi üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Eski Medeni Kanun'da bu süre on yıl idi. Yeni Medeni Kanun (md 178.) boşanma ile ayrılan eşler arasında açılacak davaların uzun zaman devam etmesini istememiş, bir yıllık süre sınırı getirmiştir. Tıpkı maddi tazminatta olduğu gibi; yargılamanın her aşamasında manevi tazminat istenebilir. Bir yıllık süre boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren hesaplanır.

d) Maddi ve Manevi Tazminatta Görevli ve Yetkili Mahkeme

Maddi ve manevi tazminat davaları görülürkenki görevli mahkeme Yeni Medeni Kanun md. 177'de düzenlenmiş olup boşanma davasının açıldığı yerdeki aile mahkemesidir. Eğer maddi ve manevi tazminat davaları boşanmadan sonra açılmışsa, tazminat alacaklısının yerleşim yerindeki Aile Mahkemesi yetkilidir.

Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca Asliye Hukuk Mahkemesi, Aile Mahkemesi gibi davaya görür.

3- YOKSULLUK NAFAKASI

[360] 2.HD.8.7.1986,6760/6987

MK md.175 gereği: *"Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf , kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz."*

a) Yoksulluk Nafakasının Koşulları

1) Taraflardan Biri İstemde Bulunmalıdır

Buna göre; çeşitli Yargıtay Hukuk Dairesi Kararlarında da açıkça vurgulandığına gibi; yoksulluk nafakasına hak kazanabilmek için, taraflardan biri bu nafakayı istemek durumundadır. Aksi takdirde; taraflardan biri istekte bulunmadığı takdirde hakim kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedemez.

2) İstemde Bulunan Tarafın Kusuru Daha Ağır Olmamalıdır

Daha önce de belirttiğimiz gibi, eski kanuna göre nafaka isteminde bulunabilmek için tarafın 'kusursuz' olması gerekiyordu. Ancak, Yeni Medeni Kanun'a göre, istemde bulunan tarafın diğer tarafın kusurundan daha ağır olmaması şarttır. Kanunun açıkça belirttiği hükmüne göre: *' Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz'***.**

.Yoksulluk nafakası talep edecek eş boşanmaya neden olan olaylarda eşit veya daha az kusurlu olmalıdır. Ağır kusurlu eş yoksulluk nafakası isteyemez. (Y. HGK .08.12.1993-2897/3780;Y.2.H.D.27.044.2001-5363/6696)

Yeni Medeni Kanun'a göre boşanma yüzünden zarurete düşen koca da, kusuru daha ağır olmamak yani boşanmaya neden olan hükümlü eşe nazaran daha ağır olmamak koşuluyla (eşit kusurlu olsa da) Yeni Medeni Kanun md. 175 koşullarına uygun olarak kadından yoksulluk nafakası talep edilebilecektir. Kadın refah içinde olmasa bile, nafaka ödemekle yükümlü olacaktır.

Yeni Medeni Kanun'da, her iki eşin de eşit kusurlu olması halinde md 175.'in uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin bir hüküm maddede öngörülmemiştir. Bu maddenin konuluş amacı, sosyal yardımlaşma amacıyla öngörülmüş olduğundan, yoksulluk nafakasına hakkaniyet gereği hükmedilmelidir.

Buna karşılık, boşanmaya neden olan olayda tam kusurlu taraf, yoksulluk nafakası talep edemez.

Yoksulluk nafakası dava ve istemlerinde Yeni Medeni Kanun md. 175 koşulları oluşmuş ise, yükümlü eş kusursuz olsa da yoksulluk nafakası ödemek zorundadır**.**

(Y.HGK.2000/ 2002-196-171)

3) Nafaka, Nafaka Yükümlüsünün Mali Gücü Oranında Olmalıdır

Yoksulluk nafakası, kusuru daha ağır olmayan eşin yoksulluğunu gidermeye yönelik olmalıdır. Nafakanın miktarını hakim takdir eder. Hakim bunu yaparken, nafaka isteyen eşin ihtiyaçlarını göz önünde tutar. Kararlaştırılan nafaka, her şeyden önce yoksulluğu gidermeye yönelik olmalıdır. Ancak, diğer tarafın mali durumuna paralel olarak bu miktar artırılabilir. Nafakanın miktarını belirlerken evliliğin süresi, eşlerin durumu, yaşları, evlilik birliği sırasındaki tarafların anlaşarak kabul ettikleri görev taksimi, evlilikten doğan çocukların bakıma muhtaç olup olmadıkları, eşlerin çalışma gücü vs...göz önünde tutulur. Küçük çocuklarının bakımının, eşin çalışmasını engelliyor olması, evlilik birliği içerisinde ortaya çıkan hastalıklar, sakatlıklar eşin çalışmasını imkansız hale getirmesi, eşin çalışabilmesi için uzun süre bir eğitimden geçmesi gibi hallerde diğer eş yoksulluk nafakası ödemekle yükümlüdür.[361]

Her iki kanunun da mutabık kaldığı madde hükmüne göre; nafaka yükümlüsüne mali gücünden daha fazla bir nafaka bedeli ödemesine hükmedilemez. Y 2. HD.'nin 28.04.1942 tarihli ve 1127/1767 no'lu kararına gereğince; *'Eğer nafaka istemekte olan tarafın lehine evvelce manevi tazminata hükmedilmiş bulunuyorsa, yoksulluk nafakasının miktarının saptanmasında bu noktanın da göz önünde bulundurulması ve istemde bulunan tarafın hükmedilmiş olan manevi tazminata karşın yoksulluğa düşüp düşmeyeceğinin araştırılması gerekir.'*

Yoksulluk nafakasının açık bir şekilde isteminin yanında, istenen yoksulluk nafakasının miktarı belirtilmedikçe hakim yoksulluk nafakasına hükmedemez.[362]

4) Yoksulluk Nafakası İsteminde Bulunan Taraf Boşanma Yüzünden Yoksulluğa Düşme Tehlikesiyle Karşılaşmış Bulunmalıdır

Evlilik birliğinin sona ermesi neticesinde, geçimini kendi mali kaynakları ve çalışma gücüyle sağlama imkanından yoksun olan taraf yoksulluğa düşmüş olmalıdır. Yukarıda da değinildiği üzere; değişiklikten önce maddede 'büyük bir yoksulluğa düşmekten' bahsedilirken, yeni

[361] Öztan, **a.g.e**, s.502, 503
[362] Ali İhsan Özuğur, **Nafaka Hukuku**, Seçkin Kitapevi, 3. bası, Ankara, 2004, s. 297

düzenlemede böyle bir kıstas aranmamakta ‘yoksulluğa düşmek’ yeterli sayılmaktadır. Bu durumda büyük bir yoksulluk aranmamakla birlikte, normal düzeydeki bir yoksulluk derecesi de yoksulluk nafakasına hak kazanabilmek için yeterli olabilecektir.

Boşanma yüzünden yoksulluk nafakası talep eden eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşmesi gerekir. Kendisini yoksulluktan kurtaracak kadar malvarlığı ve geliri bulunan eş yoksulluk nafakası talep edemeyecektir**.**(Y.2.HD.08.03.2002-2413/3176)

- **Kendisinden nafaka istenilen kadın refah halinde bulunmalı mıdır?**

Yoksulluk nafakasına, sadece yoksulluğa düşecek olan kadın için değil, yoksulluğa düşecek olan taraf erkek olsa dahi her iki taraf lehine de hükmedilebilir. Oysa ki, eski medeni kanundaki düzenlemeye göre; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan kadının yoksulluk nafakası isteminde bulunabilmesi için erkeğin refah halinde bulunması gerekli değildi. Demek oluyor ki kanun koyucu erkeğin nafaka isteminde bulunabilmesini, ‘’kadının refah düzeyinde’ olması gibi kadın erkek eşitliği bakımından tartışma yaratacak bir şarta bağlamaktaydı. Halbuki, boşanma neticesinde yoksulluğa düşen taraf erkek de bayan da olabilir. İkisinin de ayrı sonuçlara hükmetmek şüphesiz Anayasa’nın 10. maddesinde düzenlenmiş bulunan eşitlik hakkı ile de çelişmektedir.

Yargıtay’ın tanımına göre, refah halinin sayılması için; geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve ihtiyaçları dışında her şeyi elde edebilecek bolluk ve zenginlik içinde olan kimse, refah halinde sayılır.

Eski ve Yeni Medeni Kanun’da düzenlenen ‘yoksulluk nafakası’ arasındaki farklar şu şekilde sıralandırılabilir:

i) Eski Medeni Kanun’a göre yoksulluk nafakasına hak kazanmanın şartlarından bir tanesi; yoksulluk nafakasına hak kazanan kişinin kusursuz olması idi.

Kanımca, evliliklerin boşanma ile sona ermelerinde çok yüksek bir çoğunlukla kusurlar her iki eş bakımından da işlenirler. Dolayısı ile; evlilik birliği sona erdiği takdirde, evliliği bitiren kabahati tek bir kişiye yüklemek yeterince gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu surette, yoksulluk nafakasına hak kazanacak tarafın kusursuz olmaması imkan dahilinde görülmemektedir. Başka bir deyişle, Kanunun lafzı yeterince katıdır. Yeni Kanun’umuzda bu hüküm isabetli bir şekilde ‘*kusuru daha ağır olmamak koşuluyla’* denmek suretiyle yoksulluk nafakasına hak kazanan tarafın durumunu hafifletmiş bulunmaktadır. Buna göre; her iki taraf da kusurlu olabilir, ancak hakkaniyet oranında nafaka yükümlüsünün de hakkının korunabilmesi gerekir. Bunun için, nafaka almaya hak kazanan tarafın kabahati, nafaka yükümlüsünden fazla olmamalıdır.

***ii*)** Eski Medeni Kanun'a göre, yoksulluk nafakasına hak kazanabilmek için evlilik birliği sona erdikten sonra nafakaya hak kazanacak tarafın büyük bir yoksulluğa düşmesi gerekliydi. Halbuki, Yeni Medeni Kanun'umuza göre nafakaya hak kazanmak için, boşanma neticesinde yoksulluğa düşmek yeterli olabilecektir.

iii) 3444 sayılı kanunla önceki Medeni Kanunu'n 144. maddesindeki en köklü değişiklik , nafakanın süresinde olmuştur. Eski Medeni Kanun gereğince yoksulluk nafakasına ancak bir senelik bir müddet için hükmediliyordu. Yeni Medeni Kanun'la, yoksulluk nafakasına süresiz olarak isteminde bulunulma imkanı tanınmıştır. Kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nda yoksulluk nafakasının ancak bir yıl için hükmolunacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, doktrinde hemen hemen bütün yazarların haklı tepkisine yol açmış ve bu yazarlarca sürenin kaldırılması önerilmiştir. Bunun üzerine, Yeni Kanun'da bu konudaki düzenleme isabetli olarak değiştirilmiştir. Yeni Kanunumuz ise nafakayı açıkça süresiz olarak düzenlemiştir. Bu durumda, yoksulluk nafakasına hükmolunduğu vakit nafaka, taraflardan birinin ölümüne kadar sürebilecektir

iv) Eski Medeni Kanun'un 144. maddesinde, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için ancak, kadının refah halinde bulunması şartına bağlıydı. Yeni Medeni Kanun'la getirilen değişiklik ile bu kanun hükmü ortadan kaldırılarak kadın-erkek arasındaki eşitsizlik dengelenmiş bulunmaktadır. Buna göre; yoksulluk nafakası isteyebilmek için kadın-erkek olmanın önemi giderilmiş, boşanma neticesinde yoksulluğa düşmek yeterli görülmüştür.

Görülüyor ki; Yeni Medeni Kanun'umuz, hakkaniyet ve sosyo-ekonomik kıstaslar göz önünde bulundurularak yeniden düzenlediği yoksulluk nafakası müessesesinde isabetli hükümleri uygulama alanına sokmuştur.

Zevkliler'in bir görüşüne göre 'Yoksulluk nafakası, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanır ve bir bakıma evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğindedir''

Akıntürk ise bu konuyu şu şekilde izah etmiştir: 'Boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı koruma amacına yönelik olduğu içindir ki; boşanmış olan yoksul tarafa verilecek yoksulluk nafakası, hiçbir surette diğer tarafa yükletilen bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Eğer böyle olsaydı, sadece boşanmada kusuru olan eşten istenebilmesi gerekirdi.'

b) Yoksulluk Nafakasının Süresi

Yeni Kanunumuza göre isabetli olarak ,'sınırsız' bir süreyle düzenlenen nafakasının ne zamana kadar istenebileceği konusu doktrinde tartışmalara sebep olmuştur. Bir görüşe göre boşanma kararı kesinleştikten sonra, maddi tazminatta olduğu gibi artık yoksulluk nafakası isteminde bulunmak da mümkün olamayacaktır. Diğer bir görüşe göre ise gerek maddi tazminatın gerekse yoksulluk nafakasının boşanma davası devam ederken istenebileceği gibi, boşanma kararı kesinleştikten sonra da istenebilmesi fikrini ileri sürmektedir. Buna göre Zevkliler de 'yoksulluğa düşecek eş' şeklindeki bir düzenleme ile, kanun koyucunun bilinçli bir değişiklik yaptığına dikkatleri çekmiştir. Ancak Yeni Medeni Kanunu'muz "yoksulluğa düşecek taraf" deyimini kullanmayı tercih etmiş bulunmaktadır.

Yargıtay'ın bu konudaki içtihadı son zamana kadar ilk görüşü destekler şekilde tezahür etse de 22.01.1998 tarih ve 5/1 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile benzer düzenleme ile istenebilen manevi tazminat davasının 'boşanma davasından sonra da açılabileceği kabul edilmiştir' denmektedir.

c) Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi

Nafakanın ödenme biçimi Yeni Medeni Kanunun 176 maddesinde belirtilmiştir.Buna göre;" M*addi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.*

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka , alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılır .

Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir."

Tazminat ve nafakanın ne şekilde ödeneceği, yani irat tarzında mı yoksa toptan ödeme mi olacağı konusu eşler arasındaki bir anlaşmayla saptanmış olursa, hukuka aykırı olmamak kaydıyla hakim bu anlaşmayı onaylamalıdır. Hakim, kendi takdirine göre, yoksulluk nafakasının irat mı yoksa toptan olarak mı ödeneceği hususunu belirleyecektir.

Maddi tazminat veya yoksulluk nafakası irat şeklinde ödenmesi sözleşme veya hakimin hükmüyle kararlaştırılsa bile, bu durum alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan

birinin ölümü durumunda kendiliğinden kalkar. Bunun yanında alacaklı tarafın haysiyetsiz bir hayat sürmesi, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da evlenme olmadan fiilen evliymiş gibi yaşaması gibi durumlarda nafaka mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların mali durumlarının değişmesi hakkaniyetin gerektirdiği hallerde yoksulluk nafakasının artırılmasına veya azaltılmasına karar verilebilir. Yoksulluk nafakası alacaklısının, paranın alım gücü karşısında ihtiyaçların artması, hastalık ve benzeri gibi nedenlerle mevcut nafaka yükümlülüklerini karşılayamaması, nafaka borçlusunun ödeme gücünde artmış olması nedeniyle nafakanın arttırılması istenebilecektir.

Aksine nafaka borçlusunun maddi gücü azalır hastalık veya benzeri nedenlerle ortadan kalkar, hastalık gibi nedenlerle yoksul duruma düşerse, yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılması veya azaltılması istenebilir. Nafakanın azaltılabilmesi için, nafaka borçlusunun mali durumda önemli ölçüde bir azalmanın meydana gelmesi gerekir.Yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra, nafaka alacaklısına Emekli Sandığı veya diğer sosyal güvenlik kuruluşlarından aylık bağlandığı, herhangi bir nedenle yoksulluğun ortadan kalktığı belirlenirse yoksulluk nafakasının artırılması isteminin reddi gerekir.[363]

Aile Mahkemesi hakimi, tarafların sosyoekonomik durumunun değişip değişmediğinin, tarafların hayat koşullarının, ödeme güçlüklerinin, ihtiyaçlarının, sağlık, hastalık durumlarının yoksulluk durumlarının ortadan kalkıp kalkmayacağının belirlenmesinde görevlendireceği uzman araştırma, inceleme görüş ve düşüncelerden de yararlanabilecektir.[364]

d) Yoksulluk Nafakasının Gelecek Yıllara Göre Belirlenmesinin İstenmesi

Hakim istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir. (MK. Md.176/son)

Kanun koyucu her yıl yoksulluk nafakası artırım davası açılmasını önlemek, fazla harcamalara engel olmak, tarafların sürekli bir araya gelmesini ve zaman harcamalarını

[363] Özuğur, **a.g.e**, s.291-292
[364] Özuğur, **a.g.e**, s. 292

önlemek için hakime bu şekilde bir olanak tanımıştır. Bunun için ön koşul taraflardan birinin talepte bulunmasıdır.

e) Yoksulluk Nafakası-Faiz

Yoksulluk nafakasına dava tarihinden itibaren faiz yürütülemez ancak hükmedilmedikten sonra hükmedilen yoksulluk nafakasının muaccel olduğu ve nafaka borçlusunun temerrüde düşürüldüğü tarihten itibaren faiz yürütülebilir.

f) Yoksulluk Nafakalarında Takas -Haciz

İcra İflas Kanunu'nun 89.maddesi gereği; Yoksulluk nafakaları diğer nafakalarda olduğu gibi haczedilemez.

Tüm nafakalarda olduğu gibi yoksulluk nafakalarında da nafaka alacaklısın isteği dışında yoksulluk nafakası takas edilemez.(BK md.132/2)

g) Yoksulluk Nafakasının Kaldırılması

1) Yoksulluk Nafakasının Kendiliğinden Kalkması

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar. (MK md.176/3)

Yoksulluk nafakası alacaklısın başka biriyle evlenmesi halinde yoksulluk nafakası kendiliğinden kalkacağından, yoksulluk nafakası borçlusunu nafakadan kurtaracak, nafaka alacaklısın resmen evlendiğini, aile nüfus kağıdıyla ispatladığı durumda nafakayı ödemeyecek veya ödemekle yükümlü olduğu yoksulluk nafakası icra takibine konu ise, aile nüfus kağıdını ibraz ederek borçtan kurtaracaktır.[365]

Yoksulluk nafakasının kendiliğinden kalkmasının sebeplerinden birisi de; nafaka alacaklısı veya taraflardan birisinin veya her ikisinin de ölmesi halidir. Bu takdirde, yoksulluk nafakası ölüm tarihi ile kendiliğinden sona erecektir. Nafaka borçlusu, nafaka alacaklısının ölümü halinde nafaka alacaklısının ölüm tarihini de gösteren nüfus kağıdını ibraz sureti ile yoksulluk nafakasını ödemek borcundan kurtulacaktır. Ancak, ölüm tarihine kadar nafaka borçlusu ödemediği yoksulluk nafakaları varsa nafaka borçlusunun bunlardan doğan

[365] Özuğur, a.g.e, s.288

sorumluluğu devam edecek; nafaka borçlusu, nafaka alacaklısının mirasçılıların talebi üzerine onlara birikmiş yoksulluk nafakalarını ödeyecek veya ödemek zorunda kalacaktır.

2) Yoksulluk Nafakasının Mahkeme Kararıyla Ortadan Kalkması

Yoksulluk nafakasının diğer ortadan kalkma nedeni de nafaka alacaklısın bir evlenme akdi olmadan başka biriyle evlilik dışı yaşam sürmesi veya haysiyetsiz hayat sürmesi veya yoksulluğunun ortadan kalkmasıdır. Bu koşullardan herhangi birinin gerçekleşmesi halinde nafaka borçlusu ilgili mahkemeye başvurarak yoksulluk nafakasının kalkmasını isteyebilecektir.(MK md.173)

h) Yoksulluk Nafakasında Görevli Mahkeme

Yoksulluk nafakası ve yoksulluk nafakasının artırılması, azaltılması veya kaldırılması davalarında görevli 4787 sayılı kanun 2. ve 4. maddesi gereğince, Aile Mahkemesi veya Aile Mahkemesi bulunmayan yerlerde, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca yapılan belirlemeye uygun Aile Mahkemesi sıfatıyla görevlendirilen Asliye Hukuk Mahkemesi'dir.

Boşanma davası devam ederken, boşanma davasının fer' i niteliğinde istenen davada ise, görevli Mahkeme; boşanma davasına bakan Aile Mahkemesi'dir.

i) Yoksulluk Nafakası Davalarında Yetkili Mahkeme

Medeni Kanun md.177 gereği *"Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yerindeki Aile Mahkemesi yetkilidir."*

HUMK madde 9. gereğince umumi hükümlere göre; davalının yerleşim yeri mahkemelerinde de dava açma hakkı saklıdır.

Dolayısıyla yoksulluk nafakası istem, artırım, indirim, kaldırma davalarındaki yetkili mahkeme, nafaka alacaklısının yerleşim yeri veya umumi hükümlere göre davalının yerleşim yeri Aile Mahkemesi'dir.

j) Yoksulluk Nafakası Davalarında Zamanaşımı

Medeni Kanun md.178 gereği **"***Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar."*

Yeni düzenlemeye göre, eski düzenlemenin aksine yoksulluk nafakasının istenmesi süreye bağlanmıştır. Ancak nafakanın azaltılması, artırılması veya kaldırılması davası her zaman açılabilecektir.

VI. BÖLÜM: MATERYAL ve METOD

a) Araştırmanın Amacı:

Aile içi şiddetin boşanma davalarına yansımasını mahkeme kararlarını inceleyerek araştırmaktır.

b) Araştırmanın Metodu:

Bu amaçla Bakırköy Aile Mahkemelerine ait dosyaların 2005, 2006, 2007 yıllarına ait olmak üzere toplam 1750 dosya incelenmiştir. Araştırmamda bu üç yılın seçilmesinin sebebi; açılmış olan davaların araştırma esnasında sonuçlanması için gerekli sürenin geçmiş olmasını sağlamaktır. Araştırmamla ilgili olarak Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan, Bakırköy Aile Mahkemeleri Hakimleri'nden izin alınmış olup tüm araştırma boyunca hiçbir davalının ve davacının ismi açıklanmamıştır.

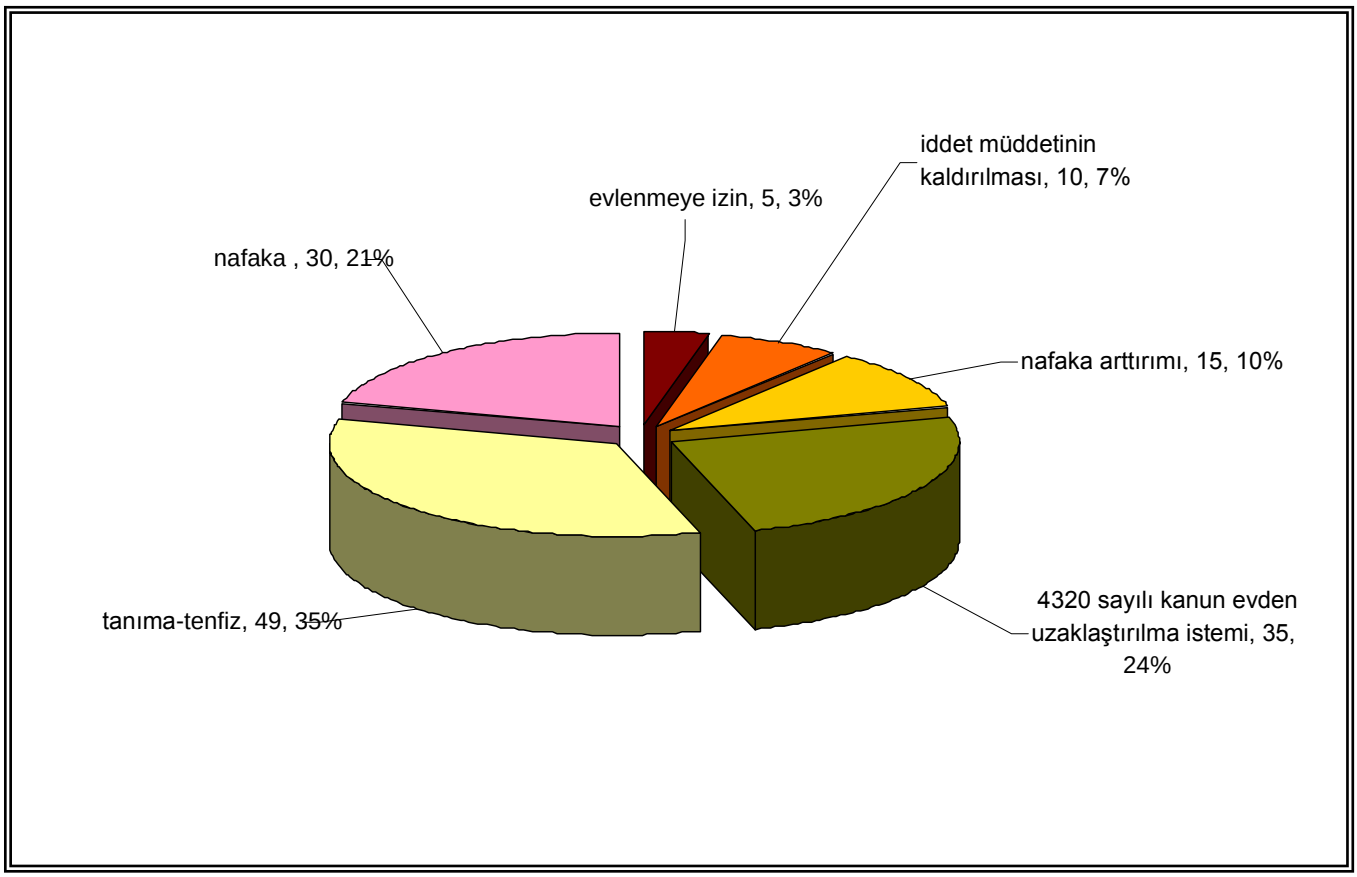
c) Veri Toplama Tekniği:

Öncelikle ayırım yapılmaksızın bu yıllara ait bütün dosyalar taranmış (1750) olup boşanma dosyaları (1630) ayrılmıştır. Daha sonra bunların içerisinden de boşanma sebebi olarak aile içi şiddetin (190) söz konusu edildiği dosyalar belirlenmiştir.

d) Veri Değerlendirme Tekniği:

Bunların içerisinden kararı kesinleşmiş olanlar -ki incelediğim bu dosyaların tamamı kesinleşmiştir- "Bulgular" bölümünde incelenen parametrelere göre değerlendirilmiştir.

VII. BÖLÜM: BULGULAR



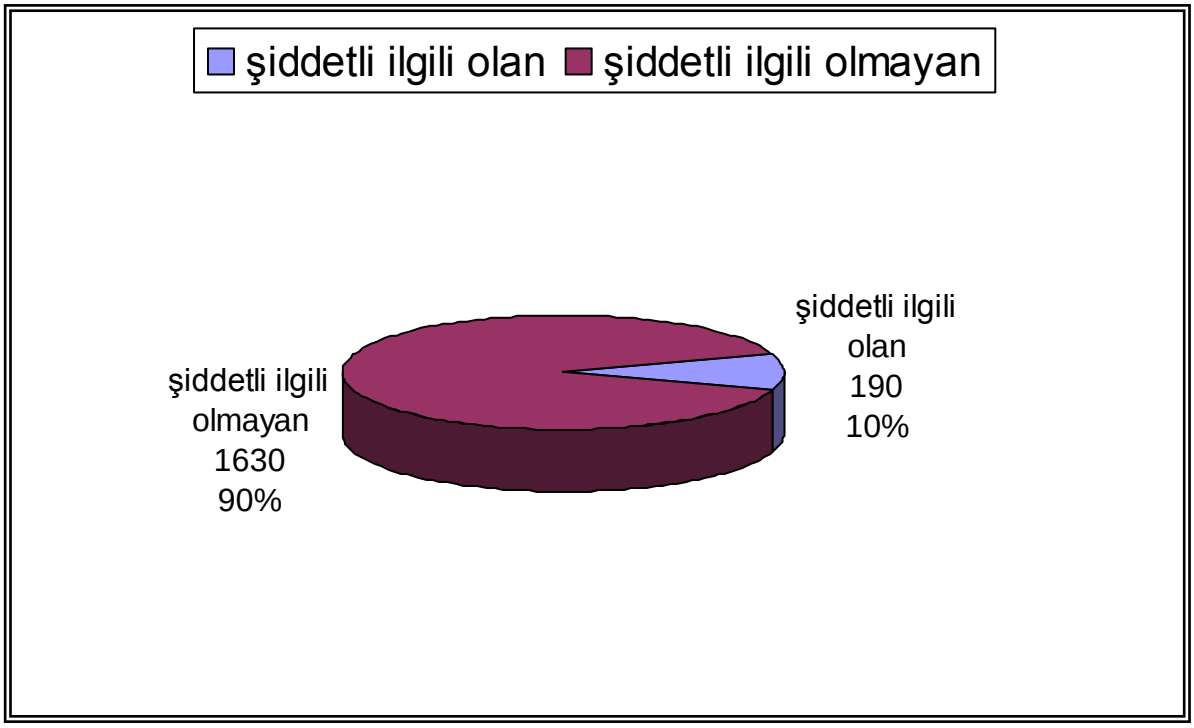
ŞEKİL 22: Bakırköy Aile Mahkemeleri'nin dava dosyalarının (boşanma davası dışında) konularına göre tasnifleri

Bakırköy Aile Mahkemeleri'nde 2005-2007 yıllarına ait incelediğimiz toplam dosya sayısı 1750'dir.Bu dosyaların 120 tanesi aşağıdaki dava konularından oluşmaktadır:

-evlenmeye izin (5)
-iddet müddetinin kaldırılması (10)
-nafaka artırım (15)
-4320 sayılı kanun evden uzaklaştırılma istemi (35)
-tanıma-tenfiz (25)
-nafaka (30)

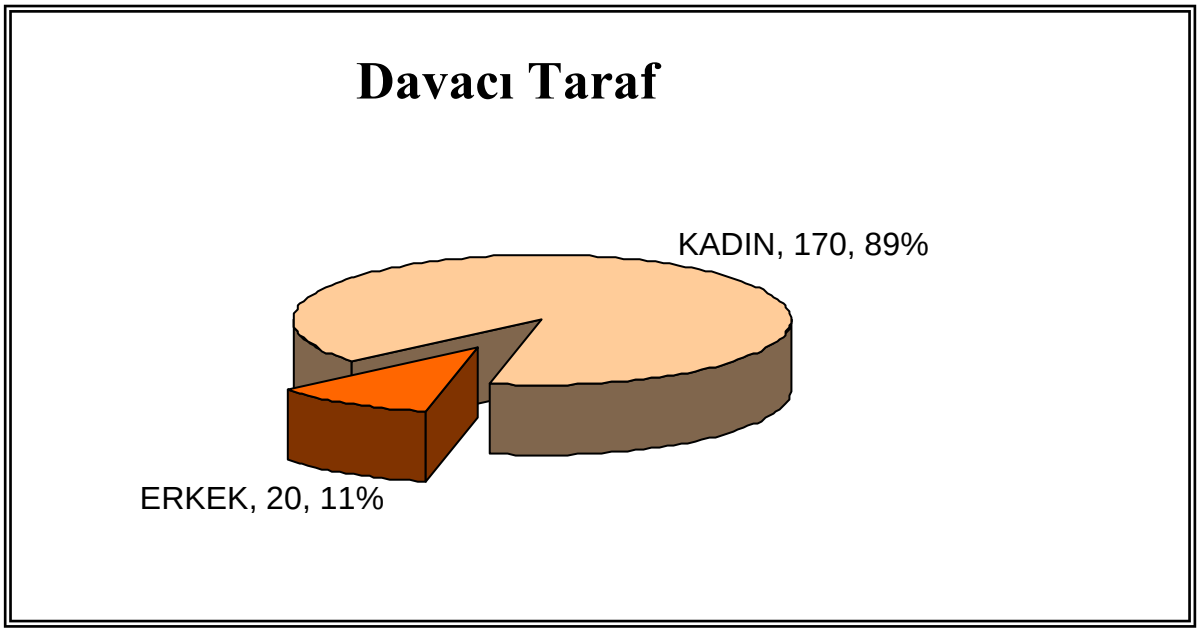
Bu konular sebebiyle açılan dava dosyalarını incelediğimiz genel toplam dosya sayısından çıkartırsak geriye 1630 adet dava dosyası kalmaktadır. Bu dosyaların tamamı boşanma sebebiyle açılan dosyalar olup "aile içi şiddet" verilerine bu dosyalar üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır.

İncelememizde boşanma sebebiyle açılan davaların tamamının boşanma ile neticelenmediğinden "boşandıkları gözlenmiş" gibi kesin ifadeler yerine şekillerin açıklamalarında "boşanma davasının tarafları" ifadesini kullanılacaktır.



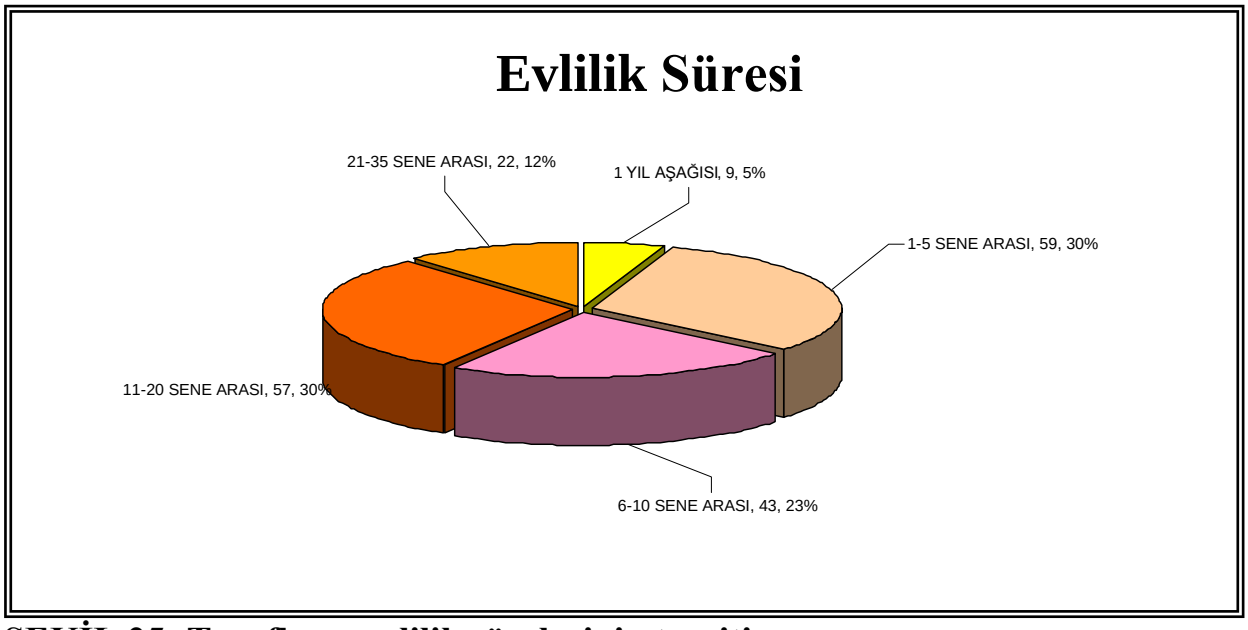
ŞEKİL 23: Şiddet içeren dosyalar

İncelenen 1630 adet boşanma dosyası içerisinde sadece 190 dosyada aile içi şiddetin varlığı belirlenmiştir. İncelenen aile içi şiddet verilerine ulaştığımız 190 üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapılarak aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.



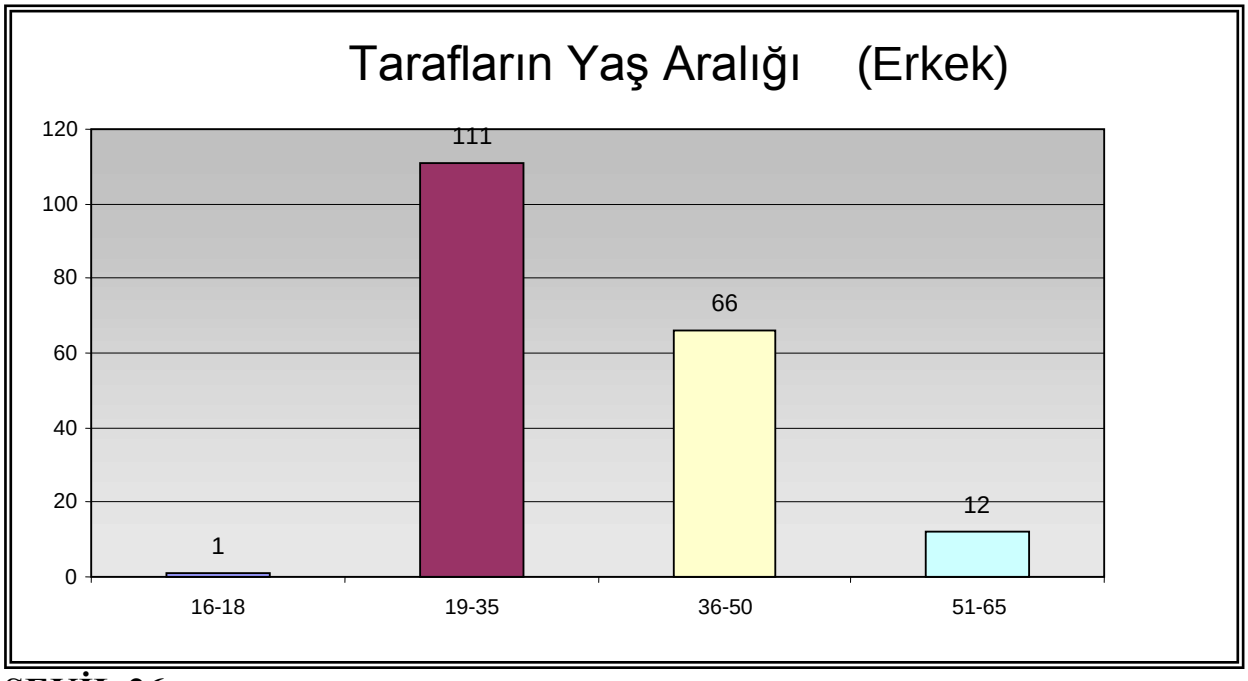
ŞEKİL 24: Davacı tarafın tespiti

Şiddet tespit edilebilen dosyalara davacı tarafın eşlerden hangisi olduğu incelenmiştir. Toplam 190 dosyanın içerisinde 120 tanesinde davacı taraf kadın olurken 20 tanesinde ise davacı tarafın erkek olduğu tespit edilmiştir.



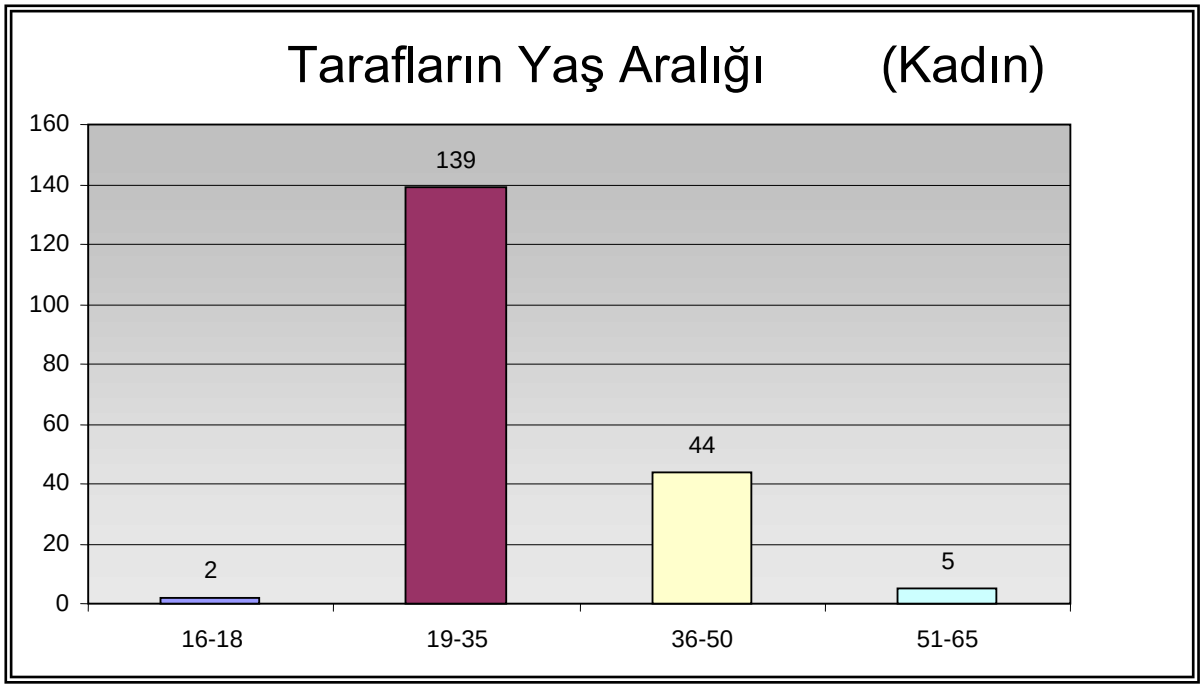
ŞEKİL 25: Tarafların evlilik sürelerinin tespiti

Evlenme tarihinden boşanma dava tarihine kadar geçen tarafların evlilik süreleri incelenmiştir. 1-5 ve 11-20 sene evli kalan çiftlerin diğerlerine nazaran daha yüksek oranda boşanma davasının tarafları oldukları gözlemlenmiştir.



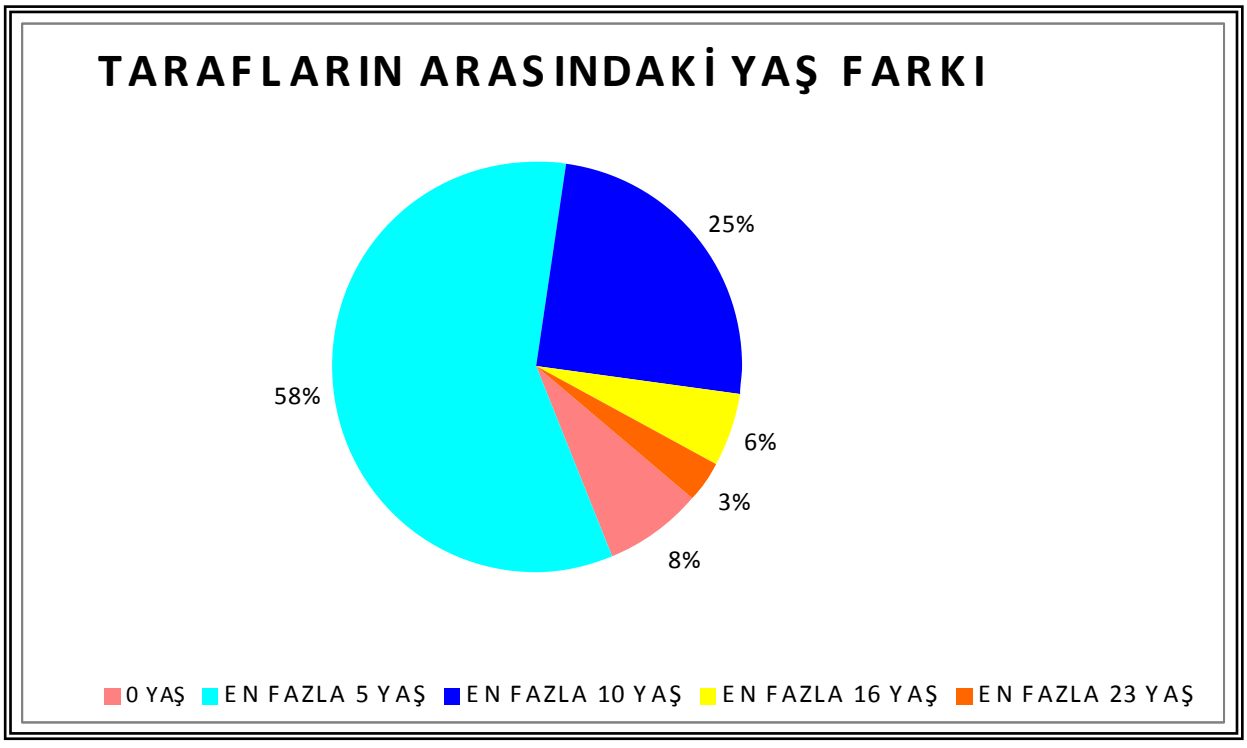
ŞEKİL 26: Taraflardan erkek olanın yaşının tespiti

Davalı-davacı ayrımı yapılmadan 190 adet boşanma dava dosyasında erkeklerin yaşları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda özellikle 19-35 yaş arası erkeklerin boşanma dosyalarında davalı veya davacı oldukları tespit edilmiştir.



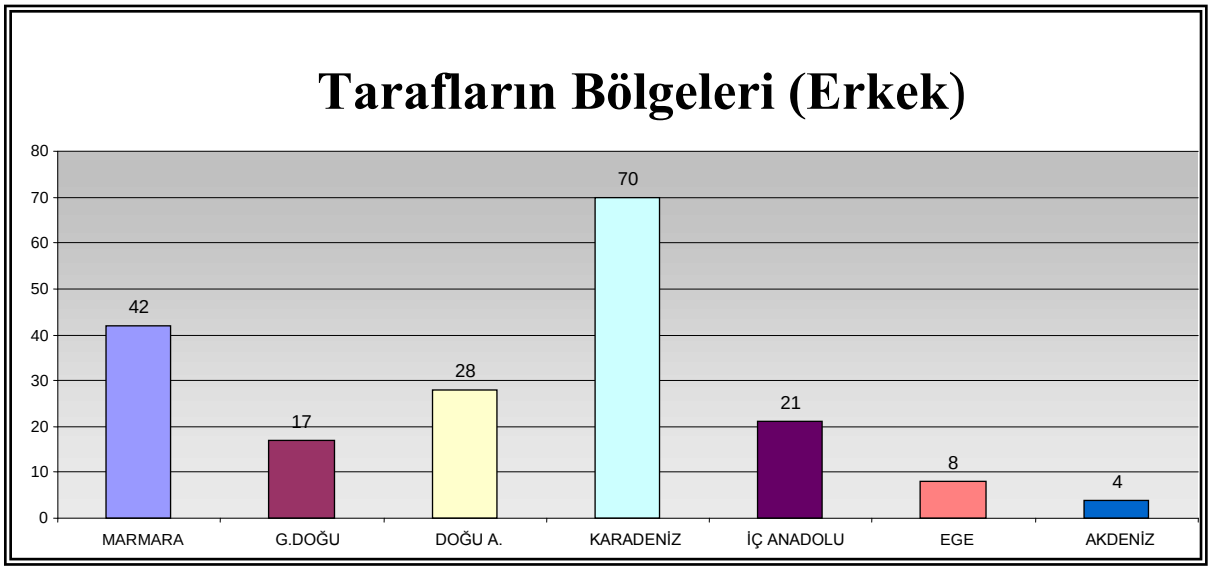
ŞEKİL 27: Taraflardan kadın olanın yaşının tespiti

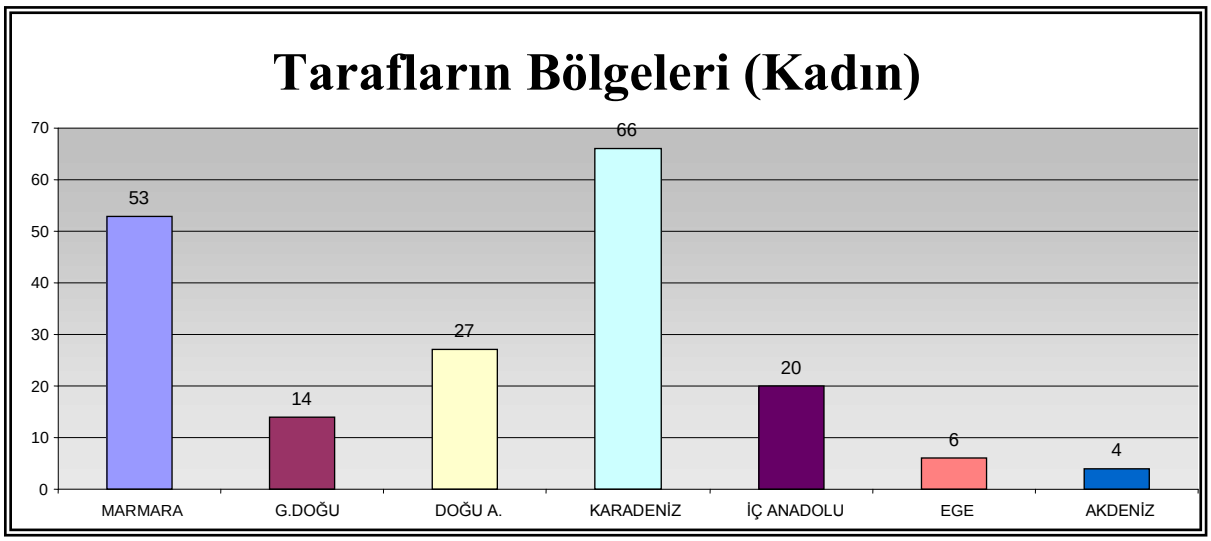
Davalı-davacı ayrımı yapılmadan 190 adet boşanma dava dosyasında kadınların yaşları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda tıpkı 19-35 yaş arası erkekler gibi kadınların da özellikle bu yaşlarda boşanma davalarında davalı veya davacı konumunda olduğu gözlemlenmiştir.



ŞEKİL 28: Taraflar arasındaki yaş farkının tespiti

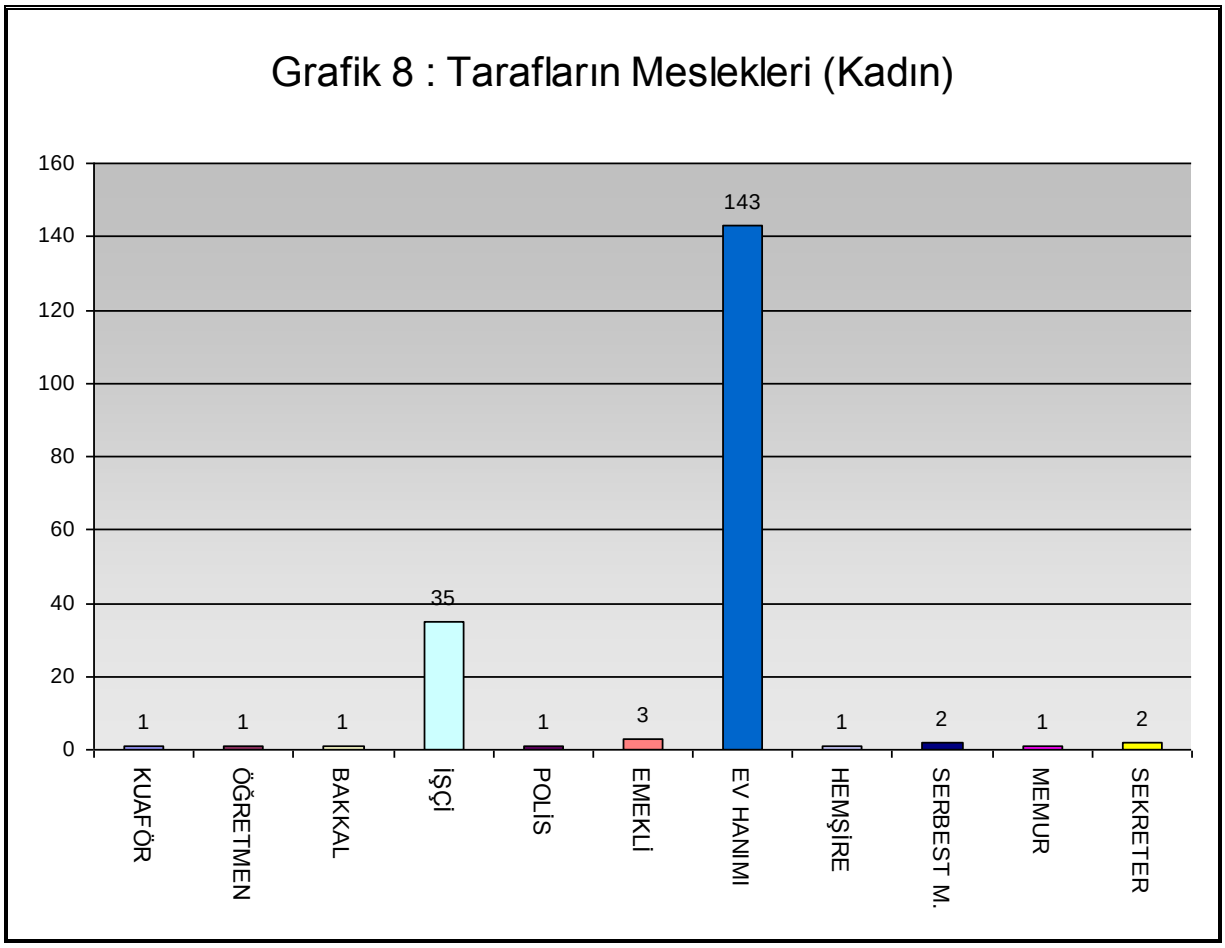
Eşler arasındaki yaş farkı incelenmiştir. Aralarında en fazla 5 yaş bulunan eşlerin en çok, en fazla 23 yaş bulunan eşlerin en az oranda boşanma davasının tarafları oldukları tespit edilmiştir.





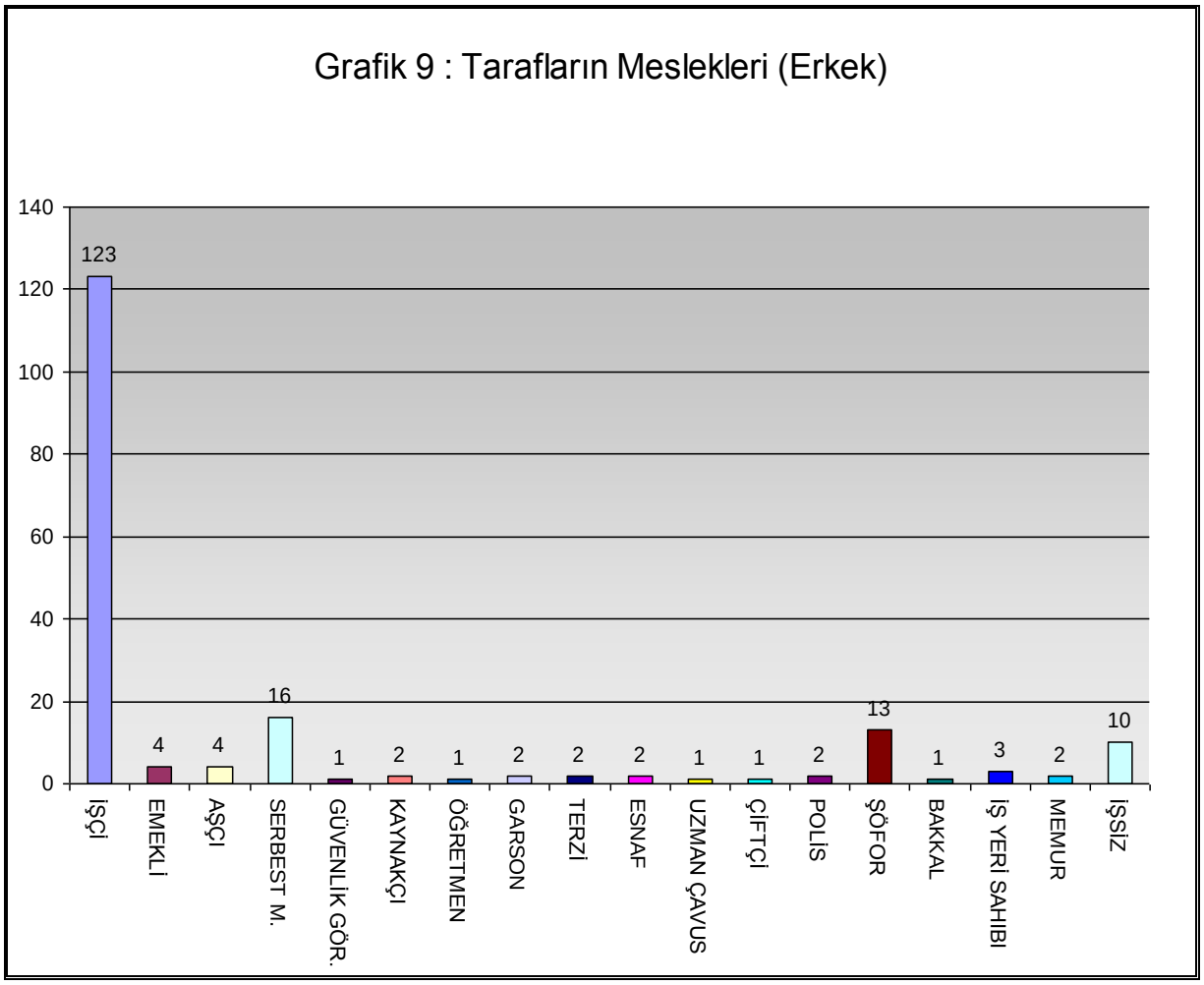
ŞEKİL 28-29: Tarafların doğum yerleri

Yukarıdaki iki şekilde, tarafların bölgeleri incelenmiştir. İncelemede öncelikle hem kadın hem de erkek tarafların boşanma dava dosyalarına eklenen nüfus sicil kayıt örneklerinde yer alan nüfusa kayıtlı oldukları iller tespit edilmiş olup daha sonra bu illerin bölgelere göre tasnifleri yapılarak yukarıdaki verilere ulaşılmıştır.



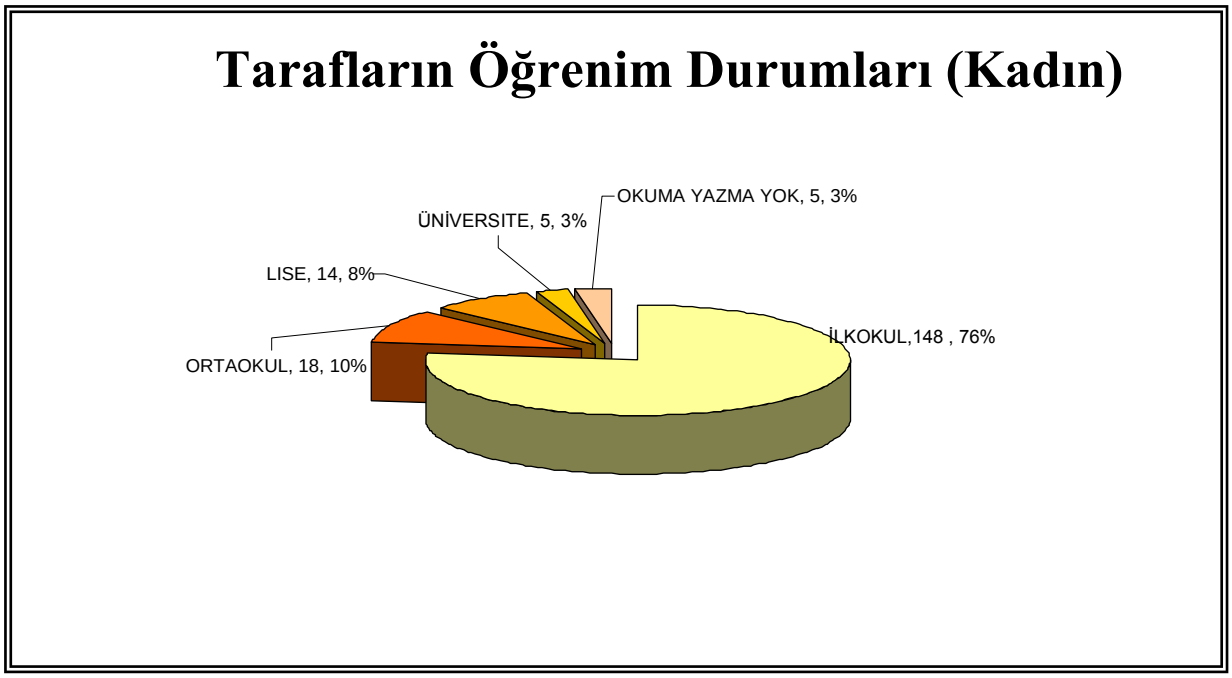
Şekil 30: Şiddet mağduru kadınların meslekleri

Aile içi şiddet sebebiyle boşanma davası açılan kadınlarının büyük bir çoğunluğunun ev hanımı, ikinci büyük çoğunluğunun da işçi oldukları tespit edilmiştir.



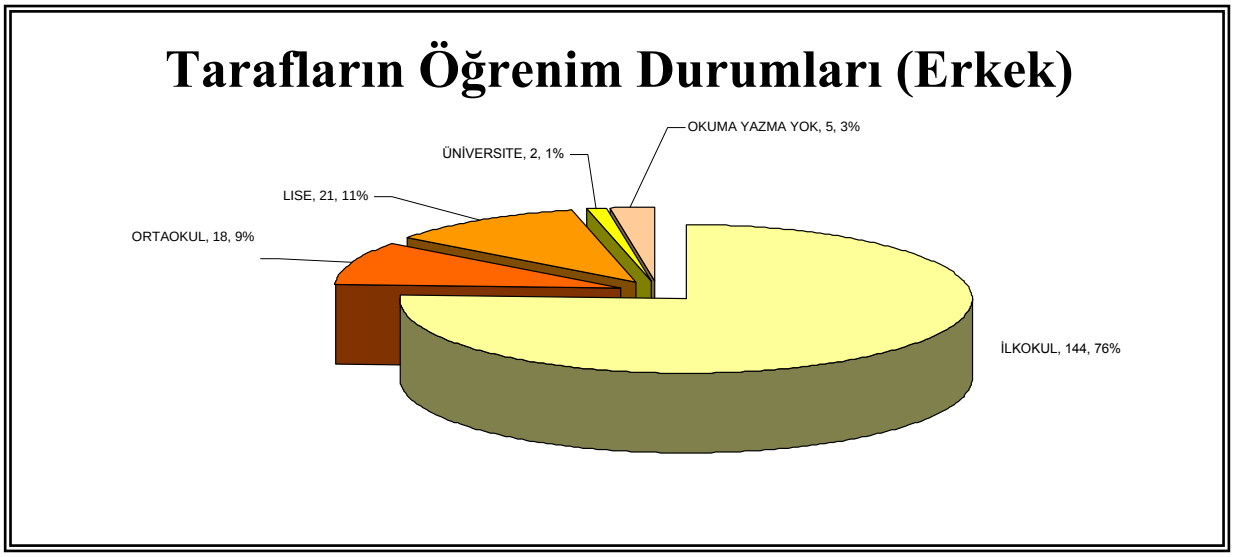
ŞEKİL 31: **Ailelerine şiddet uygulayan erkeklerin meslekleri**

Aile içi şiddet uygulayanların büyük çoğunluğunu incelediğimiz boşanma dosyalarında erkeklerin eşlerine uyguladığını ve bunların büyük bir bölümünün mesleklerinin de işçi oldukları tespit edilmiştir.



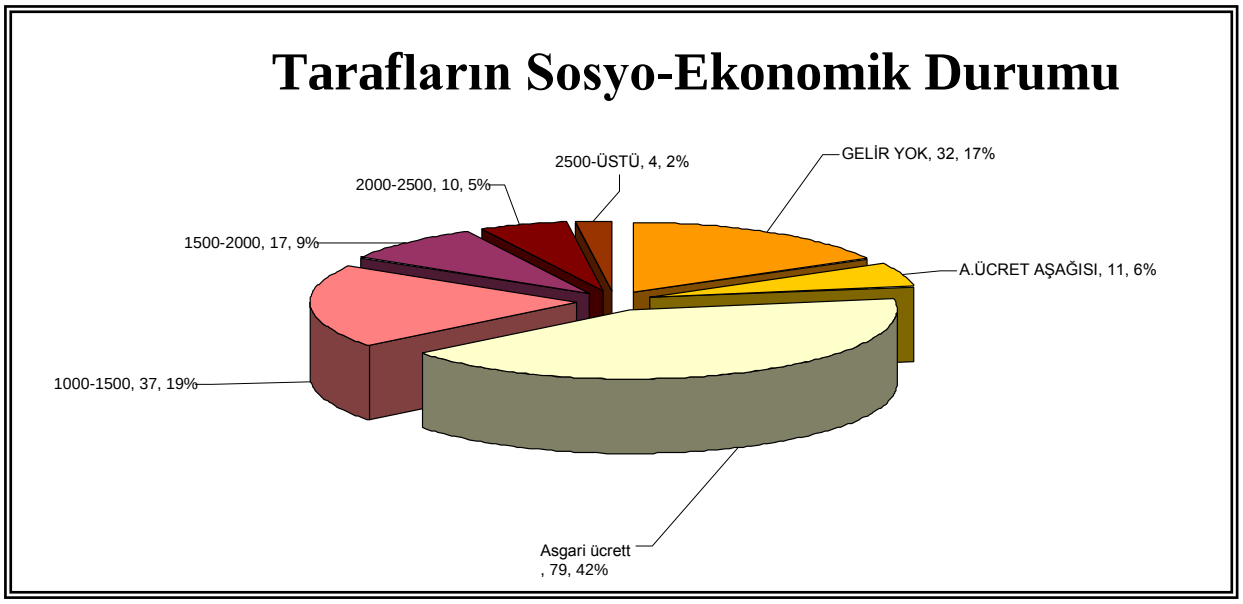
Şekil 32: Şiddete maruz kalan kadınların öğrenim durumları

Aile içi şiddet mağduru kadınların öğrenim durumları incelenmiş bunun sonucunda aile içi şiddet mağduru kadınların büyük bir oranını, ilkokul mezunu oldukları tespit edilmiştir.



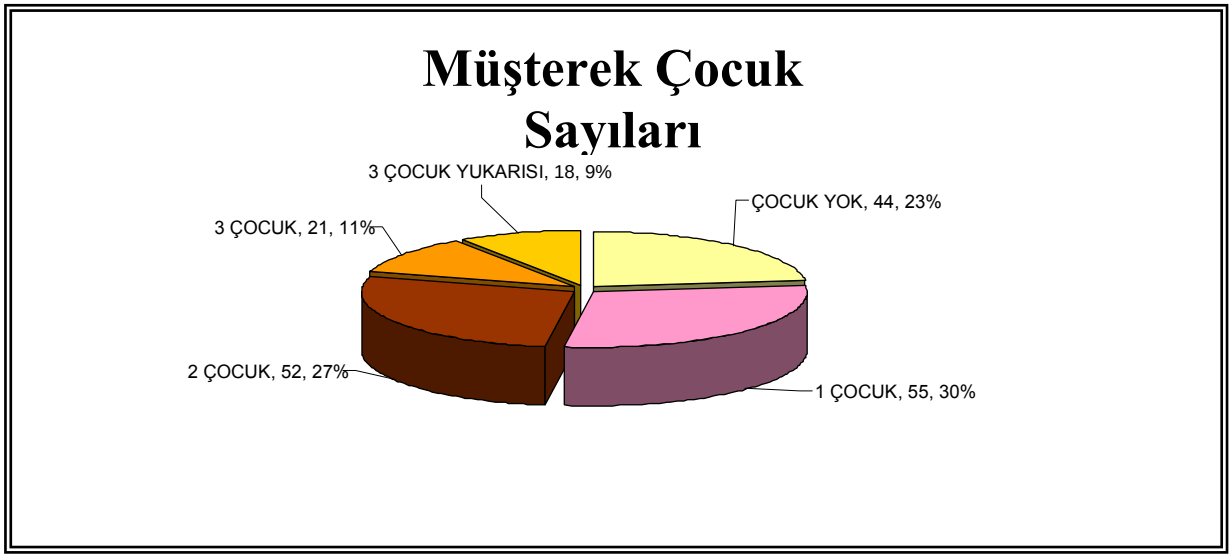
Şekil 33:.Ailelerine şiddet uygulayan erkeklerin öğrenim durumları

Ailesine şiddet uygulayan erkeklerde ilkokul mezunu olanların oranının %76 olduğu, bu oranının ilkokul mezunu kadınların oranına eşit olduğu gözlemlenmiştir.



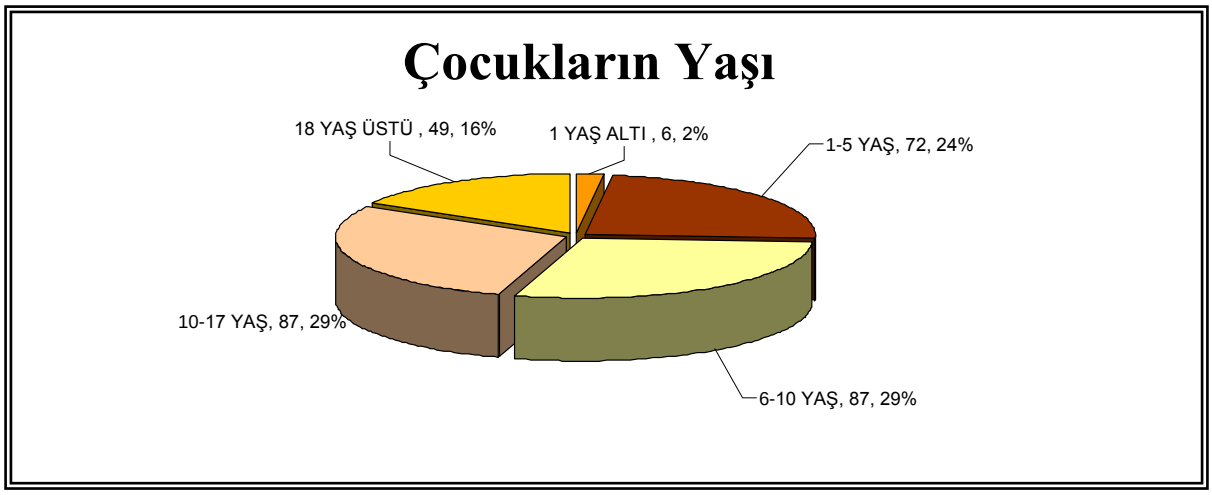
ŞEKİL 34:Tarafların Sosyo-ekonomik durumlarının tespiti

İncelenen boşanma dava dosyalarında hiçbir gelirleri olmadığını beyan eden tarafların oranı % 32 olup, % 42'sinin ise asgari ücret ile geçindikleri tespit edilmiştir.

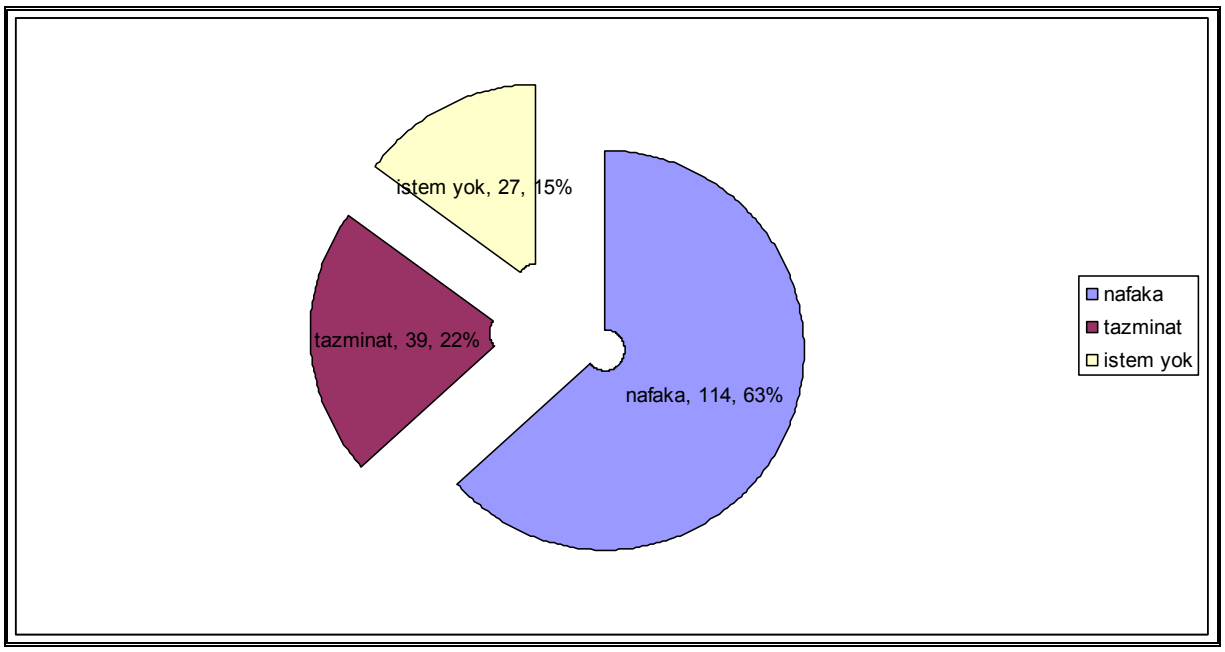


ŞEKİL 35: Müşterek çocuk sayılarının tespiti

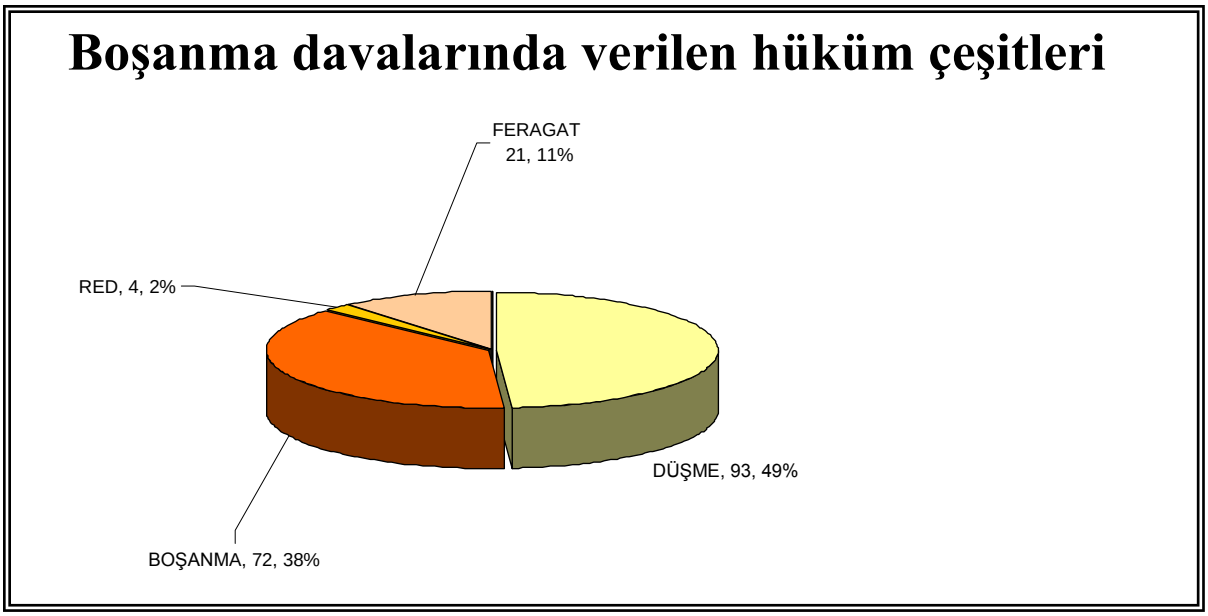
Tarafların müşterek çocuk sayıları incelenmiştir. Dava dosyaların büyük bir çoğunluğunda çocuk sayısının bir ya da iki olduğu gözlemlenmiştir. Müşterek çocuktan bahsedilmeyen dosyalar bu şekle dahil edilmemiştir.



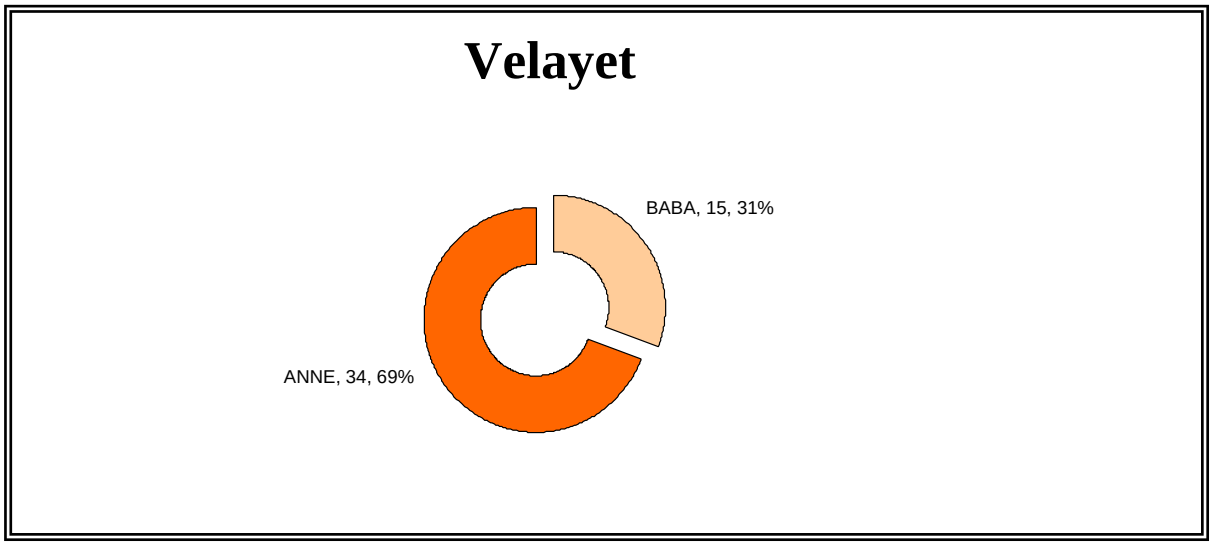
ŞEKİL 36: Müşterek çocukların yaşı
Aile içi şiddetten en fazla etkilenen grubu oluşturan çocukların büyük çoğunluğunun 6-10 ve 10-17 yaş arası çocukların olduğu tespit edilmiştir.



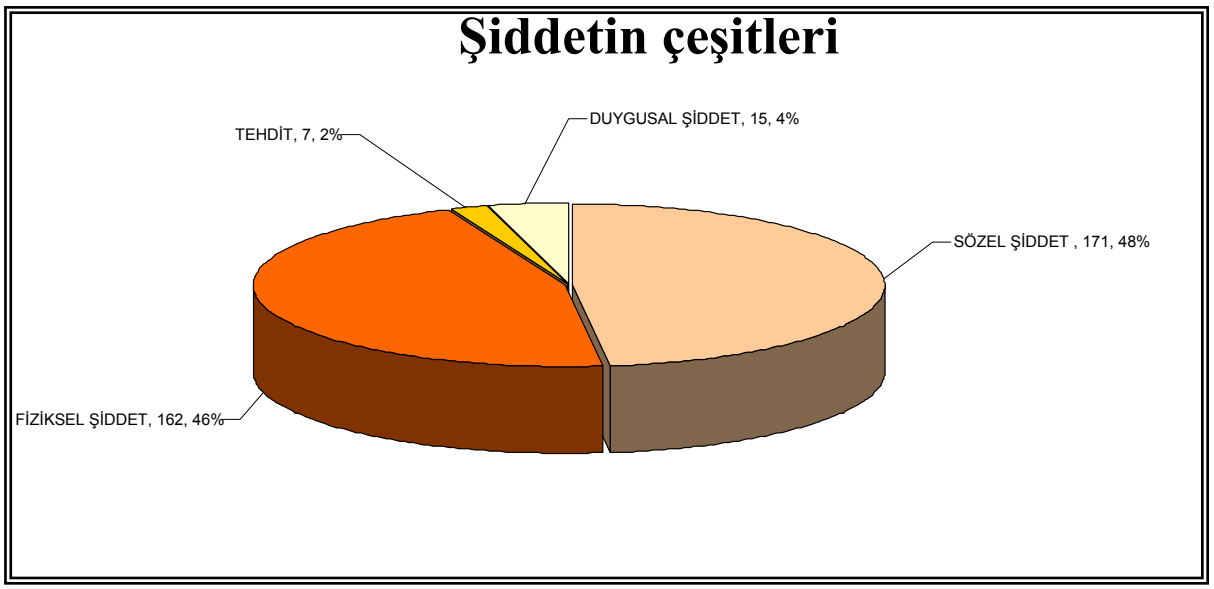
Şekil 37: Tazminat-nafaka isteminin tespiti
Aile içi şiddet sebebiyle açılan boşanma davalarında tazminat- yoksulluk nafakası istemi incelenmiştir. 114 dava dosyasında yoksulluk nafakası istemi, 39 dava dosyasında ise tazminat istemi yer almıştır. 27 dava dosyasında ise tazminat veya nafaka ile ilgili hiçbir veriye rastlanmamıştır.



ŞEKİL 38: Boşanma davalarında verilen hüküm çeşitleri
Aile içi şiddet sebebiyle açılan boşanma davalarında 72 dosyanın boşanma ile neticelendiği, 4 tanesinde davanın red edildiği, 21 tanesinde ise davanın feragat edildiği, 93 tanesinde ise davanın düştüğü görülmüştür.



ŞEKİL 39: Velayetin kime verildiği
Müşterek çocukların velayetinin hangi tarafa verildiği incelenmiştir. Velayetlerin 34 dosyada anneye ve 15 dosyada babaya verildiği tespit edilmiştir.



ŞEKİL 40: Aile içi şiddet çeşitleri

Aile içi şiddet nedeniyle açılan boşanma davalarına yansıyan şiddet çeşitleri incelenmiştir.162 dosyada fiziksel şiddet, 15 dosyada duygusal, 171 dosyada ise sözel ve 7 dava dosyasında ise tehdit olduğu tespit edilmiştir.

VIII. BÖLÜM: TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamızda, aile içi şiddet mağduru kadınların ve aile içi şiddet faili erkeklerin yaşları, öğrenim durumları, meslekleri ve müşterek çocuk sayısı gibi veriler incelenerek aile içi şiddet tablosunun dava dosyaları ışığında ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bakırköy Aile Mahkemeleri'nde 2005- 2007 yıllarına ait 1750 adet dava dosyası incelenmiştir. İncelenen bu dosyalardan 5 tanesi (%3) evlenmeye izin, 10 tanesi (%7) iddet müddetinin kaldırılması, 15 tanesi (%10)nafaka artırım, 49 tanesi (%35) tanıma-tenfiz, 30 tanesi (%21) nafaka, 35 tanesi (%24)ise 4320 sayılı AKDK hükümlerine göre şiddet uygulayan eşin evden uzaklaştırılması istemi ile açılmıştır. (toplam 120 dosya sayısı)

Geriye kalan 1630 dava dosyalarının tamamı boşanma sebebi ile mahkemeye başvurmuş kişilerin talepleri doğrultusunda açılmıştır. Bu dosyaların %10'nu ise (90 adet) aile içi şiddet sebebiyle açılan boşanma davaları teşkil eder.

Boşanma davasının davacısı, %89 oranında (170 kişi) kadın olurken %11 (20 kişi) oranında ise erkekler olmaktadır.

Sezen'in 2002 yılındaki çalışmasında 1998 yılı ilk üç ayına ait toplam 240 dava dosyasının davacısı konumunda %70 oranında kadın olurken %30 oranında ise erkek olduğunu saptamış olup çalışmamıza yakın sonuçlar bulunmuştur. [366]

Aile içi şiddet sebebiyle boşanma davasını, 1-5 sene (59 çift, %30) ve 11- 20 sene (57 çift, %30) evli kalan çiftlerin daha büyük bir oranda açtıklarını görmekteyiz. Çiftlerde evli kalma süresinin artmasıyla aile içi şiddet sebebiyle boşanma davası için mahkemeye başvuru bakımından bir düşüş gözlemlenmektedir.

Çalışmamamızda aile içi şiddetin faillerin % 58'i 18- 35 yaş arası kişilerden, %35'ni ise 36-50 yaş arasındaki kimselerden oluşmaktadır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji ve Uygulama Merkezi'nin aile içi şiddet konusunda gerçekleştirdiği alan çalışmasında aile içi şiddet uygulayan faillerin büyük çoğunluğunun 18-55 yaş arasındaki

[366] Alev Sezen, "**Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boşanma Dosyalarına Yansıması**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.74

kimselerden oluşmakta olduğu görülmüştür.[367] Bizim çalışmamızdaki iki yaş grubunun (18-35, 36-50) verileri toplanırsa (%93, 177 kişi) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji ve Uygulama Merkezi'nin tespitlerinden çok da farklı olmadığı tespit edilecektir.

Çalışmamızda, 19-35 arası yaş grubundaki kadınların % 73 oranında en fazla aile içi şiddete maruz kaldıkları tespit edilirken % 1 oranında 16-18 yaş grubundaki kadınların en az aile içi şiddet mağduru oldukları gözlemlenmiştir.

Aralarında en fazla 5 yaş bulunan evli çiftlerin (%58) en çok, en fazla 23 yaş bulunan eşlerin (%3) en az oranda aile içi şiddetin mağduru ve faili konumunda oldukları tespit edilmiştir.

Çalışmamızda evli çiftlerin boşanma dava dosyalarına eklenen nüfus sicil kayıtları baz alınarak aile içi şiddetin faillerinin ve mağdurların bölgeleri tespit edilmiştir. Buna göre aile içi şiddeti uygulayan 70 failin (%37) bölgesinin Karadeniz olduğu tespit edilmiştir. Onu 42 faille(%22) Marmara, 28 faille(%15)Doğu Anadolu takip etmektedir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji ve Uygulama Merkezi'nin aile içi şiddet konusunda gerçekleştirdiği alan çalışmasında aile içi şiddet uygulayan faillerin bölgesel dağılımları şöyledir: %32.2 Karadeniz, Marmara %22.2, Doğu Anadolu ise %21.8 olup bu da bizim çalışmamızı doğrular niteliktedir.

Çalışmamızda aile içi şiddetin mağduru konumundaki kadınların bölgesel dağılımları şöyle ifade edilmiştir: 66 kadın Karadeniz Bölgesi'nin, 53 kadın Marmara Bölgesi'nin, 27 kadın Doğu Anadolu Bölgesi'nin bölgesel tasnifinde yer almaktadır.

Aile içi şiddet mağdurların 143 tanesi ev hanımı oldukları, hiçbir ekonomik gelire sahip olmadıkları ve ekonomik yönden eşlerine bağımlı oldukları tespit edilmiştir. 35 kadının işçi olduğu geri kalan kadınların polis, hemşire, memur, esnaf, kuaför, emekli, serbest meslek, öğretmen, sekreter gibi mesleklere sahip oldukları gözlemlenmiştir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji ve Uygulama Merkezi'nin aile içi şiddete

[367] Suçla Mücadele Bağlamında **"Türkiye'de Aile İçi Şiddet",** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji ve Uygulama Merkezi, Beta Yayınevi, 2.bs, İstanbul, 2004, s.37

maruz kalan kimselerin mesleklerine göre dağılımında en yüksek oranının ev hanımlarının toplandığı gözlemlenmesi çalışmamızı doğrular niteliktedir.[368]

Aile içi şiddetin faili konumundaki erkeklerin 133 tanesi gibi büyük çoğunluğunun mesleğinin işçi olduğu tespit edilmiştir. İkinci büyük çoğunluğunun mesleği ise şoförlüktür.(16) Üçüncü büyük çoğunluğunu ise işsiz erkeklerin oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınların öğrenim durumlarına göre kıyaslarsak %76'sının (148) ilkokul mezunu olduğu, %3'nün (5) okuma yazma bilmediği, %8'nin (14) lise mezunu olduğu, %10'nu (18) ortaokul mezunu olduğu ve %3'nün (5) üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Yıldız'ın aile içi şiddete maruz kalanların öğrenim durumuna göre tasnifinde, %39'nun ilkokul mezunu, %13'nün ortaokul, %4'nün okuma-yazmasının olmadığı belirlenmiştir.[369] Bizim çalışmamızda ise ilkokul mezunu oranının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Aile içi şiddet uygulayan erkeklerin gibi %76'sı ilkokul mezunu ve % 3'nün okuma-yazma bilmediği, %11'nin lise mezunu, %9'nun ortaokul mezunu, % 1'nin ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Okuma-yazma bilmeme ve ilkokul mezunu olma oranı hem şiddete maruz kalan kadınlarda hem de şiddetin faili erkeklerde aynı oranda olduğu tespit edilmiştir. Yıldız'ın çalışmasında ise şiddet uygulayanların büyük çoğunluğu (%43) ilkokul mezunu erkeklerden oluşmakta olup çalışmasında şiddet uygulayan herkesin okur yazar olması ise dikkat çekicidir.[370]

Aile içi şiddet sebebiyle açılan boşanma davalarında tarafların %32'si hiçbir gelirleri olmadığını beyan etmiştir.% 42'sinin ise asgari ücret, %6 'sının asgari ücret ile geçinmeye çalıştıkları dava dosyalarında yer almıştır.

Evli çiftlerin müşterek çocuk sayıları tespit edilmiştir. Buna göre, tek çocuğa sahip olan çiftlerin oranı %30, 2 çocuğa sahip olanların %27, 3 çocuğa sahip olanların oranı %11, 3 çocuk ve yukarısı %9, müşterek çocukları bulunmayanların oranı ise %23 olarak ifade

---

[368] **"Türkiye'de Aile İçi Şiddet",** s.34
[369] Yakup Yıldız, "**Hukuki Açıdan Aile İçi Şiddet Olgusu",** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001, s.70
[370] **A.e,** s.69-70

edilmiştir.Aydın il merkezinde Adnan Menderes Üniversitesi Adlı Tıp Ana Bilim Dalı tarafından yapılan araştırmada eşi tarafından fiziksel şiddet uygulanan kişilerin %15.4'ünün çocuksuz olduğu, çocuk sayısı arttıkça ise aile içi şiddetin azaldığını göstermesi[371] bizim çalışmamızdaki tespitlerden çok farklı olmadığını gösterir.

Çalışmamızda aile içi şiddetten en fazla etkilenen grubun başında gelen çocukların en çok 6-10 (%29) ve 10-17 (%29) yaş grupları arası çocuklardan oluştukları tespit edilmiştir.

Aile içi şiddet sebebiyle açılan boşanma davalarında tazminat- yoksulluk nafakası istemi incelenmiştir. Davaların %63'nde (114 adet) yoksulluk nafakası istemi, %22'nde (39 adet) tazminat isteminin olduğu tespit edilmiştir. Dava dosyalarının %15'nde (27 adet) ise tazminat veya nafaka ile ilgili hiçbir veriye rastlanmamıştır.

Çalışmamızda boşanma davasında verilen hükümlerin çeşitleri incelenmiştir. Buna göre, aile içi şiddet sebebiyle açılan boşanma davalarında 72 dosyanın boşanma (%38) ile neticelendiği, 4 tanesinde davanın red edildiği (% 2), 21 tanesinde ise davanın feragat (%11) edildiği, 93 tanesinde ise davanın düştüğü (%49) görülmüştür.

Müşterek çocukların velayetinin hangi tarafa verildiği incelenmiştir. Velayetlerin 34 dosyada anneye (%69) ve 15 dosyada (%31) babaya verildiği tespit edilmiştir. Sezen'in ise velayetlerin %71'nin anneye, % 29'nun baba verildiğini gösteren çalışması, bizim çalışması doğrular niteliktedir.[372]

Aile içi şiddet nedeniyle açılan boşanma davalarına yansıyan şiddet çeşitleri incelenmiştir. %48 oranında (171 dosya) sözel şiddet ile %46 (162dosya) oranında fiziksel şiddetin, aile bireylerine özellikle kadına ve çocuğuna yöneltilen en yüksek oranda şiddet çeşitleri olduğu tespit edilmiştir. %2 oranında tehdit (7 dosya), %4 oranında ise duygusal (15dosya) şiddet dava dosyalarında yer aldıkları gözlemlenmiştir. 1995 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de ailelerin %34'nde fiziksel şiddet, % 53'nde ise sözel şiddete rastlanıldığı[373]

---

[371] Gemici, **a.g.e**, s.79
[372] Sezen, **a.g.e**, s.78
[373] **"Türkiye'de Aile İçi Şiddet",** s.34

Yıldız'ın çalışmasında ise %35 oranında ailelerin fiziksel, %2 oranında ise duygusal şiddet verileri belirlenmiş[374] bizim çalışmamızdaki tespitlerden çok farklı olmadıkları görülmektedir.

[374] Yıldız, **a.g.e,** s.68

IX. BÖLÜM: ÖZET

Tezin konusu; "Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Yansıması" olup tez dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, aile ve aileye ilişkin temel ilkeler ana hatlarıyla incelenmiştir. Ailenin tanımı, ailenin ortak karakteristik özellikleri, aile tipleri ve işlevleri ve aile ile hukuk ilişkisi ele alınmıştır.

İkinci bölümde, aile ve aile içi şiddet kavramları incelenmiştir. Ülkemizde ve dünyada kadına, çocuğa ve yaşlıya yapılan şiddetin tanımı ve çeşitleri incelenmiş olup bu konuda yapılan Türkiye'de ve dünyadaki araştırmalara da yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, aile içi şiddet hukuksal açıdan incelenmiştir.4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu çerçevesinde aile içi şiddeti engellemek amacıyla yapılan yasal düzenlemelere değinilmiştir. Uluslararası belgeler ışığında kadının ve çocuğun hakları incelenip aile içi şiddeti önlenmek için yapılan uluslararası sözleşmelere değinilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise boşanma ve boşanmanın hukuki sonuçlarından olan maddi, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası anlatılmıştır.

Ayrıca tezimizde 2005 ve 2007 yılları arasında Bakırköy Mahkemeleri'ne intikal eden 1750 boşanma davası taranmış olup bunların içerisinden aile içi şiddet nedeniyle açılan 190 boşanma dosyası incelenmiştir. Bu dosyalar üzerinde yapılan incelemeler sonunda elde edilen aile içi şiddet verileri, parametrelerle açıklanarak aile içi şiddete ilişkin birtakım belirlemelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

SUMMARY

The main subject of the thesis is “violence inside the family” and thesis consists of four chapters.

The main issues mentioned in chapter 1 are the concepts of family, and fundamentals of family. Furthermore the chapter consists of definition of family, common characteristics of family, types and functions of family, and relationship between law and family.

In the second chapter, the concepts of family and “violence inside the family” are discussed. The definitions and types of violences to women, children and seniors are reviewed, then the studies in our country and in the world on this issue are mentioned.

Third chapter of the thesis reflects the study of violence inside the family in forensic aspect. Legal arrengements in order to prevent regarding Protection of Family Act no 4320, Turkish Civil Code, and Turkish Penal Code “violence inside the family” are stated. Additionally, the rights of women and children in the world are studied depending upon the international documents, and international agreements for preventing violence inside the family are mentioned.

The fourth and the final chapter states the case of divorce and its forensic consequences regarding pecuniary, non pecuniary compensation, and alimony.

Besides, 1750 divorce cases reverted to Bakirkoy Courts between 2005 and 2007 are scanned and, 190 cases related with “violence inside the family” are examined. The “violence inside the family” data gathered from the inspection of corresponding cases are explained via parameters, and some determinations related with violence inside the family are found out.

X. BÖLÜM: KAYNAKLAR

Akduman, Gülümser Gültekin; Ruban, Canan; Akduman, Barış **"Çocuk ve Cinsel İstismar", Adli Psikiyatri Dergisi, Cilt:3 Sayı:1, Ankara, 2005**

Akın, Ali : **"Kadına Şiddet Ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Açısından Konuya Bakış"**, Adalet Yüksekokulu 20.Yıl Armağanı, Beta Basım Yayım, İstanbul , 2001

Akıntürk, Turgut : **Aile Hukuku**, 11.bası, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2008, C:2

Aksoy, Ercüment ; Çetin, Gürsel; İnanıcı, Mehmet Akif ; Polat , Oğuz; Sözen , M.Şevki ; Yavuz, Fatih : "**Aile İçi Şiddet**", Birinci Basamak İçin Adli Tıp El Kitabı, Türk Birliği Tabipler Yayını, Polat Matbaası,

Aktaş, Aliye Mavili : "**Aile İçi Şiddet**" 1.bası, Elma Yayınevi, İstanbul, 2006 Ankara, 1999

Aral, Neriman; Gürsoy, Figen : "**Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmali ve İstismarı"** Milli Eğitim Dergisi, sayı:151, Ankara, 2001

Atak, Songül : "**Kadınların İnsan Hakları",**Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000

Atar, Fahrettin : **Yoksulluk ve Aile", Günümüzde Aile Sempozyumu,** Der: Ömer Çaha, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007

Aydın, M.Akif : "**Osmanlılarda Aile Hukukunun Tarihi Tekamülü"**, Sosyo-kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, C:2 Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992

Bağlı, Mazhar; Sever, Aysan : " **Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirat ve Sororat"**, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, C:2 Sayı:8, Ankara, 2005

Bayhan, Pınar : **Sosyal Hizmet Dergisi**, Sayı 8, Ankara, 1998, s. 24

Birsen, Gökçe : "**Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme Yazıları I, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç",** Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991,

C:5/1, s.205-223

Birsen, Gökçe : **"Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım",Aile Yazıları IV**, Evlilik Kurumu ve İlişkileri, Bilim Serisi 5/4, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991

Birsen, Gökçe : **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı Ve Toplumsal Kurumlar**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1996

Büker, Seçil; Kıran**,** Ayşe : Reklâmlarda **Kadına Yönelik Şiddet**, Alan Yayınları, İstanbul, 1999

Cansel, Erol :"**Türk Ailesinin Anayasanın 41.Maddesine göre İncelenmesi"**, SÜHF, Prof. Dr. Akipek'e Armağan, Konya, 1991

Cin, Halil : **Tarih Boyunca Kadının Hukuki Statüsü Açısından Türk Kadınının Durumuna Kısa Bir Bakış",** Prof. Dr. Jale G. Akipek'e Armağan, Konya 1991

Çimen, Latife Kabaklı : **Türk Töresinde Kadın ve Aile,** 1.bası, İstanbul, IQ Sanat ve Yayıncılık, 2008

Demir, Satı :"**Aile İçi Şiddetin Çocuk Açısından Değerlendirilmesi**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997

Demirbaş, Timur : **Kriminoloji**, 2. bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2005

Demirel Ömer; Gürbüz Adnan ; Tuş, Muhiddin :"**Osmanlılarda Ailenin Demografik Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi",** 3.c, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992, C: 1, s.97

Develioğlu, Ferit : **Osmanlıca ve Türkçe Lügat**, Aydın Kitabevi , 11.Baskı, Ankara, 1993

Doğan, İsmail : "**Yoksulluk ve Aile", Günümüzde Aile Sempozyumu,** Der: Ömer Çaha, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007

Doğan, İzzet : " **Kadına Yönelik Şiddeti Uluslararası belgeler, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Bu Yasada Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme**", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:82 Sayı:2008/3, İstanbul, 2008

Donuk, Abdulkadir : **"Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile",**

Aile Yazıları, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991, C:5/1, s.291

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası: "**Çocuk-Şiddet-Suç",** Eğitim Sen Yayınları, Ankara, 2006

Ekdemir, İbrahim : **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve Diğer İlgili Kanunlar**, Ankara, 2005

Fındıkoğlu, Ziyaettin Fahri : "**Türk Aile İçtimaiyatı", Aile Yazıları I**, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1

Franklin, Bob : **Çocuk Hakları**, Çev. Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993

Fromm, Erich : "**Sevgi ve Şiddetin Kaynağı**", (Çev. : Selçuk Budak), Öteki Yayınevi, Ankara, 1994

Gemici, Remzi :**Gömeç ve Burhaniye Adliyelerine 2002-2004 Yıllarında İntikal Eden Aile içi şiddet Davalarına İlişkin Dosyaların İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, 2006

Gökalp, Ziya :**Türk Uygarlığı Tarihi**, haz: Yusuf Çotuksöken, İnkilap Kitabevi, İstanbul ,1991, s.227

Güler, Ali : **İlk Yazılı Türkçe Metinlerde Aile ve unsurları," Sosyo-kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi,** C:1 Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992

Güven, Kudret : **"4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Getirdiği Hukuki Tedbirler"** Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, c:2 sayı:1-2, Ankara,1998

Hobart, Mark :"**Şiddet ve Susku; Bir Eylem Siyasasına Doğru**", Cogita Dergisi, Çev:Yurdanur Salman, Sayı:6-7, Kış-Bahar, 1996

Hirigoyen**,** Marie-France :**"Manevi Taciz",** "Günümüzde Sapkın Siddet", (Çev.: Heval Buçak), Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2000

İçli, Tülin Günşen : **"Ailede Kadına Karsı Şiddet ve Kadın Suçluluğu**", Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1995

Kaçak, Nazif : **Açıklamalı İçtihatlı Boşanma, Nafaka,Velayet, Mal**

Rejimleri, Kartal Yayınevi, 2004, Ankara

Kardam, Filiz :"**Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri"** (Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu), Katkıda Bulunanlar: Zeynep Alpar, İlknur Yüksel, Ergül Ergün, Nüfusbilim Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, İstanbul, 2005,

Kocadaş, Bülent : "**Şiddet ve Terör Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme**", Polis Dergisi, Yıl:10 Sayı:10, 2004

Kozcu, Şeyda : "**Çocuk İstismarı ve İhmali"**, Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum, Derleyenler: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem Bilim Serisi 5/III, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1991

Moroğlu, Nazan : **Uluslar arası Belgelerde Kadın Erkek Eşitliği**, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2005

Nielsen, Zet : "**Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**", Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1995,

Oğuzman, Kemal; Dural Mustafa : **Aile Hukuku**, 2.bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998

Ovayolu, Nimet; Uçan, Özlem; Serindağ, Selver : **"Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri",** Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 2007

Ozankaya**,** Özer : **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1979

Ozankaya**,** Özer : **Toplum ve Bilim**, Tekin Yayınevi, 6.bası, İstanbul, 1986

Ozankaya, Özer : **Sosyoloji**, Doğan Yayıncılık, Ankara 1999

Özek, Ali : **Yoksulluk ve Aile", Günümüzde Aile Sempozyumu,** Der: Ömer Çaha, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007

Öztan, Bilge : **Aile Hukuku**, 5.bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2004,

Öztan**,** Bilge : "**Medeni Kanun'un Kabulünün 70'nci Yılında Aile** Hukuku", A.Ü.H.F.D., C. 44, S.1-4, Ankara 1995

Özuğur, Ali İhsan : **Nafaka Hukuku**, Seçkin Kitapevi, 3. bası, Ankara, 2004

Polat, Oğuz : **Krimonoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**,1. bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004

Polat, Oğuz : "**Kadın ve Şiddet,Türkiye'de Kadın Sorunları Paneli**", İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, No:6 Yayına haz.: Bihterin Vural Dinçkol, İstanbul, 2003

Polat, Oğuz : **Çocuk ve Şiddet**, Der Yayınları, İstanbul, 2001

Polat, Oğuz : **Adlı Tıp**, Der Yayınları, İstanbul, 2001

Polat, Oğuz : **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007

Soyaslan, Doğan : **"Ceza Hukuku Özel Hükümler",** 5. bası, Ankara,Yetkin Yayınevi, 2005

Şahinkaya**,** Rezan : "**Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılıklar Gösterirler", Aile Yazıları I**, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara,1991

T.C B. Araştırma Kurumu : **Aile İçi Şiddetin Sebep Sonuçları**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Yayın No: 86, Ankara, 1995

Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa Ruhan; Önok, R.Murat: **"Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**", Seçkin Kitabevi, Ankara, 2008

Tekinay, Selahattin Sulhi : **Türk Aile Hukuku**, 4.bası, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası 1982,

Tıraşçı, Yaşar; Gören**,** Süleyman : **"Çocuk İstismarı ve İhmali",** Dicle Tıp Dergisi Cilt:34, Sayı:1, Diyarbakır, 2007, s.72

Turan, N.Sinan : "**Osmanlı Devleti'nde Aile Birliğinin Kuruluşu",Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan**, İstanbul, 2001, sayı:1-2

Uçar, Mehmet Ali : **Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası,** 1 bası, İstanbul, Yetkin Yayınları, 2003

Uysal, Aynur : **"Dünyada Yaygın Bir Sorun:Yaşlı İstismarı ve İhmali"** Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, C:2 Sayı:5, Ankara,

2002

Ülker, Gürkan :"**Türkiye'de Kadının Toplumsal ve Hukuki Statüsü**", Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Hukukta Kadın Sempozyumu, Ankara 2000

Ünal, Gülseren : "**Aile İçi Şiddet**", Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, C:2 Sayı:8, Ankara, 2005

Ünal, Fatma : "**Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali",** Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**,** Yıl: 12, S: 1, Ankara, 2008

Ünal, Mehmet : **"1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi", Aile Yazıları,** Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları 1991, C:5/1

Ünlü, Sezen : **Aile Yapısı ve İlişkileri**, (Editör), Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:688, Eskişehir, 1993

Ünsal, Artun : "**Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojis**i", Cogita Dergisi, Sayı:6-7, Kış-Bahar ,1996,

Yaşar, Aşkın : "**Çocuk İstismarı ve İhmali Hukuksal Boyutu",** Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2 (Önleme ve Rehabilitasyon), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007

Yıldırım, Aysel : **Sıradan Şiddet**, Boyut Kitapları, 1.bası, İstanbul, 1998

Yıldız, Yakup : **"Hukuki Açıdan Aile İçi Şiddet Olgusu ",** Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, İstanbul, 2001

Yılmaz, Ejder : **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996

Vatandaş, Celalettin : "**Aile Ve Şiddet, Türkiye'de Eşler Arası Şiddet**", Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, 2003

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet : **Türk Medeni Hukuku**, C.II Aile Hukuku, 1965 İstanbul

Zevkliler, Aydın; Havutçu, Ayşe : **Medeni Hukuk Temel Bilgiler,** 5.Bası, SeçkinYayıncılık, Ankara,2003

Zevkliler, Aydın : **Medeni Hukuk**, Seçkin Kitabevi, 6. bası, Ankara 1999

Zevkliler, Aydın; Acabey, M. Beşir; Gökyayla, K. Emre
Zevkliler Medeni Hukuk, 6.bası, Seçkin Yayıncılık Ankara, 2000

DİĞER KAYNAKLAR

http://www.ksgm.gov.tr

http://www.adlibilimciler.org/belgedergi/adlipsikiyatri20050109.pdf

http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/pekin.doc 113-115.maddeler

www.tdk.org.tr

http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf,

http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/basin_bulteni_1102.pdf

http://www.nd.org.tr/custom/odesismc/NamusCinayetleri.pdf

http://www.ihb.gov.tr/bilgi_bankasi/raporlar_reports/ihb_raporlar%FD/tore_namus_cinayetleri_raporu_02_07_2008.doc

http://www.thb.hacettepe.edu.tr/arsiv/2000/sayi_4/baslik3.pdf

http://www.millipediatri.org/News.aspx?newsId=186

http://www.egitimsen.org.tr/down/siddet.pdf

http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukcinselistismar.htm

http://ctcs-mucadele.org/wp-content/uploads/2008/10/cocuklarin-ticari-olarak-cinsel-somurusu.doc

http://www.dicle.edu.tr/fakulte/tip/dergi/yayin/14.Cocukistismariveihmali.pdf

http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/aral_gursoy.htm

http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukistismariveonlenmesi.doc

http://www.jurnal.net/yasam/2009/06/07/cocuklara-yonelik-cinsel-istismar-artiyor.htm

http://www.0-18.org/sayilar/060.htm

http://www.jurnal.net/dunya/2009/03/05/insan-ticaretinin-kurbani-kadinlar/çocuk/

http://bianet.org/bianet/cocuk/106126-prof-dr-oktem-cocuga-yonelik-siddet-onlenebilir-ve-ortadan-kaldirilabilir

http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/yaslivesiddet.pdf

http://www.ozida.gov.tr/ozveri/ov4/ov4yasliistismari.htm

http://www.turkhukuksitesi.com/makale_825.htm

http://www.tekplatform.com/hukuk/303327-turkiyede-adim-adim-kadin-erkek-esitligi.html

http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=2740

http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/türkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%2005.05.2009.doc

http://www.0-18.org/hukuksal/bm_cocuk_haklari_sozlesmesi.doc